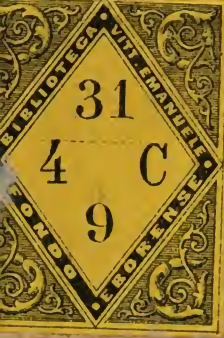
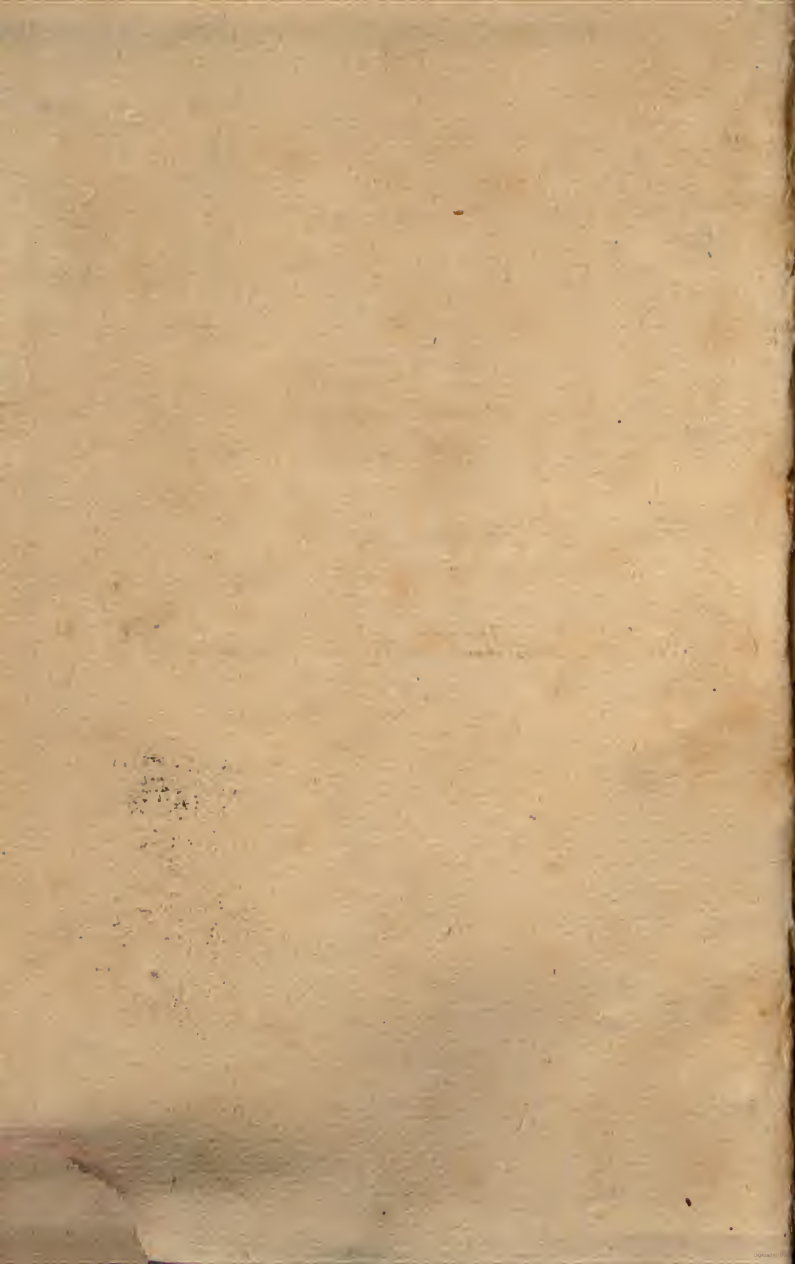

R. 6h

MYRMECIA BONORVM.

Siue

FORMICARIVS

IOANNIS NYDER

S. THEOL. DOCTORIS ET
ECCLESIASTÆ PRÆSTANTISSIMI, IN
QUINQUE LIBROS DIVISVS.

*Quibus Christianus quilibet, tum admirabilis
Formicarum exemplo, tum historijs pro re ac-
commodatis, & ad parandam sibi sapientiam,
& ad vitam honestè pieq; instituendam, effica-
cissimè eruditur.*

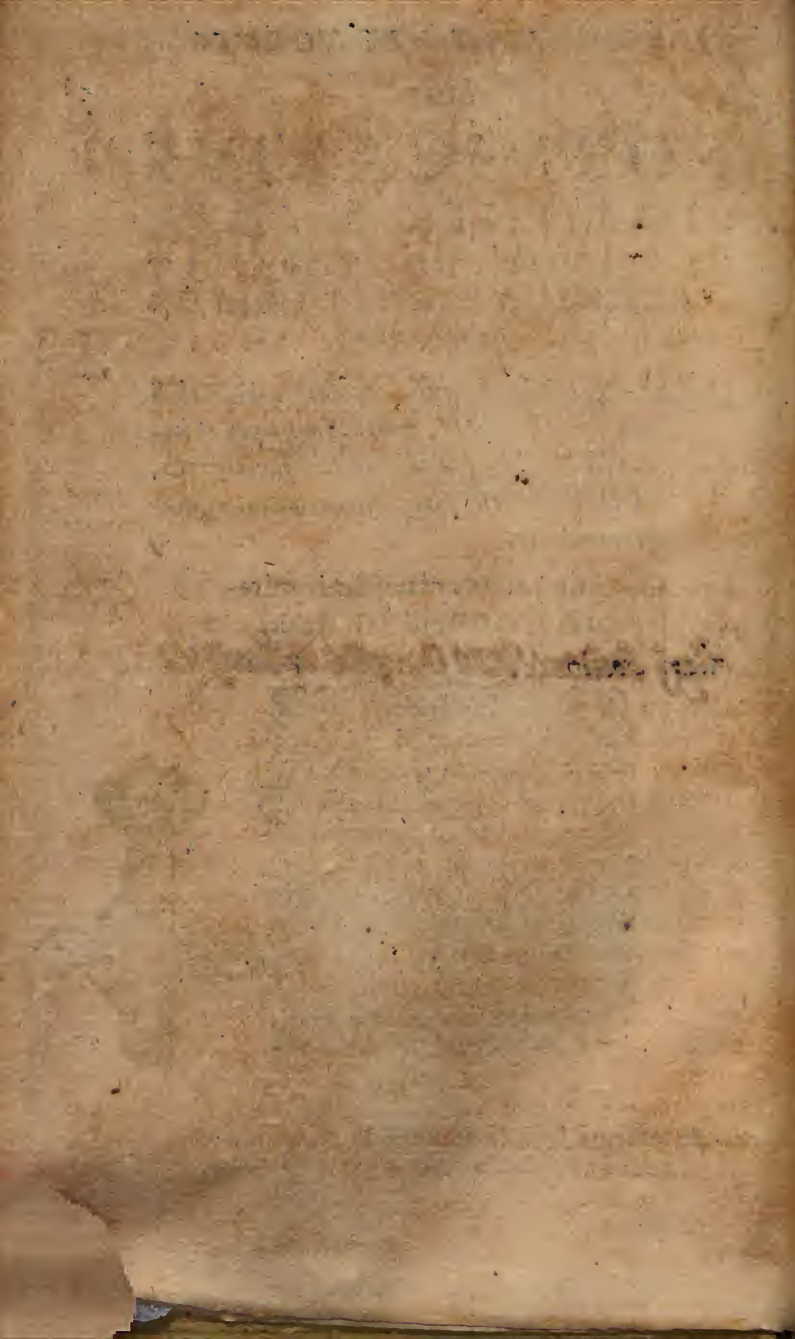
Opus singulare, clarissimis mira-
culis & exemplis refertum.

Collegij Societatis IESV Oenipōti. 14 Junij. 1602.

D V A C I,

Ex officina Typographica BALTAZARIS
BALLERI, Sub Circino aureo, Anno 1602.

INCIPIT PROLOGVS

FORMICARII IVXTA ÆDIFICATIONEM FRATRIS IOANNIS NYDER, SACRÆ THEOLOGICÆ Professoris eximij, qui vitam tempore Concilij Constãtensis Basiliensisque duxit in humanis, feliciter.

Eragrans crebro partes quasdam præsertim Alemanix querelas nonnunquam audiui pigrorum in fide hominum: Cur modo inter Christicolas Deus nullis ecclesiam roboret miraculis, aut sacris pro fide tuenda, & virtutibus ad bene viuendum non illuminet, sicut olim, reuelationibus? Cum perfidis enim Iudæis clamitant: Signa nostra *Psal. 73.* non vidimus, iam non est propheta, & nos non cognoscet amplius. Quod murmur, Christi cooperante gratia, compescere conabor in sequentibus per plura quæ prope & circa nostra tempora, imò nobis dum datû est viuere in humanis, mira *c. d. à deo.* & adeo vel miracula ostensa sunt diuinitus, cum reuelationibus varijs & sanctorum hominum virtutibus; quæ constant, aut visus mei, vel auditus propria experientia, aut fide dignorum relatibus, & , vt reor, satis exinde facta sunt credibilia. Verum quia

*I. Cor. I.
Iob 13.*

in morali nunc laboro materia, precor ideo lectorem sequentium ne demonstrationem quærat ubi accommoda sufficit probabilitas. Nec me suspicetur faciliter credere hominibus quibuslibet, præsertim feminis, quas nisi sint probatæ, plurimum semper in talibus delirare suspicor, quanquam sexus non despiciendus sit fragilis, in quo sexus Deus sæpe magna fecit ut confundat fortia mundi secundum Apostolum. Scio Deum iuxta beati Iob vaticinium nostro non egeere mendacio ad obsequendum sibi. Scio quoddam falsitates detestatur Theologica quam professus sum scientia. Scio denique fucatam doctrinam procul esse à vita, & quo fungor ordine Prædicatorum & officio. Nec miretur quis si quandoque loca & nomina propria personarum siluero, quia ita fieri debere fraterna caritas imperat, & recta persuadet ratio, ubi aut confessionis sigillum, aut secretum aliquod notabile, aut periculum cenodoxiæ ad aliqua silenda astrinxit, vel periculum aliud corporis aut animæ.

Sub vnius igitur typo voluminis libellos quinque colligere studui, & præsens opus quod Formicarius appellatur, moralizatur. In quo *PIGER* discipuli; & *THEOLOGVS* præceptoris habebit officium.

Libellus primus principaliter erit de raris bonorum hominum exemplis & operationibus.

Secundus de verisimilibus bonis reuelationibus.

Tertius de falsis & illusorijs visionibus.

Quartus de virtuosis perfectorum operationibus.

Quintus de maleficis & eorum deceptionibus.

Capitulum.

Capitula primi libri.

- Capitulum primum. Quòd formicarum proprietates præ multis animalium conditionibus sunt inspicienda . De sexaginta proprietatibus earum. De triplici laborum differentia . De appetendis miraculis. De eis quibus Eucharistia miraculosè data est, & cur sensibilis aliquando deuotio subtrahitur.*
- Cap. 2. Nigredo quid significet. De quibusdam virginibus a Christo desposatis, & quare Deus simplicibus plus solet dare.*
- Cap. 3. Quòd in paruis animalibus mirabilior Dei lucet sapientia . De reformatis miraculosè monasterijs, & quomodo saluari possunt qui in deformatis viuunt monasterijs.*
- Cap. 4. De politia bona triplici. De errore eorum qui castitati detrahunt. De liberatis ab amore carnali diuinitus & quam apta sint terra steriles pro castitate tuenda.*
- Cap. 5. De mutuo & fraterno iuuamine , & de triplici gradu in matrimonio castè uiuentium.*
- Cap. 6. Quomodo in brutis quibusdam animalibus quedam est ratio, memoria, & sollicitudo. De non iudicanda faciliter Prelatorum uita, & de sanctis Episcoporum quorundã exemplis.*
- Cap 7. De ciuitate morali, & labore bono triplici. Quæ bona fecerint duo Concilia generalia nostro tempore. Quòd impossibilis sit modò generalis ecclesie reformatio. Quòd Prelati non*

INDEX.

*Semper sunt in causa quare non fit reformatio,
 & quod oportet eos vicia saepe subditorum dis-
 simulare.*

*Cap. 8. Quae sint perfectionis via, & quantum
 peccent religiosi medicinam studentes corpo-
 rum, animarum neglecto studio.*

*Cap. 9. Vituperatio iners otium, & commenda-
 tur labor triplex, & de quorundam hominum
 bonorum stupendis corporalibus exercitiis.*

*Cap. 10. Demon quomodo religiosos perfectionis
 iter transeuntes plus vexat quam alios, &
 quanta bona in ecclesia fecerint medicantium
 ordines, licet persecutores semper habeant.*

*Cap. 11. De utilitate peregrinationis discreta. De
 laude & fructu Christi passionem crebro ru-
 minantium.*

*Cap. 12. De preparatione cibi spiritualis. De du-
 plici dulcedine diuina gratiae quae aliquando
 in Eucharistiae sumptione, aliquando in aliis ex-
 exercitiis percipitur, & de mirabilibus naturali-
 bus quae videntur esse miracula,*

Capitula secundi libri.

Capitulum primum. Quod reuelationibus
 quis credere potest bene probatis. Quod
 simplicibus aliquando, & feminis tanquam aptio-
 ribus aliqua reuelantur, & de magistri Vin-
 centii laudibus.

*Cap. 2. De Archiepiscopi Treuerensis Oclonis
 bona*

bona vita, & cur hodie Episcopi non sicut olim clarent miraculis.

Cap. 3. De visu hominis duplici. De somniorum veritate & falsitate, & de auisatis in somnio vel vigilia per Sanctos.

Cap. 4. De somniorum differentiis. De causis eorum, & de deceptis per somnia & visiones.

Cap. 5. Quod recurrendum est ad discretos viros in somniorum & visionum incertitudine, & de sex regulis per quas aliquis in talibus non decipi potest faciliter.

Cap. 6. De via bona multiplici in moribus, & sub quam multis imaginibus somniorum diuersi auisantur.

Cap. 7. De laude pacificorum. Quod deus mutis & surdis aliquando futura reuelat, & cum simplicibus in Eucharistia miracula operatur, ac de quinque prophetie gradibus.

Cap. 8. De sollicitudine prothesauro virtutum habendo, & de militibus virtuosè pro republica laborantibus, vel pro fide.

Cap. 9. Quis sit odor bonus in moribus. De sancte in matrimonio & castè viuentibus, & vtrum bonus angelus aliquem hominem in bono possideat, sicut malus in malo.

Cap. 10. Fœtor luxurie assimilatur sulphuri & quanto sit fugienda. Et de castitate aut virginitate que sicut corpus tueri potest.

Cap. 11. Abstinencia quantum prodest & crapula obest. Quod deus in his pugnantes iuuat, &

de terra

INDEX.

de terra ubi viget castarum feminarum multitudo & virginum.

Cap. 12. *Quod ale contemplationis in senio assumi deberent. Quid sit senium laudabile, & quomodo quidam electi in morte timent, alij gaudent qui prius fuerunt timidissimi, & scrupulosi in conscientia.*

Capitula tertij libri.

Capitulum primum. *Quomodo multiplex est quantitas. Qualiter quidam se fingunt defunctorum esse animas, & reuelationes habere. De feminis in iubilo exclamantibus aliquando in sermone, & quid sentiendum sit de talibus.*

Cap. 2. *Quantum obest anime cacitas, & de deceptione triplici quam facit diabolus aliquibus, exempla^q ponuntur de demone visibiliter nobili obsequente, & de per Beghardū deceptis.*

Cap. 3. *De vrsis quibus tyranni assimilantur. Quantum oratio communis valeat, & opera priuata misericordia ostenditur in monialibus peruersis, & in femina perplexa mirabiliter in causis matrimonij.*

Cap. 4. *Quantum viri cauere habent à mulierum familiaritate & blanditia. Quomodo sexus non est vituperandus in feminis, sed vitium, & dua dantur causa, cur vir excellit feminam*

INDEX.

minam, & quare plus viri auisantur quàm femina.

Cap. 5. Quomodo formica leon & tigris hypocritas designat & hereticos, & datur intellectus cuiusdam perniciosissima heresis que currit hodie, atque duo modi ostenduntur quibus demonum voluntas & potestas coarctatur.

Cap. 6. Infamia fœtori comparatur. Quàm periculosum sit feminis conuiuere. Quomodo heretici tales solent seducere ad spiritum libertatis. Quomodo viri maleficientur ibi, & discipulos acquirunt defloratos.

Cap. 7. Quàm consultum sit spiritualibus in domo consistere. Et cur quidam & quadam per hereticos decipiuntur faciliter.

Cap. 8. Per cineres designatur humilitas. Superbia meretur illudi. Exemplum esse videtur de moniali que se morituram falso prædixit, & quomodo veri à falsis prophetis cognoscuntur.

Cap. 9. Canibus heretici assimilantur. Heretici in quanta differentia fuerint, & malitia in regno Bohemia, & cur aliquotiens triumphos contra fideles obtinuerint in bellis.

Cap. 10. Quòd per aurum sacra scriptura sapientia designatur. Quòd eandem heretici malè accipiunt, & de quodam heretico peruersissimo & cauto ad fidem conuerso tandem.

Cap. 11. Quæ utilitas ex heresi sequitur. De deceptis per stigmata Christi fictitia. Quomodo mirabiliter uterque sexus decipitur, & de puero

INDEX.

puero in Rauenspurgo pro martyre tento.
 Cap. 12. De miraculis tempore quo in Bohemia
 heretici fuerunt ostensis, ponuntur quadam
 exempla.

Capitula quarti libri.

Capitulum primum. Anima quomodo cres-
 cit virtutibus. An femina sint viris pe-
 iores & incontinentiores?

Cap. 2. Oua & foetus spiritus quomodo sint nu-
 triendi. De seruientibus aliquando sanctis si-
 ne eucharistia non migrantibus, & quod sancti
 in similibus privilegiati sunt eis obsequentibus.

Cap. 3. Vita a quo Sole proueniat. Quomodo
 blasphemias quidam dederunt. Quod tria sunt
 vitia difficillime dimissibilia videlicet amor,
 auaritia, & odium, de quo exemplificatur.

Cap. 4. Filii spirituales quantum diligendi essent,
 & quomodo virgines quadam pro virginitate
 tuenda mortem pro vita presenti oratione apud
 Christum obtinuerunt.

Cap. 5. De zelo educandi fructum animarum &
 virtutes propria exempla castarum virginum
 ponuntur,

Cap. 6. Herba & earum fructus & succus quid si-
 gnificent. De discenda sapientia a mirabilibus
 dei in lingnis & lapidibus per imagines natu-
 raliter productas.

Cap. 7. Senectus laudabilis qua sit. De septem qua
 sunt

I N D E X.

sunt necessaria ut senes discant si prius non didicerunt, & de magistro Francisco sene & deuoto Theologo.

Cap. 8. Quid significant grana hordei vel frumenti, & quomodo Deus peccata graua hodie grauiter aliquando punit fulmine vel morte temporali, seu spoliatione.

Cap. 9, Humor carnalis concupiscentie quantum sit cauendus. De sancta virgine Coleta Clarissa. Quod fides hodie dilatatur in mundo, & de sancta uita Catherina de Senis. De poenitentia Sancti Dominici.

*Cap. 10. Quod in terrenis se nullus fundare debet. De * premunitis ad moriendum diuinis oraculis, & de non vindicando se in clero per laicos.*

f. premunitis.

Cap. 11. Per quinque remedia labor aliquis facilitatur etiam spiritualis. De horrentibus Christi sacramenta recipere. De sancta Christina meritis, eius die morienti, & de bona morte multorum qui publica iustitia plectuntur.

Cap. 12. Hyems & aestas quid significet moraliter. De uitanda accidia, & quod non oportet terri de morte subitanea bonorum hominum in quibus bona uita precessit.

Capitula quinti libri.

Capitulum primum. Colores diuersi quid in sacra scriptura significant. Quod tribus modis deluduntur hominum mentes, & de noturnis

Etarnis exercitijs & equitibus quid in bono vel in malo significant.

Cap. 2. Vnde proueniant inquietudines nocte in quibusdam domibus exempla ponuntur, & quomodo fiunt possessiones hominũ a demonibus, ac de sex causis quare quidã non liberantur.

Cap. 3. Hyems & frigus quid significant. De septem maleficorum exercitijs. Quomodo comedant pueros, quomodo artem istam profiteantur, & an maleficium sine peccato possit tolli.

Cap. 4. Necromantici qui sint. Quomodo a demonibus malum aliquando precium recipiunt. Quomodo diuinitus maleficia impediuntur, & quomodo tempestates concitant.

Cap. 5. Viscus anima est delectatio luxuriosa potissimè. Malefici quomodo infrigidant generatiuam, promouent ad amorem vel odium, & an in charitate existentes possint maleficiari.

Cap. 6. Vini nocumenta ostenduntur. Quomodo remediari possunt infrigidati, amore vel odio capti, & huiusmodi maleficiati. Quomodo bonus angelus magis est beneficus bonis quam malus maleficus peccatoribus, & de multis per angelos castificatis seu eunuchatis.

Cap. 7. Comestio detractionis quæ sit, malefici quomodo laedunt iudices aliquando. Quomodo vident absentia, & quomodo dicunt aliquando contradictoria.

Cap. 8. Delectatio venerea quantum fugienda sit. De feminis * quantum sub virili specie se publicè

c. d. omit.
quantum

I N D E X.

publicè dicentes esse missas diuinitus, & de tribus quæ raro medium tenent videlicet lingua, ecclesiasticus, & femina; quæ in bonis optima, in malis verò aliquando pessima sunt.

Cap. 9. Tres modi sunt corrigendi vitia, & quòd incubi sint & succubi demones, prout probatur per exempla & per auctoritates.

Cap. 10. Qua sit munditia & immunditia carnis & spiritus. Quàm periculosus sit contactus maris & femina. Incubi utrum generent. Quomodo quadam virgines in conceptu & partu aureolam non perdunt virginum. Remedia fugandi incubos dantur, & quomodo quadam phantasticè solum se concepisse putant.

Cap. 11. Homo perfectus est triplex particularis homo. Ex duplici causa aliqui possidentur. Sex modis demones solent possidere. Quòd possessi eucharistiam recipere possunt, & quid valeant exorcismi.

Cap. 12 Stipes, radix, gemma, flos, folia, & fructus quid significant. De herbis, petris, & melodiis an demonem arcere possint. De variis modis possidendi hominem aliquando phantasticis per maniam, & de remediis contra maniam.

ILLVSTRIVM
AVCTORVM DE IOAN-
NE NIDERO TESTIMONIA.

Iohannes Tritthemius de scriptoribus ecclesiast.

Iohannes Nyder, ordinis fratrum Prædicatorum, natione Teutonicus, vir in diuinis scripturis studiosus & eruditus, & in Philosophia scholastica sufficienter doctus, in declamādis sermonibus ad populum excellentis & præclari ingenij, hæreticæ prauitatis inquisitor, & muliercularum quas maleficas vulgus appellat, acerrimus inuestigator: scripsit aperto sermone nonnulla volumina, quibus nomen suum posteris notificauit. De quibus ista ferūtur.

De contractibus mercatorum lib. j. Cūm mercatorum officium.

De lepra morali lib. j. Olim dum legimus in te.

De præceptis decalogi lib. j. Decalogi legē sacratis.

De formicis moraliter lib. v. Peragrans crebro quas.

De cōsolatione timoratae conscientiaē lib. j. Apud disciplinas reperi.

Speculum perfectionis. lib. j.

Sermones de tempore lib. j. Ecce rex tuus, &c.

Sermones de sanctis lib. j. Venite post me, &c.

Quadragesimale lib. i. Conuertimini ad, &c.

Et alia complura. Claruit temporibus Sigismundi Imperatoris & Conciliorum Constantiensis & Basileensis anno Domini 1430.

Guil-

Guillelmus Eysengrein in catalogo testiū veritatis, orthodoxa matris eccles. Anno D. 1423.

Ioannes Nyder, ordinis Prædicatorum, Germanus, hæreticæ prauitatis inquisitor, sacrae paginæ doctor, insigni spectataque virtute præditus vir, ob vitæ continentiam; & sacrarum maximè literarum peritiam toto orbe clarus. De præceptis decalogi librum, Alium de consolatione conscientiaë scripsit. Tum porro cui speculi perfectionis titulus tribuitur, perfecit. De formicis quoque, vitam considerans Christianam, diuino instructus eloquio, commentarios composuit. Sermones elegantes atque doctissimos posteritatis memoriae consecrauit.

Sixtus Senensis bibliotheca sancta lib. 4.

Ioannes Nyder, ordinis Prædicatorum, natione Theutonicus, in diuinis scripturis studiosus & eruditus, & in theologia scholastica sufficienter doctus, & in declamandis sermonibus populo gratissimus, scripsit rudi, sed aperto sermone in vigesimum caput exodi de decem præceptis decalogi eruditum & grande volumen, cuius initium est, Decalogi legem sacratissimam. Item in decimum tertium caput Leuitici de lepra morali lib. j. Item in euangelia totius anni sermonum tomos duos. Claruit sub Sigismundo Imp. anno Domini nostri Iesu Christi. 1430.

Antonius Senensis, Lusitanus, in bibliotheca Fratrum Prædicatorum.

Frater Ioannes Nider natione Sueuus, Magister in Theol. eruditissimus, verū fuisse speculum

lum obseruantię regularis, & scientiarum omnium
promptuarium vberimum & nobilissimum me-
moratur. Quantæ autem fuerit & eruditionis & in
dicendo vbertatis, quàm eloquens, doctus, & con-
cionator excellens apertè demonstrat in his quæ
transmisit ad posteros.

Scriptit præceptorium diuinæ legis.

Tractatum de contractibus mercatorum.

Alium de secularium religionibus.

Alium de abstinentia esus carniū.

Alium de reformatione status cœnobili.

Consolatorium timoratæ conscientię.

Sermones Quadragesimales.

Tract. de vigore consuetudinis & dispensatione
canonica.

Tract. de perfecta paupertate.

Alium de lepra morali.

Alium de vera & falsa nobilitate.

Alium de formicarum moralitate dialogum studio-
si & pigri.

Speculum perfectionis.

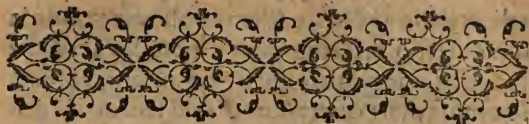
Dispositorium moriendi.

Sermones de tempore & de sanctis.

Claruit anno 1435.

Ioannes Molanus in bibliotheca Theologica.

Ioannes Nyder, ordinis Prædicatorum S. Theolo-
giæ doctor, Prior fuit conuētus Basileensis, legatus
ipsius Concilij ad Bohemos, sagarum acerrimus per-
secutor, obiit Noribergæ in legatione anno Christi
1438. Scripsit autem sermones per annū, Parisijs apud
Paruum in 8. alibi in folio. De lepra morali. Parisijs &
Louanij. Formicarium apud Marnef in 4. Consolato-
rium timoratæ conscientię in 4. Manuale confessorum
Parisijs apud Marnef i 518. in 8. Dispositorium mo-
riendi in 4. In Decalogum Vlmæ in fol. De contracti-
bus mercatorum opusculum recusum Colonia 1575.
cum tractatu Beneuenui Stracchæ.

Liber Primus.

QVOD FORMICARVM PRO-
*prietates pra multis animalium conditionibus
sunt inspicienda. De sexaginta proprietatibus
earum. De triplici laborum differentia. De
appetendis miraculis. De eis quibus Euchari-
stia miraculosè data est, & cur sensibilis ali-
quando deuotio substrahitur.*

CAPITVLVM I.

ADE ad formicam o piger, & con-
sidera vias eius, & disce sapientiam,
quæ cum non habeat ducem ac præ-
ceptorem, nec principem, parat æsta-
te cibum sibi, & congregat in messe
quod comedat: ait diues ille Salomon primus in
hoc Philosophus & Theologus, Prouerb. 6. Quo
in loco tria te docet, o piger, attendere principaliter
1. pij præceptoris mandatum cum præmittit,
vade, & disce sapientiam: 2. proprij teporis ex-
cessum, vbi subiungit, o piger, 3. gnari animalis
exemplum, quando concludit, ad formicam, cum
suis proprietatibus, quas si humanis applicaueris
moribus, veram reuera disces sapientiam. Ean-
dem enim ob causam olim in principio nostri or-
dinis noster frater Thomas Brabantinus librum

moralizauit de apibus, eisdem applicans exempla & miracula suo facta tempore, ne talia aboleret obliuio mater ingritudinis. Non autem, vt reor, leui ex causa materiam assumpsi de formicis. potius quàm de aliis minutis animalibus, quia inter talia omnia nihil reperi natura sagacius, & morali disciplinæ hominis accommodatius. Qua in re nedum sapientissimi Salomonis, verùm etiam per eum loquentis Spiritus Sancti auctoritatem imitor, dicentis proverb. 30. Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora sapientibus: formicæ populus infirmus, qui quidem præparat in messe cibum sibi, & de lepusculo, locusta & stellione posterius per ordinem loquitur. Formicarum præterea ex inspectione prouida, olim Malchus, qui captiuus dicitur monachus, suæ compunctionis hausisse legitur documenta salubria, vt beatus Hieronymus in eiusdem scribit legenda: Cogitans, inquit, B. Malchus dum captus in eremo pecudes pascerem, aspicio formicarum angustum gregem, vehere videns onera maiora quàm corpora: aliæ herbarum quedam semina forcipe oris trahebant: aliæ egerant humum de foueis, & aquarum meatus aggeribus excludebant: illæ venturæ hiemis memores, ne madefacta humus in herbam horrea verteret, inlata semina præcidebant: hæ luctu celebri corpora defuncta portabant: quodque magis mirum esset, in tanto agmine egredientes non obstabant intrantibus; quin potius si, quam sub fasce vidissent & onere cecidisse, suppositis humeris adiuuabant. Quid multa? pulchrum nempe mihi, & non modici ponderis spectaculum dies illa præbuit: vnde

Prouer. 6. ipse namque recordatus ipsius sapientissimi Salomonis ad formicæ solertiam nos mittentis, & pigras

*Hierony.
to. 1. in
fine.*

pigras mentes sub tali exemplo suscitantis, capi
 tædere captiuitatis, & monasterij cellulam quaerere,
 ac fornicarum illarum similitudinem desiderare,
 vbi laborant in medium, & cum nihil cuiusquam
 proprium sit, omnium omnia sunt. Cum igitur inter
 parua admiranda animalia, non excipiendo breuem in
 volatibus apem, nullum formica reperiatur sagacius,
 similiter quoque morali disciplinæ hominis accommo-
 datius: idcirco iuxta generalem præmissam tradi-
 tionem, eius proprietates in sequentibus huius opusculi
 libris ac tractatibus recitabo; nihil tamen de talibus
 formicarum proprietatibus scribendo, nisi quod beatus
 Isidorus, Plinius, Solinus, & ipse Aristoteles tra-
 dunt, similiter quoque & Dominus Albertus Magnus
 in suis de animalibus libris, aut quod ego propria
 vidi experientia. Est itaque inter fornicarum
 proprietates in genere iuxta comparationis gradus
 triplices, quintuplex differentia, secundum quas
 quinque erunt libelli ad mores hominum bonos vel
 malos applicabiles.

Eccel. 11.

Prima differentia ex operatione formicarum sumitur,
 quia quædam mortuos sepelire videntur: aliæ in alijs
 laboribus lucrosi sedulo occupantur: aliæ verò stant
 in vijs publicis, iter quodammodo ostendere conantes,
 ne erret aliqua.

Secunda differentia ex motu sumitur, quia quædam
 repunt tantummodo: aliæ alas acquirunt: aliæ volant.

Tertia differentia in quantitate consideratur, quia
 quædam sunt paruæ, aliæ maiores, aliæ maximæ.

Quarta differentia in processu ætatis videtur, cum
 quædam sint in ouis, aliæ vermiculi nati nouiter,
 aliæ autem quæ iam possunt generare.

Quinta differentia est in colore, quia quædam
 nigræ,

nigræ, aliæ rubeæ, aliæ formæ & qualitatis alterius, vt in Æthiopia. *PIGER.* Quia me formicarum propria intueri iubet, & ibi discere sapientiam, vellem vt earum conditiones singulas exprimeres, vt his quasi pro exemplari habitis, facilius deinceps & delectabilius mores valeamus * diligere. *THEOLOGVS.* Vt noueris ergo (prout ex præfatorum Doctorem dictis elici potest authenticis) conditiones formicarum annectā sexagenas numero, cuique libello tradendo duodenarium. *Sub primo sit hac in ordine.*

f. rectius deligere vel dirigere.

60. proprietates formicarum pro materia totius operis.

1. In operatione sua formicæ differunt tripliciter, vt præmissum est.

2. Hæ quæ sunt nigræ, paruæ sunt mole corporis, sed virtute excellunt maiora animalia.

3. Quamuis viuant in græge, non tamen Regē habent ducem, nec præceptorem.

4. Ciuitas earum est differens multum ab apum politia, dum istæ regnum habeant Monarchicum, non autem illæ.

5. Etsi monarcha careant, tamen sibi mutuo tranquilliter obtemperant.

6. De sua Republica inest eis quædam ratio, cura, & memoria.

7. Domum simul siue ciuitatem construunt, quam distinctam habitaculi. diuersis, plantarum tegunt particulis.

8. In suis domibus vias rectas & occultas fabricant, quibus satis occultè sæpe inhabitant.

9. Tam mares quam feminæ ad laborem egrediuntur vniuersæ per turmas.

10. Vias suas multum ordinatè obseruāt, ne illæ quæ exeunt, reintrare volētes, obuiādo præpediāt.

11. Extra domum via satis recta & aperta ambulat, vt necessaria acquirant pascua.

12. Non

11. Non more apum sibi cibos faciunt, sed à Deo & natura donatos recondunt.

Pro libello secundo sit

1. Formicarum differentia in motu trina esse dignoscitur, vt præmissi.

2. Prognosticant & præsentiant frigus & pluias & tempestates aërum.

3. Geminos habent oculos quibus corpore reguntur.

4. Amputatis oculis in vijs patentibus errant.

5. Cæcitatem incurrens videntem fortissimè amplectitur, nec dimittit nisi ad casam reducta.

6. Via vna egrediuntur à suis domibus, quæ versus finem, propter querenda pascua plurificari videtur.

7. Per vnam lineam satis regiã ad nidũ redeũt, nec in via vna aliã impedit sed aliquãdo sibi osculo vel ore pacis fœdera porrigere videntur mutuo.

8. Omnes vnum locum obseruant in quem thesauros ponunt & recondunt.

9. Nidus earum acutum quemdam & ponticum, atque odorem emittit delectabilem.

10. Fœtida quedã vt sulphur, origanum & cornu adustum ceruinum a deo odiunt, vt si talium super earum domos spargantur fumigationes aut cineres, de loco migrent. (sunt.

11. Omnes circa vètrẽ strictæ, parue, & quasi tinctæ

12. Et vltima formicarum differentia est: Quodd in senio tantum, more auium, assumptis alis volât.

Pro libello tertio sit conditio formica

1. In quantitate earum triplex (vt in præsentibus non longè antea tetigi) reperitur differentia.

2. Quando in via visu priuantur vix aut nullatenus ad domum reuerti possunt.

3. Ab vrsis deuorantur, quos sanant si egrotant vnde ab

sagacissimè queruntur.

4. Philomenæ formicas & earum ova auidè querunt & comedunt, quia ex his conualescunt ægotæ, & sonoræ efficiuntur.

5. Formicaleon cibum formicarum rapit & edit in hyeme, quia in æstate impruidus nihil sibi de cibo reseruat.

6. Quamuis nidus formicarum odore bono redoleat, tamen si super eo ligna noua & tenera, aut ex his lagenæ terantur duriter & fricentur, factorem quendam notabilè cōtrahere experiuntur.

7. Quando lucri causa incautæ extra domos ambulant, sæpe à formicaleone insidiosè necantur.

8. Formicæ vbi sunt nociuæ faciliter fugantur si sibi orbiculariter cineres spargantur.

9. Formicæ dicuntur esse in Æthiopia grandes adeo, vt canibus similentur.

10. Aurum tales pedibus ex arena leguntur fodere.

11. Eædem à se effossum aurum, quod eis parum aut nihil prodest, custodire diligentius dicuntur.

12. Homines qui eis aurum furtiuè subtrahunt euigilantes ad necem persequuntur.

Pro libello quarto.

1. *est conditio:* Quod in ætatis processu gradu trino potiuntur præfacto.

2. Oua formicarum colore sunt alba: sed quantitate parua & rotunda, oblonga, & columnalia.

3. Oua earum sunt odorifera, & infirmis quibusdam animalibus medicina.

4. Incrementum oua earum suscipiunt in loco calido, & versus Solem, vbi posita à parentibus primo in vermes albos, & exinde in formicam complen-

complentur.

5. Turbata domo oua studiosè solent tollere, & ad nidum reportare.

6. Cibus formicarum sunt fructus & herbarum succi, quarum etiam partes separant, & cum eis ad nidum reuertuntur.

7. Formicis præ alijs est proprium quòd in maiore sua ætate virtute crescunt.

8. Grana frumenti eligunt; sed hordeum modicum curant.

9. Grana desiccant cum humida sint & cõpluta.

10. Grana folleter colligunt & decorticant ne germinent, & secreto recondunt.

11. Arte multiplici onera reddunt portabilia.

12. Hyeme quiescunt, & cibo fruuntur æstate collecto.

Pro libello ultimo.

1. In colore denique prima est formicarum differentia.

2. Quæ domos edificat extra solitudinem prope homines, deuastrationes crebro patiuntur.

3. Frigus graue ouis earum superueniens prolem impedit aut retardat.

4. Alis carentes, vel nimium progredientes in publicum ab alijs bestijs faciliter necantur.

5. Viscosis humoribus, & tempestate ab incessu & à labore præpediuntur.

6. Quæ sibi à vino, vel à yippa non cauent subito inebriantur & grauius.

7. Comestæ ab hominibus, eis nocent, non bes omnibus, sed quibusdam proficiunt.

8. Formicarum cibus nonnunquam sunt cadauera animalium mortuorum.

9. Se lædentes homines humore acuto pugant.

10. Manus inquināt hominis, si multū tāguntur.

11. Radices lædunt arborum vbi iuxta eas nidificare sinuntur.

12. Ad summitates scandunt arborum, & ibi earundem arborum flores & germina lædunt & rodunt, cauantque fructus tenerrimos.

Vides igitur piger quot imitabilium proprietatum diuersitates æterna sapientia in minuto animali locauerit? *PIG.* Video, & fortassis inuideo, qui me iam vice tertia, non proprio, sed nomine probroso pigrum vocitas: quem, à tempore quo religionem approbatam professus sum, scis acediam odisse, & si non totā euaserim. Nā auctores alij qui suis cum discipulis de exemplis habuere dialogum, honesto eos allocuti sunt nomine proprio aut appellatiuo, tu verò inchoas à conuicio.

THEOL. Te pigri hominis vitio irretitum esse non re ipsa autumo: sed solo nomine mutux collationis gratiā. Nulli scias nomen qualecunque oberit, si designati vitij actu caruerit. Quid enim obfuit Thadæo Apostolo, quod cum proditore Christi Iuda par nomen habuit? Vbi de morum in aliquo constat differentia, parum refert quid sit de nominis conuenientia. Sicuti namque solum vocabulum nulli hominum bonitatem tribuit: ita nec cuiquæque nota vitiosi nominis ipsum virtutis donū adimit. Ni fallar, mens ipsa fuit Chryso-stomi cum ait in quadā sentētia: Si diaboli nomen aureis litteris scripseris, malignitate tamē nō carebit: & si nomen Dei tetrīs nonnullis depinxeris characteribus, nihil diuinę bonitati nocebit. Vocū itaque pruriētia vocabula nō curem? magnopere, sed virtutes prout cœpimus, de formicę proprietatib⁹ satagamus proficere. *PIG.* Trāquillatus à murmure, video esse vt asseris, ynde quæso, cœpta morali doctrina,

doctrina, eandem velis deinceps prosequi. *THEO.*
 Prima fornicarū prærecitata est differētia & proprietas. *Quòd in operationibus suis formice plurimum differunt, quia quædam mortuos sepeliunt: alia lucrosis occupantur sæpe laboribus; aliæq; stare videntur in vijs publicis, iter quodammodo ostendere molientes alijs, ne deuiant.* Per quæ datur intelligi, quòd nulli homini, præsertim minus Ecclesiastico, licet vacare acediæ vitio, sed cunctis studendum est vtili aliquo semper occupari exercitio. Sunt enim in cœtu ipsius Ecclesiæ ad instar fornicarum exercitia varia, & tres operationum differentiæ plurimū distantes apud Deum in merito. Quidam sunt in mundo detenti licitis, sed circa corporalia pressi laboribus, puta mechanici, pro sustētatione sua & suorum necessariorum, & maximè hi qui in operationibus misericordiæ corporalibus proximo obsequuntur, quibus tamen non semper debent insistere, sed iisdem interdū omisis vacare melioribus: In sæculo enim vel in infirmitate existētes velut mortui sunt, vel in morte quadam constituti, iuxta illud canticum Ecclesiæ: *Media vita in morte sumus:* Suprà enim tota vita est in cœlo, infrà tota mors est in inferno, hîc autē in media vita sumus, quæ quædam mors. Hinc est quod ad meliorem vitā Christus quendā vocare volens sibi dixit Matth. 8. *sequere me, & permitte mortuos sepelire mortuos suos:* Vnde Bernardus 19. Notādum est in hac sententia, quòd aliquando minora bona prætermittenda sunt propter vtilitatem maiorum. Sunt alij lucrosis insudantes laboribus: sed in spiri-
 tualibus bonis, videlicet religiosi & clerici, qui per orationes & laudes Canonicas à suis & aliorū animabus nocte dieq; hostes fugāt inuisibiles, de quibus ait Apostolus 1. Timoth. 5. *Qui bene præsunt presby-*

Tria hominum genera.
 1.

2.

*Gloss.
ord. 3.*

Presbyteri duplici honore digni habeantur, remuneratione scilicet diuina pariter & humana, vt glossa insinuat. Sunt præterea alij, qui in plebeorum oculis tota die stare otiosi videntur, eò quòd corporalibus se non inuoluunt exercitijs, qui tamè in via morum veri duces sunt hominum simplicium, eis methodum ostendentes mandatorum Dei: quemadmodum sunt boni Doctores & Prælati Ecclesię, de quibus ad Ephes. 4. dicit Apostolus: Ipse dedit, quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij in ædificationem corporis Christi. Primi ergo boni, secundi meliores, & tertij optimi formicarum imitantur opera. *IIG.* Vellem quòd singula in sequentibus capitulis probares per moderna aliqua miracula, sicuti ipsa iam roborasti sacrę scripturę autoritatibus, & formicarum proprietatibus.

1. Cor. 1.

THEOL. Si sacrę scripturę autoritas, & veterum tibi miracula ad credendum non sufficiunt, Iudaicę perfidię videris esse proximus. Iudæi (inquit Apostolus) signa quærunt sicut Græci sapientiam, & Saluator Math. 7. multi dicent mihi in illa die, domine, domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquã

*Greg. lib.
20. mor.
cap. 8.
alias. 9.*

noui vos: discedite à me qui operamini iniquitatem. Super quo Beatus Gregorius 20. libro moralium: Hac sententia datur intelligi, quod in hominibus charitas, humilitas, non autem debeant, virtutum signa venerari: vnde nunc sancta Ecclesia etiamsi qua sunt hereticorum miracula despicit, quia probatio quidem sanctitatis non est signa facere,

cere, quia hæc sanctitatis specimen non esse cognoscit: sed proximum vt se diligere, de Deo vera, de proximo meliora quàm de seipso sentire. *Aug. lib. 834. q. 79.*

Et beatus August. libro 83. q. dicit: Intelligimus quædam miracula etiam sceleratos homines facere, qualia sancti facere non possunt. Et statim causam huius adiungit idem, dicens: Quod non ideo potioris loci apud Deum arbitrandi sunt esse scelerati quàm iusti: non enim acceptiores erant apud Deum Magi Pharaonis quàm populus Israel, quia non poterat ille populus facere quod illi faciebant, quamuis Moyses in virtute Dei maiora potuerit. Vnde reuera mali non possent illa facere nisi permisi: boni autem, si daretur eis a Domino, possent & illa, & maiora facere: non tamen sine recta ordinatione domini est, quod non datur hæc potestas sicut & malis. Vnde subdens causam quare non detur eis, dicit: Ideo non omnibus sanctis ista tribuuntur ne perniciosissimo errore decipiantur infirmi, existimantes in talibus factis esse maiora dona quàm in operibus iustitiæ, quibus æterna vita cõparatur. Propterea Dominus prohibet hinc gaudere discipulos cum ait: Nolite in hoc gaudere, quoniam spiritus vobis subiecti sunt, sed gaudete quoniã nomina vestra scripta sũt in cælis. Lucę 10.

P I G. Miracula adduci non desidero vt veritati ipse credam fidei, & disciplinis moralibus, sed propter pusillos fidei, quorum multitudo est non minima, hoc exigo: qui nouis a Deo donatis prodigijs mouentur ad virtutes feruentius, referunt exinde viri solidi Deo grates amplius, & vniuntur charitate * perfecta, ob id suo fini altissimo *c. d. per facta.* arctius inhærentes.

T H E O L. Has ob causas exemplum, imo miraculum in nostris factum temporibus refero de laboran-

laborantibus in seculo licitè. Fuit vir quidam plebeus laborator, simplicianus mundo, sed Deo reuera prudentior in ciuitate Nurembergensi Bambergensis diœcesis meo tempore ciuis, modo non nomen proprium: sed vitæ fama bona occurrit, filius confessionis hic extitit prædecessoris mei in prioratu Nurembergensi fratris Eberhardi videlicet, viri vt adiacens mihi testari potest patris fide digni valde. Huius enim relatione didici quæ sequuntur, Hic igitur simplicianus temporali quidè substantia non mendicus fuit, sed rebus viuebat secundum seculum mediocriter, ad diuina verò fuit deuotus plurimum, nam è peribus misericordiæ de labore & rebus proprijs pauperibus erogabat largiter, peregrinationibus longis aliquoties corpus macerabat acriter, & in meditatione dominicæ passionis se exercere solebat multipliciter: & quia ex his pijs operationibus ad Deum dietim eius animus cepit inardescere, idcirco desiderium aliquoties in anno sumendi diuinissimum Eucharistiæ Sacramentum in eo non destitit crescere. Verum in præfata ciuitate masculinus sexus rarius quàm femineus ad Eucharistiæ Sacramentum solet accedere, quod isti etiam licentius plerumque plebani, quàm illi solent tradere. Formidabat propterea Dei famulus Sacramentum, quod cordis æstu affectabat, contra morem crebrius petere, ne singularis videretur, iuxta illud memorandum beati

Bernard. Bernardi: Qui facit quod nemo, mirantur omnes. Excogitabatque tandem diuino nutu modum aliquem quo mediante acquireret per æquipollentiam, quod sumere nequibat per Sacramenti præsentiam. Sciebat enim quod semper Dei misericordia voluntatem bonam pro facto acceptat, quando propria negligentia opus extrinsecum non vetat.

*Exemplum
diuinitus
traditæ
Eucharistiæ.*

vetat. Fecit igitur quantum in se fuit quidquid potuit, se ad Sacramentum Eucharistiæ preparando die præsertim & hora qua Eucharistiã habere verisimiliter à sacerdote proprio non valuit. Nam primum si opportunitas arriserat, Sacramentaliter præconfessus est, cibum præcedenti die sumpsit moderatius vice ieiunij, deinde deuotione vera per meditationes stans in ara cordis coram Dei viuentis oculis mactare se & actuare solebat sollicitius quo potuit, & tandem infra missæ officium, & potissimè communionis hora, omni quo desiderio poterat à diuina petijt clementia, vt se tanti Sacramenti participem efficeret, & bonam voluntatem pro facto acceptaret. In cuius euidentiam, vt corpus subijceret spiritui, & vt diuina bonitas bonæ voluntatis munus acceptaret pro facto, idcirco cum sacerdos ore proprio Sacramentum sub specie panis solebat accipere, iste Dei famulus, tonso pectore, tunc etiam labia sua aperuit. Et ecce mira res. Nam diuino (vt piè credi potest) miraculo accidit, vt quando ita se disposuit, illico linguæ eius hostiæ consecratæ quædam particula adherere cœpit deuotè, dulciter, & sensibiliter, adeo vt necessarium videretur ei, aut istam quam sensit particulam de ore quod verebatur ponere, aut, quod faciebat, perceptam deglutire, de quo cum miraretur sæpius, & tandem dubitaret, an illud adueniret diuinitus, quadam die cum diuina audisset & percepisset vt præactū est, finito missæ officio certiorari volens digitum ori imposuit, linguã tangere voluit, sed digito alba quædam particula, vt visus ostēdit, inhesit sensibiliter, quã ori reimpositã sumpsit vt antea: sed deinceps per decursum suæ vitæ nunquã simile meruit percipere, licet à bonis operibus non minùs quàm prius desisteret.

PIG. Scire vellem, cur hoc donum Deus suo famulo voluit subtrahere, qui nihil illiciti operis videbatur in tactu facere.

THEOL. Ut satis reor, nihil boni gratuiti & virtuosum huic diuina clementia abstulit deinceps, sed solum sentimētum quoddam ademit corporeum, in quo paruum, vel quidem nullum consistit, secundum nostram sopheriam atque doctrinam, meritum; quod potius nōnunquam imperfectorum est præmium, ne in via deficient, quā sit meritum. Vnde etiam fortioribus sepe in Dei vinea laborantibus talia subtrahuntur sentimenta dulcia, quæ opus est ut aliquando dentur infirmioribus, ut docet beatus Bernardus in epistola ad fratres de monte Dei. Et fortassis etiam delicto penitus non caruit, post multas boni oraculi visas circumstantias, sicut Zacharias, ambigere, ubi dubitare non licuit.

Luc. 7.

Nigredo quid significet. De quibusdam virginibus à Christo desponsatis, & quare Deus simplicibus plus solet dare.

CAPIT. II.

Procedo ad formicarum conditionem aliam, quæ est: *Quod hæc quæ nigra sunt parue quidem sunt mole corporis, sed virtute & animi industria excellunt maiora animalia.* Per quæ datur intelligi, quod quamuis quidam Dei famuli sint in exteriori apparentia paruuli & humiles, reuera tamen coram Deo & Dei Angelis, immo in Dei Ecclesia sanctitate & iustitia præcellunt ceteros qui in hominum aspectu sepe numero magni esse videntur: & merito. Per coloris quippe ingredinem humili-
tatem,

tatem, & per paruitatem corporis simplicitatem debere intelligi nemo ignorat qui sacram scripturam didicit. Hinc est quod comæ sponsi Cantico. v. nigræ esse describuntur: id est mundo despiciabiles, vt glossa dicit, & Math. 18. ipse humanatus quæsiuit, & respondit, dicens: Quis putas maior est in regno cælorum? Et aduocans Iesus paruulū statuit eum in medio eorum, dicens: Amen dico vobis, nisi cōuersi fueritis & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Quicumque ergo humiliauerit se sicut paruulus, hic est maior in regno cælorum. Sæpe siquidem in pauperibus & simplicibus ac à mundo abiectis hominibus maiora vidimus virtutum, & nonnumquam miraculorum diuinorum indicia quàm in his qui alios in dignitatibus vel scientijs præire videntur. Deridetur, inquit beatus Iob ibidem cap. 12. iusti simplicitas, quæ est lampas contempta apud cogitationes diuitum, sed parata ad tempus constitutum. Diuites enim (vt super eodem dicit beatus Gregorius) vitam simplicium in hoc mundo humilem abiectamque despiciunt. Si tamé ante occulti iudicis oculos emicât: honorari metuūt, despici non refugiunt, corpus continentia afficiūt, & sola in animo dilectione pinguescunt.

Gloss. ord.

Nota simplicitium apud Deo excellentiam.

Gregor. lib. 10. moral. c. 28. & 29. al.

P I G. Poterisne de similibus talibus exemplum nostro factum tempore pro præsentirecolere?

T H E O L. Possum, & spero multum accommodé nostro proposito. Viuebat satis nouiter soror quædam in monasterio quod *Tues* dicitur Constantiensis diocesis, simplex & recta; ac Deum timēs, zelatrixque suæ religionis inter multitudinem consoriorum satis imperfectarum, vt notum est locum nōscētibus. Hæc sacristiæ præerat & * sacra-

rum vestium pro Ecclesiæ officio: cui ad honorem sancto-

pro sacris vestibus.

sanctorum qui sunt in patria multo tempore deuotè obsecuta fuerat. Intrauit autem, iam ista uirgine satis prouecta existente, morbus epidimiæ pestis monasterium, & sacristanam istâ cum multis ægrotare fecit sanctimonialibus. Cumque deuotè sumptis ecclesiasticis sacramētis omnibus ab ista sancta uirgine, duæ sorores iam prope agoniâ constituerentur, iacentes in alia camera distanti, quæ infirmitatem ignorabant eiusdem uirginis, cœperunt audire & videre cœlestem harmoniam & angelorum præsentiam circa locum sanctæ uirginis, dixeruntque sibi seruientibus. Num auditis & videtis quid cœlestes exercitus canunt & faciunt circa sororem nostram quam ægrotare non nouimus, sed feliciter iam migrare videmus? Sicque anima illius beatæ uirginis in magna alacritate corpusculum reliquit propriû, & in pace requieuit, magna cum admiratione sororum. Aliud exemplum. Præterea reuerêdo patre nostro prouinciali referente audiui: quod nuper prædones & raptores quidam uias diuersas obseruabant ane aliquem virum capere valerent à quo per vim luerum temporalis emolimenti conquirent. Fuit autem pro tunc in ciuitacula imperiali parua Sueuiæ, quæ Alen dicitur, ciuis quidam simplex & rectus, qui in suis negotijs itinerans, in manus prædictorum raptorum venit: à quo cum quaerent unde esset? Respondit, quod de Alen, cui illi: Captus ergo es. At ille respondit. Ita sit in nomine Iesu. Quo audito vnus prædonum subintulit, uelut alter Cayphas: hanc, inquit, captiuitatem quo ad nos nunquam bona sequetur fortuna. Et ita, ut creditur, diuinitus in uirtute nominis Iesu venit. Nam quamuis virum cautè multum versus captiuitatè ducerent, tamè miris modis manus eorum euasit,

*In morte
uirginis
religiosa
auditi sũt
cantus
angelici.*

*Inuocato
nomine
Iesu libe-
ratur vir
à prado-
nibus.*

euasit, & ad propria inuitis raptoribus liber & saluus rebus & corpore redijt, qui nomen Iesu, id est Saluatoris in sua necessitate fideliter inuocauit, simpliciter, & veraciter.

Est etiam hodie in quodam rure propinquo satis ciuitati Nurembergensi virgo quædam ex pauper culis progenita parentibus. Hæc cum esset iunior, (modo enim est grandæua) venusta fuit corpore, & recta animo ac simplicissima.

Nam circa primos suæ pubertatis annos Christo suam virginitatem dedicare studuit, leuitates iuueniles fugere, & æstus omnes sui cordis in Christum Dei filium, velut in sponsum suum, cœpit dirigere. Tentauit tunc ex aduerso, & multis annis postmodum, dæmonis nequitia, contra hanc pugilem se erigere, & nocturno tēpore, nunc strepitibus horribilibus, nunc verò inopinatis parietum concussionibus, & tandem domus quam inhabitabat ruina fantastica à sanctis, quas faciebat, orationibus sanctam virginem terrere conatus est, & à cepto proposito deijcere. Sed mentita est iniquitas sibi. Nam virgo verbis sacræ scripturæ, & confessorum prudentum consilij, proprijsque confortata orationibus, mediante diuina gratia, non modo hostis conatus paruipendit: sed, diuina ex prouidentia, in ea cœpit his ventorum tentationibus ignis diuini amoris circa suum sponsum inflammari amplius.

Affectus enim eo tempore amoris cuiusdam ad Christi desponsationem maximus cor angebat virginis, nullo quidem fœdo aut terreno permixtus amore: sed gestiebat quatenus aliqua specificaretur certitudine se à Christo, velut sponsam, diligere, de quo

B

in præ-

Virgo sancta accipit à Christo anulum desponsationis.

Psal. 26.

*Psal. 9.**3. vltima.*

in prædicationibus ad virgines audierat deuotas exclamaciones sæpius fieri: oratioque eius ad hoc tenebat desiderium, non absolute, sed conditionaliter: videlicet, si id Dei voluntati foret beneplacitum. Cum autem in tali desiderio multis perseverasset mensibus, quadam die in horto, de cuius opere visitabat, desiderium pauperis exaudivit Dominus. Nam cum à iuventute rerum caret affluentia, hortum sibi pro victu proprium coluit: & vaccam emit vnicam, cuius lac & horti herbas varias frequenter civitati intulit, & his venditis victum acquisiuit tenuem. Vix vllum sermonem factum ad populum in eadem civitate solebat negligere, nec differre infra quindenam aut circiter vt reciperet diuinissimum. Eucharistiæ sacramentum, præmissa prius sacramentali confessione. Igitur dum in horto post diuturna petitione arræ vota laboraret more solito, subito in hanc verborum prorupit sententiam: O vtinam fili Dei signum aliquod tuæ desponsationis ego pauperula, & indigna mererer accipere in tali huius horti locello, quo nunc oculis corporeis visum dirigo. Et ecce, in eodem momento & locello vidit tres aut duos circiter violarum amœnos flosculos. Erat autem pro tunc tempus autumnale & circa festum beati Martini, quando in nostris partibus, nedum omnium florum emarcescere solet amœnitas, verum etiam tunc glacierum & niuium gelicidia omnium fructuum & foliorum vires ab arboribus consueverunt decerpere, & enecare herbas in quibuslibet hortulis. Gausa est itaque Christi virgo, & ex admiratione territa de tam insolito spectaculo, violas manu collegit propria, & conseruauit sollicitè, vt exinde amor & spes arctius ad suum spòsum gratè succrescerent. Verum

quia

quia postmodum ex simplicitate nimia tentatio quædam & ambiguitas in eam incidit, anne hoc signum sufficiens esset arræ illius quam tam sedulè à Christo poposcerat, ideo preces nouas, & suspiria acriora prioribus suo spõso cœpit porrigere, vt certificaretur amplius. Cùmque in sequenti anno iterum in horto suo laboraret quodam die, & ibidem in locum certum intuitum dirigeret, optando ex imo cordis desiderio, quatenus ibi reperiret, in signum Christiferæ desponsationis, anulum aliquem, si diuinæ voluntatis id esset. Et en altera vice non spreuit Deus preces humilis virginis: sed reperit materialem quendam anulum, quem vidi postmodum: erat autem coloris albi, de minera qua nescio, argento mundo videbatur similior, & in clausura vbi iungebatur in circulum, duæ manus artificiosè insculptæ extiterunt, cancellatim sibi mutuo fidem porrigentes & sese arctè constringentes. Fuitque locus inuentionis huius muneris tam inopinatus humanæ cōiecturationi, vt omnino desertus ab alijs videretur hominibus. Hunc anulum virgo gratissimè seruauit in posterum, & altissimo suo sponso, deinceps vt antea, in labore manuum suarum, viuere studuit quàm antea lætius. Addidit etiam is quem diligebat vice tertia in quadam visione nocturna se virgini puræ in loco quodam (vt videbatur) mûdo, in ea forma ostendere, & ad amplexandum porrigere in qua solet pro fidelium libris simplicium depingi paruulus virginis & matris, tractatus manibus tempore pueritiæ. Vides igitur in prima virgine, post hanc vitam, quia erat humilis, exaltatam, & aliam simplicem à Christo consolatam in præsentem nequam tæculo.

Psa. 107.

P I G. Miror cur in ea re hanc puellâ commendas

B 1

in qua

in qua potius Deum tentasse videtur, quam donum aliquod meruisse? Per certitudinem enim diuinum amorem sibi inexistenter agnoscere, & huius notitiam per signum à Deo poscere, vbi per solam fidem ambulare iubet sacra scriptura, Dei tentatio esse videtur; Sunt inquit Ecclesiastes 9. Iusti atque sapientes, & opera eorum in manu Dei; & tamen nescit homo, vtrum amore an odio dignus sit. *THEOL.* Non ex motiuis minimis præfatam laudavi virginem, cuius vitam simplicitate columbina plenam, & virtutibus refertam esse sæpe ipse præfens, & ab alijs fide dignis didici. Noscere enim debes, quod in simplicitate cordis Deum purè quærentibus eius clementiam, quosdam actus, aut ad nullum, aut ad modicum vitium imputat, quales perpetratos ab alijs, naturali, vel gratuita industria præditis, sæpe pro culpa accusat. Ignorantia siquidem eorum quæ non sunt de necessitate salutis, præsertim in simplicibus hominibus, actus quosdam excusat in toto, vel in tanto. Qualis ignorantia, vt constat, in simplicibus abundat, & aliquando ibi in eis meretur gratiam, quando in sagacioribus factum incusat, & auget peccatum. Legis propterea in vitas patrum. Paulum simplicissimum virum in naturalibus, per minas quodammodo Deo propositas, quibus se asseruit nolle cibum sumere, nisi dæmon ab obsessio prius recederet corpore, illic ad votum exauditum esse, vbi alius fortassis, Deum tentando, iram eius meruisset. Appropinquat propterea tales Deo seruentes in simplicitate animi, puerili innocentie, cui nec Ecclesia graues pœnas infligit pro actibus, quos in adultis puniunt grauius. Quid ergo mirum, si Deus in infinitum, misericors, eum simplici animo * quærentes

*Facta
quodam
in simpli-
cibus ex-
cusantur
que non
in alijs.*

*Vita pa-
trū par.*

*Extra de
delictis
puerorum
per totum*

exaudit

exaudit priuilegialiter. Memoretis denique illius Gregorianæ sententiæ qua ait: quod miracula non sunt imitanda, sed miranda. Et rursus istius regulæ iuridicæ, quod priuilegia paucorum non faciunt legem communem. In benignissimo igitur Domino confido, quod simplicitas & feruor diuini amoris, quem ad Christum humiliter habuisse creditur, hanc virginem excusant à tentationis diuinæ vitio, & insuper impetrare meruit, Dei scilicet quodammodo subarrari annulo, quam arram tanta postmodum in simplicissima sequebatur humilitate, charitate, & patientia deuota; vt multis palam fieret, quàm coram Deo morales formicæ sint magnæ quantitate virtutis, quæ tamen in mundi facie paruæ videntur, imbecilles, & modicæ.

rest. pro
querenti-
bus.
Ex lege 2.
C. de leg.

*Quod in paruis animalibus mirabilior Dei luceat
sapientia. De reformatis miraculosè mona-
sterijs, & quomodo saluari possunt qui
in deformatis viuunt mo-
nasterijs.*

CAPIT. III.

Quamuis formica viuant in grege, non tamen regem habent, ducem, aut præceptorem, vt dicit Salomon prudentissimus in prouerbijs. In quo mirabilius æterna sapientia operatur in formicis, quàm in gruibus, in halecibus, in apibus, vel etiam in hominibus: in quibus tamen differentijs animalium semper aliquè præceptorè, ducem, aut regè posuit de propria specie. Nec ita intelligenda est Salomonis præfata sententia, vt penitus nullum formica habeat ducem ac præceptorem, nec

B 3

princi-

principem: sed nullum de propria specie, aut de suo genere, quemadmodum apes & quædam alia habent animalia. Nam à supremi totius vniuersi principis regimine & ducatu nihil secludi potest in rebus creatis, vt de his referta est sacra pagina: & vt ait mundi Philosophus Aristoteles. Ab hoc ente, scilicet Deo, cœlū dependet, & tota eius natura. Cui concordat sui commentatoris, hæc, qua ait, autoritas: Natura rectè & ordinatè agit tanquam directà & rememorata ab agente infallibili. Agens autem infallibile est solus Deus anatomicè. Poterit itaque antefata formicarum conditio quibusdam sanctis hominibus competere in Dei Ecclesia, præsertim in monasterijs degentibus, vbi nec viua regula boni prælati, nec scripta seruat norma à multitudine. Vbi tamen nonnumquam boni homines reperiuntur vtriusque sexus, quasi sine rege sui ordinis. Hi enim quâuis viuant in grege, non tamen regem habent ducem, aut præceptorem, solo Christo dempto, qui est Rex Regum, & Dominus Dominantium: cuius ad instigandum gubernantur in arduis, licet in alijs communibus à superioribus regantur. Sicuti in multis vidimus, heu. solo nomine, claustris & monasterijs deformatis nimium, quæ reuera aperturæ sūt, & perditorum hominum potius aliquando latibula, quàm sint virtutum tabernacula, & dissolutionum veriùs sunt tuguria, quàm Dei templi pastoforia. In quibus tamen aliquoties reperiuntur aliqui qui recto Spiritu Dei solius, illud beati Iob 30. ad litteram dicere possent: Consurgens in turba clamabam: Frater fui draconum & socius struthionum. De quo & illud Deut. 32. aptè potest intelligi, quod de electo Israel dicitur. Inuenit eum terra deserta in loco horroris & vastæ solitudinis:

1. Tim. 6
apoc. 19.

dinis. Circūduxit eū, & docuit, & custodiuit quasi pupillam oculi sui. Dominus solus dux eius fuit, & reliqua, quæ ibi sequuntur. Talis in veteri testamento sanctus Propheta Michæas extitit, qui contra quadringentos viros, prophetas nomine, solus veritatem vitæ & doctrinæ seruauit, vt 3. narrat Reg. lib. 22. Talis in vtero sanctificatus Hieremias fuit, qui aduersus fictæ religionis viros clamauit suo tempore: Nolite audire verba prophetarum vestrorum, mendacium enim prophetant vobis. Hier. 7. Talis insuper beatus pater Benedictus fuit multo suæ vitæ tempore, qui à falsis monachis tandem electus in abbatem, mortis poculum pro vitæ stipendio ab eis suscepit: quos regimine & loco deseruit, vt dicit beatus Gregorius 2. lib. dialog. *PIG.* Potestne similem aliquem qui circa nostra vixerit tempora in exemplum producere? *THEOL.* Possum quantum memoriæ occurrit. Nam eo tempore quo in studio steti Colonienſi, filium confessionis habui, virum fide dignum, canonicum Tungarenſis Ecclesiæ, licentiatum in artibus, & sacerdotem vitæ & ordine, Libertinum nomine, à quo ea quæ sequuntur percepi: quam miraculosè quodammodo videlicet monasterium sancti Iacobi in Leodio, beati Benedicti ordinis, de fece deformationis ad statum bonæ reformationis deductum sit prope nostra tempora. Viuebant enim antea ibi monachi dissolutissimè, vbi de regulari obseruantia penè nullum reperiebatur in victu, in amictu, aut ceremonijs vestigium ordinis. Erantque ibidem degeneres vitæ (quod peius extitit) multi de nobilium & potentum genere progeniti, quales cum dominari in malum gestiunt, freti diuitijs & amicitia secularium, nihil boni fieri sinunt. Seuisſima enim

*Gregor. 1.
2. dial.
cap. 3.*

*Exemplū
mali, in
Abbatem
electi à
malis, &
postea di
uinitus cō
uersi &
reforma
tis suum
cœnobii*

est (vt ait Philosophus in politicis) iniustitia ferrens arma. Venit tamen, nescitur quorum merito, tempus quo pater misericordiarum loco antedicto succurrere voluit. Nam abbas loci defunctus est, & die statuta à monachis notabilibus nouus pater eligi debuit canonicè. Aderant tunc de gremio monasterij paucissimi Deo deuoti, qui secundum dictamen timoræ cōscientiæ elegerunt vnū ex eis idoneū. Sed ex aduerso adfuit dissolutorum monachorum multitudo, omni ferè religione vacua, quæ de suo grege morbido elegit & obtinuit quendam in naturalibus quidem satis industria mundana præditum, sed malorum moribus insignem, & omnibus malis accommodum. Qui postquam magnipendit mentis oculis se electum esse in pastorem, & ducem gregis tam morbidi, extemplo motus & uisitatus diuina gratia, atque mutatus in virum alterum, vitam quam gessit horruit præteritam, formidauitque humerum infirmum oneri nouo submittere, & dubitare cœpit, an confirmationem expectare vellet cum proposito se emendandi efficaciter, vel an electioni resignandum foret.

*ob hanc
causam.*

Virato tamen secundo, ne eligeretur deterior, primum elegit, vt puto iterum inspiratus diuinitus. * Ob hinc cœpit absconditè, quantum licuit, regulam quam professus fuerat beati Benedicti inspicere, vestes religioni congruas, & lectisternia cuti suæ adijcere, & secundum cibum & potum regulariter se etiam in alijs ceremonijs regere, vt constanter suis, adueniente confirmatione, verbo & exemplo canere & dicere valeret. Venite, & non solum, ite. Obtenta itaque confirmatione, & in sede pastoralis cum attinentijs tēporalis dominij collocatus, cognatorum suorum
potentia,

potentia, ad coercendum rebelles monachos, inuocata clanculo, die statuta domum intrauit capituli, capitulum primum suis tenuit, & mentem suam diuinitus immutatam modo aperuit: addiditque.

Ecce me vidistis hastenus multo tempore virum, heu, vestris moribus peruersis similem; & fortassis ob id electum à maiori fratrum multitudine: promitto coram vobis Deo, & beato Benedicto iam vice altera, me de cetero, non vt antea, sed vos velle verbo præcedere deinceps & exemplo; sequuti estis errantem, sequimini correctum & pœnitentem. Et quicumque, me sequendo, regulam, quam professi sumus, tenere voluerit, a me velut ouis à suo pio pascetur pastore: quicumque verò renuerit, me vltorem habebit vsque ad carceres inclusiue. Dixit; & hæc facta sunt omnia, cunctis qui audiere stupentibus. Nā obediens ad plenum reformauit, & rebelles aut pœnis afflixit grauibus, vel à loco fugauit, & sic, velut vinea Domini Sabaoth, vsque hodie dictum monasterium perseuerat in regulari obseruantia.

Isa. 5.

P I G. Illud opus mutationis manus dextræ à Deo factum nō minus autumo fuisse miraculum, quàm quod diuino numine corpus aliquod de morte esset suscitatum.

Psa. 76.

T H E O L O. Assentis in hoc beati Augustini sententiæ qua ait: maius esse miraculum iustificare impium, quàm creare mundum. Hic enim nihil resistere potest diuinæ potentiæ: ibi verò libertas humana recalcitrare valet.

*August.
tract. 72.
in Ioan.*

P I G E R. Satis apud me vertitur in dubium, vnum quod protulisti in exēplo, quomodo enim verum esse potest quæso, quod in monasterio,

Dubium.

omni

omni quasi regulari obseruantia spoliato, quosdam asseris monachos fuisse, licet paucos, Deo deuotos? Nam sine proprietatis vitio nullatenus videntur posse viuere, qui de communibus bonis monasterij non prouisi, coguntur, velut seculares veri, temporalia omnia sibi prouidere. Sileo de corporum incontinentia, & de animarum inobedientia, sine quibus in talibus vix viuatur monasterijs.

*Varia de
eo senten-
tia.*

THEOL. Super hoc dubio non solum varia, sed contraria, & diuersorum aduersæ dantur sententiæ. Quidam dicere non verentur: omnes existentes in talibus monasterijs esse extra statum salutis, quibus non assentio. Sunt alij qui ex aduerso affirmare audent: omnes existentes in talibus monasterijs esse in statu gratiæ, si præcepta, secularibus hominibus debita, seruauerint, & more consueto in monasterijs vltæ præmissa vixerint: quorum dogma incautum esse credo, nisi aliter respõsum suum distinxerint. Sunt præterea alij, ad viam quasi declinâtes mediam, quorum doctrina quinque tradit regulas, per quas quisque, qui saltem ad locum reformatum venire nequit (vt inquirunt) religiosus discere poterit, in dissoluto & deformato monasterio, an per viam salutis incedat.

*3.
Responf.
iudicatur
per quin-
que regu-
las.*

1. Si seruat ea quæ etiam à seculari homine sub præcepto seruâda sunt: quia in his prima, & Christiana principaliter consistit religio.

2. Si seruat secundum quæ in regula & statutis suis professus est, quæ, & vbi sub præcepto cadunt: quia contra hæc faciendo, eò quod præcepta sunt, votum professionis videtur directè cadere, & huic contraire, est Deum grauiter offendere, & qui talia violat animam damnat.

3. Si de communibus bonis conuentus nõ prouisus, necessaria suo statui tenet temporalia solum
ad in-

ad incertum vsum de licentia sui prælati, alioquin proprietarius esse videretur. Fuit hæc doctrina venerabilis Humberti super regulam beati Augustini suo tempore, & similiter domini Alberti, qui cum esset Prouincialis Theutoniæ, in Prædicatorum nostro scilicet ordine, sic scribit dictæ prouinciæ in epistola, cuius initium: Instantia & sollicitudo. Ne, inquit, proprietatis vitium sanctæ professioni paupertatis nostræ possit subreperere, volo vt nullus frater aliquam habeat dispensationem nummorum, aut quarumcumque rerum quæ ad eius consilium, siue in eius utilitatem, voluntatem, siue * aliorum modo quolibet conuertantur, nisi conscio prælato suo, vbi sit illa pecunia, vel res alia, & qualiter dispensetur. Nam si quis secus faceret, & prælato inscio huiusmodi res dispensaret, aut dispensandas suo consilio seu arbitrio reseruaret, eum proprietarium reputarem, & tanquam professionis violatorem regulariter condemnarem. Hæc Albertus.

*Albertus
magnus.*

c. d. alio.

4. regula est. Si in his quibus de licentia prælati abundat temporalibus, quæ velut Deo dicata censenda sunt, non vt multi dissipat, sed proximo, præsertim fratri necessitatem patiēti, subuenierit: quia ad hoc plusquam secularis persona obligatur religiosus, qui multiplici iure adstringitur confratri domus suæ subuenire citius quam seculari extraneo proximo. De quo beatus Ioannes dicit in sua canonica: Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauerit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo? Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. i. Ioã. 3.

5. regula est. Si firmum habet propositum resignandi temporalia, sibi ad incertum vsum concessa

cessa

cessa per prælatum, quando idem debite petierit, & in reformatione monasterij quando opportunitas arriserit, quantum sua interest, intendit cooperari fideliter pro loco & tempore. Ego igitur in confessionis audiētia, vel modo requisitus: quando hæc, quæ ista ab initio tradit opinio, à religiosa quacunque percipio seruari persona, eam in salutis statu esse credo, si non erro, quem errorem (si est) paratus sum corrigere.

*Alia 4.
dubia.*

- I. C.* Quatuor mihi hîc occurrunt dubia quæ, si rationabile est, quæso enodare velis. Primum, quid de his sentiendum sit, qui adhuc in seculo sunt liberi, & prædicta seruare proponunt, & sic deformata intrant monasteria. Secundum, quid de his qui in seculo sunt, voto tamen de religione intrando sunt astricti, non reperientes introitum nisi in locis deformatis. Tertium, quid de his qui iam in deformato monasterio sunt recepti, & ad loca reformata venire possent, sed nolunt, prædictas tamen * quandoque seruantes.

*quæ;
f. quin-
que scili-
cet regu-
las.*

Quartum, quid de his, qui primum probati in reformatis monasterijs, & deinde ibidem professi, postmodum sine necessitate, aut causa rationabili ad loca migrant deformata: quos multi litterati, & graues viri vocant semiapostas, iuxta illud Christi Luc. 9. Nemo mittēs manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei.

THEO I. Dare super talibus, & super similibus raris quæstionibus sine distinctione multiplici responsionem, puto rem esse magni periculi. Conari etiam ad distinguendum in talibus multimodè, menti confusionem grandem parere, & tædio lectorem posset afficere: eò quòd vnica circumstantia sæpe valde casus variat in particularibus, de quibus quæris. Vni enim infinita possunt

possunt accidere. Scimus præterea quod inter litteratos vnusquisque in suo sensu abundat. Non insuper memor sum, quemquam præceptorum meorum ad præfata dubia expresse scriptis respondisse. Quamobrem de responso meo nunc supersedeo, vtrique nostrum sufficiat quod in loco reformato est. Si autem quemquam aliorum dubij alicuius præfati cathena constringit: pro absolutione sui, magnum aliquem, si potest, querat in regno cælorum, id est in Ecclesia. Magnus autem est ille quem agnoscere docet supremus magister, qui dicit Matth. 5. Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum. Qualiscunque enim moralis in tali ambiguo laboret formica, si, quod in se est, fecerit, ducem aliquem reperiet sui itineris, aut instinctu diuino, aut nutu alio ab alto, vt tutè in aliquo viuat grege.

*De politia bona triplici. De errore eorum qui castitati detrahunt. De liberatis ab amore carnali diuinitus, & quam apta sint terra steriles proca-
stitate tuenda.*

CAPIT. III.

Ciuilitas formicarum multum est differens ab Aristot. l. apum politia; cum ista habeant regimen mo- 3. pol. c. 5. narchicum, non autem ille. Distinguit Peripa- Tres species. reticorum princeps in suo libro tertio Po- bona poli- liticorum, quod tres sunt species politici prin- tici princi- cipatus, regnum videlicet, aristocratia, & patus. timocra-

timocratia,

Regnum est monarchia, siue principatus

1. vnus personæ, quando scilicet vna persona, perfecta in omnibus virtutibus, quærens in omnibus bonum cõmune, & bonum proprium singulorum; principatur toti residuæ multitudini hominum.

2. Species est Aristocratia in qua plures virtuosissimi, perfecti virtute & sapientia dominantur, singulis officijs præponentes virtuosos homines & prudentes: quod corrumpitur quando regunt vitiosissimi homines & iniusti.

Est Timocratia in qua multitudo domiatur

3. hominum qui super æquales in honoribus constituti quærent bonum tam diuitem quàm pauperum. Hæc regimina, licet omnia sint bona, primū tamen regimen est optimum, tertium infimum, & secundum melius vltimo. His principatibus correspondent ex aduerso tres corruptiones principandi, non rectè dicendæ principatus politici, sed transgressiones eorum.

Tres eiusdem corruptiones.

1. Tyrānis

Primum, quod tyrannides dicitur, & pessimum regimen, & vbi rex vertitur in tyrannum, qui quærit vtilitatem propriam in omnibus, non subditorum vtilitatem.

Secundum est minus malum quod oligarchia nuncupatur, in quo pauci & vitiosi dominantur collecti & diuitibus & pauperibus, non bonum communis intendentes, sed tantum bonum suum & amicorum procurantes, scilicet diuitem & pauperum, & exinde officia talibus distribuunt.

Tertium vocatur democratia tolerabilius, in quo multi, non mediocres, sed dominantur populares, non tamen de damnis curantes diuitem, sed suorum pauperum tantummodo. Primi, qui tyrannā

tyrāni sunt, nullius à se bonum quærunt. Secundi bonum tantum quærunt suorum amicorum diuitum & pauperum. Tertij verò tantum suorum, plebeorum scilicet, bonum procurant. Principatus præfatos tres Israel Dei electus populus olim successiuè habuisse videtur. Primum quidem in terris monarcham vnicū Moysen, què supremus mundialis monarchiæ Deus misit, Exod. 3. dicens: Veni mittam te ad Pharaonem, vt educas populum meum filios Israel de Ægypto. Secundum quidem quando numeri II. dominus ait Moysi: Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quòd senes populi sint ac magistri: & auferam de spiritu tuo tradamque eis vt sustentent tecum onus populi, & non tu solus graueris. Tertium verò regimen, vel quasi idem, populus Israel sustinuit. Iudicum 17. vbi dicitur: In diebus illis non erat Rex in Israel, sed vnusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat. Dixi autem Israel vniuersum in terra primū monarcham vnicum habuisse, quia ponendo Moysen, se de cælo, non de terra, esse regem Israel voluit, cuius regimen vsque ad tempora Saul durauit. Vnde iratus Deus Israel regem primò desideranti in terris ad Samuelem orantem 1. Reg. 8. dixit: Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi. Non enim te abiecerunt, sed me, ne regnè super eos. Et ibidem 10. Samuel populo ait: Vos hodie proiecistis Deum vestrum qui solus salauit vos de vniuersis malis & tribulationibus vestris. Est itaque apud apum gregem similitudo monarchiæ seu regni, in quo de grege vnus est rex & princeps. Inter formicarum verò multitudinē nullus rex habetur eiusdem speciei, sed à natura, omnia naturante, Deo scilicet, reguntur ad fines debitos.

debitos. In hac autem conditione quidam, & pauci homines, plebei & simplices formicis sunt similes, qui in multis non ab humano imperio, sed reguntur à Dei mirabiliter consilio, quales in multis locis reperi: in illis præcipuè vbi rarus & preciosus est sermo Dei, & in locis istis, vbi clerus, qui non solum dum præcepta necessaria, verum etiam Christi consilia euangelica suadere deberet, nec vita * præcedit nec doctrina sibi commissum populum; imo potius perfectionis vias volentes aggredi, pro viribus impedit. Si enim animarum conditor, paterno suo instinctu speciali, in locis taliusmodi beniuolis non subueniret hominibus, qui nec informantes habent pastores, nec libros sacrae scripturae valent à seipsis intelligere, * &

Restitui pro præsentit. quos mundus & parentela vt plurimum conatur ad malum trahere, quomodo quaeso in veritate staret illud Christi, quod suis consolatoriè promissit Matth. vltimo: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi? Si præterea, vt omnes Philosophi inquirunt, & videmus experientia, parentes in omni specie suis prouident filijs in his quæ eis sunt necessaria, pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, nunquid ista omittet erga suos filiolos? Absit hoc nefas patri pijsimo ascribere, quod lupinae feritati vix attribuitur. Prædicando namque aliquando per loca Alemaniae varia, quidam animarum pastores Ecclesiastici (prout reperi) publicè contra fragilem sexum, Virginis almae volentem sequi vestigia, non verebantur dicere sine distinctione quacunquæ: meliorem & vtiliorem esse vacca:m singulis annis generantem vitulos, quàm vitulam iuuenulam & sterilem. Per hanc sententiam dantes plebi intelligere, quod

feminæ

*Restitui
pro præ-
sentit.*

*Rest. pro,
vt.*

2. Cor. 1.

feminae generantes in matrimonio praeferenda forent puellis manentibus in statu virgineo. Quales praedicatores reuera in hoc malitiam excedunt Vigilantij haeretici, qui matrimonium virginitati non pretulit, sed errando aequare studuit, quem, velut Ecclesiae hostem & sanae doctrinae inimicum, late beatus Hieronymus in sua confutauit epistola. Parem errorem nonnulli viduis seminant, quas inferiores esse suo statu matronis matrimonij affirmant. De talibus animarum seductoribus apte ad suam plebeculam castissimus ait Euangelista in sua canonica prima Ioan. 2. Filioli mei nouissima hora est, & sicut audistis, quia Antichristus venit: nunc antichristi multi sunt. Et concludit post pauca: Sed vos vnctionem habetis a Spiritu sancto, & nostis omnia. Et iterum: Haec scripsi vobis de his qui seducunt vos, & vos vnctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis. De similibus Apostolus Rom. 8. ait. Quicumque spiritu Dei aguntur hi filij Dei sunt. Et beatus Iacobus id orare docet, vt videlicet spiritu sapientiae quis in necessitate regatur a Deo, dicens: Si quis vestrum indiget sapientia; postulet a Deo qui dat omnibus affluenter, & non improperat; & dabitur ei, postulet autem in fide nihil haesitans.

FIG. Probare digneris ista exemplo.

THEOLO. Fuit meae iuuentutis tempore quaedam in Constantiensi dioecesi in rurali villa, ultra opidum imperiale, & satis prope Lindaro, in terra non vinifera, sed multum virgini-ferā, fuit inquam ibi virgo adulta, facie pulchra, & elegantior moribus. In huius aspectu captus est quidam (vt ipsa mihi retulit) clericus: & quantum conijcio, erat suus plebanus, vir

Hieron. aduersus Vigilant. tom. 2.

rest. pro adorare.

Iac. 1.

Virgo tuetur suam castitatem confugiendo ad virginem Mariam. & postea in matrimonio christianis sime vixit

leuis moribus, & religiosus ferè nomine. Qui vulnus suæ mentis ultra celare non valens, venit ad laboratorium diætæ virginis, honestis verbis primum se rete dæmonis exhibens, & tandem ad amorem sui, virginis ausus est verbis dūtaxat pro-uocare animum. Quod illa diuino instinctu percipiens, & mentem cœlibatus sic paulatim perdere intelligens, si serpentis caput non contereret; illico intacta mente & corpore respondit viriliter: Domine cum verbis talibus domum meam frequentetis nullatenus, alioquin repulsam sustinebitis verecundia mediante. Cui ille. Et si me diligere modo renueris, verbis monita dulcibus, me amabis, tibi promitto, * non post modicum operibus arctata raris. Erat enim vir ille suspectus incantator, & de maleficio. Verba hæc virgo pro-vento habuit, nec se ad amorem viri sensit vllatenus pro tunc affectam: sed deuoluto non multo tempore imaginationes amorosas de viro isto cœpit habere, vel pati potius, nesciens quid acciderit. Sensualitas enim in ea velut serpens ad rationis aliquotiens pulsauit ostium, vt ad amorem illicitum aperire vellet, Quod illa percipiens, diuinitus inspirata, ad matrem misericordiæ confugit, & Dei virginem deuotissimè pro auxilio à filio impetrando implorauit. Statimque honestam societatem requirens, peregrinari cœpit ad locum eremitarum in præfata diœcesi, vbi Ecclesia gratiosa multum est in honore consecrata Dei genitricis. Qua ibi inuocata, confessa est sacramentaliter, ne in ea aliquem locum habere posset malignus spiritus: sicque protinus omnis in ea cessauit hostis superstitiosa machinatio, quæ eam postmodum nunquam tetigit. Ibidem etiam tunc informata est diuinitus, qualiter se habere deberet, si

*f. negatio
amistēda.*

eam intrare contingeret matrimonium, qua informatione, tanta donata est gratia virgini, vt postea à parentibus virgo pura tradita nuptui, cum viro, omni laude digno, tam deuotè vixit, quantè me nō recolo copulam reperisse matrimonialem. Statim enim postmodum imperiale opidum intrauerunt, & corpore & animo cum honesta paupertate Deo seruiuerunt. Vbi viro vxor prudentior, maritum Deo omni conatu seruire docuit. Omnium hominum leuem letitiam cum tota domo sua vitauit, filios plures sanctæ indolis habere cœpit, virtutum spectacula, & filiam conseruauit Deo deuotam virginem: sicque in mundi versata est strepitu, pro domus tantummodo necessarijs, vt eam, si videres diebus festiuis, & quotidie in Ecclesia, deuotionibus extaticis raptam esse crederes in cœlum, non minùs quàm virginem aliquam deuotissimam in suo monasterio.

PIG. Ex adiutorio supremi regis præstito huic virgini elicio documenta notabilia. Primum, quàm gratiosè Deus simplices se purè quærentes inspirat. Deinde, quòd contra maleficos mentis innocentia, & sacramentalis confessio, cum sanctorum inuocatione multum adiuuat: demum tamen mihi videtur mirabile, cur terram prædictam sic commendas. Nam vidi locum & patriam quam laudas esse virginiferam; & quam inhabitasse hanc feminam asseris. Est autem terra inculta in vinetis, collibus, & montibus aspera, & ad arandum inobediens, propriè inobedientissima, in qua ad litteram incolæ non vuas, nec ficus, sed spinarum & tribulorum metunt fructus amarissimos. Et quod huic est rarius, nulla ibi virginum sunt monasteria, nec loca religiosorum reformata, nec Beginagia ibi sunt, velut in Reni

Ioan. 1.

linea. Cum Nathanaele ergo dicere possum: A tam sterili loco terrenorum fructuum & spirituum hominum potest ne aliquid boni esse?

Luc. 1.

*Patria
ferax vir-
ginum.*

*.i. in tan-
tum.*

THEOLO. Per ea per quæ tu locum vituperas, & patriam spiritui idoneam esse commendas. Nunquid per Iob 28. æterna ait sapientia: Sapientia non reperitur in terra suauiter viuentium. Nā Plato & sui discipuli loca reliquerunt fructifera, & pro sapientia acquirenda terras inhabitauere pestilenticas. Et sicut in terra Galileæ, abiecta & sterili, in comparatione ad alia vicina loca in Nazareth primum in vtero ortus est nobis sol iustitiæ, Christus sponsus virginum: ita hodie loca sterilia plus diuinæ inspirationi & cœlibatui quàm fructifera deseruiunt. Igitur inde tanquam experto potes credere, me in nulla parte Alemanniæ, ceteris paribus, tot castas & immaculatas virgines reperisse, sicut in terra prope Nurembergam, de qua locutus sum. Viunt enim de labore manuum suarum tantummodo, in paternis domibus, vt plurimum, & in textrina arte. Oppida enim aliqua ibi modica sunt, quæ his tantum abundant virginibus, vt hoc anno quidam castitatis æmuli eas in Republica accusauerint, quod essent in tanto numero, de quali futuri mariti necessarijs spoliarentur vxoribus. In villagijs denique adiacentibus non minor est copia virginum, vbi tamen acrius impugnantur à clero dissolutissimo, & à temporali domino, quod eas inuitas plerumque, contra iura naturalia, matrimoniali lege subijcere nititur. Et quamquam ibi sæpe magna fames diuini verbi existat, alibi tamen, sicuti ibi, non reperi homines à Deo immediatè, rectè, & sine erroribus inspiratos. Vnde experientia pro tunc didici, quàm vera sint quæ

quæ præmittuntur de diuino & superno regimine, in quo per vñtionem dantur necessaria documenta humanæ vitæ: ita, vt quamuis spirituales illæ formicæ monarcha, & principe, & doctore egeant terreno, tamen diuina inspiratione suffultæ, rege non carere videntur supremo.

De mutuo & fraterno iuuamine. Et de triplici gradu in matrimonio castè viuientium.

CAPIT. V.

Etsi formica monarcha careant, sibi mutuo tamen tranquilliter obtemperant. Hæc conditio pacem & cōcordiam iugem in eis custodit, quam in paucissimis animalibus reperimus. In quo etiã statui innocentie satis appropinquant, in quo inter homines nulla fuisse discrepantia, si protoplasti prima Dei præcepta seruassent. Hanc enim ob causam Deus ait, Genes. 2. Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi. Adæ enim non inueniebatur similis adiutor. Immisit ergo Dominus soporem in Adam: cumque obdormisset tulit vnã de costis eius, & repleuit carnem pro ea: & ædificauit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam in mulierem, & adduxit eam ad Adam. Per quæ omnia, vt glossa innuit, pacem & concordiam innuere creator voluit, & in matrimonio quàm necessaria foret mutua obtemperantia, quàm natura à Deo profluens tam manifestè in formica posuit. In qua etiam docet præcipuè, qualis esse debeat

.i. discordia.

Gloss. ord.

status inter iunctos in matrimonio, quia obtemperans & pacificus, de quo per incretam sapientiam Eccles. 25. dicitur. In tribus est beneplacitum spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus: concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene sibi consentientes.

PIG. Reperisti ne, tuo tempore talismodi copulam matrimonij quæ miraculosè sibi & pacificè coniueret? *THEOL.* Inueni, vt reor, non

Tres gradus castitatis in matrimonio.

1.

2.

3.

Exempla singulorū

1.

1. ad vo-

sum

2.

semel, sed pluries, admirandam stupendamque castitatem à quibusdam seruari in cōiugio, & sub gradu triplici. Quidam enim castè viuebant ad modum naturalis legis. Alij ad instar B. Nicolai vtriusque parentis, vna vel pauca concepta sobole, orationi deinceps vacare cœperunt. Alij etiam pro posse imitari conati sunt Ioseph cœlibatum & beatissimæ virginis. Fuerunt enim meis temporibus, vir quidam & sua vxor circa ciuitatem Nurenbergensem, Bambergensis diœcesis, personæ deuotæ Deo, & fama redolentes apud homines, qui bona matrimonij principalia: fidem, prolem scil. & sacramentum tam illibatè conseruare gestiebant, vt maritus debitum coniugale nunquam exigeret à coniuge, nisi semel in anni spatio, eodumtaxat tempore quo verisimile fuit prolem concipi. Nec castissima femina alio tempore reciprocum vnquam petiuit debitum: quinimo illico quo se concepisse sensit, illud marito cœlibi statim innotuit, vt sic vterque, castè viuendo, creatori animarum supplicaret pro fetu concepto, ne sine baptismo vita priuaretur. Quorum oratio tã fuit efficax, vt in prole prosperarentur * votiue. Fuerunt præterea circa præactum locum aliæ tres

3. matrimonij copulæ omni deuotione plenæ, quas noui, quæ omnes post virginitatis florem per ma-

trimo-

trimonij legem perditum transactis duobus, quin-
 que, vel sex circiter annis infra quos proles ge-
 nuerunt, ex consensu mutuo, amore castitatis &
 diuini obsequij, deinceps se propter regnum Dei,
 non ferro, sed religione castrarunt: non, velut
 Origenes, ad litteram, sed nulli deinceps Vene-
 reæ voluptati dantes operam. Erant autem inter
 has copulas quædam personæ multum pauperes:
 quædam mediocres in diuitijs: quædã verò abun-
 dantissimæ in opulentijs, sed omnes penè iuuenes
 personæ erant, pulchræ & secundæ prolificationi
 futuræ, & quod his maius est, continuè in eadem
 camera, licet non in eodem lecto, dormientes,
 cœlibatum tamen vidualem seruantes. In eadem
 autem dormiebant camera ne alter de aliena no-
 tari valeret persona verè vel mendaciter, vt sæpe
 fieri compertum est in separatis cōiugibus ab ea-
 dem camera. Noui insuper in iisdem partibus iu-
 uenculum & iuenculam deuotione præcipuos,
 qui à parentibus traditi nuptui, pari voto sese pri-
 mum clam constrinxerunt, vt in virginitate per-
 seuerantes, nulli vnquam darent operam corrup-
 tionis, sed tantummodo in matrimonialem con-
 sentirent cohabitationem castam & virgineam.
 Ita enim matrimonij sacramentum susceperunt,
 in eodem proposito iam multis annis vsque ad se-
 nium continuarunt, & in Deo fido, ita perseuera-
 bunt. *PIG.* Hæc quæ asseris haud dubium ma-
 gna Dei sunt miracula, quæ ego non minora re-
 puto, quàm prodigium trium puerorum qui in
 ignem proiecti tempore modico, illæsi euaserunt
 diuinitus: Hi autem viri pariter & feminæ, de qui-
 bus affirmas, die noctæque, & annis plurimis ad
 ignem applicatæ Veneris, Dei nutu solius illesæ
 permanserunt. Quis enim picem tangere poterit,

Dan. 3.

Eccle. 13.

& ab ea non inquinatus abire? Quis quæso arida & ligna fragilia igni applicauerit, & adustionem eorum non sentiet? Quis denique scorpionem tam diuturno tempore cohabitans, toxico non læderetur vulnere?

THEOLOG. Bene sentis, quia reuera mulier viro casto ignis & scorpium esse poterit: à quibus si Deus custodierit, vt præmittitur, miraculum est, & solius Dei digitus. Testatur illa B. Ambrosius in lib. de cffi. vbi dicit non habetur. Ianua diaboli, via iniquitatis scorpionis percussio nocuumque genus est femina. Cum rroximat, stimulat, ignem accendit. flâmigero igne percutit conscientiam pariter habitantis, & exurit fundamenta montium. Si viris feminae cohabitent, viscarium non deerit diaboli.

Quaestio.

PIGER. Suntne tales modi quos præmisisti castè viuendi in matrimonio suadendi coniugibus, an prohibendi potius? Quod ideo moueo, quia percepi aliquoties, quàm callidè sacerdotum quidam tales solent persequi. *THEOL.* Nec passim suadenda sunt ista indifferenter plurimis, nec vbique vitanda. Suprà enim audisti, quòd miracula non sunt ad consequentiam trahenda, & quòd priuilegia paucorum non faciunt legem communem. In carne autem præter carnem viuere, angelorum, non hominum est communiter. Sunt præterea quidam constituti in matrimonio adeo fragiles, (& horum infinitus est numerus) quibus præfati modi castè viuendi sunt impossibiles, & per eos attentati, laquei fierent dæmonis. Talibus idcirco Apostolus 1. Cor. 7. talem tradit. generalem regulam: Nolite fraudare inuicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi: & iterum reuertimini in idipsum, ne tentet vos Sathanas propter

cap. 2.

pter incontinentiam vestram. Sunt autem, sed raro, in coniugio aliqui virtute muniti ab alto charismata æmulantes meliora. Spiritus enim ubi vult spirat. Si igitur à sapienti viro vterque coniugum, omnibus attentis circumstantijs, reperitur antedictæ continentiaë accommodus, & probabiliter inspiratus diuinitus, non sunt retrahendi tales à supererogationis operibus. Spiritum (inquit Apostolus) nolite extinguere Et idcirco, ubi prius immediatè subiungit: hoc autem dico secundum indulgentiam, scilicet redditionem debiti & exactiorem, non secundum imperium. Volo autem omnes homines esse sicut meipsum: sed vnusquisque proprium donum habet à Deo, alius quidem sic, alius verò sic. Verum tamen est, vt dicis, quòd hæc castitas, & omnis virginalis continentia deteriores habet hostes in clericorum numero, horum videlicet, qui aut scripturas sanctas, & sanctorum ignorant doctrinam: aut eorum qui Veneris deseruientes voluptatibus, in alijs ex malitia virtutem castitatis odiunt, qua seturpiter contra suum solemne votum spoliatos esse conspiciunt. Et quamuis autoritate Apostolica prædicti tres gradus matrimonialis continentiaë satis roborati sint: eosdem tamen breuibus exemplis naturalibus & historicis declaro. Primus enim modus quo nunquam petatur debitum in coniugio, nisi conceptus probabilis tempore, naturali legi conformis est: qui à primis parentibus, si perseuerassent in originali iustitia, tentus fuisset in status primæui innocentia. Eundem modum inter cunctarum bestiarum, volucrum, & iumentorum genera seruant femina: quæ concepto fetu marem non admittunt, excepta solum equa, vt Albertus libro 18.

tradit

1. Cor. 12

Ioan. 3.

1. Thess. 5

1. Cor. 7.

tradit in suis animalibus. Secundus etiam gradus, quo vna suscepta prole, vel pluribus, pari proposito continentia in matrimonio incipitur, multa Sanctorum Sanctarumque habet ille gradus exemplaria. Sic enim parentes Isaac vixisse videntur, licet iam vetuli, in cuius signum Sara se concipere debere audiens, angelo dixit, Genesis 18. Postquam consenui, & dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo? Sic parentes Ioannis, de cuius matre dicitur Luc. 1. Post hos dies, conceptionis scilicet, occultauit se Elisabeth mensibus quinque ex verecundia videlicet, secundum glossam, quia senibus operam dare amplexibus dignum videbatur esse rubore. Sicque, quod magis probat propositum, multæ adhuc prolificationibus aptæ fecisse leguntur: vt beati Nicolai parentes, qui post vnicum fetum orationibus impetratum, deinceps continenter vixerunt. Sic mater sancti Gadinundi Cantuariensis Archiepiscopi, marito monasterium intrare persuasit, & ipsa in seculo deuotissime Deo ministravit. Pari modo beatæ memoriæ Maria de Oegnies, quæ multis claruit miraculis in matrimonio, tandem à viro, & à Deo precibus obtinuit, vt simul vitam cœlibem ducerent. Et teste beato Hieronymo, Melania Romana nobilissima in anno ætatis 13. viro tradita, cum eodem 7. annis vixit, & eidem 20. annis renunciauit, ipsumque virum suum ad contemptum conuertit seculi, ministratrix facta omnium pauperum occidentalis Ecclesiæ, quæ exempla omnia latè describit. Vincentius in suo historiali speculo. Tertius gradus est perfectissimus matrimonij, quo retentatur virginalis integritas, qui professores multos in vtroque sexu habuit. Primo quidem Christi genitricem, & Ioseph Christi nutritium. Deinde

Gloss. ord.

*Vincent.
ibid. lib.
18. c. 92.*

*Septem
exempla
coniugii
qui virgines
permanerunt.*

vt in

vt in vitaſ- patrum legitur, Euchariftus paſtor o-
 uium, & Maria eius coniunx, quæ ſingulis nocti-
 bus in ſaccis dormientes, ſua vita paupercula &
 virginali, ſanctorum duorum Abbatum vitam,
 angelo teſte, ſuperabant. Pariformiter ſanctus
 Ioannes Abbas videns ad nominationem & præ-
 ſentiam cuiuſdam caſti ruſtici exiſſe à poſſeſſo ho-
 mine dæmonem, quem nullatenus Ioannes ex-
 pellere poterat, ruralem iſtum, quem vndecim
 annis didicit, nullo conſcio, vxorem conſeruaſſe
 virginem, caſtimoniae ſuæ prætulit, vt Caſſianus
 tradit in colla. Abbat. Neſterotis. Ita Thomas
 Brabantinus in ſuo libro de apibus, deſcribit Elifa-
 beth quandam nobilem virginem, cuius caſtitati
 parentes inuidentes, eam nuptui cuidam tradide-
 runt militi: à quo per annum impolluta, data eſt
 monaſterio, vbi angelica conſolatione & Chriſti
 apparitione mirabili ſæpe fouebatur. Sancta Ra-
 degundis nupta Imperatori Lothario, & ab eodẽ
 virgo monaſterio tradita, ibidem in ſupremo mi-
 ſericordiae opera pauperibus exhibuit. Et Anaſta-
 ſius cum Theogenia vxore & virgine, peplo illæ-
 ſo, ardentes prunas eam portaffe didicit, vt vtrũ-
 que Vincentius recitat vbi ſuprà. Legimusque ſi-
 militer ſancti Heynrici Imperatoris coniugẽ Ku-
 negundim virginem ſemper permanniſſe, ſicuti &
 ipſe virgo perfeueravit, licet ad ſiniſtram infamiã
 ipſa ſuper ignitos vomeres, illæſa tamen, ambulaf-
 ſet. FIG. Duo tantum mihi circa hæc dubia
 declara, & quietus ad audiendum alia propera-
 bis. Primum, cur ſecundum modum caſtimoniae
 præfers primo, cum teſte quodam qui in ſecundo
 modo vixit in matrimonio, ſe fateretur facilius
 poſſe in antea ſemper caſtum permanere, quàm
 reddere vel exigere debitum dumtaxat cõceptus
 tempore.

2.

Vita pa-
trũ par. 2Magna
vis caſti-
tatis.

3.

Caſſian.
collat. 14
cap. 7.

4.

Thomas
Cantiſ.
lib. 2. de
apib. cap.
50. p. 4. 5.
& 6.

5.

Vincent.
in ſpecu.
hiſt. l. 22.
cap. 78.
& 79.Vincent.
in ſpecu.
hiſt.

7.

Duo du-
bia.

tempore. Scimus autem quod difficultas auget meritum, & meriti maioritas eminentiorem gradum constituit. Sic etiam plures facilius pro semper abstinere volunt ab esu carnum, quam easdem interpolatim sine excessu gulæ presument comedere. Secundum dubium, qualiter se prudens confessor vel consiliarius erga tales personas, proposito castitatis in matrimonio inspiratas gerere debeat? *THEOL.* Propter primi notitiam noveris quod in operatione aliqua, seu omissione eiusdem, aliquando difficultas est ex genere, & natura operis, puta quia difficile in se & arduum est, aliquando verò solum est, vel principaliter ex parte operantis. Prima difficultas auget meritum, non secunda quæ est ex vitio subiecti, & ita est in exemplis ante traditis. Idcirco gradus continentia conjugalis stant debite. Ad secundum scito, quod primò ei opus est, cum summa diligentia naturas & conditiones ac circumstantias personarum sic affectarum ad castitatem agnoscere. Deinde si quis talia omnia repererit castitati alludentia, caueat ne votum ad id firmandum statim admittat, proinde occasiones incontinentia doceat excludere. Ibi tamen provideat, ne ex separatione personarum, si fieri congruit, nocturna, in alia videlicet camera iacendo diuisim, de incontinentia adulterij * vllum possit sinistrum interuenire iudicium, ad quod dæmon multum machinatur. Postremo doceat iugiter diuinum implorandum esse auxilium, & in nulla fortitudine confidant propria. Memores enim esse debent illud Sapientis Sapientia 8. immo ipsius Salomonis, vt dicit glossa, dicentis: Puer eram ingeniosus, & fortius sum animam bonam, & cum essem magis bonus, veni ad corpus incoinquinatum. Et vt

sciui

*resti. pro
nullum.*

Gloss. ord.

sciui quoniam aliter non possum esse continens, ni si Deus dederit, & hoc ipsum erat sapientiæ, scire cuius esset hoc donum: adij Dominum, & deprecatus sum illum; & dixi ex totis præcordijs meis: Deus patrum meorum. Vide, si libet, reliqua deuotione plena, ibidem c. 9. Magis tamen hoc vt glossa subiungit. paruulo per baptismũ habenti corpus incoinquinatum congruere potest. Ex præfatis igitur liquet iam exemplis, quomodo multæ diuinæ formicæ monarcha quodammodo careant, & tamen in iugi pace sibi mutuo sanctæ obtemperant.

Quomodo in brutis quibusdam animabus quedam est ratio, memoria, & sollicitudo: de non iudicanda faciliter Prælatorum vita, & de sanctis Episcoporum quorundam exemplis.

CAPIT. VI.

DE sua Republica inest eis quadam ratio, cura, & memoria. Rationem hîc accipe pro virtute æstimatoriæ potentiæ, qua etiam irrationalia animalia, secundum Auicennam, ex sensatis intentionibus intentiones non sensatas eliciunt: qua virtute mediante animalia multa mira & industriosa perficiunt opera, nunc fetum educando, nunc sanitatem perditam reparando, nunc speciẽ suam, aut proprium indiuiduum tuendo, & ita de multis alijs actionibus quibus humanũ intellectũ sæpe in admirationẽ conuertunt non modicã. Est enim virtus hæc suprema in animalibus ratione carẽtib; & diuino regimini, iuxta id quod bruta sustinet, proximior, & in minutis animalibus, vt in apibus & formicis, ad prouidendũ sibi, & suis mirabi-

mirabilior. Tales hodie esse deberent continuè principum omnium, & potissimè prælatorum Ecclesiæ ratio, cura, & memoria: vt hæ potentia illuminatæ diuinitus sibi commissam rēpublicam facilius possent regere. Ex quali sollicitudine & ad *Theff. 3.* ait Apostolus. De cetero fratres orate pro nobis, vt sermo Dei currat & clarificetur, sicut & apud vos: & vt liberemur ab importunis & malis hominibus. Et *1. ad Timoth. 2.* Obsecro primò omnium fieri obsecrationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & pro omnibus qui in sublimitate constituti sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum est & acceptum coram Deo saluatore nostro, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionē veritatis venire. *PIG.* Tales scio esse deberent nostri Episcopi & præfules, sed heu omnes quos videmus in Alemania deteriores sunt quàm mundani secularium principes, & quid quæso de prælatis vel pastoribus plebis minoribus?

THEOL. Caue ne temerariè iudices, & ne in illud terribile Christi verbum incidas, quo ait: Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condemnare & non condemnabimini, in eadem enim mensura qua metiemini, remetietur vobis. Nunquam de multitudine fando generalem de malo proferas sententiam, alioquin perniciosum iudicium vix, vel euades nullatenus. Sicut enim pia mater Ecclesia in communitatem nunquam anathema iaculat, semper præsumens in multitudine esse innocentes aliquos: ita tu ipse facito, ni à supremo iudice velis condemnari. Nam in omni loco & statu boni malis admixti esse possunt. Est interea certum satis, tuum iudicium verissimiliter esse

s. Theff. 3

Luc. 6.

Id prohibetur c.

Romana de sent.

excō in 6.

esse præsumptuosum. quia omnes Alemanix præ-
sules non vidisti: & si audisti de singulis, & de
quibusdam mala dici, vide ne id Sapientis incidas:
Innocens credit omni verbo: astutus considerat
gressus suos Prouerb. 14. & Ecclesiastici 19. Qui
cito credit, leuis est corde. Nec mirum si in tali-
bus quidam deuotarij & zelotypi decipiuntur sæ-
pius, qui falso estimant Deum Ecclesiam suam
reliquisse, & destitutam vbique sanctis pastoribus.
Audi Apostolum ad Rom II. talia demon-
strantem, quærentem, & respondentem. Nun-
quid repulit Deus populum suum? Absit. Nam &
ego Israelita sum ex semine Abrahamæ, de tribu Bè-
iamin. Non repulit Deus plebem suam quæ præ-
sciuit. An nescitis in Helia quid dicit scriptura, vi-
delicet 3. Reg. 19. quemadmodum interpellat
Deum aduersum Israel, dicens: Prophetas tuos
occiderunt, altaria tua suffoderunt, & ego relictus
sum solus, & quærent animam meam. Sed quid
dicit illi diuinum responsum? Reliqui mihi septē
millia virorum, qui non curauerunt genua sua
ante Baal. Sic ergo & in hoc tempore reliquæ se-
cundum electionem saluæ factæ sunt. Putabat e-
nim etiam Sanctus Propheta, iudicio deceptus
humano, quando terram Israel plenam vidit ido-
lolaris, se solum permanisse deicolam, quia vt B.
Greg. probat super Ezechielem in principio: pro-
phetarum spiritus non semper eis præsto est ad
cognoscendum occulta. *PIG.* Saltem multi
sunt, vel quidam, de quibus præmissi, vt in libro
legimus experientia. Manifesta sunt (ait Aposto-
lus ad Gal. 5.) opera carnis, quæ sunt fornicatio,
immundicia, impudicitia, luxuria, idolorum ser-
uitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmu-
lationes, rixæ, iræ, dissentiones, sectæ, inuidia, ho-
micidia,

*Gregor.
hom. i. in
Ezech.*

micidia, ebrietates, comestationes, & his similia: qui talia agunt regnum Dei non consequentur.

THEOL. Quidquid sit de pastoribus maioribus

Rom 14. siue minoribus non iudico: Suo enim Domino stabit vel cadet quisque seruus. Vnum credo verum, videlicet te errasse grauitet in tua sententia. Nam de plebanis multis quorum vita nobis est notior, tu, non ambigo, * bonum sentis, de Episcopis verò per exempla probabo. Viuit enim reuerendus pater & dominus, dominus Fridericus de Vffsas, de Franconia orientali genitus nobili ex genere, qui dudum factus * Membambergensis Ecclesiæ canonicus, & sacerdos, ita mudi oblectamenta spreuit omnia, vt sua domus à minus deuotis clericis risu vocaretur reclusorium. Vacante deinde ibidem sede cathedrali, satis præter multorum intentionem primariam, à concanonicis electus est, & credo dignè in Episcopum: in tali, vt videtur, discordia, in quali olim in summum Pontificem, vt fertur, electus * fuisse, de quo idem in metro dixisse fertur:

.i. bene.

*Exemplū
sanctæ cō
uersatio-
nis episco-
pi Bam-
bergensis
Friderici
de Vffsas.
b. Bam-
bergensis.*

*t. d. fue-
rat.*

*Gregorius
x. de quo
Io. Molā.
in Nat.
SS. Belgij
10. Ian.*

Me patrem patrum fecit discordia fratrum.

Factus igitur episcopus de quo nobis sermo, mores sanctos retentaui priores, quantum statum suum decuit. Nam in habitu humilis, in affatu gratiosus, in conscientia mundus, manus, contra multorum in nostris partibus episcoporum morem, excussit ab omni Simoniacò munere. Nul- lum voluit habere, vt alij Alemانيę episcopi, suffraganeum ad sacerdotalem vsum pertinentem. Non consecrasset, nisi prius ad terram procidens, sacramentali confessionis antidoto se expurgasset. Pauperibus pius, mediocris diuitibus, & religio- sis bonis misericordissimus extitit. Nescio an viro isti in spiritualibus aliquid defuerit: In tempora-
lium

lium tamen regimine grauabatur anima innocen-
 tis nimium: vnde accidit vt laboraret pro viribus
 quatenus episcopatu cederet. In curia illud pe-
 tijt, & obtinuit, sicque modo prouisus ab eadem
 ecclesia, non in eadem, sed in possessione eius, vi-
 tam ducit per omnia clericalem. Fuit pridem in
 V Vormaciensi diocesi (tempore quo fui iunior)
 quidam Episcopus Eckardus nomine, litteris sa-
 cris eruditus, mundum tantopere fugiens, vt in
 oppido Laudenburgensi in quo multis annis se-
 derat, vt à fide dignis audieram ciuibus, paucos
 esse conciuces qui episcopi personam extra suum
 palatium, vel extra Ecclesiam infra anni spatium
 vidissent. Solebat hic etiam, vt in sua curia Simo-
 nia vitaretur, ordines conferre sacros, & minores
 in persona propria. Ad quem eandem ob causam
 à conuentu meo natiuo, & à meis patribus, dum
 essem iuuenis, missus sum per quatuor dioceses: vt
 sine macula prauitatis Simoniacæ confirmationis
 & ordinis sacramenta susciperem. Vixit præterea
 in humanis nuper satis meo tempore sanctæ me-
 moriæ (vt dicere audeo) reuerendus Dominus
 Sebastianus Tridentinæ Ecclesiæ Præsul, qui in
 minoribus constitutus in vniuersitatis * Viennē-
 sis studio, & alibi, omnium bonorum virorum iu-
 dicio, vitam sanctam tenuit. Erat enim nobilis ge-
 nere, litterarum studio diligens, & speciali gratia
 contemplationis diuinæ præditus: cuius rei causa,
 vt iuxta pedes Christi federe valeret cum Maria,
 quotidie horam elegit aliquam ad vacandum otio
 contemplationis: hic postremo se inuitissimo ele-
 ctus est in episcopum dictæ Ecclesiæ, cuius electio-
 nem refutauit constantissimè: sciens quod eadem
 Ecclesia, & pene omnes Ecclesiæ in Theutonia,
 adeo pressæ sunt spinis, & mole rerum temporaliū,

2. exemp.
 Eckardi
 epis. VVor-
 maciensis.

3. Seba-
 stianum Tri-
 dentini
 Episcopi.
 a. b. ubi-
 que VViē.

f. quidam & negotiorum sæculi, vt * quidem eas regentes, non sicut olim, procuratores pauperum, & animarum pastores, sed esse videantur capitanei militum, & pauperum neglectores. Ob quam causã

Albertus magnus pro renũciasse. constat antiquitus Dominũ Albertũ * resignasse Ratisponensis Ecclesiæ principatui & præsulatui. Sed dominus ille, cuius historiam tractamus, finaliter persuasus à Iurisperitis onus pastoralis curę semi-inuitus acceptauit. Hi enim timorata conscientię viro dixerunt, prout hæc & sequentia ab Abbate Mulbrunnensi didici, Domino Ioanne, qui in sæculo existens, collega extitit & notarius dicti Domini. Ecce Domine, dicebant, Ecclesia hæc quantum lapsa sit in spiritualibus & temporalibus ipse nostis, de vestra probitate nemo ambigit, cunctis estis gratus, consanguineis potentibus armatus, & electus satis concorditer. Quamobrem si electioni resignaueritis Ecclesiæ, cui aliunde ad bonum obligamini, dilapidationis periculo in rebus & moribus exponetis, & fortassis intercedentibus armatis precibus, in sortem cedit spurio, vel alteri apostatico clerico, vnde nisi electioni vestræ acquieueritis, reatum mortalis criminis non poteritis euadere. Hoc igitur vltimo velut diuino motus sigillo, & velut quodam diuino mucrone munitus, confirmationem electionis & eius suscepit regimen. Aduolare autem cœpit viro (vt est solitum) cognatorum multitudine nobilium, sine quibus modo, vt dicitur, non possunt regi propter tyrannos cathedrales Ecclesiæ. Cœpit hæc turba, quę secundum Senecam, solum prædam sequitur, copijs se velle replere terrenis, & ex aduerso hi quibus obligabatur in pecunijs Ecclesia, debita postulare: & quia in thesauro Ecclesiæ solum erant nemo, & nihil, stimu-

labant

labant consanguinei episcopum, vt redditus aliquos Ecclesiæ aut perpetuo venderet, aut impignoraret saltem. Tunc primum vir contemplationi assuetus, propriam inchoauit miseriam deplorare, & dicere consanguineis, spiritu, vt puto, prophetico: Vasa pretiosa & clenodia quæ meæ personæ attinent vendite, & Ecclesiæ damna quæ potestis resarcite: quibus exhaustis, me scitote nec obolum Ecclesiæ, vt petistis, velle alienare: spero autem in patrem misericordiarum Deum, quod me infra anni præsentis spatium per vitæ terminum liberabit ab hac miseria. Dixit, & factum est diuino nutu, vt prædixit. Nam in omni quam habuit cura diocesis ad horam quotidie contemplationi studuit, & in anni spacio diem clausit extremum, cum vitæ sanctimonia celebri.

P. I. G. His motus exemplis virtutum, temeritati meæ renuntio quam habui de prælatis omnibus Theutoniæ, & piè credo, si tales fuissent in primitiua Ecclesia, quando necesse erat miraculis succurrere infidelibus, non pauca per eos omnipotēs Deus egisset signa & prodigia.

THEOL. Rectè sentis, quia hodie ad eos qui præsumunt fidelibus nulla est necessitas faciendi miracula, sed opus est, vt iuxta doctrinam Principis pastorum oues & agnos pascant vita virtuosa, prædicatione gratiosa, & temporali subsidio, vt eis, sicut formicis sagacibus insit pro sua republica diuina ratio, cura, & memoria. Sed his modo relictis ad aliam proprietatem procedamus formicarum.

*Ioan. 21.
Officium
pastoris.*

De ciuitate morali, & labore bono triplici: *Qua bona fecerint duo concilia generalia nostro tempore: Quod impossibilis sit modò generalis Ecclesia reformatio, & de praelatorum in his excusatione, & vitiorum dissimulatione.*

CAPIT. VII.

Domum simul, siue ciuitatem construunt formicae, quam distinctam habitaculis, diuersis plantarum tegunt particulis. In quibus triplex innuitur mirabilis istorum animalium operatio. Nam ciuitatem quandam sibi construunt, habitacula varia ibi ædificant, & talia tegunt contra æstum & pluuiam diuersis plantarum particulis. In quibus operationibus nullum suæ speciei habent magistrum, sed Deum tantummodo, cuius instinctu in talium constructione simul reguntur & reformatione. Typum autem in his gerunt propriè eorum, qui ad generalia pertinent concilia, praelatorum præcipuè. Hi enim ciuitatem militantis Ecclesiæ suis in ædificijs, quantum sua interest, vbi ruinam patitur, deberent reformare, homines diuersis modis Deo ibi obsequendi construere, & ab æstu vitiorum, à gelicidijs inimicorum defendere, & protegere, & sese verbo, & exemplo habere taliter, vt in his à spiritu diuino mererentur principaliter dirigi. Ita enim hanc ciuitatem vidit Iohannes descendente de cælo, & in eodem ori-

Apoc. 21. ri primitus. Vidi (inquit) ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendente de cælo à Deo, paratam sicut sponsam ornatam viro suo. Sed, heu! hodie res versa est in contrarium. Nam potior
 eius

eius portio status Ecclesiastici magna in parte de-
 primitur avaritia, superbia, & utinam non in-
 continentia. De quibus psalmus lamentatur di-
 cens: Deus venerunt gentes in hereditatem tuam, *Pf. 78.*
 polluerunt templum sanctum tuum. In parte ve-
 ro sæcularium adeo ubique rupta sunt pacis fede-
 ra, ut in eis illud prophetę locum habeat. Effusa est *Psa. 106.*
 cõtentio super principes, & errare eos fecit in in-
 uio, & non in via. Et iterũ dicit de ciuium malitia,
 atque imprecatur: Præcipita domine, diuide lin-
 guas eorum, quoniam vidi iniquitatem & con-
 traditionem in ciuitate die ac nocte. Circunda-
 bit eam super muros eius iniquitas, & labor in me-
 dio eius, & iniustitia, & nõ defecit de plateis vsu-
 ra & dolus. De religionis autem vinea, cuius ra-
 dices Dei plantauit filius, quæ olim impleuit ter-
 ram, operuit montes umbra eius, & arbusta eius
 cedros Dei, quæ insuper extendit palmites suos
 vsque ad mare, & vsque ad flumen propagines
 eius, sic alibi dicit. Destruixisti maceriam eius, & *Psal. 79.*
 vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur
 viam, exterminauit eam aper de silua, & singu-
 laris feras depastus est eam.

FIG. Tempore nostro quo Constantiense gene-
 rale celebrabatur concilium, quantum memoror,
 de reformatione multum tractabatur in eodẽ sin-
 gulorum statu in ciuitatis Ecclesię, & lætatus sum
 pro tũc in his quæ dicta sunt mihi, quia in corde
 dixi: In domum omni lætantes ibimus, in cu- *Psa. 121.*
 ius atrijs antea vix stabant pedes nostri præ de-
 formationis malitia. Sed frustrati sumus à desiderio
 nostro: Aduenit postmodum hoc præsens
 Basiliense concilium, quod penè in omnium Bul-
 larum suarum præferebat exordio, reformationis
 titulum. Rogauimus in eodem concilio per ante-

dictum psalmum quotidie diuinam clementiam, vt id fieret. Instituebatur ob id disputatio specialis, dicta reformatorij, & vsque ad sex annos iam crebro disputatum est de diuersorum statuum reparationibus, nec in effectu vsque hodie quicquã vidimus. Scire igitur multum cupio, vt ùmne de totali reformatione Ecclesiæ, in membris & capite, aliquam spem habere possimus; vt iocundè cum propheta canere possiemus. In conuertendo Dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati, & similia.

Psa. 125.

*Quid pro
fuerint
Ecclesia
Concil.
Constan-
tiense &
Basil.*

THOLO. Non omnino frustra celebrata fuerunt duo ista Concilia: Nam in primo inueteratissimũ schisma Ecclesiæ, quod antea nullis modis mederi potuit, diuino regimine ablatum est. In altero vero crudelissima Hussitarum persecutio, & eorum infidelitas, quæ nullis tractatibus, nec fidelium gladio, sub quo infiniti corruerunt ex vtrisque partibus, auferri potuerunt, per Christi gratiam penè totaliter auersa sunt, mitigata ad minus, atque sopita plurimum. De totali autem, quam de pingis, reformatione Ecclesiæ ad præsens, & ad propinqua futura tempora nullam penitus spem habeo: tum quia voluntas bona in subditis deficit, tum quia illud prælatorum malitia impedit, tum etiam quia illud electis Dei, qui persecutionibus malorum probantur, non expedit. Exemplũ de hoc accipe in arte architectonica. Da enim architectum quantumcunque artificiosum; si is materia congrua, lignis vel lapidibus caruerit, nunquam domum construuet. Da rursus ligna vel lapides in materia etiam nobili; si domificatorem non habueris, domo idonea & habitationibus semper carebis. Si præterea domus aliqua amicis tuis accommoda non fuerit, & edificata fortassis

eis obfuerit, cur eam prudens conſtrueres? Hæc tria cum reformationi totali Eccleſiæ applicabis, quàm impoſſibilis ſit, ipſe mentalibus oculis videbis. Verùm de reformatione particulari in ciuitate Eccleſiæ, poſſibili in multis ſtatibus & religionibus, non dubito quin eaſdem dietim introduci videmus in quibuſdam monaſterijs & cõuentibus, ſed cum quanta difficultate nouit altiſſimus. Si enim præſente generali Concilio in Baſilea in annis ſex, nec vnum quidem fragilis ſexus monaſterium, cooperante etiam ſeculari conſultu, reſormari potuit, propter quarundam inhabitantium vitam maliuolam, & eiſdem aſtanti ſeuitiam, quid, quæſo, ſperandum eſt de virorum nõbilibum, vel litteratorum collegijs, qui ruinas, & deformitates ſuas in ſpiritualibus exiſtentes domibus, non modo armis chalybeis, ſed etiam, quæ deteriora ſunt, verbalibus & lingueis poſſunt defendere. *PIG.* Puto prælatorum malitia, totius mali cauſa eſt in ſubditis. Si enim paſtores boni eſſent, ad morum eorundem veſtigiã greges venirent. *THEOL.* Partim hîc, ſed non in toto erras. In grege enim pecudum fortaiſſis ita eſt, vt aſſeris, ſed in cœtu hominum, qui libertate potiuntur animi, non ſic: verum tamen eſt, vt B. Gregorij docet auctoritas, quod nemo amplius nocet in Dei Eccleſia, quàm is qui in dignitate vel gradu ordinis conſtitutus, ſuis facinoribus plebem ſcandalizat. Et dum paſtor per abrupta graditur, grex in præcipitium labitur, dumque caput egrotat, cetera membra languent. Non ſic autem in ſubditis imitationis facilitas à virtutibus prælatorum capitur, ſicut vice-verſa, ab eiſdem exemplum vitij diſcitur, quia peccare facilius eſt multitudini, quàm benefacere. Virtus (inquit

*Gregor. de
cura pa-
ſtor. p. 1.
cap. 2.*

philosophus) est circa difficile, in non habitatis & insuetis intellige. Et lata est, & spatiosa via, quæ ducit ad perditionem: arcta verò & stricta, quæ ducit ad vitam. Primam enim viam * ingrediuntur plurimi, secundam verò pauci, quia regnum celorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Malam ergo consequentiam formas in morali materia. Quod autem boni pastoris vestigia sequi sæpe abnuat populus, multis exemplis nostro factis tempore docere possum. Vidimus namque legatum sedis apostolicæ Cardinalem, virum omni sanctitate præditum, dominum Nicolaum Sanctæ crucis, legatum in Francia, professione & vita semper Carthusiensis ordinis, prælatum certè quasi ordinarium de iure communi, super terras legationis suæ officio commissas. Hic quantum profecerit in eisdem partibus. sciunt multi. In reformationis enim materia nonnulli sibi resistentes in faciem appellarunt, multi alij minis, alij verò callidis modis alijs sibi non obediuerunt. Habuimus in Germania in annis plurimis à summo pontifice transmissum legatum dominum Iulianum Cardinalem, cuius vitæ sanctissimæ virtutibus (quantum in me noscit humana fragilitas) nullū vnquam prælatum parè illi agnouisse puto, qui in reformationis sancto opere quantū præpeditus, & quotiens persecutionē passus sit, omnes vidimus, qui virum istum agnouimus. Nō minus enim curabantur eius exempla, & præcepta à multis, quàm si ea tulisset semi-infamis prælatus alius. Scio præterea vnū ordinem inter medicatium ordines, cui Deus iā ante decēniū prouidit de duobus bonis & benevolentissimis capitibus, quorum vnus generalis magister est totius sui ordinis: alius verò prouinciā vnā grandē habet regere. Vterque zelator est re-

Mat. 7.

rest pro
egred.

Mat. 11.

Nicolaus
Cardina-
lis ord.

Carthu.
sanctæ vi-
ra, zelator
reforma-
tionis.

Item.

Iulianus
Cardina-
lis.

est reformationis tā validus, vt se pro suo grege nō
semel ad resistentes sibi seculares mortis periculis
subiecerit, & tamen vterque modicū profecit in
subditis: paucos enim conuentus reformare po-
tuerunt, quibus velle adiacebat de omnibus, sed

Rom. 7.

P. I. G. Ego in talium praelatorum officio magnum
esse periculum puto, & scire vellem, an in statu sa-
lutaris cum tanta rebellione subditorum esse vale-
rent.

THEOL. Non solū istos, sed pastores
omnes alios in periculo constitutos esse docet B.

Augustinus in regula, vbi dicit ad subditos: Pre-
lati seu praepositi miseremini, qui inter vos quan-
to in loco maiori, tanto in periculo maiori versa-
tur.

*August. in
r. g. sub-
finem.*

In statu tamen perditionis non sunt, si in
quantū in se est, instant oportune, (iuxta doctri-
nā Apostoli) arguunt, obsecrant, & increpant in

2. Tim. 4.

patientia omni & doctrina. Ne autem peior fiat
scissura, dissimulare oportet nonnunquam subdi-
torum vitia minora, vbi ex correptione probabi-
liter mala aduenirent maiora: sicut peritus Chi-
rurgicus morbum in corpore infirmialiquando

*Dissimu-
landa in-
teridum*

relinquit minus nociuum, ne eundē curando, de-
teriori & lethali vulnere praestet incentiuum. Sic
primus Israel rex rebelles sibi, nondum firmatus

*subditorū
vitia pro-
bat ratio-
ne, simili-
tudine, &
exemplis.*

in regno, spiritu bono docēte, quē videlicet Saül
adhuc habuit, nō correxit. Maiore enim multitu-
dine sibi obediēte, tamē quidā filij Belial dixerunt

1. Reg. 10. Nū saluare nos poterit iste? & despexe-
rūt eū, & non attulerūt ei munera: ille verō dissi-
mulabat se audire, cum eo tamen abijt pars exer-
citus, quorū tetigerat Deus corda, vt ibidē premit-
titur. Pari modo timore rebellis, vel furētis multi-
tudinis praesertim principū, rex Darius potētissim⁹
inuitē permisit Danielē in lacum leonū proijcere,

quod

quod si nō fecisset, vita regis fuisset in periculo; nec liberatus fuisset Daniel. vt habetur Dan. vltimo. Sic Mathathias Dei sacerdos, & pastor Israelitici populi, videns regis Antiochi tyrannidem deformantem templum, Dei cultum, & populum, in deserta loca secessit, quousque congregata est ad eum synagoga bonorum, & fortis viribus, per quā reformauit prædicta pro viribus 1. Machab. 2. Et Iudas Machabæus summus sacerdos, & post eum Ionathas frater eius, licet essent animosissimi, tamen Alchimum, qui per Bacchidem Antiochi capitaneum est intrusus ad summum sacerdotium, fretum potentia seculi, seuitiam & deformationem templi Hierosolymis & populi procurantem totis nisibus, diu sustinere coacti fuerunt. ibidem vij. & viij. cap. & 2. Machab. 10. Sicque Onias deuotissimus Dei summus sacerdos innumera mala per Simonem & Menelaum suæ gentis deformatos emulos, passus est 2. Machab. 3. & sequentibus.

Quæ sint perfectionis via, & quantum peccent religiosi medicinam studentes corporum, animarum neglecto studio.

CAPIT. VIII.

IN suis domibus vias rectas & occultas fabricant, quibus satis occultè sepe inhabitant: Ecce tria moraliter notanda iterum. Nam vias in domibus rectas fabricant, quæ semitæ dicuntur & methodi, quibus breuiter aliquis ad terminum ducitur: tales enim faciunt occultas, & easdem sepe inhabitant. Per quæ omnia viam arripere compendij ad creatorem docet in formicis naturalibus, & spiritualibus increata Dei sapientia. Vix igitur

igitur rectæ itinera virtutum sunt, à vitiorum semita declinantes. Vnde eadem sic suadet Sapiencia per Salomonem. Prouerb. 4. Dirige semitam pedibus tuis, & omnes viæ tuæ stabilientur. Ne declines ad dexteram, nec ad sinistram. Auerte pedem tuum à malo. Vias enim quæ à dextris sūt nouit Dominus: peruersæ verò sunt quæ a sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet. Viæ autem rectæ & absconditæ sunt modi diuina contemplandi, & per supererogationis opera Deo obsequendi fideliter: quales hi arripuerunt de quibus veritas ait Luc. 10. Confiteor tibi pater celi & terre, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. De quo in Iob 4. dicitur. Ad me dictum est verbum absconditum & quasi furtiuè suscepit auris mea venas susurrij eius. Animalis autem homo non percipit ea quæ

1. Cor. 2.

PIG. Quid ergo erit, vel quale dabitur iudicium de quibusdam religiosis, non solum dico de pos-

*Gregor. de
cura pa-
stor. p. 2.
cap. 5.*

sessio-

fessionatis, sed etiam mendicantibus, qui ab Ecclesia pro animabus curandis dati sunt pastoribus Ecclesie in subsidium: & tamen in nulla vniuersitate in medicinis graduati, nec aliunde apprimè, vel profundè in eadem arte eruditi, passim se de medicandis, vel subleuandis ægrotis corporibus intromittunt viam contemplationis, qua incesserunt patres eorum, relinquentes? Quid pròinde de nostris in Alemania episcopis, qui tanto onere castrorum, ciuitatum, militum, & similibus temporalium negotiorum tumultibus sunt circumdati, vt respirare vix valeat, & qui omnino spiritum contemplationis & curam animæ in se & proximis videtur penitus extinguere? Quid demum de plebanis, & prælatis inferioribus, qui ad viam vitæ contemplatiuæ, etiã si aliàs sine grauibus peccatis sunt, rarissimè, vel nunquam se ad inhabitandum ponunt, quinimo alijs talia facere prohibet? *THE.* Primi certè qui ita sunt obnoxij. (transeo enim nunc de duobus reliquis) multiplices peccati catena se cõstringunt, qui toxicum mortis multis sæpe propinat, irregularitatis pœna sese sic illaqueat, anathematis Ecclesiastici causã nõ vitant, patrũ suorum intentionem sanctam cassant, & multos discretos viros actiuè scandalizant. Ecce quinque mala.

x. Primum, inquam, toxicum mortis multis sæpe propinant, quia dum putant morbo præbere antidotum, inexperti applicant fortassis id quod pro tunc est venenum. Mouet idcirco mundi philosophus in v. Ethicorum quæstionem: An facilius sit esse iustum iudicem, vel bonum medicum. Hanc quæstionem cum me præsentem in vniuersitate Coloniensi quodlibetarius determinandam tradidisset cuidam magno in medicinis doctori, iste difficultates multas medicinæ artis adduxit,

*Quinque
mala relig
medicinæ
exercen-
tium.*

*Aristot. s.
Ethic. sub
finem.*

duxit, & inter cætera mihi memorabile verbum
 protulit, quomodo Arnoldus de noua villa, olim
 medicorum summus, calculasset in humano ge-
 nere esse posse infirmitates distinctas duo milia
 centum & 24. in qua varietate graduum id quod
 vnam infirmitatem fugat, aliam illico adducit, &
 iuuat, & quod vnum morbum curat, alium into-
 xicat. Quo audito, alienis hominibus medicinalia
 indiuidualia suadere horruui, inexpertis medicis
 minus credidi, & si experti aliquando errant, eos
 clemētius iudicaui. Secundum malum est, irregu-
 laritatis consequuntur periculum. Quis enim in
 tanta varietate morborum, nil omittit de contin-
 gentibus in noscēdo morbum specificè & gradua-
 liter, videndo tempus idoneum in cælo subti-
 liter, & in eligendo medicinæ necessaria artificia-
 liter? Scio quēdam magnum in medicina cuius-
 dam vniuersitatis graduatum doctorem, qui regis
 Romanorum, & aliorum illustriū virorū physi-
 cus sæpe laudabiliter extitit: hic publicè in serio
 audebat dicere, scire satis probabiliter, multos se
 interfecisse ægrotos. A quo dum sciscitaretur cau-
 sa. Respōdit: Quādo inexpertus practicæ de scho-
 lis & libris primum veni, nescius de multis quę me
 postmodū docuit experiētia, vidi quomodo plu-
 res neci tradidi ex ignorātia, quos ex intētionē cu-
 rare quærebā. Causam etiā anathematis isti nequa-
 quā vitant, quia ea intētionē pia mater Ecclesia au-
 dire leges & physicam sub latæ excōmunicationis
 sententia inhibuit ad curam animarum obliga-
 tis, religiosis, & clericis, vt tales sanctis stu-
 dijs, & sacrae scripturæ libris, quorum est im-
 perscrutabilis, secundum Augustinum, profun-
 ditas, animum darent indefessum: vt in rubrica,
Ne clerici, vel monachi negotijs secularibus se
immis-

*Arnoldus
 de noua
 villa nu-
 merasset
 infirmita-
 tum
 2124.*

2.

*Extra ata
 te C. ad
 aures, &
 de homi-
 cid. volūt.
 c. Quæ nos*

3.

*lib 3. de-
 cretal. tit.
 ne clerici
 vel mona-
 chi, c. non
 magnope-
 re & c.
 super spe-
 cula.
 Aug. ep. 3*

immisceant, tituli ipsius pondus docet, & sententia. Et ibidem Super specula prohibitionis supra-

*Honorius
ij. c. super
specula.*

fatae notam & causam assignat Honorius in hæc verba. Theologiæ, inquit, studium cupimus ampliari, vt dilatato sui tentorij loco funiculos suos faciat longiores, vt sic fides catholica tutior fiat, scilicet, circumcincta muro inexpugnabili bellatorum, quibus resistere valeat ascendenti-

bus ex aduerso. Prædicti insuper religiosi, & etiã si
4. seculares sint clerici, patrum suorum intètionem, quantum in eis est, frustrant, quorum principalis erat intentio, & studium præcipuum, animabus providere, non mederi morituris corporibus, quibus plerunque plus ad spiritum cooperatur ægrotatio, quàm medicinalis valeat operatio.

2. Cor. 12

Cùm (inquit) Apostolus, infirmor, tunc fortior sum. Et quidam sanctorum patrum respondit infirmo fratri curam poscenti corporis. Rem, ait, virtutibus tuis necessariã amoueri desideras. Merito autem hi de quibus loquimur, deridentur à

5. viris bonis & prudentibus, quos ideo scandalizant, quia ad tractandum cœlestia, & ad curãdum spiritus nobilissimos vident ex avaritia, vel ex humana laude vrinas amplecti hominum, & eorum stercora. Vnde tales abusus videntes hi religiosi boni, quos zelus domus domini comedit, religionem talium lamentantur, velut destructam Hierusalem olim propheta Hieremias Threnorum 4.

*Moralem
huius ex-
positionem
vide in
Greg. ho.*

Quomodo, inquit, obscuratum est aurum? mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum? Qui vescebantur voluptuose interierunt in vijs, qui nutriebantur in croceis amplexati sunt stercora.

MARG.

Vituper

Vituperatur iners otium, & commendatur labor triplex, & de quorundam hominum bonorum stupendis corporalibus exercitijs.

CAPIT. IX.

TAm mares quàm fœmina in formicis ad laborem egrediuntur uniuerse per turmas. Docent in hoc vitare iners otium, & desidiam, quibus fomenta vitij præstantur. Labor enim corporeus, seu membrorum fiat exercitijs, siue in alia castigatione corporis, siue in alijs vitæ actiuæ medijs, vbi quis mentis contemplationi, vel librorum studio se nõ dederit, secundum communem legem tam necessarius est omnibus, vt sine eo nullus ritè ad vitam Theoricam migrare possit. Vnde dicit B. Gregorius lib. 6. moralium tractâs illud Exod. 19. Caue, inquit Deus per Moysen ad populum, ne ascendatis in montem, nec tangatis fines Israel. Omnis qui tetigerit montem, morte morietur: manus nõ tanget eum, sed lapidibus opprimetur, aut confodietur iaculis: siue iumentum fuerit, siue homo, non viuet. Populus autem à monte prohibetur cum lex à Deo accipitur, vt videlicet, qui infirmis adhuc mentibus terrena desiderant, considerare sublimia non præsumant. Vnde rectè dicitur. Si bestia tetigerit montem, lapidabitur. Bestia etenim montem tangit, cum mens irrationabilibus desiderijs subdita, ad contemplationis alta se erigit. Sed lapidibus percutitur, quia summa non sustinens, ipsis superni ponderis ictibus necatur. Qui ergo culmen perfectionis apprehendere nituntur, cum contemplationis arcem tenere desiderant,

*Gregor. l.
6. moral.
c. 17. al.
27.*

rest. ex o-
rig. pro
obiectis.
Triplex
labor.

derant prius se in campo operis per exercitium probent, vt sollicitè sciant si nulla mala proximis irrogant, si irrogata à proximis æquanimiter portant, si * obiectis bonis temporalibus nequaquam mens lætitia soluatur, si subtractis non nimio mærore sauciatur. *IIG.* Prout ex verbis tuis sentio, triplicem commendas laborem. Vnum, qui ad modum mechanici operis exercetur manibus vel pedibus: Alium, quo corpus vigilijs, ieiunijs, abstinentijs, cilicijs domatur, & similibus: postremo eum quo licitè conuersando inter homines quis animum refrenat cōtra iram, odium, amorem, tristitiam, lætitiā, delectationem, & aduersus passiones similes. Quæritur igitur, quis horum laborum est melior? *THEOLOG.*

Aristot.
3. Topic.
cap. 1.

Quantum ex natura operis, bonitatis gradum habent eo ordine, quo audisti. Minoris etiam meriti esse videtur ceteris paribus, & minoris difficultatis primus quàm secundus, & idem quàm vltimus. Cui autem omnes, vel eorum aliqui magis sunt necessarij ad perfectionem acquirendam, attentè quisque in sua legat conscientia. Sicut enim magis oportet pauperem ditari laboribus manuū, quàm philosophari apud Aristotelem: ita apud Christi imitantes doctrinam, plus vrget multos arte vti mechanica pro victu habendo, quàm opus sit secundum exercitium, quo corpus atteritur. Ad vltimum tamen gradum, quo mediante passiones vincuntur, & ad medium deducuntur in anima per occasiones habitas in exterioribus, omnis imperfectus tenetur tendere, vt audisti in auctoritate beati Gregorij; quia in eisdem consistunt virtutes actiuæ necessariè. Sine primo autem & secundo laborandi genere, quidam satis tranquilli esse possunt pro loco & tempore, & iuxta dis-
positæ

positæ complexionis suæ, vel cōsuetudinis acquisitæ naturam, & virtutem. Tales enim duo gradus non virtutes sunt, saltem principales, sed virtutes eis mediantibus acquiri possunt in edomatione corporis ad spiritum. Qualiter autem assumenda sunt talia, & in quanto, vide de hoc collationem abbatis Moyfi secundam, in qua Casianus facundissimus illud docet elegantissimè.

Ioã. Casianus collat. 2.

abb. Moyfi qua est de discretionē.

P I G. Sæpe miratus sum, cur in nostris partibus non modò, sicut olim, reperiantur viri, qui corpus ieiunijs, & abstinentijs aggredi audeant, flagellis, & duris alijs exercitijs, sicuti fecit de leguntur sanctorum canonizatorum multi, & patres in Ægypto, & in Scythia, de quibus Vitalis patrum plenè edisserit. *T H E O L.* Quamuis modò non tam crebrò, sicut olim, reperiantur de quibus refers: tamen multi sunt adhuc deuoti tales, de quibus in sequentibus statim audies. Verùm prius volo noueris, quod ex quinque vel sex causis euenire potest, cur aliqui tam grauià exercitia habere non valent. Ex dispositione videlicet aëris, ex cō-

Sex cause cur quidam corporalia exercitia habere nō possint.

plexione corporis, ex zelo perfectionis, ex habitu iuuentutis, ex fictione hypocrisis, & ex specialibus donis. Aër enim, si in regione aliqua est multum calidus, digestionem (vt inquit Phisici) impedit, ad exteriora euocat, & abstinentiores facit homines ex consequenti: & ex aduerso frigida regio poros constringit corporis, & calorem exinde per antiperistatim augere potest in stomacho. Vnde prouenit, quòd in nostris partibus frigidis, viri quidam hyemali tempore plus comedunt quàm æstiuo tempore. Non ergo mirum, si in regionibus calidis homines ieiunant facilius. Complexio etiam corporis aliquorum habet, vt in natura frigidis liquet, flegmaticis, vel melancholicis,

E

cholicis,

cholicis, cibus tam modicus sumitur à quibusdam & raro adeo, vt in comparatione ad alios, eis abstinentia videatur esse miraculosa. Patet etiam hoc in quibusdã feminis, & in viris frigidis, in ranis, & serpentibus, immo in perfectis animalibus, vt in vrsis, qui multis mensibus in hyeme nullum penitus cibum sumunt in locis syluestribus, vel abditis. Zelus præterea perfectionis ad obsequendum Deo acriter, ad satisfaciendum pro peccatis viriliter, & ad adhærendum Deo pacato & edomito corpore plures ita stimulat, vt ex amoris magnitudine excessum in exercitijs tantum faciant, qualis videtur tepidis impossibilis. Videmus hoc apertè in philocaptis erga feminas amore cæco & Venereo, ex quo quidam tota hyeme semper nudis incedunt capitibus, alij vestimentis carent necessarijs, alij hastiludijs læthaliter impingunt mutuo, alij vigilant inhumaniter, & ita de reliquis; quæ omnia vincit amor cæcus & leuiora facit. Cur autem Christi amor, & charitas, dilectioque, quæ, vt Canticorum 8. dicitur, velut mors fortis est, his maiora non posset facere? Habitus in superiuuentutis ardua nouit efficere, puta, si quis assuetus est penè à cunabulis modicum victum & amictum habere: sicut videmus pauperes in villagijs, vestibus tam contentari modicis in hyeme, vt si easdem delicatè nutritus deferret tantummodo

3. ob amorem Dei, sanctus esse videretur. Fictio etiam hypocrisis non minora nouit luere pro laude vana, vel ex auaritia. Hanc ob causam trutanni quidam & mendici glaciali tempore, nudi sedent in niuibus, vt ad compassionem moueant diuites, & ad sibi subueniendum in pecunijs. Prius enim certis herbis vel seminibus corpus fricauerunt, & ligaturis artificialibus sanguinem constrinxerunt,

4.
5.

vel

vel poros corporis alijs remedijs obturauerunt. Sed & in sanctis hominibus sæpe grauia exercitia reperiuntur ex specialibus donis. Sic manifestum est, & fuit in beato patre nostro Dominico, qui in humo Ecclesię crebrò noctes ferè duxit insomnes, qualia exercitia fratribus suis inhiuit, non vt eis talia non faueret, sed quia donum illud nouit speciale, & infirmis alijs fratribus non esse communicatum à Deo. *P. I. G.* Potésne proferre in medium aliquos diuina clementia nostris diebus frigidis, in quibus, iuxta Christi verbum & Apostoli, charitas multorum refriguit, donis talibus laborum corporalium, seu exercitiorum, de quibus loquimur dotatos? *THEOL.* Possum multipliciter. Vidi in Italia tempore quo fui iunior, in conuentu Elugiensi prope Venetias nostri ordinis priorem Fratrem Paulum de vrbe veteri, non dico hominem, sed vix homuncionem corpore, sed gigantem in prædictis exercitijs. Nam paruus corpore, statura pusillus, & obesus erat totus carnibus, atque membra eius vix hærebant ossibus: attamen tam alacer & expeditus animo fuit & viribus, vt secundum in ordine non nouerim. Ieiunium regulare, quod durat prope annum dimidium, persoluebat integrè. Carnes non edebat etiam debilis, die ac nocte sequebatur chorum assiduè. In quadragesimali tempore penè prædicans quotidie, & occupatus in confessionum audientia assiduè, non dicã vino limphato, sed aqua vinata vino modicissimè utebatur, quando non puram recepit aquã: pictantiã, à qua sæpius abstinebat, tam curiosè à se propinquis & distantibus diuidebat fratribus, ac minutatim occultè molebat inter manus, ne notaretur à circumfudentibus de abstinentia, vt nisi curiosus explorator vix parsimoniã

Mat. 24.

Austeritas vita F. Pauli de vrbe veteri ord. Prædic.

posset aduertere. Vestitus durè nocte iacebat, vigilijs multis insistebat, & orationibus deuotis sedulo incùbebat. Nemo in choro & cantu alacrior, in labore manuum nullus pro communitate sollicitior, nec in sedandis fratrum tentationibus efficacior. Et ne tempus sibi transiret incassum, quando audientiæ confessionum, prædicationi, orationi, vel scripturæ non vacabat, statim coquinam, præsertim post prandium intrauit, & cocum ad disponendū, & laborandū pro futura fratrum refectioe iuuabat sollicitè, in mundando nunc pisa, nunc olera, nunc verò cooperando ad similia proprijs manibus. Lapideo tabulatu totam Ecclesiã, vel refectoriū (quorū vtrumque non minimè est latitudinis) strauit, & ornabat. Et quia scriptor multū artificialis exitit, chorum eadè arte, libris valde notabilibus omniquaue prouidit. Et non obstâtibus prædictis omnibus, in his vsque ad annum suę ætatis perseuerauit circiter octogesimū in regulari obseruâtia, quã tuebatur pro viribus: tandè autè præsentì vita functus est. Vidi ibidè nostri ordinis in eodem conuentu patrè, prout ostendebat sui canicies capitis, septuagenariū, nunquam hyemali tēpore, nec die, nec nocte, quocūque cooperatorio vtentè in capite, nudis incedētè pedibus cōtinuè, abstinentia cibi, prout tradit regularis obseruâtia dura; & tamen in his tãta præditū lætitia, vt alijs fratribus, præ ceteris, honestū cōmuniter procuraret solatiū, licitis loco & tēpore. Noui in nostra prouincia de Nurèbergensi cōuentu patrem Nurèberg. aliū, qui in sui nouitiatus tēpore à dæmone, qui in dolore viri prænoscebat tētationes, sustinebat acerrimè. Sepissime enim proponebat, dādo per tabulā pacis osculum in Ecclesia, dicere alicui sibi notæ puellæ (fuit enim prius notus à multis, & notus in ciuitate)

*Aliud
exemp. f.
eiusdem
ord. &
cōuentus.*

*De alio f.
mira au-
steritatis
conuentus
Nurèberg.
qui factus
est procu-
rator Ba-
silicnsis.*

ciuitate) quæso Priorem in porta adeas, sibi que dicas, quod tibi matrimoniū promiserim, & me postules iuridicè. Sæpius animo firmiter proposuit in choro existēs, Priori publicè scapulare & cappam tradere, & per Ecclesiā recedēdo statim de ordine fugere. Sed vicit in eo Christi gratia: professus est enim, & in cōuentus Basiliēsis reformatione postmodū effectus procurator graciosus. Nā occultè vsus est exercitiorū, inuisis tēporib⁹ nostris, armis. Habuit ciliciū, nō quale portant patres Carthusiæ, sed contextū tantū ex equorum grossissimis crinibus & nodis: vsus est flagello, stimulis, & calcariibus equorū similibus: torquē ferreā cum appensis de eadē minera cāpanellarum nodis, clā, more nobilium collo detulit, lorica ferrea, & alijs miris ad domandā carnem instrumentis vtebatur. Crucē habebat in siropodio magnam, & ligneam, & absconditam super qua iacuit, nec vllis sub capite vtebatur plumis. Nec charitatē proximi, quæ ferebat in pectore huius pulchri sacerdotis, & iuuenis, cohibuit dicta exercitatio, vel procurationis officium, (quod in dicto cōuentu est grauissimū) quin diebus festiuis circuiret prædicando per villagia Dei verbū, & populum informando consilijs salubribus. Verū quia ingenio fuit subtilissimus, ideo est postmodū missus in Viennam ad generale studiū, vbi annum vitæ habēs prope tricesimū, anima sua Deo grata assumpta est de corpore. Sileo de femina reclusa, quæ prope Maguntiam vsa est lorica ferrea, erro, si non fuit chalybea. Idē iuuentutis suę tēpore fecit Ioānes Benedictus, postmodū Teruisinus antistes, quādo Venetijs cōuentū nostrum intrauit reformatū ordinis nostri. Erat enim cuiusdā de maioribus Venetis filius, quē patriarchatus quidā expectabat prius eidē collatus:

*Reclusa.**Ioan. Benedictus
Ternesinus. epif.*

qui pater postmodum electus est in Teruissimum episcopum, antea tamen Prior fuit Venetijs in conuentu sanctorum Iohannis & Pauli.

Demon quomodo religiosos perfectionis iter transeuntes plus vexat quam alios, & quanta bona in Ecclesia fecerint Mendicantium ordines, licet persecutores semper habeant.

CAPIT. X.

Vias suas multum occultas ordinatè obseruant, ne illæ, quæ exeunt reintrare volentes, obuiando præpediant. Viæ rectæ & occultæ quæ sint dictum est 8. proprietatè suprâ. Sunt enim modi diuina contemplandi per supererogationis opera, qualia communiter bonis religiosis ad fructum animarum ordinatis aptè congruunt: quales esse debent de Prædicatorum & Minorum ordinibus, & sibi similibus. Tales enim secundum ordinationem Ecclesiæ in occultis contemplationibus hausta, intrâ sua loca & extrâ exeundo, debent alijs contemplata tradere, nec se impedire mutuò, sed adiuuare potius inuicem dicti duo ordines statuti ad eosdem fines. Verum sicut in republica formicarum, & in vijs earum nulla exiens, nec intrans aliam impedit in opere, sed alia diriora animalia ipsas, & vias earum sæpe moluntur destruere, & ita ad errorem eas ponunt: sic in reformatis conuentibus dictorum ordinum, maiores bestię, demones videlicet, talium vias & operationes congruas, quantumcunque rectè & cautè incedant, præpedire nituntur, vt aut se perturbent mutuò, aut vt à reformationis cœptæ resiliant proposito.

Hac in-

Hac intentione sathanas in exordio talium ordinum sepe visibiliter, & sepius inuisibiliter terroribus, & tentationibus in locis pacificis, armis applicatis infernalibus, satagebat turbare: de quibus suorum ordinum libri multum & latè notant. Sicuti etiam in inchoatione monachorum, vel potius in reformatione talium prima, demones viros religiosissimos vexauerunt plurimum, * vt liquet in reformationum cœnobarum primitiuorum vita, Antonij, scilicet, Basilij, & similibus. Antonius enim non primorum monachorum religiosorum, sed primorum reformationum pater fuit: quia prout testatur Eusebius in Ecclesiastica historia, certum est, quod tempore beati Marci Euangelistæ in Alexandria, vbi præsul extitit, vtriusque sexus fideles diuisim habitacula velut monasteria construxerunt, & vitam monasticam in castitate, paupertate, & obedientia, imò in studio sacrarum litterarum sanctè duxerunt. Constat etiam beatorum Dionysium beati Pauli apostoli discipulum epistolam ad Demophilum monachum intitulasse scribendo. Etsi exordiri placet altius, constat Dei filium in assumpta humanitate, primum, vnà cum suis discipulis inchoasse mores & vitam, ad quorum instar supractorum ordines sunt instituti primitus. Certum est enim ex serie Euangelica in senatu Apostolorum, Christum prioris, Petrum supprioris, Iudam procuratoris, Philippum quodammodo portarij habuisse officium. In eis paupertas fuit, & abdicatio omnium rerum temporalium, teste Petro Matth. 19. proditore dempto, ibi: Ecce nos reliquimus omnia. Ibi castimonia fuit, ob quam Ioannem à nuptijs euocauit. Ibi obedientia fuit ad Christum. Studium ibi in Christi doctrina nocte fuit & die excellentissi-

adiici vt.

*Eusebius
lib. 2. Ec-
cles. hist.
c. 16.*

*Act. 17.
Dionys.
areopag.
epist. 8.*

*Vita mo-
nastica à
Christo
incipit.*

Mat. 11.
Luc. 10.
 mum, dicente saluatore omnium. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Prædicationis etiam exercebatur officium, quando misit eos binos ad prædicandum ante faciem suam. Possessio rerum temporalium grandis nulla, sed paupertas affuit copiosa. Hanc ob causam, vt opinor, dæmonis malitia à principio mendicantium ordinum, qui prælibatam Christi vitam seruare deberent, præ cunctis per se, & per quosdam de clero sæpe vexauit, & hodie persequi non cessat ad extremum, plusquam cæteros ordines, & in locis vbi nunc ad vnguem regulas suas obseruant: quorum tamen tyrannides, sicut nec Christi fidem, nec Petri nauiculam, ita nec religiones istas delere potuit, nec delebit (Deo propitio) in posterum: quemadmodum recolendæ & sanctæ memoriæ magister Henricus de Halsia sacre paginæ professor pulchrè deducit in lectura sua super Genesin.

Henricus de Halsia
Præclari scriptores ex ordine Prædicatorum.
S. Thomas Albertus magnus.
Hugo Cardinalis.
Petrus de Palude.
Petrus de Tharantasia qui est Innoc. V.
Durandus
Iacob. d. Voragine

P I G. Constat libros iuris diuini & humani, & colentibus theologiam, & sanctiones canonicas, quod dictorum ordinum fratres in sacra præsertim pagina longè amplius, quàm sæcularis cleri doctores laborauerunt. Nam libros ferè innumeros S. Thomas ediderunt & Dominus Albertus, non solum in diuina, sed etiam in philosophica scriptura. Primus & perfectus postillator totius bibliæ Hugo Cardinalis, & postremus Petrus de Palude, medijsque alij fuerunt plurimi. Super sententiarum librum Petrus de Tharantasia, postmodum papa Innocentius, Durandus, & multi scripserunt latissimè. Sermones de tempore & sanctis, qui in comparatione aliorum (vt à viris auditi litteratissimis) dicuntur aurei, scripsit, & totum passionale, quod Lombardica historia dicitur de legendis sanctorum Iacobus de Voragine. Iohannes la-

nes Ianuensis episcopus, summam confessorum, quæ summa latius conscientiosos casus Theologicos pariter & iuridicos continet quàm Iohannis Friburgensis; quæ summa breuior & disertior in eisdem quàm Bartholomæi de Brixia. Quis denique textum quinque librorum decretalium, & summam iuris primam, nonne Raimundus de penna forti? Sileo de omnibus textibus philosophi, quos Henricus Krosbein de Græco transtulit. De noua logica, topica, & sophistica eiusdem philosophi, quam sub compendio non solum in quinque, sed multis alijs paruis tractatibus clausit Petrus Hispanus, & de innumeris alijs libris & opusculis, quæ omnia præfata composuerunt fratres prædicatorum ordinis. Porro Alexander de Halis, qui summam scripsit maximam, & profundissimas, venerabilis Bonauentura, nouus Scotus Ioannes, Richardus, & alij plurimi, qui super sententias scripserunt egregiè: Astaxanus, & Ioannes Erdfordensis, qui iurium summam; & Nicolaus de Lyra super omnes Bibliæ libros ad literam, quem nullus in hoc excessisse videtur, qui omnes minorum ordinis fuerunt, quos, & alios melius exprimere valerent, qui dictum ordinem professi essent, ita in alijs ordinibus excellentes multi extiterunt. Cum ergo ex dictis religionibus tot fructus prodierunt Ecclesiæ, & hodie in multis partibus prodeant, & multos suam religionem professos ab Ecclesiæ canonizatos habeant, & de præfatis voluminibus clerus se & populum habeat regere, mirum vnde apud quosdam odium tale procedat. *THEOL.* A dæmonis seuitia originaliter, ex abusu iurium comunium, & vtrunque fortassis, ex quorundam auaritia. Postrema duo quia clerum tangunt & religiones, pro nunc relinquo:

Ioan. Ianuensis episcopus.

Ioan. Friburgensis.

Bartholo. de Brixia.

Raymundus de penna forti.

Henricus Krosbein.

Petrus

Hispanus.

Ex ordine

Minorum

Alexander

de Halis.

S. Bona-

uentura.

Ioan. Scotus.

Richardus

de Me-

diavilla.

Astaxanus

Ioan. Erd-

fordiensis.

Nicolaus

Lyranus.

relinquo: vnum credo, quòd si quidam religioſi abuterentur privilegijs, non totus ordo, ſed perſequi deberent rei. Et certum eſt, quòd illos, qui religionem ſuam modò ſeruant, perſequi ad minus non deberent, quos tamen in ſuis patribus, & in inchoatione ordinum ſcimus perſecutionibus amariffimis eſſe vexatos. *FIG.* Ergo de dæmone, an adhuc tales vexet religioſos exemplo velis oſtendere. *THEOL.* Manifeſtè pandam. Nam à relatione fide digna didici magiſtri Guidonis ſacræ theologiæ profeſſoris, prioris Zamberati, & eius ſubprioris; & ſcripto prioris in Aſſiaco pro- uinciæ Franciæ noſtri ordinis reformatoris, religione, litteris, & fama approbatorum, didici, inquam, quòd poſtquam idem conuentus in Aſſiaco præterito anno reductus fuit ad reformationis decus, ſpiritus malignus fratrum officinas cœpit patenter inuadere, feneftras fregit, vt ſilia ſub- uertit, dolia vinaria diſſoluit, chordas campanæ ſcidit, & eaſdem aſportauit, cymbalum, quod duntaxat de die pulſari ſolet ad menſam & collationem, tẽpore pulſauit nocturno, ſicque inquietauit ſolum intra triduum fratres, vt quosdam ferè duceret ad amentiam. Nam de die in domibus conuentus inferioribus, de nocte verò habitauit in dormitorio adeo terribiliter, vt nullus fratrum auderet ſolus per conuentum incedere. Quid plura? Vna die inuaſit nouitium in ætate conſtitutum vitæ ſuæ vigefimo & quarto circiter anno, cuius veſtes lacerauit in duodecim foraminibus, veſtigia in eis relinquens vnguium quaſi cuiuſdam feræ ſylueſtris. Alia die, in vigilia videlicet octauarum Epiphanię, dicto apparuit nouitio in forma catti nigerrimi, dicens: niſi habitum ordinis exueris, die tertia te interficiam, quo viſo

& audi-

*Exempl.
de dæmo-
ne vexan-
te religio-
ſos ſeruã-
tes ſtatuta
reforma-
tionis.*

& audito, iuuenis alta voce adiurare cœpit dæmonem in Christi nomine. Inuasit tunc dæmon de nouo nouitium, defendit se idem, in qua lucta accurrebant fratres, ex lucta amborum in cella reperientes mensam, pulpitum, lectum, & feré alia subuersa omnia; vnde debilitatum ad recreandū fratres detulerunt ad ignem, quo facto statim eum de nouo de manibus fratrum eripuit, in flammis ignium proiecit, & per longum tractum temporis caput eius in medio ignis detinuit: deinde nouitium fratres magno cum labore eripientes, eum in Ecclesiam ad summum altare detulerunt, vbi iterato eum dæmon è manibus eorum explodit, & per totum chorum violenter traxit, & adeo percussit grauiter, vt demum relictus à dæmone, penè à cunctis fratribus diceretur esse mortuus. Quamobrem omnes ad Dei genitricem, & ad sanctos plurimos preces pro defuncto cœperunt fundere, & postremo ad sanctum patrem nostrum Dominicum recurrere, ob cuius reuerentiam locus nouella reformatione decoratus erat, & vbi hæc patiebatur à dæmone. Et ecce pater iste piissimus, suorum memor operum, super altare subito in forma viri elegantissimi, & in habitu ordinis apparuit. Frater verò qui credebatur mortuus & in fratrum quorundam iacuit manibus, vultu cœpit hilarescere, se de medio fratrum erigere versus altare, vt ibi Deum adoraret, & sanctum Dominicum. Cœpitque currere dæmon inter hæc à loco, & deinde per diuersas officinas domus tanto cum strepitu fugiendo furere, vt totius patriæ malleatores adesse putares. Et quod admiratione est dignius, mox vt sacramento diuinissimo communicatus fuit frater, qui putabatur esse defunctus, contra inuasionem dæmonis tãtam ei diuina

*Apparet
S. Domi-
nicus.*

*Virtus Sa-
cramenti
Eucharis-
tiae.*

virtus

virtus valetudinem tribuit, vt membris omnibus plena & perfecta restitueretur sanitas. Minabatur præterea eisdem diebus dæmon iste pessimus voce clamorosa, se nullatenus à domo ista recessurū, quam dixit se longo tempore titulo proprietatis possedisse, sed scientes Deo deuoti fratres, dæmonem esse mendacem, & patrem mendacij, cœptæ reformationi pro viribus operam dederunt, licet in his & alijs vexationibus adeo grauati fuerint, vt noctes & bene insomnes ducerent, nec dæmon iste malignari destitit. Nam postmodum alterius nouitij cappam destruxit, & famulo in coquina fratrum necessitatibus seruienti violenter librum satis pulchrum, in quo horæ canonicę continebatur, cœpit, & in ollam bullientem iecit & totaliter destruxit: sicque tandem miser illæ dæmon abcessit, & fratres iam, velut laboriosas formicas, occultas & patentès vias perambulare sinit.

Ioan. 8.

*c. d. omit.
f. legendū
penè.*

*dæmō bre-
uiarium
projicit in
ollam bul-
lientem.*

*De utilitate peregrinationis discreta. De lau-
de & fructu Christi passionem crebrò rumi-
nantium.*

CAPIT. XI.

EXtra domum via satis recta & aperta ambulat, vt necessaria acquirant pascua. Per quæ docēt omnes viuentes collegialiter, seu ciuilitè, quod extra locum suæ habitationis pro necessarijs ædificatoriè possunt egredi. Recta enim via, morum rectitudinem denotat. Aperta autem est extra domum via recta, quando iuxta Christi verbum, sic lux nostra coram hominibus lucet, vt videant opera bona & nostra, per quæ meritoria acquirimus

Mat. 5.

us pasqua virentia hæreditatis æternæ. Causa
 utem quare extra domum ambulat est, vt pas-
 ua necessaria acquirant, animarum moraliter in-
 telligo, vel corporum. Quâcumque enim quis
 vitam duxerit bonam & clausam, tamen sæpe o-
 us est, vt pro victu vtriusque hominis sibi vel pro
 bi commissis extra domum egrediatur. Si via
 ceta tunc incedere gestiatur, siue in via pedum fue-
 t, siue morum, non ambulent, præsertim sine te-
 e socio, in abditis, vel vbi sordes esse consueue-
 ant communiter, velut in angulis, alioquin spo-
 periculo se quis committit in rebus honorê vel
 esaurum animæ concernentibus.

I G. Dic quæso, si occurrit, aliquod miraculum
 ostro factum tempore, de bono fideli, qui extra
 am habitationem prodeundo pro animæ vel
 rporis necessarijs, diuina gratia visitatus sit in
 oc maligno tempore. *THEOL.* Duplex tibi
 andam prodigium de vno Christi famulo diui-
 tus ostensum in suo corporali itinere. Nam no-
 ro tempore fuit vir ille dignus memoria, de quo
 bi in proprietate prima suprâ retuli, qui ob amo-
 em Dei genitricis, ob satisfactionem pro delictis,
 vt Deo vacaret quietus, nonnunquam ad pere-
 inandum versus Aquisgranum de Nurenber-
 a se deuotè dedit itineribus. Consuetudo præ-
 rea talis illi crebra extitit in itinere, vt inter præ-
 um & cœnam, etsi siti graui premeretur, nulla-
 nus tamen biberet, sed delectationi tali ob reue-
 entiam dominicæ passionis resignaret. Hanc au-
 m afflictionē zelo diuini amoris assumptâ, quia
 rtē naturæ debili nocere poterat, ita tandem mi-
 o modo temperauit diuina clementia. Siquidem
 itinere tempore illo & hora qua sitis Dei seruū
 auare cœpit, statim ore clauso quandâ humecta-
 tionem

*Exemp.
 sitis diu-
 nitus se-
 data in
 quodam
 peregri-
 nate Nu-
 rember-
 gensi.
 cap. I.*

rest. pro
gestit.

tionem rorisfluam ori suo infundi sensit, quam, quia haustus refrigerantis naturam * gessit, mirādo deglutire cœpit, & omnem sitim sibi extinxit, nec hoc semel tantum accidit, sed quotidie, quando sitis, vt præmittitur, sanctum virum vexare cœpisset. Cumque hanc diuinam, vt præsumitur, recreationem plurimo tempore percepisset, adfuit infauista quædam (vt ita dicam) illi dies & hora, in qua peregrinando, vt antea, versus beatam virginem in Aquisgranum graui vexatus æstu, siti acuta tentatus est: affuit etiam pro tunc in ipsius itineris spatio, abstinentiæ bonæ ipsius viri, maioris transgressionis fomentum; fons quidam amœnus & frigidus; quo viso pugnare cœpit ingluuies cum abstinentia, quæ etiam deuicta est, nam appetitui corporis satisfaciendo, bibit, & diuinum, quem prius susceperat, haustum irrecuperabiliter pro tunc perdidit. *FIG.* Scire vellem cur Deus illi suo famulo ob tam parui (si credere audeo) excessus transgressionem, talem voluit consolationē adimere? *THEOLO.* Responsum non aliud, quàm vt suprâ prima proprietate dixi, accipito, quia eodem perpenso causam quæsitæ tuæ habebis. Audi aliud eidem Dei famulo impensum beneficium. Est consuetudo multum laudabilis multorum, ne dicam, plebeiiorum vtriusque sexus in Alemania, verumetiam magnatorum & nobiliū, ad minus semel die naturali in hora aliqua, summum humano generi impensum beneficiū Christi passionem meditari & rememorari, vt exinde Deo grati mala mundi ferant patientius, & virtutes operentur facilius. Hunc morem postquam Dei famulus audisset in sermone cōmendari plurimum, cœpit ipse eundem dietim prosequi deuotius, quo potuit. Admiratio autem quædā magna tandem

Pia consuetudo in Germania quotidie meditandi passionē domini.

tandem eum tetigit, videlicet, acerba & grandis quæ fuerit in Christo tristitia tempore quo patiebatur in die parasceues, qua admiratione sancta crescente postremo orationes ingeminare nõ desinebat ad Christi clementiam, vt si sua voluntas esset, sentimentum aliquod perceptibile daret, in quo per experientiam viri similitudinem dictæ amaritudinis legeret. Nec fraudatus est à desiderio suo bono: Nam die quadam, cum iuxta consuetudinem de ciuitate Nurenbergæ exiret versus capellam Sancti Leonardi, satis prope muros dictæ ciuitatis iacentem, ad quam deuotorum hominum multitudo diem solet confluere, constitutos in itineris dicti spatio meditabundus & sitibundus ad obtinendum id quod iam diu desiderauerat, inopinatè tantus dolor suo corpori, & tristitia illabebatur animæ, vt omnibus deficientibus viribus cogere solotenus cadere, seseque putabat illico animam à corpore perdere. Verum quia istud diuinum munusculum communicationis dominicæ passionis non in habitu, & permanenter, sed solum dabatur in passionis & transitus cuiusdam modo, idcirco resumptis viribus refedit, & vltimo surrexit, gratius deinceps & deuotius, immo & dulcius Christi passionem mente reuoluendo.

PIG. Tria hic occurrunt dubia. Mihi enim constat quosdam terreri à Christi vita meditanda, præsertim vbi passionis eius fit memoria, turbulentum & tristem Christum per decursum vitæ suæ fuisse existimantes, naturaliter autem cum tristi diu quemquam morari tædet. Primo igitur quæro: An Christus qui vitam duxit perfectissimam, & semper via incessit publica, an inquam martyr semper fuerit, qui passionem suam acerbissimam præuidit? Secundo, vtrum conuersationem lætam in vultu,

Datur eadem experientiam doloris Christi in passione.

Tria dubia.

vultu, gestu, & verbo crebro suis ostendit. Tertio, anne aliquando riserit. *THEOLO.* Ad primum dico: martyr fuit, vt ita dicam, scientiæ infusæ notitia, sed non sensu doloris & experientia. Ab instanti enim conceptionis suę notitiam habuit omnium futurorum in superioribus animæ beatæ potentijs, vbi verbum vidit clarissimè & per infusam scientiam; sed hæc futura præagnoscere, sensualitatem non mouebant ad tristitiæ & doloris sentimenta, nisi appropinquante passionis tempore. Hoc vult *S. doctor* cum in 3. dist. 17. quæst. vltima dicit. Quamuis mors à principio cōceptionis esset præuisa, non tamen præuidebatur vt imminens, ideo dubitationem, id est formidinem affectus, non faciebat, sed solum quando iam imminebat. Sic enim in nobis experimur timorem vel dolorem. Scit enim studens vitam iuuenis, omnium terribilium finem esse mortem ex dicto philosophi in 3. Ethicorum, & se moriturum, sed quia non eam imaginatur vt propinquam, sed vt distantem, ad tristitiam modicum vel nihil mouet: mouet autem in sensato, sene esse & propinqua si sic præcogitatur. Ad secundum, reperio quod Christus in facie & in omnibus artibus sui corporis pulcherrimus fuit; pro maiori parte vitę, conuersando cum alijs, vultu hilari & iocundo incessit, & in verbis, affabilitatis, & eutrapeliæ virtutes perfectè ostendit. Primum patet ex sacra scriptura, ex sanctorum doctrina, ex approbata historia, & ex rationis id conuincitur industria. Nam secundum Hębreos & Latinos sacrę scripturæ expositores illud Psalmi de Christi humanitate ad literam exponitur. Speciosus forma præ filijs hominum, diffusa est gratia in labijs tuis, super quo *B. Hieronymus* in epistola ad Principiam virginem

Resp. ad 1

Thomas
in 3. dist.
17. q. vlt.
ad 5.

Arist. l. 3.
Ethi. c. 6.

ad 2.

Psal. 44.

virginē dicit. Absque passionibus crucis pulchrior
 vniuersis fuit virgo de virgine, qui non ex volun-
 tate viri, sed ex Deo natus est. Nisi habuisset, & in
 vultu occultasset lumen quoddam fidereum, nun-
 quam eum Apostoli statim secuti fuissent, nec
 illi, qui ad eum comprehendendum venerāt cor-
 ruisent. Idem super Matthæum dicit. Certò ipse
 fulgor diuinitatis occultæ, quæ etiam in humana
 relucebat facie, ex ipso primo aspectu discipulos
 ad se trahere poterat, sicut magnes lapis annulos
 & stipulas ac festucas sibi copulat. De vultus au-
 tem hilaritate ad literam tam secundum Iudæos,
 quàm iuxta Catholicos, Isaias, Isaiæ 42. de Chri-
 sto sic prædicit: Non erit tristis, nec turbulentus.
 Vbi glossa: Semper hilaris, semperque iocundus
 fuit. Et ibidem B. Hieronymus dicit: Denique
 iuxta prophetiam Isaiæ, non tristis neque turbu-
 lentus fuit, sed æqualitatem vultus omni tempore
 conseruauit. Quod in falso Philosophi gloriantur
 de Socrate, nunquam scilicet eum, plus solito, tri-
 stem aut lætum fuisse. Idem ponitur in glossa su-
 per Matthæi 12. vbi Christus præfatum textum
 Isaiæ 42. appropriat in multis sibi, & prælibata
 verba Isaiæ, vitio scriptorum omissa esse denotat,
 vnde & sanctus doctor ibidem sic commentatur
 de Christo: Non erit tristis in corde, nec turbulen-
 tus in facie, semper enim hilaris, iocundusque fuit,
 æqualitatem mentis seruans: etsi quantum ad par-
 tem sensibilem fuerit propassio tristitiæ, non qui-
 dem necessitatis, sed voluntatis: vnde Matth. 26.
 Tristis est anima mea vsque ad mortem. Hinc B.
 Bernardus in persona pœnitentium sermone de
 sancto Martino, comparando Christi benignita-
 tem ad duritiam sæculi sic dicit: Dominus Iesus
 libentius mecum, quàm ego secum esse dignatur,

*Hieron.
ad Princi.
de explica.
Psal. 44.*

*Hieron. in
c. 9. Mat.*

*Gloss. in-
terlm.*

*Id habet
Glossor.
ad c. 42.
Isa.*

*Thomas
super Isa.
cap. 42.*

*Bernar-
dus.*

quem inuenio quotiens quæro. qui occurrit cum panibus fugienti, qui vultum lætum mihi ostendit, qui meam pœnitentiam, sicut innocentiam, amplexatur, vbique lætus, vbique bonus, vbique pius, vbique dulcis cum magna multitudine dulcedinis: non facit supercilium, oculos non obliquat, nec retorquet faciem, nec verba resonat ampullosa: sed occurrit reuertenti, & accurrit in amplexus flens super collum meum, & iubet proferri stolam primam. Hæc Bernardus, & alia similia de filio prodigo cum suo patre adducit proposito. Historia præterea de Abagaro rege authenticata scriptis Iuonis Carnotensis, epistola Adriani ad Carolū & sententijs Ioannis Damasceni lib. 4. de imagine gratiosissima saluatoris, ab eodem, linteo impressa, prælibata confirmat. Rationibus etiam idē conuincitur in sacro eloquio fundatis, & in morali philosophia. Nam ea quæ immediatē à Deo manant, secundum Chrysostrum, excellunt alia sui generis, vt in Adam creato & Eua, in vino per Christum de aqua facto, & similibus patuit. Sed Christi humanitas immediatē à spiritu sãcto creata & facta est. Insuper, secundum omnes nostræ sophiæ professores, Christus omnes virtutes habuit, quæ imperfectionem non includunt, sed affabilitas seu amicitia est vera, ac specialis & perfecta virtus, nullam imperfectionis notam includēs, vt probat sanctus Thomas 2. 2. q. 114. qua affabilis quis est debitē proximo: de qua Sapiens mandat Ecclesiastici quarto. Congregationi pauperū affabilem te facito: immo pars est iustitiæ, quia homo naturaliter est animal sociale, ideo debet ex quadam honestate veritatis manifestationem alijs. Sicut autem homo non posset viuere in societate sine veritate, ita nec sine delectatione, quia

sicut

Lib. 15.

*Damascenus lib. 4.
orthodo.
fid. c. 17.*

Ioan. 3.

*Thō. 2. 2.
q. 114.
art. 1.*

sicut Philosophus dicit octauo Ethicorum: Nullus potest per diem morari cum tristi, nec cum non delectabili: Ideo tenetur ex debito quodam naturali honestatis homo, vt alijs hominibus delectabiliter conuiuat, nisi propter aliquam causam, necesse sit aliquando alios vtiliter contristare, vt in correctione pro peccatis (sicut Apostolus 2. Corinth. 7.) pronis ad peccatum, non hilarem vultum ostendendo, sicut Ecclesiastici septimo: Filia tibi sunt serua corpus illarum, & non ostendas hilarem faciem ad illas. Ergo ad sapientem pertinet, vt delectationem adferat conuersantibus, nō lasciuam, quam virtus cauet, sed honestam, secundum illud Psalmistæ. Ecce quā bonum & quā iocundum habitare fratres in vnum. Hæc de Thoma. Hinc est, quōd Pharisæis Christi discipulos, immo magistrum calumniantibus, Lucæ quinto, dominus ait: nūquid filios sponsi potestis facere ieiunare dum cum illis est sponsus? Venient autem dies, cum abbatatus fuerit ab illis spōsus, ieiunabunt, ieiunio, scilicet exultationis, nō afflictionis, secundum glossam. Lucæ decimo, ait euangelista, exultauit Iesus spiritu, & dixit: Cōfiteor tibi Pater &c. Quæ Cirillus, Albertus magn⁹ & Hugo de Christi humanitate exponūt. Immo virtus eutrapeliæ, qua quis bene scit cōuertere aliqua dicta vel facta in solatiū (vt in quarto Ethicorum ponit Philosophus, & sanctus doctor secunda secundæ quæstione 168) à Christo neganda esse, non apparet. Dicit propterea Origenes. Venit traditio talis ad nos de Iesu, quoniam non solum duæ formæ in eo fuerunt, vna secundum quam omnes eum viderunt, altera secundum quam transfiguratus est coram discipulis in monte, sed etiam vnicuique apparebat secundum quod fuerat dignus, si-

*Arist. li.
8. Ethic.
c. 5.*

*rest. ex
orig. pro
lasciuam
Psa. 132.*

Gloss. ord.

*Arist. li.
4. Ethic.
cap. 8.
Thō 2. 2.
q. 168.
ar. 2.*

*Origenes
in Matb.
sub med.
Sap. 11.*

cut & de manna scriptum est, quod habebat saporem ad omnem usum conuenientem. Ita etiã hodie diuersimodè à diuersis videtur mentibus. Vnde Casianus colla.abbatis Isaac. 2. Secundum naturam puritatis suæ: vnaquæque mens in oratione seu contemplatione sua erigitur vel formatur, tantum scilicet à terrenarum ac materialium rerum contemplatione discedens, quantum eam status suæ prouexerit puritatis, feceritque Iesum humilem hominem adhuc & carneum, vel glorificatum, & in maiestatis suæ gloria venientem, internis obtutibus animæ peruideri. Ad tertium dubium de risu cautè loqui oportet & intelligere, ne imperfectio aliqua perfectioni summæ ascribatur. Reperio igitur in sacro eloquio risum triplicem. Vnum virtuosum; Alium deliciosum, seu iocosum: Tertium perniciosum. Perniciosus est, quo quis per ineptam lætitiã ad peccatum mortale declinat cum rationis consensu deliberato: de quo veritas Lucæ sexto ait. Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Vbi beatus Basilius. Superfluous risus est immoderantiæ signum, & effrenis animæ motus. Vbi etiam dominus peccato væ addit, secundum doctorum communem doctrinam, criminale peccatum adesse Christus innuit. De quo Prouerb. 2. dicitur. Lætantur cum malè fecerint, & exultant in rebus pessimis. Deliciosum verò, qui ad tales consensus metas non peruenit, sed ex inordinata animi lætitiã procedit, sicut de risu Saræ legimus. Genes. 18. quæ audito conceptu ex senibus, disceptando de Dei oraculo (vt glossa dicit) risit, quamobrem etiã ab angelo correpta fuit, quia fidem nondum de eius verbis habuit. Vnde & beatus Augustinus, ibidem dicit in glossa, quod risus fuit dubitationis, non admirationis solum: Quale peccatum fortè

Casian.
colla. 2.
abb. Isaac
cap. 6.

Ad 3.

Triplicis
risus.

Basilius.

Gloss. in
serl.

Gloss. ord.

beatus Augustinus ridendo commisit, quando
 poma quedam iuuenis existens substraxit alijs: de
 quo lib. confessionum dicit. R. isus erat quasi titil- *Augusti-*
 lato corde, quod eos fallebamus, qui hoc à nobis *nus li. 2.*
 fieri non putabant. & vehementer nolebant. Ne- *conf. c. 9.*
 mo autem solus facile ridet, nisi cum aliquid nimis
 ridiculum sē sibus occurrit, * vel animo: vel saltem *adieci vel*
 risus perniciosus hic fuit. De quibus duobus risi- *ex orig.*
 bus Seneca lib. de quatuor virtutibus dicit: Re- *Seneca.*
 prehensibilis est risus, si est immoderatus, si pue- *orig. fra-*
 riliter effusus, si muliebriter * factus. Odibilem *ctus.*
 quoque facit hominem risus, aut superbus & cla-
 rus, aut malignus, aut furtiuus, aut malis alienis
 euocatus. De secundo risu dicit B. Basilius in re- *Basili in*
 gula. Incontinentiæ signū est, inordinatis & incō- *regulis*
 positis moribus agere in risu, cum utique subri- *fusus disp*
 dendo tantummodo lætitiā oportet indicari. *interrog.*
 Indecorum est enim trepidantem cum sonitu ele- *17. quō*
 uare risum, quod per incontinentiam mentis acci- *vid tur.*
 dere solet etiam inuitis; quæ res grauitatem & *respicere.*
 constantiam animæ emollire ac resoluere solet.
 Qui risus quàm alienus esse debeat à religiosis,
 ostendit exemplum in vitas. patrum, vbi dicitur: *Vita Pa-*
 Patribus in charitate manducantibus, risit vnus ad *trum.*
 mensam, quem videns abbas Ioannes amarè fle-
 uit, dicens: Quid putas frater iste habet in corde?
 qui risit, cum magis flere deberet, quia charitatem
 manducat. Virtuofus autem risus est quem Seneca,
 vbi supra, sic describit sciendum. Non, inquit,
 sit risus tuus scurrilis, sed grata vrbānitas. Sales
 ui sine dente sint, ioci sine vilitate, risus sine ca-
 binno, vox sine clamore. Talem lætitiā, vel vt
 Basilius ait, subrisum fuisse affirmat B. Bernardus *Bernar-*
 a sancto Malachia episcopo. Quid, ait, non ædifi- *du.*
 cat in eius incessu, aspectu, habitu, vultu: denique

vultus hilaritatem non fuscitavit mœror, nec læuigauit risus, totum in eo disciplinatum, totum insigne virtutis, perfectionis forma, per omnia seriosus, sed non austerus, remissus interdum, dissolutus autem nunquam, negligens nihil, etsi pro tempore multa dissimulans. Talem se fuisse testatur B. Iob tempore prosperitatis. Iob 29. Si quando ridebam ad eos, scilicet cum quibus conuersabar, non credebant, & lux vultus mei non cadebat in terram. Super quo S. doctor dicit. Hoc ostendit quia erat in conuersatione moderatus, nec enim dissoluebatur ad eos in gaudio, vnde dicit: Si quando ridebam ad eos, scilicet aliqua signa lætitiæ ostendens, non credebant, sc. me esse risibilem. Et similiter etiam nō erat per tristitiam depressus, vnde subdit: Et lux vultus mei non cadit. Solent enim homines mœrore depressi oculos dimissos ad terram habere. Et dominus Albertus super eodem dicit. Si quando ridebam, ait, quia ad eos exhibens hilaritatem, quod aliquando faciendum est, vnde Ecclesiastici 4. Noli esse sicut leo in domo tua euertens domesticos tuos. Non credebant, sc. quod risus vt risus esset, sed quod esset hilaritas benignitatis magna maturitate modesta, nihil habens ineptiæ, secundum illud Ecclesiastæ 1. Risum reputaui errorem, & gaudio dixi, quid frustra deciperis? Et hoc explanat idē subdens: Lux vultus mei in hilaritate significata non cadebat in terram, hoc est, in conculcationem, sicut lux eorum, qui ineptas habent lætitiæ & dissolutas, de quibus dicitur Sapientiæ 14. Dum lætantur insaniunt. Virtuosum hunc risum Abraham habuit, de quo Genes. 17. dicitur: Cecidit Abraham in faciem, & risit, dicens in corde suo: putēsne centenarius nascetur filius, & Sara nonagenaria pariet.

Super

Thomas
in c. 29.
Iob.

Albertus
ibidem.

super quo glossa. Gaius est, unde Isaac rissus vocatur. Sequens autem applaudendo dixit, non disceptando. Et ut ibi Augustinus cap. 18. dicit: Isaac rissus admirationis fuit, non dubitationis: unde ab angelo non hic, sed Saræ rissus reprehensus est. Ad tertium igitur quæsituum ex tertio rissu virtuoso recipere poteris, * qui pro quanto perfectionem importat, à Christo non est negandus. Sed quia plus prodest aduersa quam prospera fortuna, teste Seneca, & teste propheta, à latere sinistro, aduersitatis, sc. cadunt tantum mille, ubi decem milia cadunt à dextris prosperitatis, Christus paupertatem elegit, & pœnitentiæ opera, fleuisse uel legitur, non quin præfata sanctorum dicta de hoc locum omnino habeant, ut præmittitur.

IG. Contentus sto, & prout ex superioribus pronijcio res magni profectus est, & virtutum materia sæpe, & multum meritorium dominicam meditari passionem, & tamen nonnulli litteratorum repèriuntur, qui contrarium huius suadent: ut ad illam quam laudas meditationem, nec exclamatorijs, nec priuatis sermonibus fideles Christi trahere nituntur. THEOLO. Imperfectum meum fateor, uerius præsumptionem & stultitiam: diebus enim aliquibus & temporibus meditationes tales non magnipendi apud me, & alios, ut debui: sed Christi uerborum immemor & sanctorum autoritatibus, omisi in me, & in proximo, de quo doleo. Doctus sum etiam cum confusione mea tacitis, quam merito multum dolere de neglectis deberem, quia reuera à generosis, & à simplicibus, à doctis, & à secularibus, ab oppidanis, & à ruralibus, ab his, inquam, quos omnes, nihil illor. summam expertus sum deuotionem acquisisse in Christi passione, didici quam fructuo-

Gloss.
inter.
August.
in gloss.
ord.

sc. respon-
sum.
psal. 90.

sum illud sit memoria reuoluere quod Christus fieri mandauit, Apostolus docuit, & sanctorum auctoritas authenticauit. Hæc, inquit, quotiêscun- que feceritis, videlicet, consecrando, vel sumendo sacramentum dominicum, in mei memoriam facietis, vt Ecclesia in Missæ habet officio, & à Christo sumptum est. Vnde prima Corinth. ii. Apostolus dicit, post Eucharistiæ primam traditionem Christum dixisse Apostolis: Hoc facite quotiêscun- que bibetis, in meam commemorationem: quotiêscun- que enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem domini annuntiabit, donec veniat. In eiusdem etiam laude ita dicit Sanctus Thomas in 4. dist. 7. quæst. 1. art. 3. Confessionis fidei Christianæ tota summa consistit in passione Christi, vnde Apostolus 1. Corint. 2. Non iudicauim scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Cuius articuli confessio maiorem habet difficultatem: quia sicut dicitur in eadem epistola 1. cap. Nos prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum gentibus autem stultitiam. Hæc Thomas. Præterea idem in 2. 2. q. 82. vbi tractat de deuotione, concludens quod tria ad deuotionem causandam sūt accommoda, videlicet, Dei gratuitum donum, consideratio priorum defectuum, & contemplatio, siue meditatio de diuinis, sic contra vltimam causam arguit. Si contemplatio esset propria, & per se causa deuotionis, oporteret quod ea quæ sunt altioris contemplationis magis deuotionem excitarent: Huius autem contrarium apparet, frequenter enim maior deuotio excitatur ex consideratione passionis Christi, & alijs mysterijs humanitatis ipsius, quam ex consideratione diuinæ magnitudinis. Respondet. Ea quæ sunt

Lib. 22.

S. Thomas

Idem 2.

2. q. 82.

art. 3.

sunt diuinitatis, sunt secundum se maximè excitantia dilectionem, & per consequens deuotionem, quia Deus est super omnia diligendus: sed ex debilitate mentis humanè est, quòd sicut indiget manuduci ad cognitionem diuinorum, ita etiam ad dilectionem per aliqua sensibilia nobis magis nota, inter quæ præcipuè est humanitas Christi, secundum quod in præfatione dicitur. Vt dum visibiliter Deum cognoscimus per hunc inuisibilem amorem rapiamur. Et ideo ea quæ pertinent ad Christi humanitatem per modum cuiusdam manuductionis, maximè deuotionem excitant, cum tamen deuotio principaliter circa ea quæ sunt diuinitatis consistat. Hinc venerabilis Beda super illud Matthæi 16, Tu es Christus filius Dei viui, sic dicit. Si Apostolo Paulo satis est nihil scire nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum; quid amplius mihi desiderandum est scire quàm Christum? In vno enim hoc nomine & diuinitatis, & incarnationis, & fides est passionis. Complexus est itaque omnia, qui & naturam & nomen expressit, in quo summa virtutù est. Sed quo prolebor longius? finis fidei meæ Christus est, finis fidei meæ filius Dei est, in quo, scilicet, ingrediendo & egrediendo moralis formica pascula inueniet.

Beda.

De præparatione cibi spiritualis, de duplici dulcedine diuine gratia, quæ aliquando in Eucharistie sumptione, aliquando in alijs exercitijs percipitur, & de mirabilibus naturalibus quæ videntur esse miracula.

Non in more apum sibi formica cibum faciunt, sed à Deo, & à natura cibos donatos recondunt. In primis contemplatiuorum, in secundis verò refectio & labor adiuuorum datur intelligi. Panis enim iste, de quo Lucae 14. dicitur, Beatus qui manducat panem in regno caelorum, à quibusdam sollicitudine quasi propria & labore acquiritur, vt à doctoribus sanctis & praelatis prudentibus, qui conatu sibi à natura indito, non tamen sine Dei instigante gratia, operibus bonis insistent. De quali cibo Ecclesiastici 14. dicitur. Ante tuum orbitum operare iustitiam, quoniam non est apud inferos reperire cibum. A quibusdam verò incipientibus & imperfectis mentis recreatio cum labore modico plus reperitur, quam fatigatio prepararetur. De eodem & priori Prouerb. 13. dicitur. Multi cibi in noualibus patrum, & alij congregantur absque iudicio. Est enim (vt tactum est supra circa finem primi capituli) mentem consolans gratia Dei seruis collata in via, vna gratum faciens, quae à quibusdam in modico, vel in nullo aliquando percipitur sensibiliter. Alia est gratia gratis data, in qua diuina dulcedo sensibiliter acquiritur Dei solius munere, sine merito praeuio. Primam potentes sine secunda sepe sub virtutum & tentationum statu laborant grauitate, sed meritorie plurimum: sicut Christi Apostoli ablato spolio luxisse reperiuntur. Secundi verò impugnationibus non quassantur pro tunc grauibus, sed cum gaudio diuinae consolationis minus merentur caeteris paribus, velut saluatoris discipuli, qui in praesentia sponsi lugere nequibant.

Matth. 9.

PIG. Da peto, exemplum de secundis, de primis enim est commune. **THEOL.** Neui aliquem militem, Borum nomine, generosum multa,

tura,

tum, & etiam apud sæculum prudentem virum in Herbiopolensi diœcesi, qui mihi satis familiaris fuit & notus, & quæ sequuntur, vt sibi consulerẽ, patefecit. Cũm epim fuisset aliquando iuuenis cũ filijs procerum, satis malè in quibusdam educatus est, non verbum Dei, sed fistulatores audire consuevit, prudentum & grauium virorum societates fugit, & verba blasphemiam Dei notantia vix aut nullatenus in ore continere potuit. Venit interea tempus, quo pro acquirenda militia ire debuit ad terram, quam Dei filius suis cruore & pedibus consecrauit. Vbi cum alijs peregrinis per loca varia, in quibus Christus passus est, deductus est, & ab alto tunc per Dei gratiam visitari cœpit. Nam quasdam orationes crebrò ob Dei reuerentiam dicere proposuit, & miles effectus in terram propriam redijt, vbi in virum alterum est mutatus. Ex prædicationum enim auditione discere cœpit, quòd longè deuiasset à Deo, & an militando antea in diuersis guerris proximis nocuisset in mundo: Confessionem sacramentalem omnium facinorũ suorum fecit, & pro loco & tempore læsis secundum prudentum consilia satisfecit. Deinde non modò vt antea semet, sed bis in anni spatio Eucharistiæ sacramentum suscepit. Quò facto in secunda communicatione etiã deglutita iam sacra hostia, quendam insolitum percepit saporem, dulcem quidem, & prout coniecturare potuit, similem habentem odorem panis frumenti nouiter & optimè depisti, sed cum de hoc miraretur, & cogitaret cibo sumpto materiali talem saporem & odorem debere recedere, illud non statim euenit, sed longo temporis tractu postea continuauit præfata perceptio, quæ tamen postremò desijt. Cœpit interea sequenti anno trina vice Eucharistiam sumere.

*Exempl.
Boari militis conuersi sentientis miram dulcedinem in Eucharistia sumpti-
ne.*

mere, in festiuitatibus videlicet maioribus, & in qualibet communione se sapor & odor prædicti augmentauerunt in perceptibilitate & in cōtinuatione, quousque deuenerunt ad tantam suauitatem, quod nulli rei dulci & suauis ea comparare poterat. Verberatus est interim Dei iam miles in sua conscientia, vnde hæc sentimenta prouenirēt, annè à Dei munere, vel ab hostis antiqui versutia. In vitijs enim se habituatam esse sciuit, licet contritum iam se esse crederet de peccatis, quæ omnia animo reliquit: vnde testimonium conscientia se habere non vidit de tam insolita percepta dulcedine quod à Deo esset. E diuerso verò, operationem dæmonis adeo appropinquare Eucharistiæ effectui, vix animo concepit. Cumque diu in hac nutaret ambiguitate, euenit, Deo disponente, tempus quo sermonem à quodam litterato audiuit, distinguentem inter virtuosam dulcedinem, quæ aliquando non sentitur in gustu, sed percipitur solum in vitiorum, quam facit, fuga, & inter sensibilem dulcedinem, quæ perceptibiliter animum iocundat nonnunquam & corpus, quæ dotantur & cibantur ideo aliquando debiles & infirmi à Christo, ne à cœptis desistant sanctis pœnitentiæ operibus. Quo audito miles se esse de secundo genere hominum coniecit, & deinceps acrioribus virtutum operibus operam dedit. Prius enim à multis quesierat secretò prudentibus, quid de sentimento prædicto tenere deberet, sed tantummodo, vt tactum est, viro plenè responsum fuit in prædicatione publica. Noui præterea quædam aliam virginem Adelheydim nomine, quæ in loco villagij valde rusticano nō lōgè ab Ifnensi opido Constātiensis diœcesis nata fuit, & diuinitus vocata à primo iuuentutis flore. Nā septennis paren-

*Exemp.
Adelhey-
dis virgi-
nis miras
diuinitus
consolatio
nes reci-
pientis.*

paren-

parentum pascentis pecora, à coætaneis, solo tamen nutu, nonnunquam procabatur amatoribus, vt in illa ætate ab insolentibus pueris de longinquo solet fieri; sed illa statim, vt dolum affururum sensit, ad orationis fugit tutamen flectendo genua, & manus ad suũ sponsum, quem elegerat, leuando: sicq̃ tentatorũ fugit omniuaque ad malum machinatio. Veniẽdo proinde ad annos nobiles magnã dulcedinẽ in diuino obsequio, in orationibus sensit, & priuatis meditationibus, quæ sibi exercitia deuota corporis quo ad Deum, & laborẽ in domo, & in agris adeo fecerãt leuia, vt opera perficeret improporcionata feminæ viribus. Nam per totam quadragesimam strictẽ ieiunabat, pisces & oleũ nunquam, & minimẽ butyrum gustabat, interim in agris sulcos, qui à vomere linquebantur, post aratrũ instrumento ferreo diuidebat, in quo maximus consistit labor, & siquidẽ terra ibi culturę tam inidonea erat, vt aratrum seminibus sufficienter non præpararet, nisi præsulcetur terra iteratis vicibus vomere, & nisi postremõ sulci diuidãtur, quorũ tamen partes adhuc, velut glutẽ, sibi cohærẽt mutuo. Tẽpore hyemali, quando omnia cõgelantur strictissimẽ, post diurnos labores durissimos, virgo ad horã & vltra sæpe tã diu coram lectulo orabat, quousque plãtæ pedũ, antea in stabulo, vel apud pecora madefactę, in calceis eisdem congelatę adhærerẽt tam validẽ, vt solutæ à calceis cutẽ virginis excoriaret sæpius. Quæ õnia sibi facilia reddebat diuina, quã tũc sensit, cõsolatio in suis meditationibus. Tandẽ verdẽ circa annũ suũ vigesimũ quartum ciuitatẽ Ilni intrauit vna cũ tribus sororibus, quas cõseruabat in castitate virgines, & ibidẽ tantã aggregauit virginũ aliarũ multitudinẽ, vt in opido propẽ modico quinquagintã virgines essent

essent in medio sæculi deuotissimè Deo seruiètes, cum proposito ita perseverandi, earumque mater effecta est, & demum feliciter prope annum quadragesimum vitam hanc resignauit morituram. *PIG.* Cur per hunc librum iam multa vidèris Dei seruorum dixisse miracula? Nunquid naturales & philosophi, eisque experimentatores similes aliqua mira sciunt facere miraculorum typum gerentia? *THEOL.* Sciunt quidem, & multi talibus abutuntur, aut ad curiositatis, aut ad auaritię vitium, licet sint merè naturalia: vt de albo lapide, qui *Aimast* dicitur, de quo sic dicit dominus *Albertus* libro suo de causis proprietatum elementarium lib.1. trac. & ca. 10. Quod, inquit, mirabile, est & lapis quidam albus, cuius nomen est *Aimast*, qui attrahit ignem ex magna longitudine, & sequitur eum ignis, & inflammatur in ipso, & faciunt cum illo deceptores sacerdotes lampades ad aras, quas per seipsas dicunt accendi, & sic deludunt populum simplicem. Sequitur autem ignis *Aimast* album vbicunque oppositus fuerit ei, siue superius, siue inferius, siue à dextris, siue à sinistris, & hoc pro certo est, quia lapis ille spirat quasi spiritum sulphuris, quo spiritu sic ignis ad locum attrahitur, nec tantum attrahitur, sed etiam mouetur ignis ad ipsum, siue ad rem in qua est locus eius naturalis secundum aliquid, sicut magnes locus generationis ferri: Hęcille. Sic quidam lanam quandam circumferunt, quæ in igne ardet, quam quidam Salamandræ serpentis, alij lanuginem plantæ cuiusdam asserunt esse. Sed *Albertus* lib.22. de neutris se esse expertum dicit, sed expertus sum, inquit, quod est lanugo ferri, vbi enim magnæ massæ ferri cõfabricantur, aliquando scinditur ferrum, & euolat vapor ignis, & cum illo

Albertus magnus mira refert de lapide Aimast, & alijs quibusdam.

ille capitur panno, vel manu, vel per se adhæret
teſto fabricæ, & eſt ſicut lana fuſca, & aliquando
alba eſt: & quod de illo fit, & ipſa lanugo non ad-
uritür igne, & hoc trutanni dicunt eſſe lanam
Salamandræ. Hæc Albertus. Item idem dicit de
lapide Albifton lib. ſuo mineralium quod ſemel
accenſus multis annis ardet, propter vnūuoſum
connaturale. Item ponit inde regulam, & plura de
corylo, cuius partes diuiſæ, ſe naturaliter reuniūt:
& plura ſimilia & experimenta ſunt, quæ ſimpli-
cibus miracula, vel ſuperſtitiones eſſe videntur,
& tamen apud ſapientes ſciuntur eſſe naturalia
ſolūm.

Finis libri primi.

Liber

Libër Secundus.

QVOD REVELATIONIBVS
*quis credere potest bene probatis: Quòd simp-
 licibus aliquando & fèminis tanquam ap-
 tioribus aliqua reuelantur, & de Magistrì
 Vincentij laudibus.*

CAPITVLVM I.

DE verisimilibus bonis reuelationibus
 aridet alius duodenarius de formica-
 rum proprietatibus. *Quarum prima
 est in differentia motuum, quia quedam
 repunt tantummodo, alie alas acquirunt, alie volant.*
 In quibus triplicem vitam iustorum innuūt, acti-
 uam, contemplatiuam, & doctrinalem, siue in-
 formatiuam. In actiua enim vita degentes quia
 corporalibus & terrenis negotijs miserix & ne-
 cessitatis insistent, idcirco in huius mundi exilio
 quasi in terra repunt. Contemplationis autē stu-
 dio se dantes pro viribus, * qui spiritualibus &
 cœlestibus bonis inuigilant cum columba, cuius
 penne deargentatę, & posteriora dorsi eius in pal-
 lore auri ad superna tendunt. Sed doctrinalem
 vitam habentes ex vita & officio, puta, qui con-
 templata alijs per documenta tradunt, non modò
 pennati, sed volantes meritò dicuntur, & vitam
 Apoſto-

*e. d. ad-
 dit sunt.
 Psal. 67.*

Apóstolicam ducunt: de quibus propheta admiratur
 Isaiæ 60. dicens. Qui sunt isti qui vt nubes volant,
 & quasi columbæ ad fenestras suas? *RIG.*
 Te dicturū de reuelationibus bonis nūc exorsus,
 in quo satis vereor & ambigo, annè ridiculo te in
 prospectu pluriū expones, quàm vtilitati quorundā
 deseruias; quid, inquit, opus est reuelationib⁹
 modernis stylo insistere ctm in sacris scripturis,
 & per studiosos in sanctorū doctorū commentis
 omnia quæ necessaria sunt, expressa sint? Semel in-
 quit Iob 33. loquitur Deus, & secundo idipsū non
 repetit. vbi interlinealis glossa dicit: Deus singulis
 priuata voce non respōdet, sed eloquiū condidit,
 quod ōnibus satisfacit, & glossa marginalis addit.
 Helio præuidens quòd scripturā sacrā dominus cō- *Gloss. ord.*
 diderit, & in ea publicis vel occultis cunctorum
 quæstionibus responderit, ait: Semel locutus est
 Deus, & idipsū non secundo repetit. Propterea si
 quis de agibili aliquo dubitat, an prosequendū sit
 vel exequendū, lumē intellectus agētis id poterit
 ostēdere in creatione animæ dudū infusū, de quo
 secūdū multos propheta loquitur, vbi dicit: Multi
 dicunt, quis ostēdit nobis bona? & respondit: Sig- *Psal. 4.*
 natū est super nos lumē vultus tui domine, dedisti
 lætitiā in corde meo. Terrere fortassis etiam nō
 debet modicum, quòd in nouissimis quibus in-
 uenimur istis diebus, in quo instant tempora pe-
 riculosa reperiuntur feminæ, sexu fragiles & mo- *2. Tim. 3.*
 biles animo, frequentius visiones habere, quā viri
 natura fortes, & mente stabiles. *THEO.* Qui
 obseruat vêtū, (ait Salomō prudētissimus Eccl. ii.)
 non seminat, & qui considerat nubes, nunquam
 metet. Ergo subdit: Manè semina semen tuum, &
 vespere non cesset manus tua, quia nescis quid
 magis oriatur, hoc an illud, & si vtrumque
 simul,

*Gloss. in-
terlin.*

simul, melius esset. Cuius hæc, vt glossa innuit, sententia est. Qui metuit persecutionem aduersariorum, qui per ventum possunt intelligi, nunquã meritoriẽ seminatur verbo nec facto: & qui ad adulationes blandientium tinet, quæ per nubes signantur, nunquam vitam æternam metit. Peruersi, inquit idem, difficilẽ corriguntur, & stultorum infinitus est numerus. Eccl. 1. paucique valde sunt, vt videmus, qui spiritualia sectantur toto ex animo. Aptè etiam Apostolus 1. Corint. 2. tibi respõdet, vbi dicit: Nos non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis, quæ & loquimur, non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei: Stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Et lucidius 1. Thessal. vltimo dicit. Hæc est voluntas Dei in Christo Iesu in omnibus vobis: Spiritum nolite extinguere, prophetias nolite spernere, omnia autem probate, quod bonum est tenete. Per hæc ad primam tuam obiectionem respõdeo. Vbi sacras scripturas. & eius expositores doctrinam omnem & difficultates quæstionum continere affirmas, verum dicis, sed non omnis fidelium plebs hæc cordetenus nouit, nec discere potest in libris, nec doctores habet vbilibet, nec tempore necessario semper. Num ergo his opus est diuina clementia succurrere, & vnctionem eis submittere ab alto? vt latè satis ostensum est suprã 4. cap. libro procedenti. Non enim minor est Dei potentia & misericordia, imo in effectu latior nunc, quã in testamenti veteris obseruantia, præsertim vbi cordis adest, sine peccato graui, puritas, vel tem-

pore

pore oportuno, siid exigit necessitas, secundum illud I saia 59. Ecce non est abbreviata manus domini, vt saluare nequeat, neque aggrauata est auris eius, vt non exaudiat, sed iniquitates vestrae diuiserunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem eius a vobis. Historiam audi, quam nec ea negauit quæ sita virgo, quam tota Basiliensis ciuitas habet pro viuo sanctuario Adelheydin de Mulberg. Huius enim parentes fuerunt simplices plebei, & deuotione pleni ciuitatē præfatam inhabitantes: habuerunt autem tres infantes liberos, præfatam Adelheydim, & Catharinam, ac Ioannem suum fraterculum. Contigit ibidem quodam tempore quo de habitatione pristina ad domum aliam migrabant inhabitandum, tres pueros antefatos circa primum constitutos septennium, hortum nouæ inhabitationis statim intrare, & puerili more quisque puer arborem vnā amplexatus est, eam dicens esse suam, quam singuli deinceps speciali prosequerantur fauore. Eodem igitur anno cum iam arbuta vernali tempore virere inciperent, contra naturalem morem ligni, de qualibet arbore flosculus alterius speciei oriri cœpit & florere. De prima quidem albi coloris flos, quæ erat appropriata, vt præmittitur, Catharinæ, de secunda, quæ alterius sororis extitit, similis coloris flos albus: de tertia verò, quam Ioannes sibi appropriauerat, rosa procedebat amœna. De quo spectaculo multi satis admirabatur, quid sibi hæc prænosticarent futuri. Vitæ autem sanctitas, si in prædictis inspicitur subsecuta pueris, florum istorum prophetiam declarat. Nam ambæ sorores virginittatis nitorem seruauerunt illibatè: Prima quidem vsque ad tertium prope septennium, in quo feliciter migravit ad dominū.

Exemp. de tribus floribus natis in tribus arboribus, designantibus virginitatem seruatos duas sorores cū fratre.

Altera hodie viuit ferè nonagenaria, omnium virtutum, & virginum spectaculum. Frater verò què cum virginitate, & in æquipollenti martyrio credo intrasse feliciter sepulchrum, factus est calceator, in qua arte, cuius etiam suus pater Mulber cognominatus extitit, familiam præfatã nutrire meruit vsque ad vigesimum suum circiter annũ in quo à quodam sancto viro, fortè futurorũ præseio, vocatus est ad scholas, in quibus nõ sine derisione multorũ infra bienniũ in artibus liberalibus, tãtũ profecit tã Basileę, quàm in vniuersitate Pragensi, vt iam coætaneum, & in prædictis artibus similit̃ vix haberet. Redijt deinde à generali studio, & in conuentum Columbariensem post nostri ordinis ingressum venit, quem in multis locis reformari procurauit, & tam deuotus prædicator tandem effectus est, vt Germania sibi parem pro tunc non haberet. Imperterritè enim & animosissimè vitia correxit, & ob id dudum, & longè satis vexatus à personis varijs, postremò in longa quã præoptauerat ægritudine feliciter, vt spero, cum martyrij quodã merito ab hac luce discessit. De qua historia stylum ideo laxo liberiũs, quia socius itineris sepe esse merui huius sancti viri, & hodie viuētis sue sororis notitiam magnam in bono habeo & habui.

P I G. Quia tibi placet reuelationes aliquas referre, expedit vt exprimas in quo certitudinis gradus tales credas esse veras. *THEOL.* Nolo intelligas in sequentibus exẽplis cuiuscunque reuelationes in gradu tãtæ certitudinis ponere, in quãtò sũt prophetarũ & sanctorum doctorũ oracula, de quibus cap. 7. dicitur. Reuelationes enim bonas has esse intelligo visiones, quæque a bonæ & optimæ famę prodierunt hominibus, in nullo, sacrae scripturae, doctrinae ecclesiasticae, nec dictis sanctorum cõtrariantes,

c. d. qua.

riantes, sed potius Dei hæ sunt consolationes, secundū illud Apoc. 2. Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidū, & in calculo nomen nouum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit. Nec volo per hæc ausum, quantum mea interest, dare faciliter credendi omni instinctui, etiam ei qui speciem magni boni gerit: Scio enim tantum esse periculum in faciliter credendo reuelationibus, vt in hoc pede se, iuxta Augustini dictum, ferè omnes hæretici fundent tanquam ad vltimum refugium, sicut patet in Arrianis & Hufitis, quorum sectæ se diuina reuelatione affirmauerunt credere id, in quo principalis eorū perfidia consistebat. Verba autem vera & sancta quæ Iob esse asseris, non eius, sed Helii sunt iniuste persecutis sanctum prophetā. Nec glossa quamlibet allocutionem dei secretam adimit fidelibus, sed id esse Dei speciale donum & priuatum non vetat. Vnde enim septem dona spiritus sancti, de quibus Isaias loquitur, habitus reales in bonorum animabus, nisi, vt secundum S. Thomam, eis mediātibz bene & faciliter mobilis ad diuinas inspirationes quis redderetur? Aliud quod subiungis motiuum, minus me mouet à cœptis desistendū, videlicet de lumine signato super nos vultus domini, quia aut illud est radius agētis intellectus animæ concreatus, aut splendor aliquis collatus gratuitè secundum glossam. Si de primo intelligis, cū naturalis sit, ad totum regimen humanæ vitæ, quæ ad supernaturalia tendit, non sufficit. Si verò de secundo capis, meo non tuo obsequitur proposito, quia illud lumē est, quod pater parauit ad reuelationem gentium, & ad gloriam plebis suæ Israel. Porro postremum nihil te, quæso, terreat adeo vt multarum ex deliratione feminarum

*Iob. 33.**Isa. 11.**2. 2. 9.**68. ar. 1.**Psal. 4.**colligitur**ex Gloss.**partim**interl.**partim**ord.*

S. Tho-
mas.

omnes oberrare contendas, aut viros mente latius præditos semper decipi contendas: memor eris tamen, hortor. sancti doctoris verbis, quibus in 2. 2. q. 82. art. 3. dicit viros simplices & femineum sexum, qui maiorem in se vident, propter suos defectus, humilitatis materiam, sæpe grandiori deuotione, & per consequens altiori contemplationis perfundi gratia. Diffinit enim ibi contemplationem siue meditationem esse deuotionis causam, & in huius contrarium sic arguit. Si contemplatio esset huiusmodi causa, oporteret quod contemplationi aptiores essent in deuotione maiores, cuius contrarium videmus, quia deuotio frequenter magis inuenitur in quibusdam simplicibus viris, & femineo sexu, in quibus inuenitur contemplationis defectus. Respondet ibi. Scientia & quicquid aliud ad magnitudinem pertinet, occasio est, quod homo confidat de seipso, & quod non totaliter se Deo tradat, & inde est, quod huiusmodi quandoque occasionaliter deuotionem impediunt, & in simplicibus & in mulieribus deuotio abundat, elationem comprimendo. Si tamen scientiam & quamcunque aliam perfectionem ratio perfecte Deo subdat, ex hoc ipso deuotio augetur. Vt autem hoc exemplo doceamus, noueris me sæpius didicisse à nostro prouinciali patre venerabili, & omnium reformatorum fratrum tutore, quod in opido * Goppingensi quædam paupercula, sed casta & deuota muliercula nostro vivebat tempore, quæ dudum ante incinerationem dicti opidi, incolas lamentabiliter clamitando auisauit. O, inquit, quantum væ loco huic imminet in breui temporis spatio. A qua cum sciscitaretur quid mali homines passuri essent. Respondit: ignis, inquit, incendiū opidum in cineres resoluet cum

c. d. Goppin.
Exemp.
pauper-
cula & ca-
sta mulie-
ris prædi-
centis in-
cendium
vrbis Gop-
pingensis.

cum graui nimis iactura hominum, peccatis eorum hoc exigentibus. At illi. Vbi quaeso, primum insurget? Respondit ista: In domo talis viri. Quo audito paterfamilias eiusdem domus, ne proditor vel auctor incendij putaretur, spontaneè, nullo angente, opidum reliquit. Sed quia probus à cunctis iudicabatur, coactus est opidum & habitationem propriam reinhabitare, & non multo post in eiusdem domo, ignis, nescitur quo Dei iudicio, primum accensus, & deinde loca vicina incendens, opidum totum incinerauit, & incolas, femineum sexum non semper esse spernendū, edocuit. Tradit insuper naturales rationes dominus Vuilhelmus Parisiensis p̄sul & doct̄or in suo Vniuerso, quomodo ob teneritudinem complexionis, aut propter aptitudinem mentis nonnunquam femina viro est ad impressiones separatarum substantiarum * captabilior in bonis assistente gratia, & in malis ea absente. Vide de hoc infra lib. 5. cap. 10. causas huius distinctiuis.

f. capabilior.

P. I. G. Quia de obiectis me absolutum video questionum nodis, peto da exemplum de principali proposito, vt modernum virum videamus aliquē, qui in actuali theoricā vita, & in doctrinali fulserit.

THEOL. Magistrum Vincentium accipito de regno Arragoniæ nostri ordinis, & sacrae paginae professorem egregium, qui diu pœnitentiariæ gerens officium in curia Apostolica, tandem per orbem penè, Dei verbum seminavit gratiosissimè. Pedes, quando valetudo sinebat, diu ambulauit, quibus infirmatis, non nisi a felli tergo vehi voluit, in paupertate voluntaria vixit, esum carniū semper vitauit, & ieiunijs ordinis & ecclesiæ sedulo insteterit. At vbi, & quantum valebat contemplationi vacans, sæcularium vitauit p̄sentiam,

S. Vincen-
tij ord.
Predic.
labores,
predica-
tiones, &
miracula.

nisi quando ædificatio proximi ad contrarium coëgit. In qua contemplatione hausisse videtur diuina reuelatione sensus, verba, & gestus quæ diuinissimo modo effundebat & ostendebat in sermonibus. Tam enim gratiosus in Dei verbo fuit, vt nec sui sancti patres, & nostri, ei in hoc æquiparari potuerint; Dominicus, videlicet, Petrus, & Thomas. Nam de villa ad villam, de regno ad regnum tam multa milia sequebantur eum vtriusque sexus homines, non solum plebei & simplices, sed etiam in iure diuino, canonico, & ciuili graduati, & religiosi varij, vt in comitatu se penè omnium mechanicarum artium viri, & mercatores nutrent. Habuit plures secum de diuersis religionibus fratres, quibus auctoritatem Apostolicam subdelegauit, quam primùm habuit à domino Petro de Luna: & eodem per Concilium Constantiense deposito, habuit ab eodem secundariò pro confessionum audientia, sicque de diuersis peccatoribus Christo maximum collegit pœnitentium populum. Vix vnquam ecclesia aut platea tam ampla extitit in ciuitate aliqua vel opido, quæ populum suis prædicationibus assistentem caperet. Vnde frequenter cogebatur in campis prædicare, vbi ciues, qui virum sanctum precibus adduxerant, de ligno in altum capellâ erexerant. Quotidie hic missam ibi, vel in loco simili cantauit publicè, vnâ cum fratribus, qua finita, statim prædicauit motiuè, vt credatur à fide dignis, quos tempore Basiliensis concilii examinaui, ultra numerum triginta milium Iudæorum & Saracenorum ad gremium duxisse ecclesiæ. Sileo de infinitis alijs baptisatis peccatoribus, quos ad veræ pœnitentiæ statum aduexit. Vt plurimum etiam, finito sermone, innumeros liberauit à dæmonibus, super quos

Dominicus.
Petrus
martyr.
Thomas
Aquinas.

Supra
triginta
milia Iu-
daeorum
& Sara-
cenorum
conuertit.

per quos

per quos etiam specialem à Christo potestatem habuisse dignoscitur. Pro infidelibus verò prædicitis tale ad capiendum tetendit rete euāgelicum. Nam quia in quibusdam regnis, vt in Aragonia, multi sunt Saraceni serui, & Iudæi in magno numero, idcirco cum locis talium appropinquauit, per potestatem fidelium principum procurauit, vt in platea publica, sub vnus protracti sinus termino, solum infideles conuenire cogerentur ad audiendum dei verbum. Quo factò, cœpit vir dei ad Iudæos, si affuerunt, vetus exponere testamētum, quod sciuit optimè secūdum Hæbraicos doctores, & Christum ibi prædictum, & venisse efficacissimè probare. Si verò pagani aderant, legem naturæ, munditiam legis euangelicæ sciuit, & alia naturalia accommoda fidei adducere, & hoc modo in captura spiritualium piscium Christi rete magnis & multis repleuit piscibus. Prædicauit autem quotidie (excepta fortè vnica quindena) per 18. annos circiter in regnis, Castellæ, Aragoniæ, Natierræ, Portugaliæ, & Franciæ, ac in partibus his adiacentibus, tandem autem in Britannia, vbi post multa, quibus antea claruit, miracula, deuotissimè dormiuit in pace cum patribus suis. *FIG.* Reuera si hic Apostolorum vixisset tempore, puto memoria laudabili, annalibus fidelium diligenti stylo ascriptus fuisset.

THEOL. Verum asseris; & hanc ob causam præsentia, præcedentia, & quæ sequuntur tradoscriptotenus, ne ingratitude mater, & nouerca virtutum talia sepeliat obliuio & negligentia.

*Id factū
est & ha-
betur s.
Aprilis.*

*De Archiepiscopi Treuerensis Ottonis bona
vita, & cur hodie Episcopi, non sicut olim,
clarent miraculis.*

CAPIT. II.

Formicarum est alia conditio, quod *prænosci-*
cant & præsentunt frigus, & pluias, & tem-
pestates aeris. Huius autem signum est, quia ante
aduentum calamitatum talium se ad casas suas re-
colligunt diuino instinctu. In quibus typum ge-
runt virorum eminentium, qui gratia quadam
dotati prophetica, mala imminencia fidelibus præ-
dicunt, & Deo gratis, ne tangantur à talibus, vel
saltem alios muniunt, vt præparatiores migrent à
mundo. *FIG.* Da exempla, quibus hoc tempo-
re certa reuelatio finem vitæ præmonstrauit.

*Prædictio
mortis
Comiti
Vviren-
bergenſi
facta.*

a. b.

*Scoppin-
gum.*

THEOL. Pauci sunt elapsi anni quibus vituebat
meo tempore Comes de Vvirenberg Constan-
tensis diocesis, cuius vitæ terminus fuit qui sequi-
tur, vt in præsentia nostri prouincialis (à quo hæc
habeo) Castellanus de Stockgardê recitauit mul-
tis fide dignis viris astantibus. Nam præfatus Co-
mes iam propè sexagenarius fuit aliquantulum debi-
lis ad mortem, tamen nullatenus humano iudi-
cio: vnde se ad thermas prope * Geppingen con-
tulit, vbi lætè frueretur balneis. Die vna medicus
ad eum dixit: Domine domui vestræ disponatis,
& animæ provideatis principaliter, quia reuera
in quinque horarum spatij ab hac luce migrabi-
tis. Cui ille. Quid, quæso, refers? nulla enim in-
dicia mortis, nec tu, nec ego iudicamus in me ef-
se. Est præterea dudum mihi prophetatum, femi-
nam

nam in opido proximo quandam eadem debere
 mori hora qua ego, quam nec agrotare percepi.
 Cui medicus: Hæc, noueritis, femina, omnibus
 munita sacramentis, prope agoniam laborat in ex-
 tremis. Et iterum Comes. Scio alterum mei inte-
 ritus indicium, arborem, quam nouimus non
 multo ante meam mortem ruituram ex oraculo
 quodam. Cui medicus. Domine hæc hodie ceci-
 dit, ergo occasum vestrum adesse sciatis. Tunc
 Comes ad extrema propinquans, in prædictis di-
 dicit, & in propria experientia mortem adesse,
 quam in sex deinde horarum spatijs degustauit.
 & inopinatè satis occubuit. Talis modi notitiam
 & reuelationem habuisse videtur noster contem-
 poraneus dominus Otto Treuerensis Ecclesiæ ar-
 chiepiscopus. Hic, vt à suo cancellario magistro
 Tydmaro, decretorum deuoto valde doctore au-
 diui, & ab alijs fide dignis percepi, hic, inquam,
 diuino (vt creditur) nutu primum electus in præ-
 sulem dictæ Ecclesiæ, tam plenam duxit vitã vir-
 tutibus, vt non de Theutonia episcopus, sed plus
 videretur esse monachus. Nam corpus ieiunijs &
 vestimentorum duritia atterebat, & animum in-
 fra rerum temporalium extremum strepitum, ad
 contemplatiuam vitam erigebat. Latera sua tam
 in rebus ecclesiasticis, quam secularibus talibus
 muniuit viris literatis & religiosis, qui noscere
 possent, quid reddendum esset Deo, & quid Cæ-
 sari. In propria persona cum exercitu non modi-
 co, fide bona plenus, & in expensis grauibus Bo-
 hemiam intrauit, & quantum sua interfuit, pestem
 hæreticam ibidem extirpare conatus est. Pro qua
 causã, nisi Apostolicæ sedis prohibuisset licentia,
 quam obtinere nequiuit, bona quædam fortunæ
 suæ Ecclesiæ libens vendidisset. Et quia zelus
 domus

*Ottonis
 Treueren-
 sis archie-
 pisc. vita
 sancta, &
 mors di-
 uinitus re-
 uelata.*

*Matth.
 22.*

*Psal. 68.**1. Esdra*

†

*Paulinus
in vita S.
Ambrosij*

domus domini virum istum comedere non desijt, quando vidit suos canonicos, & collapsos sacerdotes à gradu suæ institutionis, monasteriaque deformata vbilibet: idcirco operam dare cœpit sanctæ reformationi, quam in se dudum antea strictè assumpserat: quam quidem in paucissima loca introducere valuit, sed in nullum collegium clericorum secularium. Maligno enim instigante spiritu, & vitiorum turba tam in monasticis, quàm secularibus viris, renitente, muri destructæ Hierusalem reædificari non poterant, & opus Dei demeritis hominum exigentibus interceptum est, non, vt olim, à mechanicis, sed à malis clericis & monachis. Qua in re hi qui minus debuerant, literis sacris imbuti videlicet, & Deo dedicati amplius quàm seculares restiterunt reformationi. Quo viso vir sanctus ingemuit, & cum beato Ambrosio, de cleri duritia tactus dolore cordis lamentari cœpit, & mori ac cum Christo esse non pertimescere, voceque prophetica, quadam die, diuina, (vt creditur) reuelatione præditus, publicè prædicere, & sui incolatus absolutionem adesse in breui, & deinde rebellem clerum & populum vltione diuina mulcandum graui. Vos, inquit, me benignum præcedentem sequi noluitis, venient tempora in quibus neglectum supplere cupietis, & præ calamitate id non perficietis; ego autem interim tollar de medio, & dormiam cum patribus meis. Dixit, & per ordinem actum est, vt prædixit. Nam paulo post, licet ætas viri id non exigeret, tamen diuino beneficio, (vt reor,) & ne oculi sancti hominis viderent mala imminencia agrotare cœpit, & sumptis deuotissimè ecclesiasticis sacramentis, feliciter migrauit ad Deum. Post cuius occasum in electione noui pastoris

pastoris diuisio non modica suborta est. Nam penè omnes elegerunt vnum, qui viro Dei in reformatione plurimum, vt dicitur, restiterat, quatenus aliorum captaret beniuolentiam. Paucissimi alium prætulērunt armis munitum theatralibus, & mundana fretum amicitia, qui de facto, non de iure priori resistendo, permittente diuino iudicio, eum penitus à iure electionis desistere coëgit. Dedit proinde dominus Apostolicus & confirmauit in Treuerensem præfulem, Spirēsem prius episcopum, virum seculari consanguinitate etiam potentem, cui is, qui prius electum à cepto desistere compulit, pari modo restitit, & longè acrius. Exinde sibi hi resistentes mutuo, primum via iuris, deinde materialibus armis, demum vtroque sibi tam inhumaniter restiterunt vtrimque, vt ipsa diœcesis, immò metropolis sex circiter annis & vltra, interdicta grauissima, excommunicationes acerbissimas, prædas, incendia, cædes hominum, & bella patiatur continuè. Desolantur propterea Ecclesiæ, & monasteria adeo, vt plurimi exulare cogantur alibi: quidam ex rerum temporalium carètia, alij vero ex sacramentorum, quam habere coguntur, abstinentia.

PIG. Virum hunc, quem verè laudas, tanto tempore dudum agnoui, in cuius historiæ sententia nunc primum validè disco, quàm verum sit id quod suprà præcedenti libello docuisti, id est cap. 7. videlicet, quòd deformatio Ecclesiæ, & defectus reformationis non semper ascribenda sunt episcopis & pastoribus, sed sæpe subditis, & morbidis ouibus. Scio enim ex fama præfatum pontificem comitem fuisse origine, vita immaculatum, amicis etiam sæcularibus & potentibus ditatum, & virtutibus plenum, in me tamen
insurgit

insurgit admiratio, cur non modo, sicut olim, sancti & deuoti sunt episcopi.

*Cur non
hodie vt
olim mi-
aculis
clareant
episcopi.*

Mich. 3.

THEOL. Causa huius est, quia iam, non velut olim, à spiritu sancto ad apicem cathedralis culminis eorum fit vocatio, sed à vanè gloriosis, & ab auarīs clericis & laicis crebra eorum fit promotio. Mox enim vt sedes aliqua vacare incipit, conspiciunt mutuò honorum cupidi canonici, qui nobiles & principes subarratis aucupantur epistolis, & per cognatos Hierusalem ædificare nituntur in sanguinibus, dirigunt plures statim ad Romanam curiam, in qua copia reperitur eorum, qui vendicatis supplicationibus, vt oculos tegant domini Apostolici, referre norunt ea, quæ nunquam fuerunt in esse, idoneos affirmant esse præsulatui, qui nulli bene præfuerunt statui, & ita falsis vel cautelosis narrationibus, ignarus, vtinam non vitiosus, animabus præficatur milibus, quem multi agnoscunt nunquam aptum extitisse ad debitum regimen duorum hominum. Silentio pertranseo de sublimatis in cathedras pōtificum eos qui duo obligantur scire testamenta, per duo designata mitræ cornua, quorum nullus congruè nouit loqui grammaticam prima puerorum rudimenta. Tales enim postmodum in regimine ecclesiarum talibus clarent miraculis qualia esse solent in secularium hominum peruersis curijs. Vnde tuæ quæstionis nodum aliquando videtur soluisse (vt audiui) quidam Theologicæ scientiæ non ignarus, regi Franciæ quærenti, vt tu mouisti. Modo, ait, domine mi rex non miraculis, vel diuinis reuelationibus, aut vitæ sanctitate pollent velut antea episcopi, ideo certè, quia antiquitus hos præuij orationibus sanctis creauit spiritus sanctus in præfules; modo autem solis præmissis humanis fauoribus

ribus vos & principes facitis pōtifices, qui vestris, non Dei, clarent miraculis & prodigijs. Nam spiritu sancto promouente episcopos, in primitiua ecclesia cœcis visum, claudis gressum, & mortuis dabant vitæ reditum, terris pacem, & super his ciues aduehebant cœlestes. Nunc verò episcopi vestro repleti spiritu diabolico eiusdem clarēt virtutibus, quia videntes oculis, gradientes pedibus, & sanos vita orbare soletis, dum de terra per vestras guerras pacem, & de cœlesti vita religiones tollitis. *PIG.* Hæc, de quibus loqueris maiorum miracula, & vulgus clero obloqui videtur, in Alemania crebriora sunt quam in quacumque mundi parte alia; fortassis ideo, quia iam spinis rerum temporalium adeo nobiscum circumseptæ sunt multæ diœceses, vt in eis non animarum pastores, sed mundanæ militiæ principes vita, moribus, cura, & vestitu ac equitatu potius, quam episcopi esse censeantur: quibus pompis tantò obrauntur, vt animarum saluti non possint intendere, & prouidere. *THEOL.* Vulgus nō longè in hoc à veritate discedit, sed vtinam imperfectum suum non viderent oculi nostri, de cuius plateis nondum defecit vsura & dolus, in cuius ciuitate vidimus iniquitatem & dolum sæpe, potius sæpius. Verùm causam huius lapsus in episcopis, rerum temporalium, nō plenam assignasti, quæ ad malum cogat, sed occasionem præstat, videlicet, eis qui possessionibus Ecclesiæ licitis abutuntur ad illicita: cuius demōstratio patet in beato Gregorio totius orbis & vrbs olim ditissimo episcopo. Audisti insuper suprâ, & modò de multis Alemaniæ præsulibus bonis, qui laudabiliter diuitijs & animabus præfuerunt. Non ergo vsus, sed abusus in tēporalitate cleri passim vituperandus

Psa. 138.

Psa. 57.

lib. 1. c. 6

perandus est. Caue propterea, ne sectam Hussitarum præsentem incidas, inordinate detestando clerici temporalia, quæ certum est primum esse data ad tuitionem morum & fidei, ad salutem animarum, & ad Dei augendum obsequium, quæ bona si maior pars malorum prælatorum non quærit principaliter, non mirum, quia in omni ferè multitudine, bonis raritas pretium imponit.

P I G. Nunquid inter simplices plebeios reperiuntur aliquando prophetico fulgore illustrati, qui imminentes malorum tempestates prænosticent sicut recitasti de præsulum cœtu?

*Act. 10.
1. Cor. 12*

*Inclusa
prædicat
incendia.*

THEOL. Sic. Non enim est personarum acceptor Deus, sed unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem, qui spiritus distribuit singulis, prout vult, teste Apostolo. Fuit meo tempore quædam reclusa prope Basileam diocesis tamen Constantiensis, in domo dominorum Theutonicorum de Prussia Buken nominato. Hæc anus effecta iam in dicto loco reclusa, toto mentis nisu Deo famulabatur, & sui sexus feminis consilia in dubijs satis catholica crebro ministrare solebat, quando ad hæc actuabatur. Visitare hanc multi vtriusque sexus homines solebant ob deuotionis gratiam de Basilea veniendo. Inter quos quidam secularis sacerdos beneficiatus in Basiliensi Ecclesia deuotus & senex, mihi notus, Nicolaus nomine, specialior in domino dictæ reclusæ esse solebat. Ad quæ cum quadam vice veniret, quæsiuit ab eo sancta femina, in qua parte ciuitatis Basiliensis domicilium pro nunc haberet dominus Nicolaus. Qui respondit. Prope summam Ecclesiam. Cui illa. Doleo de hoc vehementer. At ille. Cur, inquit? Et illa. Quia in breui circa eundem ciuitatis situm, Deo permittente, vindicta grauis incolas conturbabit.

babūt. Quæ verba sacerdos velut ab ore feminæ prolata, & minus ponderis habere credebat, quousque non longè postea ipsius sacerdotis domus, & ferè trecentarum domorum ibidem incendio inopinato demoliebantur.

De visu hominis duplici: De somniorum veritate & falsitate: & de auisatis in somnio vel vigiliis per sanctos.

CAPIT. III.

Binos habent oculos, quibus corpore reguntur. Nam propter paruitatem sui capitis formicæ oculos sitos habent super quædam additamenta, quæ per modum duorum pilorum egrediuntur de capite. Per hæc docemur satis apertè, quodd binis oculis, corporis videlicet & animæ, vti debemus ad debitum regimen vtriusque hominis. Qui enim sint corporis oculi, palam est omnibus. Animæ verò oculi sunt intellectus practicus & speculatiuus secundum Augustinum lib. 12. de Trinitate, *August. lib. 12 de Tri. ca 3. & 7. Gloss ord.* & in glossa dicitur 1. Corinth. 2. Primo enim velut sinistro intueri debemus inferiora & terrena, sine quibus in hac vita vixitare nequimus. Secundo verò speculanda sunt superiora & æterna, sine quibus finem nostræ beatitudinis attingere non possumus. De vtrisque tã corporis quàm animæ oculis propheta commemorat vbi dicit: *Esai. 122.* Ecce sicut oculi seruatorum in manibus dominorum suorum, sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad dominum deum nostrum donec misereatur nostri. Et de intellectuualibus potissimè veritas ait ad discipulos: Beati oculi

H

qui

Mat. 13. qui vident, quæ vos videtis. Inter corporeos autem oculos & mentales licet magna sit convenientia, non minor tamen inter eos est differentia: quia corporales sicuti & mentales bini sunt, luce necessario indigent. munditia & puritate eos nitere oportet, & sicut natura primos multis tunicellis 7. videlicet & 3. humoribus tutauit, prout ars tradit, quam perspectiuam nuncupant, ita gratia & propria industria cautissimè providere opus est oculis secundis. Vnde propheta de mentalibus oculis ampliis ne læderentur metuens, ad similitudinem corporalium orando addidit, cum dixit: Custodi me Domine vt pupillam oculi. Differunt insuper plurimum, quia primi terreni, vel elementares, secundi spirituales sunt & cælestes: illis lux corporalis, istis verò radius diuinus opus est: hi materiali puluere, isti fantasij, erroribus, nescientijs, ignorantijs, & delictis maculantur: prioribus in actu & in luce corporali existentibus multas agnoscunt visibilibus differentias, sed proutunc posteriores, intellectus videlicet, per talia impediuntur ampliis. Vnde artem memoratiuam imprimere volentes, lucida loca solent fugere, & in caligine Deus à Moyse visus esse dignoscitur, scripturæ sacræ testimonio.

Exod. 19.
Cap. 24.

P I G. Scire desidero, vtrumne in somno anima veritatem diuinam aliquam intellectualibus oculis videre valeat pro regimine vtrique homini debito, interiori scilicet & exteriori.

T H E O. In somnio quidem, non autem in somno perfectè perfectò; veruntamen sacra scriptura vnum pro reliquo solet accipere, sicuti etiam philosophum fecisse constat in libro suo de somno & vigilia. Quæsto igitur tuo satis apertè respondetur Iob 3; vbidicitur: Per somnum in visione noctur-

nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina, vt auertat hominem ab his quæ fecit.

PIG. De literatorum numero plures audiui, qui nullam prorsus, vel penè nullam fidem adhibere iubent visionibus & somnijs, incertitudinem periculi allegantes pro sua sententia.

THEOL. Omniquaque respùere somnia vel visiones, hodie puto rem esse è diuerso non sine periculo peccati ingritudinis, impatientiæ, vel negligentia: ad quod me iuvat præcedens in Iob allegata auctoritas, & mouent exempla plurima.

Tempore enim meo in conuentu Eistetensi nostri ordinis quidam frater professus stetit, qui aliquandiu B. Barbaræ virgini quibusdam sanctis exercitijs crebra præstitit obsequia, per quam à multis præseruabatur malis. Torpore autem corporis tandem victus, præfata omittere cœpit obsequia, & segnitiei intendere. Hinc dicta beata virgo sibi apparens in somno excitauit, & ei dixit (quemadmodum ipse postea retulit.) Tu cõsuetis obsequijs dereliquisti me, & ego solitis adiutorijs destituam te, hoc flebili audito oraculo terditus frater fuit, sed negligentiam non correxit. Nam paulo postea leuitatibus deditus, ordinis habitum reiecit, & diu apostatauit. Tandem iam in anima & corpore ægrotans venit ad ciuitatis Nurembergensis hospitale sine ordinis habitu, & ibi ignotus iacens extremis suis propinquare cœpit. Missum est ad conuentum nostrum ibidem pro fratre Conrado viro prudenti, vt infirmo cõsuleret, quem in apostasiæ vitio quidam esse notaerant: quo percepto frater Conradus habitum ordinis specialem absconditè attulit, & apostatæ,

*Exëp. terribile f-
omittentis
obsequia
D. Barba-
ra in apo-
stasiã mor-
tuis.*

modis quibus valuit, suadebat reinductionem sui ordinis: Viso autem habitu, nescio quo instinctu dæmonis, vel infirmitatis, miser, velut equus umbraticus, vestē sanctę religionis temerarię abiecit, dicens: Cur, inquit, modo me vultis confundere? recedite, recedite; quia ita fiet nullatenus. Mæsto itaque patre abscedente, miser & ægrotus statim agonisavit, & ita spiritum efflauit.

PIG. Quæro igitur annē illi profuisset, si ad visionis munus dictę credulus reassumpsisset derelicta virginis sanctę obsequia?

THEOL. Credo reuera profuisset plurimum. Audi quæso exemplum aliud. Annis istis quibus præsens Basiliensē duravit generale Concilium, eidem in protectorem loco Cæsareę maiestatis datus est illustris princeps V Vilhelmus dux Bavarie, pater pauperum, & tutor omnium religionum, cuius quàm laudabilis vita fuerit, testantur orphanorum & viduarum lachrymę super eodem effusę mortuo. Hic anno vltimē præterito postquã ad propria de Basilea redijt, prout diligenti inuestigatione à sibi notis facta audiui, quadam nocte somnium habuit, in quo ceruum elegantissimę staturę vidit, in cuius vno cornu campanellas habere, & in alio cereos plures affixos conspexit: venator autem quidam, multis cum canibus, fugientem insequebatur ceruum, & euadēdi eidem omnes vias præuenit, quo viso territum animal in cimiterium Ecclesię beatę virginis, quę in ciuitate Monatensi sita est, fugit, & in apertum sepulchrum descendens, per canes captus, & occisus est. Euigilauit hīs visis princeps, & de eis satis admirari cœpit, quid res ista infausti vel omnis prætenderet. Cumque die sequenti suis ista patefaceret, ipse dixisse fertur, alijs variē somnium

inter,

*Somnium
Guilielmi
ducis Ba-
varia ei
prædicens
mortem.*

interpretantibus: Ego (inquit) ceruus iste sum, & in breui vitâ hanc concludens mortalē in dictæ ecclesiæ loco humari eligo. Ægrotauit * deinde statim moriturus, & quâquam quibusdâ diebus paucis viueret, tamen sumptis ecclesiasticis sacramentis velociter satis vita functus est. Putâsne principi illi prodesse potuit præostensum somnium, si eodē bene & cautē interpretato futura iacula præuidisset? *FIG.* Credo Dei magnum esse beneficium, quando eum metuentibus per visionem aliquam dat significationem vt fugiant à facie arcus imminentis periculi. Sed satis me terret multiplex sacræ scripturæ auctoritas, quæ somnia obseruare vetat, quæ tu videris approbare; Nam Levitici 19. ait dominus. Non augurabimini, nec obseruabitis somnia, & Deuteron. 13. Propheta ille aut fictor somniorum interficietur. Manasses rex Iuda 2. Paral. 33. vituperatur, quia obseruabat somnia. Et spiritus sanctus in libris sapientialibus contra talia inuehit plurima, dum Salomon, Ecclesiast. 5. dicit. Multas curas sequuntur somnia. Vbi multa sunt somnia, ibi plurimæ vanitates & sermones innumerari. Glossa interlinealis addit. Somnia ne cures quia vana sunt. Et iterum Iesus filius Syrach. Ecclesiastici 34. Vana spes & mendacium insensato viro, & somnia extollunt imprudentes. Quasi qui apprehendit vmbra & persequitur ventum, sic & qui attendit ad visa mendacia, sed hæc visio somniorum, ante faciem hominis similitudo alterius hominis. Et iterum ibidem. Diuinitatio erroris, & auguria mendacia, & somnia maleficientiū, vanitas est. *THEOL.* Auctoritates quas induxisti in mediū si diligenti mentis inspicatur oculo, non omnium somniorū obseruationem vituperant, sed eorum tantummodo quæ

a. b. proinde.

Psal. 59.

Auctoritates scripturæ quæ vetant somnia obseruare.

Quomodo sint intelligenda.

superstitiosè fiunt, aut quæ ex cura negociationū præcedentium surgunt. Aliquando aliqui minus frequenter, aut incauté somniorum interpretationi insistent. Nam expressè dominus vbi suprâ in Leuitico, & Deuteronomio de maleficis solum antè & post loquitur. Nec dubium quin vanitates incidat, qui somnia curare nititur ex cura præcedenti venientia, & non ex superis. Vnde glossa in Deuter. dicit. Vult, inquit, intelligi ea quæ à diuinis, id est, à maleficis, non secundum Deum dicuntur, etiamsi euenerint, non esse sic accipienda, vt fiant quæ ab eis prædicuntur. Vnde textus sese declarat, qui immediate sic sequitur. Diuinationio erroris, & auguria, mendacia somnia maleficentium vanitas est: propter quod glossa ibi dicit exponendo multas curas, quasi diceret. Sicut qui multa cogitat, ipsa frequenter somniat, sic in stultitiam recidit, qui vltra se de Deo disputat. Porro quid Ecclesiasticus, quem allegas, senserit, glossa sobriè sic exponit. Quasi qui apprehendit vmbra &c. Significat somnia & fallacias dæmonum homines sepe deludere, & in errores trahere, nisi cautè discernantur, vnde, s. sequitur. Ab immundo * quis mundabitur, & à mendace, quid verum dicetur? Inde in lege præcipitur: Non obseruabitis somnia, neque diuinationes. Quomodo autem cautè sit procedendum in talibus, domino cooperante, in sequentibus proprietatibus habebimus.

Gloss. ord.

Gloss. ord.
in c. 5.
ecclæ.

Gloss. ord.

text. &
glossa
quid.

De somniorum differentiis, de causis eorum, & de deceptis per somnia & visiones.

CAPIT. III.

Amputat

A Mputatis oculis eberrant in vijs alijs patentibus. Nutant enim tunc formicæ, & quorsum tē-
dant ignorant. Ita reuera in mentalibus oculis ra-
tionali homini accidit, si diuinæ gratiæ luce pri-
uantur, vel vsu rationis homo bestiæ potius, vel
ebrio in via morum comparatur, quàm rationali
creaturæ, vel angelicæ substantiæ, quæ tamen pau-
lominus est ab initio creatus & munitus. Hoc pe-
riculum mentalis cœcitatæ, & necessitatem diuinę
manuductionis in visionibus & somnijs innuit
Sapiens, cum post ante allegata verba de somnijs
protinus sic adiungit: Sicut parturientis, cor tuum
fantasias patitur, nisi ab altissimo fuerit emis-
sa visitatio, & Iob 32. Spiritus est in hominibus,
& inspiratio omnipotentis dat intelligentiam.

Eccle. 34.

P I G. Doce quæso primum quot sint somniorum
differentiæ, deinde modos discernendi vera à fal-
sis subiunge, vt sciamus in quibus cauere, vel resi-
dere debeamus, ne in semita huius periculosæ val-
lis deuiemus à veritatis tramite.

T H E O L. Ad primum glossa super textu de Ec-
clesiastico præallegato, verbis & sententijs beati
Gregorij ad tuum propositum de 4 lib. suo dia-
logorum in his verbis respondet. Aliquando, ait,
reuelationes per somnia fiunt. Vnde in dialogo
Gregorius: Sciendum Petre quia sex modis tan-
gunt animum imaginationes somnij: aliquando
ventris plenitudine: vel inanitione: aliquando il-
lusionem: aliquando cogitatione simul & illusione:
aliquando reuelatione: aliquando cogitatione si-
mul & reuelatione. Duo prima omnes experimē-
ta cognoscimus, cetera in scripturis inuenimus.
Nisi enim somnia per illusionem diaboli fierent,
nequaquam diceret vir sapiens. Multos errare fe-
cerunt somnia. Et alibi. Non augurabimini, non

Gloss ord.

Gregor. l.

4. dial. c.

48.

Eccle. 34.

Leuit. 19.

obseruabitis somnia, valde enim detestabilia somnia ostenduntur, quæ augurijs cōiunguntur. Quia verò cogitatione simul & illusione somnia fiunt, scriptum est: Multas curas sequuntur somnia.

Eccle. 5.

Gen. 37.

Mat. 2.

Per reuelationem verò Ioseph se fratribus præferendum somnio vidit. Et Ioseph monetur, vt tollat in Ægyptum puerum & matrem eius. Et quia aliquando somnia cogitatione, & reuelatione fiunt, Daniel Nabuchodonosor visionem ediferens, à radice cogitationis inchoauit: Tu rex cœpisti cogitare in stratu tuo quid esset futurum post hæc. Ex qua sententia sanctus doctor in 2. 2. q. 95. ad secundum tuum petitum compendiosius, quo vidi, respondet, vt infra subiungam. Sed primum scito, quòd de somnijs duo genera hominum iudicare valent, philosophi videlicet, & veri theologi, & vtrumque est difficile non habenti acquisitionem vel infusam peritiam. Primum modum præsertim, & partim secundum diuus doctor sub quintuplici differentia docet agnoscere in his sententijs & verbis pariter. Diuination quæ innititur falsæ opinioni est superstitiosa & illicita, & ideo considerare oportet quid sit verum circa præcognitionem futurorum de somnijs. Sunt autem somnia futurorū euentuū quādòque quidē causa, puta cum mēs alicuius sollicita ex his quæ videt in somnis inducitur ad aliquid faciendū vel vitandū, & de talibus loquitur Salomō, dicēs: Multas curas fecerunt sōnia. Quandoq; verò somnia sunt causa aliquorum euentuū in quātum reducuntur in aliquā causam cōmunē somnijs & futuris euentibus. Et secundum hoc plurimum præcognitiones futurorū ex somnijs fiunt. Est ergo considerandū quæ sit causa somniorum, & an possit esse futurorum euentuum, vel ea possit cognoscere. Sciendum est

ergo

Thomas
2. 2. q. 95
ar. 6. in
corp.

ergo quod somniorum causa quandoque quidem est interior, quandoque autem exterior. Interior autem causa somniorum est duplex, una quidem animalis, in quantum, scilicet, ea occurrunt hominis phantasie in dormiendo, circa que eius cogitatio & affectio fuit immorata in vigilando. Et talis causa somniorum, non est causa futurorum eternum, unde huiusmodi somnia per accidens se habent ad futuros eternus, & si quandoque simul concurrant, erit casuale. Quandoque vero causa intrinseca somniorum est corporalis, nam ex interiori dispositione corporis formatur aliquis motus in phantasia conveniens tali dispositioni, sicut homini in quo abundant frigidi humores, occurrit in somnis, quod sit in aqua vel in niue. Et de extrinsece rationibus experientia docet: Si quis dormientis digito vel manuum aquam frigidam circumdederit, statim se in aqua iacere somniabit. Et propter hoc medici dicunt esse intendendum somniis, ad cognoscendum interiores dispositiones. Causa autem somniorum exterior similiter est duplex, scilicet corporalis & spiritualis. Corporalis quidem, in quantum imaginatio dormientis immutatur vel ab aere continenti, sicut de aqua iam exemplificatum est, vel ex impressione celestis corporis, ut sic dormienti aliquae phantasie appareant conformes celestium dispositioni. Spiritualis autem causa est quandoque quidem a Deo, qui reuelat aliqua in somnis ministerio angelorum, secundum illud Numeri 12. Si quis fuerit inter vos propheta domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. Quandoque vero operatione demonum aliquae phantasie dormientibus apparerent, ex quibus quandoque aliqua futura reuelantur his, qui cum eis habent pacta inlicita. Sic ergo dicendum concludit doctor ibi respondendo, si aliquis utatur somniis ad praecognoscenda futura, secundum quod somnia procedunt ex reuelatione diuina,

diuina, vel ex causa naturali intrinseca, siue extrinseca, quantum se potest virtus talis causæ extendere, non erit illicita diuination. Si verò huiusmodi diuination causetur ex reuelatione dæmonū, cum quibus pacta habent expressa, quia ad hoc inuocantur: vel tacita, quia huiusmodi diuination extenditur ad quod non potest se extendere, illa diuination illicita est & superstitiosa. Ex quibus distinctionibus clarè habes, quòd ex quinque causis somniorum, significatio eorum potest aliquando elici. Primò ex causa corporali intrinseca, vt quando ex materia humida, vel sicca futura phantasia mouetur ad somniandum de similibus, & de talibus propriè iudicat Medicus. Secundo ex causa corporali exteriori oriente ex aère, vel elemento circundante corpus hominis; vt si aër est humidus, faciliter phantasia sensibilis hominis mouetur ad somniandum de pluuia: & ita de alijs aëris vel circumstantis corporis proprietatibus elementaribus: & de hoc modo propriè habet considerare naturalis philosophus. Tertio ex causa corporali exteriori, oriente ex impressione cœlestis corporis, vt sic dormienti aliquæ phantasiæ appareant conformes cœlestium dispositioni: & de hoc cautè habet coniecturare astronomus. Quarto ex causa spirituali extrinseca mala, vt quando dæmon ad cognitionem alicuius occulti vel futuri mouet phantasiam. Quinto verò ex causa spirituali extrinseca & bona à Deo, ministerio tamen bonorum angelorum prodeunte in phantasiam & mentem hominis, & de istis duobus considerat Theologus. Prædictis considerationibus, si primum & secundum modos per doctorem sanctum adieceris, septem differentias coniecturandi de somnijs, promptè habebis. Quorum primus est, cum mens alicuius

Ex quinque causis somniorum haberi potest eorum significatio.

1.
2.

3.

4.

5.

alicuius sollicita est ex his quæ videt in somnis, inducitur ad aliquid faciendum vel vitandum, quæ admodum quidam vani praticant homines, quibus cum aliquid delectabile somniauerint, tanquàm necessario exequendum id perficiunt, sed tunc talis executæ rei causa, non est somnium, sed animi libertas, vel potius instabilitas. Alius est modus, quando somnia sunt causa per accidens futurorũ euentuum, vt cum fiunt cum causa intrinseca animali, vt quando occurrunt homini phantasie in dormiendo, circa quæ eius cognitio & affectio fuit immorata in vigilando, quemadmodum dictum est à sancto doctore in principio suorum verborum. *PIG.* De hoc saltem da exemplum. *HEOLO.* Duo tibi antea recitabo exempla, ad intelligendum quomodo per somnia adeo deludentur plurimi, vt eis iam euigilantibus omnino se æstiment in veritate vidisse, quod solo sensu apprehenderunt interiori. Præceptore enim meo referente audiui, quod pater quidam nostri dinis villagium quoddam intrauit, vbi feminã mandam inuenit dementatam in tantum, vt nocturno tempore se cum Diana, & alijs feminis transferri crederet per aera. Cui cum pater perfirmis verbis conaretur expellere salubribus, perperam ex ista experientia se plus credere affirmavit. Respondit illi pater. Sines ergo me esse præsentem cum de proximo recedes. Respondit illa. Ita placet, & me videre videbis præsentibus, si placet, testibus meis. Igitur vt deliram animarum zelator coneretur, adueniente die recessus, quem vetula miserat, affuit pater cum fide dignis hominibus. At illa cubellam in qua pasta formari solet scamnum positam intrauit, & sedere ibi applicatisque verbis maleficis & vnguento, reclinato

*Exempla
deceptorũ
per somnia.*

Primum.

reclinato capite obdormiuit, statimque opere dæmonis sōnia de domina Venere, & de alijs superstitionibus tam fortia habuit, vt in iubilo quodam voce submissa clamitaret, & in his plausibus, motis manibus, cubellam cui insidebat nimis mouit, quæ de alto scamno præcipitanter ruens vetulæ subiacentis caput non modicum contriuit: & ita in terra iacentem, nec de loco motam pater inclamauit iam euigilantem. Vbi quæso es? Num cum Diana fuisti, quæ testimonio præsentium nunquam de cubella recessisti? Ex his igitur gestis & mediantibus verbis salutiferis animum ad sui erroris detestationem deuexit. Simile est in legenda beati Germani Antisiodorensis, qui in domo quadam videns sero mensam parari, admirando didicit, quod propter bonas mulieres nocturno tempore illa comedentes cibaria ponerentur: igitur eadem nocte vigilando vidit multitudinem dæmonum in specie mulierum ad mensam sedentem, quibus ne recederet imperauit, familiam totam excitauit, & si comedentes cognoscerent quæsiuit, qui cum vicinas suas esse dicerent, misit ad domos singularum, & omnes in lectis suis repertæ sunt. Adiurati igitur dæmones sese manifestabāt, & quomodo populum illuderent aperuerunt. Horum ratio & causa datur 26. q. 5. Episcopi, vbi ex concilio Acquirensi sic dicitur. Ipse siquidem Sathanas, qui transfiguratur se in angelum lucis, cum mentem cuiusque mulieris cœperit, & hanc per infidelitatem sibi subiugauerit, illico transformatur se in diuersarum personarum species, ac similitudines, & mentem quam captiuam tenet in somnis deludens, modo læta, modo tristia, modo incognitas personas ostendens per deuia quæquæ deducit, & cum solus spiritus hoc patitur, infidelis

*Secundū
ex legēda
aurea Iacobi de
Voragine.*

2. Cor. II

delis * mens hoc non in animo, sed in corpore
 uenire opinatur. De somniantium talium visio-
 nibus plura ibidem reperies. Porro quomodo de-
 udantur qui somnijs faciliter credunt, de hoc su-
 ne tale exemplum. Noui quendam fratrem nostri
 rdinis Iodocum nomine, de conuentu Constan-
 enti professum, pro nunc boni zeli; qui cum
 nior existens non tam fuit, velut modo, mori-
 us & conscientia compositus: huic existenti in
 nuentu, ante tempus generalis Constantiensis
 oncilij somnialis visio dormienti affuit, in qua
 oi videbatur, quomodo in summum pontificem
 eatus esset. Vigilans dudum postea satis seriosè
 gitabundus (vt ab eo audiui) * incedebat quid
 i hoc somnium bonæ afferret prænosticationis,
 em enim aliqualem de veritate in se adimplen-
 præsumpsit de præsulatu aliquo habendo, licet
 ris & statu nulla penitus alluderet in homine
 o dispositio. Porro tempore antedicti concilij
 ositis per idem tribus à Summo Pontificio, vi-
 cet Petro de Luna, Gregorio Coriarij, & Ioã-
 Balthasare de Costa, qui omnes se in suis obe-
 ntijis gerebant pro summi pontificibus, locus,
 tores, dies, & hora in quibus vnicus & indu-
 tus pastor, & Petri successor eligi debuit, sta-
 sunt. Quibus visis frater prædictus spem præ-
 tam sibi clanculo augere cæpit, quod fortas-
 e eo dudum à se visum verificaretur somniũ.
 to autẽ domino Martino de Columna cõcor-
 y, confusus apud se frater, didicit quàm stultũ
 imum dare somnijs sine sufficienti motiuo.
 multo post autem elapso tempore, tempus
 priuij appropinquauit, in quo in conuentu
 res fratres pro solatio aliquando consueue-
 repræsentationes ludicras habere summi
 pontifi-

*adieci ex
 orig. vo-
 culam
 mens.*

Tertissim.

*c. d. in-
 tendebas.*

*Martinus
 v.*

* c. d. spe-
ciebus.

pontificis & curiæ Romanæ, pro quo ioco citra
diuersi iuuenes ad varia eligerentur officia, prædi-
ctus frater Iodocus electus est iocosè in summum
Pontificem per fictitium. in qua eminentia tunc
primum omnem præsulatus spem perdidit, quam
tacitus fatuus * spebus prius sæpe præhabuit.
Hic enim euentus non à somnio causabatur, sed ad
eum casualiter se habebat.

*Quòd recurrendum est ad discretos viros in
somnia & visionum incertitudine. Et
de sex regulis per quas aliquis in talibus non
decipi potest faciliter.*

CAPIT. V.

Cæcitatem incurrens formica, aliam habentem oculos fer-
uissimè amplectitur, nec dimittit nisi ad casam sit re-
ducta. In quo relucet quam piè talibus diuina pro-
uiderit clementia, cuius instinctu orbata visu for-
mica, videntis industria aliena saluatur. Possunt
per talem industriam intelligi hi homines simpli-
ces, qui diuino munere somnia diuina, vel reucla-
tiones diuinas habentes, eorum intellectum non
vident, sed alieno ductu id addiscunt quod pro-
pria industria non norunt, sicut Samuel sim-
plex, & visionum diuinarum inexpertus, cum
tempore pueritiæ in templo cum Heli sacerdote
dormiens, tertio vocatus diuino oraculo, id non
à se intellexit, sed qualiter se ad idem habere debe-
ret ab Heli protinus didicit 1. Reg. 3. Sic etiam no-
ui plures valde deuotas vtriusque sexus personas,
quæ somnia de quibusdam sibi ignotis euentibus
satis certa habuerunt, in quibus sibi non credentes,
ne de-

ne deciperentur, recursum humilem ad literatos habuerunt, & eorundem dictis certiores de veritate effecti sunt. Fuit meis temporibus in Argentinensi diœcesi nobilis quidam maior creato milite, libertinæ conditionis, vita & moribus tam compositus, vt nulli eum veriùs quàm Martino post catechismum comparare valerem. Hic quia in omnibus strenuè egerat & probè, quæ Dei erant Deo, & quæ Cæsaris dabat Cæsari omni iudicio, ideo * quidam, qui viri bonitatem, & reipublicæ necessitatem nouerant, eum precibus molestabāt, vt Baliautum ducatus domini Austriæ debitum, quem habent in Alsatia acciperet, & regeret, de quo, non dubium, apud seculum honorem grandem, & vtilitatem rerum temporalium non modicam assequi potuisset in se & in suis, immo in tuendis sanctis monasterijs, quæ plurimum ibidè diligebat. Distulit vir prudens affirmatiuum dare responsum, & cogitabat quod dictum officium iudicem exigit iura terræ municipalia noscentem, quæ ipse ad plenum nesciebat. Quæsiuit igitur à me & ab alijs, qui sibi accomodi videbantur, quid responsurus esset, vt animam propriam in tuto poneret. Fateor imperfectum meum, quia noui virum esse iustissimum, & quomodo multis prodesse valeret, & fortassis per assessores (qui tamen vix haberi valebant) posse suppleri, quod principali deesset iudici, timidus erām vnà cum alijs quid determinatè suaderem, & ita nullus viro videbatur dare responsum. Habere autem nobilis hic solebat (sciebam) somnia, vel visiones potius valde ponderosas & notabiles prius sæpe, in quibus tamen nihil vel modicum, sed in sola sacra scriptura, & eius expositoribus principaliter se fundare nouerat, vnde quadam vice eodem

tempore

*Somnia
cuiusdam
nobilis
innuens
ipsum nota
debere
suscipere
baliuati
ducatus
Austriæ.
Mat. 22.
rest. pro
quibusdā.*

tempore somnium vidit tale. Videbatur ei, quod in agro quodam lato staret satis bene sulcato per aratrum, & semina quæ in manu tenebat accuratè terræ pro fructu habendo insereret, cumque attentius ista conspiceret, vidit quod nullum ex seminibus sursum creuit, sed torum deorsum tendebat ad interitum. In qua admiratione stupens euigilauit, mihi que postmodum dixit, nisi consilium firmum mihi dederitis de acceptando Baliuatum exhibitum, mihi consulo ut incertum dimittam, & amplectar certum, liber enim sum modò à cura huius grauis regiminis, quod acceptando, vereor periculo me submittam, potissimè ob ignorantiam iurium secularium, & consuetudinum. Quo audito, acquieui viro prudenti, quia conforme eius fuit iudicium Christi illius sententiæ, qua dicit. *Mat. 16.* Quid proderit homini si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? detrimentum ait, non perditionem. Intellexit enim nobilis iste pro tunc quosdam habitare potentes in Baliuatu, de quibus timendum erat, ne quidquid boni per antefatum ædificaretur nobilem, illi destruerent, vel ne perficeretur cœptum, præpedirent. Cui etuentui verissimiliter visio arridebat de pullulante semine versus terram, & deorsum, non autem ad cœlum & in sursum.

PIG. Nimijs generales vsque modò dedisti regulas de curandis, vel non curandis somnijs, idcirco precor ad specialia, quæ plus mouent, descendere velis, ad videndum saltem quid sentiendum sit de multorum somnijs, in quibus raro vel nunquam falli dicuntur, præsertim in his casibus, quando eis ignorantibus aduersa obuiare consuevit fortuna, puta, tentatio grauis, seu grandis tribulatio & tristitia. *THEOL.* Rem partim poscis quam me tibi

tibi tradere est solus Dei donum gratuitum. De numero enim, heu, sum horum, qui animales sunt, non spirituales, nisi solo nomine: spiritualiū autem & Dei spiritum habentium proprium est, aliquādo talia particulariter agnoscere. De quibus per ordinem dicit Apostolus 1. Corint. 2. Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei, spiritualis autem iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur. Quis enim nouit sensum domini, aut quis instruat eū? Nos autē (concludit) sensum Christi habemus. Vnicuique etiā (vt ibidem 12. dicit) datur manifestatio spiritus ad utilitatē, & inter nouē dona gratiarum gratis datarū dicit. Alij datur discretio spirituum, alij interpretatio sermonum. Hęc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Spiritus præterea loquitur mysteria. ibidem 14. Vnde B. Gregorius, vbi suprā, enumeratis omnibus somniorum causis sic concludit. Difficile somnijs credendū est, quia quo impulsu veniant facile non elucet. Sancti verò illusiones & reuelationes quodam intimo sapore discernunt, vt sciant quid à bono spiritu percipiāt, & quid ab * illusionē patiantur. Ex quibus verbis tria salubria debes documenta elicere tuo proposito valitura. Primum, quod difficile somnijs credendum est. Secundum, quod sancti quidā habēt notitiā & differentiam aliquando de somniorum interpretatione. Tertiū verò, quod mediū acquirēdi in hoc discretionem spirituum sit per quēdā nō solum internum, sed per intimum saporem collatum ab eo, videlicet, sancto spiritu, qui solus interior est cuique rei, quā ipsa sibi. Hanc ob causam omnes quos vidi magnos Theologiæ doctores fecisse de instinctibus, vel de discretionē spirituum tractatus, qui se vltimatē resoluunt

Gregor. 1.
* dial. 6.
* 8.

orig. illus-
sore.
Tria do-
cumenta
de somnijs

ad dictas Apostoli & beati Gregorij auctoritates, quamquam regulas in eis vel coniecturas potius antecedant quas si placuerit intueri, poteris in diuersorum, videlicet, doctorum tractatulis. Veruntamen quia discretè satis ad vnum modum interpretandi cautè somnia descendis quo verentur quidam præostensa sibi futura mala, ideo sex regulis seruas, spero in Deum, talibus omne malum culpæ vitabis. Prima, diffinitiuè talibus somnijs, neque assertiuè credas, nisi cum indubitatum donum interpretandi habueris, quale Hieremias obtinuit, qui ait Hiere. 26. In veritate misit me dominus ad vos, vt loquerer in auribus vestris omnia verba hæc. Ratio dicti est, quia causæ somniorum sunt aliquando quæ nullius futuræ rei signa sunt, sed tantum præteritarum imaginum, vel alius naturalium, non somniata designandum, vel dæmonum, qui credulos somnijs ita assue fieri sibi gestiunt. Secunda regula est, omniquaque somnia non semper abigas, præsertim ea quæ tribulationis futuræ signa forent, si percipis ea crebro tibi in bonis & vtilibus animæ verificari, quia aliquando Dei dona sunt nos à malis præseruantia, ne ducamur in tentationem. Iacula enim præuisa minus feriunt, vt beatus Gregorius dicit. Tertia regula.

Sex regula obseruanda in somnijs quibus mala putantur præsignificari.

Greg. hō.

35. in E-

uang. 3.

Cum somnium alicuius infausti tibi occurrerit, tunc forti animo cum Dei adiutorio sine confidentia in proprijs viribus, æquanimiter te tenere proponas. Firmatio enim animi per ea naturalia quæ Deus contulit in libertate arbitrij, actuanda sunt, & eis vtendum est, quia istis mediantibus philosophi (vt Seneca docet de remedijs fortuitarum)

immania patienter sustulerunt. Quarta regula. Occasionem mali verisimiliter imminentis pro viribus fugias, ne, videlicet, tu in hoc causam culpabi-

habilem præstes loquendo, eundo ad loca periculosa, & ita de similibus multis, in quibus sæpe nostris negligentijs, vel factis illicitis mala poenæ graua incidimus. Quinta regula est, vt deuota oratione frequenter ad Deum pro gratia patientiæ recurramus, quia opus perfectum habet, & iuxta beati Gregorij mentem, miraculorum operationi antefertur. Non enim nostra industria, & libertas arbitrij ad virtutes acquirendas vel retinendas sufficiunt, sed diuina specialis gratia exigitur, quæ precibus sanctorum, & ad Deum effusis orationibus ex diuina misericordia sæpe obtinetur, vbi nostra demerita aliud exigent. Sexta regula. Caueas in his visionibus, ne superbiens, tuis ex meritis talia tibi collata esse credas, etiam si sint à diuino spiritu. Talia enim quando sunt à Deo, sunt gratiæ gratis datæ, quæ sæpe in peccatis grauibz existentibus dantur ex mera Dei misericordia, non semper meritis, prout habuisti de hoc suprà libro primo cap. 1. de miraculis.

Iac. 1.

Necessitas gratia specialis.

6.

De via bona multiplici in moribus, & sub quam multis imaginibus somniorum diuersi auisantur.

CAPIT. VI.

A Nneatur prædictis alia formicarum proprietates, quod, videlicet, via vna egreduntur à suis domibus, quæ tamen versus finem propter querenda pascua plurificari videtur. Contulit enim illis bestiolis diuinus instinctus vnâ principalem & regiam viam facere, & iuxta eandem metiri reditum, quamquam circa eandem viam ad quærendum

victum parumper diuertant. Ita hodie nutu diuini spiritus in cuneo & concione vniuersalis Ecclesiæ, omniū est vna via regia per diuina præcepta progrediendi. Si vis (inquit Christus Matthæi 19.) ad vitam ingredi, serua mandata. Et Leuitici 26. Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea, dabo pluuiam vobis temporibus suis, & terra gignet germen suum. Et tamen circa eadem vniuersalia Ecclesiæ & Christi mandata modi varij sunt viuendi, & pascua virentia virtutum acquirendi. Hec sanctus præsul Augustinus intuebatur, quando à socijs suis & amicis Euodio & Nebridio habere volebat, quis, videlicet, esset aptus modus viuendi ad ambulandum in via Dei; in qua alius sic, alius sic ibat. *FIG.* Ve materiæ somniorum finem imponamus, quæro, vtrumne mala huius vitæ sanctis viris aliquando imminetia per vnum genus somnij vel an sub diuersis modis præostendatur, quando in somno diuina gratia præmuniuntur vel præauisuntur? *THEOL.* Quantum conijcio, diuersi diuersimodè quò ad hoc inspirantur dum dormiunt, quia qui busquam de aqua, alijs de calice, nonnullis de cruce Christi, aliquibus etiam de infantibus somnia fiunt, post quæ semper, vel vt in plurimum tribulatione aliquam grauem in se vel in suis amicis sentiunt, prout sequentibus patecet exemplis. Habui genitricem, quæ viduata patre meo iam vita functo, apta secundis nuptijs, eandem multis ad hoc interpellantibus, ob castimoniam amorem omnino spreuit. Quæ quàm deuotam in matrimonio vitam, & in viduitate vsque ad vltimam senectutem coram Deo duxerit & hominibus, si opus foret, totum, spero, natale solum testaretur cum adiacenti vicino. Aduerterat hæc, quòd quotiescunque & som-

*August.
lib. 2.
conf. c. 1.*

*Mater au-
toris som-
nians se
per aquas
incedere
vel mare
videre, præ-
sensit ali-
quid tri-
ste even-
turum.*

nium habebat in quo sibi peditare videbatur in a-
 qua, vel quando eadem mare aliquod est intuita,
 sine * fallo euentum postmodum in breui magna
 tristitiæ sensit, quantoque aqua maior, turbulen-
 tior, profundior videbatur, vel impetuosior, tanto
 grandior tristitiæ materia sequebatur. Latebat me
 materna hæc cõsideratio, quousque iam multis an-
 nis stãdo in ordine, de studio vniuersitatis VViē-
 nensis repatriavi, satis pro tunc nouus, quia solum
 fui tunc studens in sancta facultate Theologica.
 Vnde ipsa mihi confidens, coniecturam somnij re-
 tulit, & experientias plures, addidit, quia valde
 superstitiones & dæmonis fallacias timuit, se non
 credere diffinitiuè post talia somnia tribulationem
 sibi affuturam, sed timere illam, Deo committen-
 do, vnde visio illa somnialis venisset, vel quò iret,
 & exinde postremo ne deciperetur, à me consiliũ
 quæsiuit, quomodo sine offensa peccati se gerere in
 his deberet. Qui igitur sciui à iuuetute mea hanc ti-
 muisse Deum, & vitã timori huic cõcordasse in ef-
 fectu, doctrinã, quam præcedenti dedi capitulo, sibi
 tradidi, quã nõ mea industria, sed à quodã magno
 sacre pagine magistro in præfatis scholis didici. Nec
 discordat aquæ vel maris hæc visio, tribulationem
 denotans à modo sacri eloquij, quod per aquã sepe
 vult passionis illationem intelligi. Vnde propheta

a. b. som-
nium.

c. d. falso.

psal. 68.

quod dum in Abbatissam esset creata, reperit deformatissimum, magnis cum laboribus in religione reformauit ad plenum, & in temporalibus ditari procurauit plurimum. Hæc mihi aliquando retulit confidenter, quod quandocunque in somnis videret calicem, in quo sacramentum diuinissimum Eucharistię contineri solet, infallibiliter in breui postmodum pressuram aliquam mundi in se, vel in suis perciperet, & quanto in somnis profundius in calicem dabatur potestas videndi, tanto seuerior tribulatio sequebatur virgini. Accidit post hanc relationem longo tractu annorum me venire ad dictum collegium, vbi dicta domina mihi dixit. Ecce pater pro nunc bona pace fruor, sed in breui, vt timeo, grandis mihi obuiabit tristitia, quia somniũ de calice satis profundè inspecto nuper habui. Non multo deinde tempore elapso frater suus miles V Valterus ægrotare cœpit, & statim sublatus de hoc seculo. Fuit enim vir in armis strenuus, fama conspicuus, prudentia præditus, & dicti monasterij, ac reformationis eiusdem fautor supremus: quamobrem virgini aderat magna tristitia per calicem præsignata. Nam de passione locutura veritas ait filijs Zebedæi. Matth. 20. Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Et ibidem 26. orando pro oblatione dominicę passionis, dixit: Pater si fieri possibile est, transeat à me calix iste. Fuerunt meo tempore in ciuitate Basiliensi vna in domo duæ virgines, senioris, quæ 80. circiter annum attigit. nomen Anna extitit, quæ iuniorem suo sub regimine domestico habuit, etiam Annam nomine. Hæ reuera specula virtutum toti ciuitati extiterunt & adiacenti patrie. Prima quidem Anna & senior sanctè dudum migravit ad dominum. Iunior verò in fama bona viuit vsque hodie,

*Somnium
de calice
domini
pranun-
cium ad-
uersitatis.*

*Somnium
de pueris
vel inno-
centibus
presagium
tribulatio-
nis in
duabus
sacris vir-
ginibus.*

hodie, cui etiam, non ambigo, interior vita concordat. Deuotæ huius relatione, quam credo veridicam, sæpe didici, quod quodocunque de paruulis & innocentibus puerulis habet somnium, qualiter eos, videlicet, videat, aut iocos licitos cum eis habeat, de proximo virgini persecutio aliqua, aut tribulatio alia aduehitur. Idem per omnia seniori dum viueret eius in spiritualibus nutrici creberrimè cōtingebat. Nata enim fuit præfata iunior Anna à parentibus, qui residentiam habuerunt sub quodam mihi noto nobili solum nomine, hinc quia virgo iuuenis erat pulchra facie, & apta nuptui, eius semper castimonie dæmon insidiabatur per dictum nobilem, qui eam sæpe licet ingenuam, seruam facere copabatur, vt ex ea seruos plures habere valeret. Vnde nunc blanditijs sibi suadebat, vt matrimonio alicui de suis seruis copularetur, nunc minis terrere solebat ad idem. Quamobrem constans virgo de loco ad locum, & de patria fugam dare cogebatur. Et contra hunc accipitrem Dei columba antefatis puerorum somnijs sæpe præmunita est. Quando enim talia somnia habuit, statim de custodia sui corporis per fugam, vel per occultationem aliam sibi providebat, postmodumque experta est somnari verum præcessisse. Et fortassis diuina clementia ideo per paruulorum visum hanc præmonebat, quam in innocentia, castimonia, & patientia sine macula inuidiæ & peccati sibi præseruare volebat. Iuxta illud Matthæi 18. Nisi efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Certum est etiam paruulos in quotidianis passionibus & fletibus vexari: Vnde non mirum, si eorum imago, typum tribulationis solet præferre. Habeo præterea in Constantiensi diocesi cognatam nomine Helizabet laudabiliter

*Apparitio
crucis vel
passionis
Christi ips*

*Somnis,
signum
tribula-
tionis suc-
cessura in
aliquibus.*

*Linus de
pass. S.
Petri.*

Exod. 3.

*Dionysius
Areopagi-
ta.*

valde viuentem in thoro matrimonij, cui si aliquis ignota appropinquat tribulatio, hanc præagnoscit cum sibi in somnis apparet crux vel Christi passio: quæ admodum mihi retulit. Nulli autem dubium per crucem & passionem Christi tribulationem posse fatiliter designari. Qui, inquit, vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Luca 9. Et ipse Christus Petro obuias passuro dixit. Vado Romam iterum crucifigi, vt Linus & Leo de eo testantur. *PIG.* Quando somniorum visio est à diuino instinctu signum futuri, peto, an hoc fiat à Deo immediate, an boni Angeli ministerio? *THEOL.* Dudum hæc determinata est questio per M. dist. 8. secundi, & per beatum Augustinum lib. 3. cap. 26. de Trinitate, quod, Moyse & Paulo demptis, nunquam Deus immediate & nudè apparuit patribus & prophetis, sed reuelationes fiunt Angelorum bonorum ministerio, vt ex his vita nostra muniatur, quemadmodum petimus de Angelis in collecta Ecclesiæ. Quiniammo vbi scriptura testamenti veteris dicit Deum esse locutum, & apparuisse Moyse in rubo, & in monte Sinai, id alibi exponit de angelo vt testatur beatus Stephanus dicens Actuum. 7. Expletis, inquit, annis quadraginta, apparuit Moyse in deserto montis Sina angelus in igne flammæ rubi: Moyse autem videns admiratus est. Et infra de eodem. Hic est qui fuit in Ecclesia in solitudine cum angelo qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus nostris, qui accepit verba vitæ dare nobis. Est præterea doctrina beati Dionysij quod æterna sapientia ima summis iungit per media, id est, infimam rationalem creaturam per angelos, qui medij inter nos sunt et Deum, sanctis inspirationibus reducit ad diuina quæ sunt summa. Nō quin Deus ista se solo facere

facere posset, sed vt in hoc ordo diuinæ sapientiæ videatur, vt angelico ministerio eorum gaudium augeatur, & vt amicitia maior inter eos & nos teneatur. Nec dona per nuncium nobis transmissa paruspendere debemus, quia adhuc quicquid Angelus facit, & quæque secundaria causa, id primaria (quæ Deus est) plus agit, qui actiones nostras aspirando præuenit, & adiuuando prosequitur, vt cuncta nostra operatio ab eo incipiat, & ab eodem incepta finiatur.

De laude pacificorum. Quòd Deus mutis & surdis aliquando futura reuelat, & cum simplicibus in Eucharistia miracula operatur. Ac de quinque prophetie gradibus.

CAPIT. VII.

Aggregiamur proprietatem aliam, quæ est, quod formice per lineam vnã satis regiam, ad nidum redeunt, nec in via vnã aliam impedit, sed aliquando quasi pris osculo sibi mutuo pacis fœdera porrigere videtur. In quibus indurpta quædam amicitia nobis præmonstratur, pax & tranquillitas, quæ effectus sunt & fructus diuinæ charitatis, & verè aspiratorum sancti spiritus munere: de quibus apostolus ad Galatas 5: dicit. Fructus spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continetia, castitas. Hi igitur homines, in quibus signa talia reperiuntur diuinæ inspirationis probabilitatem satis præferunt. Ob quod Apostolus subiungit. Si viuimus spiritu, spiritu & ambulemus, non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.

FIG. Pauca, prout coniecturo nostro tempore reperiuntur morales formicæ, quæ talia signa vnitatis & pacis seruent erga se & proximos, quæque intra se, quæque diuinitus inspiratæ spiritu ducantur, iuxta mandatum Apostoli, quod ibidem præmittit. Dico autem spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis. *THEOL.* Quæstionem similem, & suspicionem talem supra libro I. cap. 6. tibi explodi. Verum vt pacis filios & filias, ac spiritus sancti alumnos de vtroque sexu fuisse agnoscas nostro tempore, duo de multis tibi exempla subiungam.

Surdus & mutus à natiuitate prædicis nutibus et signis reuerentium sacerdotis ab urbe Romana, & subuersionem sui nutritorii.

Fuit in ciuitate Constantiensi vir quidam pauper rebus. corpore ab ipsa, vt videtur, natiuitate, surdus & mutus, sed spiritu prophetico non inexpertus, humilis vita & habitu, pacemque cū hominibus, & amplius cum Deo, in puritate animi & in castimonia corporis habere studebat, nomē eius fuit..... Hic, vt à multis fide dignis percepī personis, quandoque futura, quandoque etiam occulta, quæ humanam latebant industriam solebat, non dico, prædicere quia lingue vsu carebat, sed nutibus præmonstrare manifestis. Nam in fratrum nostrorum conuentu Constantiensi multi talia expertos se fatentur. Huiusmodi habui consanguineum aliquando in dictæ ciuitatis collegio, quod ad Sanctum Stephanum vocatur, sacerdotem canonicum, & Deo, & Apostolorum principibus valde deuotum, qui relicta domo sua sub prouisione cuiusdam vetulæ virginis suæ consanguineæ, ad limina dictorum Apostolorum, peregrinationi se versus Romam dedit. In itinere autem quadam nocte casu in hospitio quodam ab alto cecidit, & quassato corpore, fractoque pede ibidem & in Romana curia multo tempore, & rediens tandem iacturas corporis passus est non modicas,

omissum est mansit vel quid simile.

dicas,

dicas, quæ tandiu durauerunt, vt præfata virgo
 domus eius procuratrix, & nullus in ciuitate Cō-
 stantiensi quicquam de sacerdotis aduentu sciret
 humano & iudicio. Venit interea certa die dictus *f. indicio.*
 mutus læta facie, iocundis oculis, & ore ridenti,
 plausibus manuum notificans virgini sacerdotis
 aduentum proximum, mirabatur ista, & sequenti
 die inopinatum læta recepit de naui sacerdotis ad-
 uentum. Nutriebatur hic mutus, qui pauper re-
 bus, per quendam ciuem Constantiensem satis di-
 uitem, qui mutum paulo minus naturali filio dili-
 gebat. Venit interea dies in qua per lacum adia-
 centem nauigio ire disponebat ad ciuitatem aliam
 aque propinquam & lacui, & dum in domo pro-
 pria esset adhuc peregrinaturus ciuis, vidit & con-
 siderauit hoc mutus, vnde nutibus, quibus valuit,
 domino suo suavit ne nauigio se committeret; sed
 renuebat ciuis; qui postquam domum exiuit, eum
 sequebatur mutus modis quibus poterat iterum
 coeptum iter dissuadens, tandem circa nauim
 miserabilibus gemitibus, vt antea, prohibere co-
 natus est, suum dominum, quem si nauigaret pro-
 tinus præsciuit moriturum in aquis, & minus pro-
 fecit. Cumque naus cum domino recederet à lit-
 tore, mutus, in eodem (vt dicitur) littorē magnis
 profusis lacrymis & apparatus lugubri domini fle-
 bilem recessum deplanxit. Aduersa igitur fortuna
 nauim in aquis mouente, ciuis eodem die aquis
 submersus est, & an mutus Dei claresceret spiritu
 ostensum est non modo ciuitati, sed toti adiacenti
 patriæ. Paulo antequam ad Coloniense transmissus
 sum studium, fuerunt intra ciuitatem ibidem due *Virginis*
 virgines, carne & animo sorores, vnanimes, & *sanctæ aquæ,*
 pacificè in vna domo vota suæ castitatis reddentes *frequen-*
 quæ distinxerant Deo in labijs suis, & labore ma- *ter com-*
 municare
 nuum

*solebat mi-
raculo: os
aperitur
vbi morbi
occlusum
ad corpus
Domini-
cum in-
strumis-
simum.*

num victum conquirentes tenuem. Vna autem ex eis, cuius anima primum placuit altissimo, quæ diuinissimum Eucharistiæ sacramentum multum dilexit, & deuotè sæpe solita est sumere, corpore infirmata est, & tandem morbus tanto inualuit, vt contractis neruis quibus labia & mandibula mouere consueuerunt, etiam adhibito toto conatu corporis & animæ, ora aperire nequiret ad cibum sumendum corporeum, tantoque superior mandibula inferiori coherēbat, vt vix vel nullatenus ad minutissimum sumendum cibum cum instrumento argenteo vel cocleari aperiri posset. Æstuebat interea cordis desiderio, se morti propinquare conspiciens, illud saluberrimum Christi viaticum, quod de terrenis cælestes nouit efficere, vt hoc munita præsidio fidētius migraret ad Christum, sed omnes vel plurimi formidabant id non posse ab ea sumi. Verum vt confiteretur sacramentaliter, quod prius sæpe facere consueuerat, & vt viso Christi sacramento, sic credendo saltem manducaret, aduocatus est sacerdos Eucharistiæ sacramentum afferens. Et cum absolutione pro peccatis præmissa, sacerdos ante faciem Christi sponsæ dominicum corpus eleuaret adorandum ab ea, statim & inopinatè tantam virtutem se percepit habere in corpore, & internum quendam instinctum in anima, vt subito ad animæ & cordis hiatus corporalia ora amplè satis laxaret, quibus confestim sacerdos dominicum corpus lætè immisit, & ita Christi sponsa, soror, & qui aderant admirantes Deo gratias de collato miraculo retulerunt. *P I G.* De vtroque exemplo aliqua quæstio animum meum pulsât. De primo, an surdus iste semper in dictis suis in quibus futura vel occulta prædixit, veritatem euentuum futurorum

*Dna qua-
stiones
circa præ-
dicta.*

rorum tetigerit. De secundo exemplo non video quid ibi prophetiæ spiritui ascribi valeat, cum ibi nihil, nisi de motu & apertione oris miraculum vel mirum aliquod affuisse videatur. *THEOL.* Non mihi hoc bene constat, sed esto quod in aliquibus errauerit, non mirum, cum hoc veris prophetis aliquando accidisse legatur, vt de Nathan. 1. Paral. 17. patet, qui Dauid insit domino ædificare domum. vt putabat, Dei spiritu, quod postmodum reuocauit. Mens enim prophetæ, vt sanctus Thomas docet in summa, dupliciter à Deo instruitur. Vno modo per expressam reuelationem. Alio modo per quendam instinctum, quem interdum etiam nescientes humanæ mentes patiuntur, vt beatus Augustinus dicit 2. super Genesin ad litteram de his ergo quæ expressè per spiritum prophetiæ cognoscit propheta, maximam certitudinem habet & pro certo habet, quod hæc sibi sunt diuinitus reuelata. Vnde dicitur Hieremiæ, 26. In veritate misit me dominus ad vos, vt loquerer in aures vestras omnia verba hæc. Sed ad ea quæ cognoscit per instinctum, aliquando sic se habet, vt non plenè discernere possit, vtrum hoc cogitauerit aliquo diuino instinctu, vel per spiritum proprium. Non autem omnia quæ cognoscimus diuino instinctu sub certitudine prophetica nobis manifestantur. Talis enim instinctus est quiddam imperfectum in genere prophetiæ. Vnde beatus Gregorius super Ezechielem propter præallegatum prophetam Nathan dicit. Sciendum est, quod aliquando prophetæ sancti cum consuluntur, ex magno vsu prophetandi, quædam ex suo spiritu proferant, & se hoc ex prophetiæ spiritu dicere suspicantur. Non ergo mireris, si aliquando non euenerunt quæ à muto isto prædicta

Thomas
2. 2. q. 78
ar. 4.

cap. 17.

*c. d. cog-
noverit.*

Hemil. 1.

prædicta fuerunt, quem tamen nec in alijs didici
 esse deceptum. De secundo dubio non absolui po-
 teris, nisi gradus quosdam prophetiæ noueris,
 quos sanctus doctor, vbi prius, ponit. Sunt enim
 quinque. Primus ascendendo & infimus est, cum
 aliquis ex interiori instinctu mouetur ad aliqua
 exterius facienda, sicut de Samson dicitur Iudicū
 decimo quinto quod irruit spiritus domini in eū,
 & sicut solent ad ardorem ignis ligna consumi, ita
 & vincula quibus ligatus erat dissipata sunt & so-
 luta. Et propter istum modum tibi dixi exemplū
 secundum, quia iste gradus locum habere videba-
 tur in apertione oris dictæ sanctæ fœminæ. Secun-
 dus gradus prophetiæ est, cum aliquis ex interio-
 ri lumine illustratur ad cognoscendum aliqua co-
 gnoscenda, vel agenda, ad humanam conseruationem,
 vel conuersationem pertinentia, quæ tamen
 * non excedunt limites naturalis cognitionis, sicut
 dicitur de Salomone 3. Reg. 4. quod locutus est pa-
 rabolas, & disputauit super lignis à cedro quæ est
 in libano, vsque ad hyslopum quæ egreditur de
 pariete, & disseruit de iumentis, & volucris, &
 reptilibus, & piscibus. Et hoc totum fuit ex diui-
 na inspiratione, nam præmittitur: Deus dedit sa-
 pientiam Salomoni, & prudentiam multam nimis.
 Hi tamen duo gradus sunt infra prophetiam pro-
 priè dictam, quia non attingūt ad supernaturalem
 veritatem. Memineris autem quod de prophetis
 propriè dictis loqui non vellem per omnia. Ter-
 tius gradus est, quando aliqua supernaturalis ve-
 ritas per lumen intelligibile alicui manifestatur
 imaginaria visione per similitudinem corporaliū
 rerum ducentium in supernaturalem veritatem:
 & talem prophetiam habuerunt omnes illi qui
 numerantur in ordine prophetarū in textu biblię.

Qui

*Quinque
 gradus
 prophetiæ
 ex B. Tho-
 mas 2. 2.
 q. 74. ar.
 3. c. 3.*

*adieci ne-
 gationem
 ex orig.*

Qui etiam ex hoc specialiter dicuntur prophetae, quia prophetico officio fungebantur: Unde ex persona domini loquebantur dicentes ad populum. Hæc dicit dominus. Quod non faciebant illi qui hagiographa conscripserunt, quorum plures loquebantur frequentius de his quæ humana ratione cognosci possunt, non quasi ex persona dei, sed ex persona propria, cum adiutorio tamen diuini luminis. Quartus gradus est, quando per lumen intelligibile reuelatur aliqua supernaturalis veritas absque imaginaria visione, & sic Dauid est & dicitur propheta per excellentiam, quia accepit reuelationem intelligibilis & supernaturalis veritatis absque imaginaria visione, & quia plenius etiam Moyse cognouit & expressit mysteria incarnationis Christi. Non tamen intelligas, quod aliquis in via intelligat etiam supernaturaliter sine phantasmatibus, quia hoc est contra philosophum, & Dionysium i. cap. cœlestis Hierarchiæ. Illustratio enim diuini radij in vita præsentis non fit sine velaminibus phantasmatum qualiumcunque, quia connaturale est homini secundum statum præsentis vitæ, vt non intelligat sine phantasmate. Quandoque tamen sufficiunt phantasmata, quæ communi modo à sensibus abstrahuntur, nec exigitur aliqua visio imaginaria diuinitus procurata, & sic dicitur reuelatio prophetica fieri sine imaginaria visione. Quintus gradus & supremus est, quando veritas supernaturalis nudè ostenditur intellectui per lumen supernaturale sine imaginaria visione, vt Moyse & Paulo communicatum est, videre, videlicet, diuinam essentiam, secundum Augustinum in libro super Genesin ad literam. Hæc omnia de sancto doctore sumpta sunt, per quæ satis iam patet quæ viæ sint rectæ, per quas diuino

August.
lib. 12 de
gen. ad lit
c. 26. 27.
& 28.

instin-

instinctu boni diriguntur sine errore.

De sollicitudine pro thesauro virtutum habendo. Et de militibus virtuosè pro republica laborantibus, vel pro fide.

CAPIT. VIII.

OMnes unum locum obseruant, in quem thesauros suos ponunt & recondunt, vt videlicet; congregent in messe quod comedant. Et hæc bestiarum nostrarum conditio quemque docet in præsentī vita fructus virtutum quos potest conquirere, tales in tuto loco, velut animæ thesauros, in cælo, non in terra recondere. Vnde glossa super verba. Formica parat æstate cibum sibi, & congregat in messe, quod comedat. Prouerbiorum 6. sic dicit, Si animal principe carens, rationis expertus, natura duce sibi in posterum prouidet, multo magis tu ad imaginem Dei conditus; ad videndum gloriam eius vocatus, tanto magisterio adiutus ad ipsum conditorem * debes in præsentī fructus bonorum operum congregare, quibus in æternum viuas in futuro. Hæc enim vita messi cõparatur & æstati, quia nunc inter ardores tentationum tempus est colligendi futurorum, merita præmiorum: dies iudicij hyemi, quia nulla relinquitur facultas laborandi pro vita, sed tunc cogetur quisque de horreo prisce * affectionis quod recõdidit proferre. Hinc 1. Timot. vltimo dicit Apostolus discipulo: Dimitte huius sæculi præcipe, non sublime sapere; neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, qui præstat omnia nobis abundè ad fruendū, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facillè tribuere

Gloss. ord.

*rest. ex
orig. pro
omnes.*

*orig. actio
nis.*

tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam. Et veritas dicit Matthæi sexto. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi ærugo & tineademolitur, & vbi fures effodiunt & furantur: thesaurizate autem vobis thesauros in cælo, vbi neque ærugo, neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt, nec furantur.

PIG. Aliquem si nouisti diuitem nostra sequentem animalia, & sibi sic thesaurizantē, vt suades, peto in medium proferas. *THEOL.* Tam de numero religiosorum, quàm de cœtu secularium tales reperi. Fuit enim meo tempore cipis quidam in ciuitate Columbariensi Basileensis diocesis vxoratus, Petrus nomine, diues in terrena substantia, & meditationi dominicæ passionis adeo assuetus, vt quotidie per quinque missarum tractus temporis eum in nullo tæderet sanctis insistere meditationibus. Hic vxore defuncta tandem conuersus factus est in curia sororum nostrarum monasterij, quod in Subtilia dicitur, cui diuitias suas omnes obtulit, demptis quadraginta circiter aureis, quos inscia sua priorissa, & ignorante vicario monasterij, proprietatis captus vicio, in quadam bursa collo proprio occultè suspensa, tempore satis multo portauit. Cum igitur diu miser iste vicium celaret proprietatis, debilis esse cœpit, & quia antea in sæculo vitam Christo deuotam duxit, ab eodem & Dei genitrice, quam plurimum dilexit, misericorditer visitatus est. Nam vice quadam cum maneret solus, ad se vetulam quandam malignam cum acuta furca ferrata, cum qua fenum vel simus colligi solet, intrare vidit, quæ grauem ictum fratri in latere dare videbatur, sed adiutorio beatissimæ virginis inuocato, ipsa

*Religiosus
proprieta-
rius per-
cutitur
diuinitus
& renun-
cians pro-
prietate
sanatur.*

eandem vetulam propulsauit, & sic visio disparuit. Vicariusque dicti monasterij ad visitandum fratrem Petrum prædictum venit, qui quomodo haberet inquisiuit. At ille respondit. Satis bene haberem, nisi quod vetula quædam mihi in visu grauem ictum dedit, quem cum dolore magno sentio in latere, & nisi Dei genitrix me liberasset, iam fortassis finem haberem vitæ. Volens autem vicarius videre locum puncturæ, bursam cum aureis ibi pendentem reperit, & ait. Certè in anima tua frater mi ad mortem reuera per dæmonem vulneratus es, qui pessimum proprietatis vicium iam diu velut occultus recepisti. Resigna igitur proprio frater, & Dei genitricis meritis sanaberis animo, de corporis verò sospirate tibi dominus providebit. Exindè compunctus frater paupertati perfectè se subiecit, & diu postmodum viuens, tandè sine fine quieuit. De seculari verò cœtu noui & nosco militem in Sueuia Constantiensis diœcesis, nobilem natu, procerum statura, opibus diuitem, animo virilem, sagacem ingenio, & in armis exercitatisimum; sed quod his longè maius est, Ecclesijs deuotum & Deo, misericordem in pauperes, piuum in miseros, & omnium virtutum inter nobiles speculum, qui etiam post vnus, quam habuit, vxoris deuoræ obitum viduus manens, se castrauit non materiali ferro, sed castitatis euangelicæ cauterio. Hic (vt à suo commilitone percepi fide digno, & penè toti constat patriæ) tam sedulus est & tuit in ecclesijs cum moram trahit in ciuitatibus, vt clericus plus quàm laicus esse censeatur; sed in actuali militia, vbi iustitiam pro se gerit, nullum in campis, vel vix in armis habere parem dicitur aut secundum. In itineribus verò vbicunque pauperes Christi intuetur est largissimus adeo, vt nullus

Miles iustus pro fide pugnans & acceptis vulneribus sanatur diuinitus.

Nullus ferè miser sit, qui se abscondere valeat à calore eius. Porro ante modicos annos, quando crux predicabatur contra Hussitas & VVickliphistas Bohemicos, & frequentibus annis exercitus fidelium de superiori Alemania cruce signati aduersus fidei hostes proficiscerentur versus Bohemiam; nec proficerent, nescio quo Dei iudicio, semper hic miles grauibus expensis interfuit, paratus mori, vel vincere pro fide tuenda. Cumque tandem fideles tepesacti hereticam prauitatem inuadere desisterent, excepto vnico constantissimo, reuera Christianismo principe Alberto duce Austriæ, qui continuum certamen hæreticis intulit, cruciabatür animus militis plurimum, quod ferè nullus nobilium, nec ciuitatenses imperij modo congressum hæreticis dare disponebant. Zelus igitur domus Christi militem comedere incæpit. Vnde vna die motus ait ad quosdam suos nobiles & iuuenes cõsanguineos. Cur, quæso, inertix vacamus & ocio in nostris partibus? Scimus ducem Austriæ, à cuius domo multa habemus feoda, vexari per perfidos: me, si placet, sequimini, capitaneus vester ero, vos stipendium, si placuerit, recipietis, Deus mihi providebit. Placuit sermo iste tironibus prædictis, cum quibus per centum ferè miliaria Theutonica lia ad Austriam descendit. Habuerunt autem ad maius quadraginta viros equestres armis & animis electos & munitos. Cumque à duce Alberto sibi dari poscerent locum, in quo quotidianis guerris possent vexare hereticos (pro tunc enim nulla expeditio ducebatur contra eos actu) castrum eis fidelium quoddam datum fuit versus Bohemiam ad tuendum, circa quod raro, vel nunquam perfidi comparuerunt postmodum. Petierunt deinde locum alium tam propinquum infidelibus, vt quoti-

*Psal. 18.**Zelus Alberti ducis Austriæ contra hereticos.**Psal. 68.*

dianum certamē habere valerent, alioquin recessū de terra minabantur: vnde miles cum suis per ducem Austriae datus est ciuitati Iglauensi in tutelā, quæ proxima fuit hæreticis, prope cuius portas sæpenumero, immo in ipsis aliquando portis, hæretici pisces & alia victualia vi catholicis paulo antea capere tunc consueuerant. Quibus miles cepit obsistere, & multis dietim occisis in tantum perfidos compefcere, vt nedū prope ciuitatis portas, sed nec in propinquo territorio aliquis cōparere auderet perfidus. Habuit eodem tēpore hæreticorum secta capitaneum insignem audaci malitia Zischa nomine, qui prænarrata omnia vindicare disposuit. Nam vna die duas acies armatorum disposuit, primam de quadringentis viris fortem, cui commisit, vt mane sequentis diei villagia fidelium circa Iglauiam incenderent, & ita militem Christi ad exeundum ciuitatem suam prouocarent. Secundam verò longè maiorem expeditionem collegit, in qua ipse primam sequendo, eidem si inuaderetur succurrere disponit. Prima igitur acies infidelium mane extra Iglauiam, vt ordinatū est, in campis comparuit, & Christi militem ad exeundum prouocauit. Qui statim ad vicinum quendam locum pro quibusdam armatis vocandis nuncium direxit, & stipendiarios ciuitatis secū exire inuitauit, ad explorandum exercitum aduersariorum, & ad inuadendum eundem, si oportunitas assisteret, inuitauit. Quo viso, ciuitatis stipendiarij militi dixerunt. Ciuitatis tuitio nobis principaliter est commissa, nec expedit vt tam pauci impropotionabilem nobis armaturam aggrediamur. Tunc conuocatis suis, miles more Machabæi ait. Ecce audistis, isti perfidos non aggredientur, quæso igitur Christi inimicos inuadamus: spero enim
aliqui

aliqui alij ex nostris, pro quibus direxi, tempore medio venient, paucitatem nostram non timeam, raro vidimus multitudinem, quæ regi nequit, esse victricem; aut victoriam obtinebimus, aut occumbemus. Ex primo laudem coram Deo, & mercedem, atque gloriam militiæ: ex altero habebimus martyrîum, quo genere mortis nihil foelicius. Quo audito quadraginta isti viri parati mori, munitionem perfidæ concionis aggressi sunt, currus quibus se fortissimè circumdederant, velut leones, frangere cœperunt, & introitum quendam ad hostes per cincturam curruum, qua se circumdederat, velut portam quandam fecerunt, in qua bellantes mutuo, militi quadraginta duo vulnera dederunt, quibus prostratus, raptus est inter hostes. Nectamen sui à cœptis destiterunt. Tãta enim constantia bellantes perseverauerunt, quovsque hæretici territi in opposita parte munitionem propriam fregerunt, & fugam arripuerunt. Venerunt enim medio tempore quidam fideles pauci in succursum prioribus, cum quibus tota expeditio hæreticorum in fugam versa, prostrata est & occisa, paucis Baronibus eorum reseruatîs & captivatis; & ita Zischa cum suis fugere coactus est. Victores ergo redeundo reperierunt militem semivivum, & vsu rationis carentem ex plurimo sanguine effuso; quem in civitatem, delatum omnis plebs lamentabatur, sed, ex Christi gratia, die altera uti perfecta ratione cœpit: Et ut ipse miles mihi retulit, non tam humano medicamine, quàm divino munere ab omnibus vulneribus plenè sanatus est in brevi dierum spacio. Vidit eodem tempore miles iste nocte quadam mentalibus oculis Christi matrem, cui semper solebat obsequi devotissimè, se consolantem, & sibi suadentem

ne tristaretur de lacerato & sauciato corpore, quod exinde amplius animæ erat profuturum. Apparebat denique sibi tunc in visione quomodo intueretur arborem quandam grandem crescere ex corpore proprio, cuius stipites & rami de terra per aëra marcescentes & aridi protendebantur, & sine fructu exclusiue vsque ad cælum, vbi primo virentibus folijs fructus vberes in cælo produxerunt. Per quæ, vt rei euentus postmodum docuit, militi dabatur intelligi, quod in terris pro tanta fidei victoria non condignum à terrigenis præmium, sed in cælo thesaurum habere debuit. Viso enim quod miles iste, qui velut peregrinus in terra Austriæ extitit, talem de hæreticis triumphum reportasset, inuidia quosdam nobiles legnes & yecordes tetigit, quæ militem Christi apud principem falso de quibusdam accusauit, à quibus tamen, certum est, sufficientissimè postmodum miles se expurgauit. Et quia (vt mihi constat, qui pro tunc in Austria V. Viennæ sententias legi) domum militis in proprijs partibus necessitas ardua inuasit, idcirco de consilio cuiusdam valde deuoti & litterati Theologie magistri secularis, Austriam cum suis, quæ eo fortè digna non fuit, recedendo reliquit, & ad propria remeauit. Vndè cum in * bona diu postmodum memoria eius habita esset, quidam de maioribus Austriæ baronibus, & de probioribus, me præsentè, ironicè contra quosdam ait. Hunc, inquit, virum sustinere non potuimus. Habuit hic tiro, (vt mihi retulit) auum militem strennuissimum, * qui in regno Hungariæ verum regem Hugarorum de castro, quod ibi habuit, iuuare solebat. Erexerat autem se pro rege regni tunc quidam Baro potens aduersus Hungariæ regem, quæ quotidianis satis molestabat guerris. Et quia miles tyranno

f. bono.

rest. pro
quia

Audax

respc. à ho
sti datum

tyranno multas intulit molestias, ei insidias posuit, & in campo veri captiuauit, eique ligato dixit tyrannus. Quid, quæso, mecum ageres, si ego tuus essem, sicut tu meus es modo captiuus? Respondit miles. Te reuerâ in arbore proxima suspendio interimerem, quia nullo iure fulcitus regnum domini mei regis vexas. Cui tyrannus. Hęc tuæ mortis est sententia. Vnde protinus laqueo quæsito famulis præcepit, vt abductum in proxima quam reperirent arbore suspendio iugularent. Receperunt ergo hostes militi arma sua omnia, vt in illis iam confidere non posset. Igitur dum eques duce-
retur inter equites, habens in brachio laqueum, quo ab aduersario tenebatur, capta oportunitate, inopinatè & in ictu oculi miles laqueum de manibus ducentis excussit, aduersarij sui, qui eum captiuum ducebat, gladium extraxit, & vno ictu occidit, sicque pungens equum, quem habebat bonum, fugam inijt. & versus castrum proprium properauit, à quo sui eum præuidentes descendendo tuebantur, & hi qui militem in sequebatur illico perditam iam præda recesserunt. Ista si olim gentiles vidissent, haud dubium fortunę ascribissent, iuxta illud: *Fortuna audaces ipsa iuuat.* Nos virtutibus iustitiæ & fortitudinis ista ascribamus, quia hæ sunt quæ nobilibus bonis, thesauros in cælo recondunt.

à captiuo milite iusto, & euasio suspendenda è manibus eum deducentiũ ad mortẽ.

Virg. 10. Ænsid.

Quis sit odor bonus in moribus. De sanctè in matrimonio, & castè viuentibus. Et utrum bonus Angelus aliquem hominem in bono possideat, sicut malus in malo.

Occurrit alia conditio, videlicet, quod formicarum nidus ac. rum quemdam & ponticum atque odorem b. emittit delectabilem. Nidus, ut nouimus, * omnis auium fecundarum & prolificantium propriè solet esse habitatio & domicilium. Volucres enim cœli (ait saluator) habent nidos suos. Lucæ 9. Odor verò delectabilis virtutum redolentiam, famam, & exemplar significat, atque Christi sanam doctrinam: vnde & 2. Corinth. 2. dicit Apostolus. Deo gratias, qui semper triumphat nos in Christo Iesu, & odorem notitiæ suæ manifestat in omni loco, quia Christi bonus odor sumus Deo, in his qui salui fiunt, & in his qui pereunt: alijs quidē odor mortis in mortē, alijs verò odor vitæ in vitam. Per nidum igitur formicarum odoriferum & olentē suauiter, vita & habitatio intelligi potest bonorū coniugatorum in fecunditate liberorū sese mutuo, & totam domum virtuosè regentium, quorum tabernacula admiratur propheta, cum dicit. Quam dilecta tabernacula tua domine virtutū? concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur nidum sibi vbi reponat pullos suos. *FIG.* Vidistinè vnquam domesticales coniugatorū in medio seculi, de quorum conuersatione & vita virtuosa similitudo & proprietas præfata formicarum, & dictū prophete merito verificari valeret tuo iudicio? *THEOL.*

Quantum mea se extendit consideratio, non semper ista, sed sæpius reperi, de quo duo tibi exempla monstrabo. Vnum tibi, supra libro primo cap. quarto, partim recitavi de virgine quæ maleficium clerici & dæmonis euasit meritis beatæ sēper virginis Mariæ. Hæc enim postmodum columbino animo nupti tradita est cuidam verè simplici & recto,

*Exēp. con-
ingū san-
clē couer-
sanium
in cōiugio.*

recto,

reſto, actimenti Deum iuenculo, cum quo gigne-
 re meruit plures hodie viuentes filios, & vnicam
 filiam, quos natos ita ab ipsis cunabulis nutriue-
 runt, vt iam adulti ſpeculum totius patriæ exiſtant
 omnes, & quilibet in ſtatu ſuo licito quẽ arripuit.
 Nam vnus filiorum caſtus & deuotus factus eſt
 ſacerdos, reliqui matrimonio iuncti ſunt, & multi
 viuunt laudabiliter: Filia autem ſub voto virgini-
 tatis matri obediens eidem cooperatur in domus
 regimine. Nullã vnquã diſſolutio, nullũ ſcurrilita-
 tis verbum, aut deriſorium parentes horũ in ſua
 domo ſuſtinuerunt audire vel loqui, minimẽ no-
 mẽ Dei in vanũ ſumã quoquã, & vagari ocio: ſed
 domus regimen ſi vidiffes, plus monaſterio, quã
 comparaffes hominum ſecularium habitaculo, niſi
 quod vir & vxor ibi pariter habitauerunt, perfe-
 ctẽ tamen ſub lege per Apoſtolum data cõiugibus.
 Agrotare autem in bona ſenectute cõepit maritus,
 & publicẽ cum gaudio familiæ ſuæ dicere. Scio
 me de hoc migraturum ſeculo infirmitate præſen-
 ti, de quo gauiffus ſum corde, quia nihil amplius
 me in hoc mundo delectat viuere, dixit, & factum
 eſt vt prædixit, quia ſumptis ſacramentis Eccle-
 ſiaſticis deuotẽ in breui poſtmodum diem clau-
 ſit extremum. Reliquit autem Deo deuotam iam
 viduam, quæ prius matrona exiſtens ſanctarum
 coniugum, modõ ſancta mater eſt & conſolatrix
 viduarum ſibi complicum. Eſt præterea in ciuita-
 te Baſileenſi minori, Conſtantiẽſis diœceſis, ho-
 die Margareta nomine vidua, annum attingens
 propẽ ſexageſimum, quæ cum primum eſſet
 nubilis ſuæ iuuentutis tempore iuncta eſt matri-
 monio viro cuidam honeſto ſecundum ſeculum,
 ſed nõ tam Deo ſupplici, quantũ vxor extitit. Fuit
 enim ipſa corporali ſpecie pulchra facie, & elegãtis
 corporis,

1. Cor. 7.

Alterum
 exemplũ
 de eadeſſe
 re.

.i. quod
ei conue-
niat.

corporis, quod in lege coniugij sic coëgit seruire spiritui per orationes crebras, ieiunijs & abstinentia, vt instinctu sancti spiritus de rebus occultis futuris & præsentibus * suæ sanctæ vitæ accommodum distinctius, lucidius, & frequentius percipere mereretur, quam de virgine aliqua senserim. Omnia mundana fugit pro posse solatia, quando valebat, festiuis ad minus diebus, & alias quotidie ecclesiarum attriuit limina, prædicationi diuini verbi delectabiliter interfuit, & sãctos libros pro posse legere studuit, quorum sententias, & vitam Christi ac passionis eiusdem summum beneficium in domo, in foro, & in vijs publicis, immo in domo siue laboribus corporeis, frequenter, adeo deuotè & feruenter animo sciuit reuoluere, ac si præsentia in scripto conspiceret. Et licet viro, quantum vxoris intererat, valde inuita exactum redderet debitum, id tamen reciprocè nullatenus ipsa exigebat, sed ne istis casta mens occuparetur, preces ad virginem beatissimam (quam dilexit plurimum) coëpit multiplicare, vt à suo filio purissimo, marito donum daretur maioris continentia, quam hætenus habuerat in matrimonio. De adulterio enim ibi nulla aderat suspicio. Quæ casta petitio feminae tam fuit efficax, vt Venus in viro penè eradicata esse videretur. Nam maritus de se postmodum admirabatur sæpius, vnde sibi hoc castimonie munus, quod in se sentiebat præter solitum, aduenisset: Sciuit quippe nec abstinentia, nec precibus, nec ieiunijs id petisse à Deo, quod vxoris merito à Deo dabatur. Propterea quadam vice satis benignè secreto vxori dixit: Credo, inquit, (ni fallar) me frigidum esse, sed nescio qualiter procurasti. Non enim castam coniugem de maleficio suspectã habere potuit, quã summo horrore talia detestan-

tem nouit. Habuerunt tamen in simul generatione casta natos quosdam, quos mater omni conamine Deum timere docuit à sua primæua ætate. Ceterum (quod dictu vix est credibile) occupata in domus distractiuis laboribus, vel vexata debilitate in puerperio, aut in necessitatibus proprijs ministrans proprijs infantulis, mens sanctæ feminæ inter ista sæpius altiolem & deuotiolem de rebus diuinis Christum concernentibus contemplationis gradum actu habuit, quàm me triginta annorum religiosum professione & nomine vnquam scio habuisse. Inter quas visiones, prout in ea sæpe didici, diuino spiritu præuidit, quæ humanitus præscire non poterat, de quibus tamen reuelationibus modicam æstimationem faciebat, sed de diligendo Deum, & de obseruandis Christi præceptis & consilijs sine peccato maximè curabat. Destituta autem tandem viro licet esset nubilis, nulum tamen de cetero virum, Christo quem elegit, præferre voluit, sed solam filiolum, quam pater reliquit secum vidua hodie puto sancta Deo militare non desinit tam perfectè, vt nonnunquam eam à bono possessam esse angelo conijcerem.

P. I. G. Animo meo sæpe irrepfit dubium, vtrum boni Angeli & spiritus quosdam Dei famulos & famulas tales intrando in bono possideant, quemadmodum maligni spiritus non dubium in malo sibi traditos obsident? *T. H. E. O. L.* Credo quæstionem tuam ad partem affirmatiuam veram, & apud plures doctores scio admissam esse. Non tamen intelligendū est, à sanctis Dei Angelis quæquam possideri cum priuatione vsus rationis, qua mediante necesse est meritorium actum perficere, sed sua inhabitatione corpus & animam regerent discretè. Et cum secundum Beatum Dionysium

*Dionys de
diuin. no.
c. 4. p. 4.*

*Bones an-
gelos pos-
sidere ali-
quos in
bono va-
rijs probat
modis.*

*Species
gratiosa
coniugata
euauit et
succesit
ingrata et
horrida
ob admif-
sum adul-
terium,
sed per
pœnit sa-
cramenſi
vultus pri-
ſtinũ de-
corẽ recu-
perauit.*

nyſium ſint ſpecula mundiffima, & lucidiffima,
& promouent ad diuinum famulatum; quorum
contraria dæmon obſeſſis infert corporibus. Quod
autem Angeli boni quosdam Dei ſeruos quodam-
modo poſſideant, vel obſideant, patet experien-
tia, patrum exemplis, ratione, & ex ſacra ſcriptura.
Experientia quidem, quia ſicut videmus à dæmo-
ne poſſeſſos, vel eiſdem familiares, vt maleficos,
& eorum diſcipulos, in vultu deformitates ocu-
lorum, faciei, vel geſtuum contrahere horribiles
ad inſpiciendum alijs hominibus, quæ nulli du-
bium effectus ſunt malicioſiffimæ præſentię dę-
monis: ita eos qui toto niſu Deo & virtutibus in-
ſeruiunt potiſſimè caſtos corpore experimur, gratã
faciẽ, benignos geſtus, & intuitus humaniſſimos
etiam peccatorũ aſpectibus præferre. Nam charitas,
gaudium, patientia, benignitas, & ſimilia ſunt (vt
Apoſtolus ad Galatas quĩto dicit) effectus ſpiritus
& fructus. Noui aliquando nobile & deuotum mi-
litem, de quo dicam inferius libri quarti capitulo
decimo, qui vxorẽ pulchrã habuit deceptã occultẽ
pauliſper à quodam adultero, cui ſatis cõglutinato
amore affecta & infecta erat. Expertus illud miles
maritus prudens, qui animã perditæ vxoris curare
volebat, ſecretè vxorẽ accerſiuit, vultum eius (vt
mihi miles retulit) horridum nimis vidit, ei ſanctis
& pijs monitionibus contritionem ſuper ſcelere,
& pœnitentiæ ſacramentum ſuaſit, & per Dei gra-
tiam ad hoc exequendum vſque perduxit. Quo fa-
cto, & ſacramentali ſumpta pœnitentiã à ſacerdote
recedens, caſto marito militi viſa eſt priſtinã recu-
peraffe faciei ſpeciem totaliter, quam antea ſenſi-
biliter perdiſſe videbatur. Patet propoſitum pa-
trum exẽplis. Nam ſanctus pater Equitiuſ, de quo
beatus

beatus Gregorius primo dialogorum refert, ab an-
 gelo possessus esse videtur Seraphico, qui licet nul-
 lū sacrum haberet ordinē, nec missus foret ad præ-
 dicandū à summo pontifice, tamē tanto feruore ac-
 census exiit ad conuertendum fideiū animas ab
 amore mundi ad diuinum obsequium, vt per ec-
 clesias, per castra, per vicos, per singulorum quoq;
 fidelium domos circūquaque discurreret, & ad a-
 morem patriæ cœlestis corda audientiū excitaret.
 Cuius rei causam, cum ab eo ei familiaris Felix re,
 & nomine admirando sciscitaretur. Respondit
 Equitius. Ea quæ mihi loqueris, ego quoque mecū
 ipse pertracto, sed nocte quadā speciosus mihi per
 visionem iuuenis astitit, atque in lingua mea medi-
 cinale ferramētum, id est, fleubotomū, posuit, di-
 cens: Ecce posui verba mea in ore tuo, egredere ad
 prædicandū: atque ex illo die, etiamsi voluero, de
 Deo tacere non possum. Legimus insuper in Vin-
 cētij speculo historiali, quendā Cisterciēsis ordinis
 Abbatē, à sancto Petro ordinis eiusdem cognomi-
 ne monoculo interrogasse, quomodo posset sem-
 per in eodem statu æquanimiter perseuerare. Re-
 spondit Petrus. Cum essem nouitius quasi quidam
 spiritus sensibiliter visus est in me intrare, extunc
 vsque nunc sēper illa vis, illa reffectio mihi domi-
 natur quodāmodo, regit me, & me deducit vt ouē
 Ioseph, sparsum per exteriora, frequenter intror-
 sum colligit, nolentem intendere orationi cogit, ea
 quæ oculis ingeruntur, aut auribus facit inter-
 dum non sentire. Porro scripturis sanctis dicta
 opinio non est absona, sed concors potius. Audi-
 ta enim voce angelica spiritus in Ezechielem
 prophetam sanctum ingressus esse dicitur, Eze-
 chielis secundo, vbi sic habetur: Audiui vocem
 loquentis (inquit propheta) & dixit ad me:

*Greg. l. 1.
 dial. c. 4.
 Exempl.
 angeli ba-
 ni B. Equi-
 tium pos-
 sidemus
 Et ad præ-
 dicandam
 iugiter in-
 sistantis.*

*Vincens. in
 spec. hist.
 l. 30. c. 28
 Alterum
 de eodem
 vs S. Petri
 monoculū.*

Psal. 79.

Fili

Fili hominis sta super pedes tuos, & loquar tecum. Et ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, & statuit me super pedes meos. Constat autem istum spiritum Angelum bonum, fuisse omnium doctorum iudicio catholicorum. Rationi etiam consonat, quod cum bonus spiritus sit fortior malo spiritu, & fauorabilior amantibus eum & ei obsequentibus, quam malignus spiritus suis fautoribus hominibus peruersis, & Deus pronior est ad miserendum, & præmiandum, quam ad puniendum, cur non maiorem potestatem tribueret super hominem eum colentem bono angelo, quam maligno spiritui super Deum offendentibus? In his igitur contenti rationibus ad aliam formicarum proprietatem properemus.

Fœtor luxurie assimilatur sulphuri: & quanto sit fugienda. Et de castitate, aut virginitate, qua sicut corpus tueri potest.

CAPIT. X.

Fœtida multum odiunt, ut sulphur, cornu ceruinum adustum, & origanum, quasi formicarum supersunduntur domibus, ex eis migrant ad locum alium. Vnde qui eas fugare volunt à suæ habitationis domo, eisdem pulueres cornu ceruini immittunt adusti, vel fumigant sulphure, aut origano. Per fœtida, & sulphurea sacra scriptura dat intelligere Venerea. Vnde Genesis decimonono. Dominus pluit super Sodomam & Gomorram sulphur, & ignem, ut fœtida & abominabilia eos viros punirent, quos luxuria fœdauerat. Et Ecclesiastici. 9. de incontinentibus feminis dicitur: Omnis mulier quæ est fornicaria

caria, quasi steruus in via cōculcabitur, colloquium enim illius, quasi ignis exardescit. Has immundicias quia diuina gratia beata Agnes euasit, idcirco teste beato Ambrosio, stans in medio flammarum *Ambros. ser. 90.* speciales virginis filio, & eiusdem patri laudes retulit, quod carnis, videlicet, spurcicias immaculato calle transiuit. Virginibus igitur, & cōtinere uolentibus dicta fornicarum conditio necessaria est, quia talibus castis omnia uelut morticina fugienda sunt in uerbo, & opere, in cogitatu, & delectatione, in gestu, & contagione, quæ fœtorem in se notare possunt luxuriæ. Et si à talibus se alienare aliter nequeunt, potiùs domus & habitatio propria relinquenda est, & migrandum ad locum alium. Cum multis enim uitijs in facie pugnandum est, istud uerò Venereæ uoluptatis contagium non melius quàm fuga vincitur. Fugite, inquit Apostolus, fornicationem. Ioseph iuuenculus in hoc prudenti consilio usus est, qui procantem feminam reliquit, & relicto pallio fugam iniit. Tanto denique multæ uirgines fœtorem hunc horrebant luxuriæ, ut non solum domum, & patriam, sed etiam vitam relinquerent pro tuenda castimonia, de quibus Passionale sanctorum refertum est.

*1. Cor. 6.
Gen. 39.*

PIG. In primitiua ecclesia, quando charitas, non dico uiuebat, sed potius bulliebat in fidelium cordibus, tales, de quibus asseris, repertæ sunt uirgines. Sed nunc tempore nostro quo charitas, & per consequens castitas refriguit, taliusmodi fugas non uidi continentium. *THEOL.* Ego autem aliquoties meo tempore didici non minorem constantiam uirginibus affuisse pro custodia suæ pudicitiae, quàm quibusdam beatis olim in sexu fragili: Noui etiam hodie uiuentem uirginem *Claram* re, nomine, & opere. Hæc iunior existens, & *decora*

Mat. 24.

*Exēp. for-
siter cu-
stodia &
propugna-
ta virgi-
nitatis.*

decora in toto corpore, in villagio rurali manere solebat, & vitam castam deuotè Deo ducere. Sed quia nubilis erat, & rebus paupercula, quidam territorij dominus hanc tyrannicè moliebatur matrimonio tradere alicui suo seruo, vt ex eis seruiles nascerentur personæ. Ac iam igitur duplicem contra castam cœpit instruere: Primam blandientibus verbis, sed incassum. Ipsa enim virgo ita domino territorij respondit: Ingenua, scio, sum corpore, sicut omnis parentela mea testatur: idcirco libera castimoniam elegi, quam, absit, vt Deo subtraham & tradam homini. Alterum itaque bellum tyrannus admouit minis & terroribus, quæ illa parui pēdens, assensum nuptijs præbere contradixit. Quo viso, quidam seruilis conditionis à tyranno eligitur rusticus. Virgo eidem in coniugium promittitur, & quod negauit virgo facere volūtaria, nitebatur iam cogi inuita. Nam cum præfato rustico violenta manu virgo turrim carceralem ingredi compellebatur, & viro licentia consummandi matrimonium dabatur. Quo viso, virgo in angulum carceris oppositum se itando contulit, crucis signum, vt diuina assisteret gratiamanui impressit, & ad virum ita dicebat: Video quousque tu & dominus tuus tenditis, elige de duobus vnum, aut me in tactam relinquendo mihi non appropinqua- bis, aut me inuadendo, si aliter euaderet te nequibo, manibus feminæ interibis: Fuit enim virgo robusto corpore & animo accensa castitatis zelo. Isto viso & audito rusticus clamare cœpit ad externos Aperite, quæso, carceres, aperite, vrsam non conjugem mihi dedistis. Ad hos clamores turris aperiebatur, & visa constantia puellæ, deinceps in maiori pacè, quàm antea Deo seruire permittebatur. Nam ipsa fratrem vterinum iuuenem ad pat-

castitatis

castitatis propositum alliciebat, cum quo iã habitauerat à iuuentute. Ambo enim vsque hodie de cultura terræ in vna domo viuentes in paupertate honesta, de labore manuum simul cœlibem ducunt vitam. Ipse etiam frater modò exemplar castitatis rarissimum est in loco, vbi habitat cum viris. Ipsa verò virginibus multis, quas dietim semine castorum verborum gignit, mater est, & consolatrix. Hæc licet modò sit propè quinquagenaria, tamen votum castitatis, quam semper dilexit, nunquam emiserat. Quod cum ab ea audirem, & virginem reperissem verbi diuini prædicatione satis carentem, instinctu spiritus sancti in magnis tentationum fluctibus fuisse rectam & custoditam, suasi vt de cætero in Deo fidendo, voto priuato se castitatis Christo in sponsam consecraret. Illa protinus obediuit, & causam protelationis huiusmodi, diffidentiam propriarum virium esse asseruit, in quibus nunquam confisa est, sed in Deo qui eam hætenus custodiuit, & custodiet, spero deinceps illibatam. Viuit item virgo alia nomine Agnes, libera natu vsque modò in ciuitate Basiliensi, iam, *Aliud e-*
iusdē rei.
 puto, plus quàm quinquagenaria, quæ cum esset primum nubilis, & in villagio eiusdem diocesis nutrita, tentari cœpit ab eiusdem territorij domino, vt vnum de suis seruis ipsa reciperet in matrimonium. Quod cum illa facere renueret, seruum plegit iuuenem, & quantum sua interesse videbatur, virginem illi in vxorem tradidit inuitam & insciam. Cumque ipsa hoc esse promissum à domino disceret, & per consanguineos, à dominoque terræ ad nuptias promittendas vocaretur, recusabat ista omnino, castitatis ob amorem, & domum, ac patriam cœpit fugere. Quo percepto, per tyrannum & suos, virginem

teneram tunc cum canibus, velut feram syluestrē, insequabantur, captam plagis & pugnis verberabant, sed nihil proficiebant aduersarij. Virginitatis corpusculum siquidem eius cogi, sed animus violentari non potuit inuitus. Igitur vi capta, & velut latro reducta laribus amicorum, ibidem iterum iuueni priori iungi tentabatur matrimonio. Insuper publicè ad ecclesiam ducta ipsa, & qui esse debuit maritus, & in facie ecclesiæ per quendam fatuum sacerdotem benedicebantur quæ non aderant nuptiæ. Demum redeuntibus amicis cum sponsa ad hospitium, sequenti nocte, in eadem domo, vna in camera, & eodem in loco cogebatur cum prætenso marito dormire per plures menses, inter quod tempus & postea semper se defendit virago intacta à viro: Et sic modò visa eius constantia perseuerat castè, & mundè viuendo, cum quadam honesta domina in ciuitate Basiliensi.

al. lecto.

PIG. Ambas, de quibus præmittis, virgines laudas de sua ad superiorem resistentia. Inter quas, * vt si prima est excusabilis cum secunda in parte, non videtur tamen quòd prima sit excusanda in toto, quia mortem, vel saltem violentiam rustico inferre grauem volebat, si eam inuitam violare voluisset. THEOL. Concorditer satis dicunt nostri sacrorum apicum scrutatores, quòd castitatem quis, si aliter nequit, sicut vitam suo modò defendere potest; & quamuis ex veridica beatæ Lucie sententia, coronam virgini duplicaretur, si

Leo epist.

87. al. 95

cap. 5.

Tho. dist.

38. q. 5.

ar. 5. ad 4

violaretur inuita, præiudiciū tamen exinde multiplex corruptæ in præsentia ecclesiæ suboriri posset, vt patet in velatione virginum, in quarum numero consecrari non debent à barbaris etiam inuitè corruptæ, vt tradit beatus Leo papa, & sanctus doctor in 4. dist. 38. & Augustinus de ciuitate

Dei

Dei libri primi cap. 18. & 28.

PIG. Quid, quæso secundum Deum potuissent istæ feminæ fecisse, si seruæ fuissent, non maru-
missæ liberæ, seu ingenuæ? *THEO.* Adhuc eis
inuitis nullus in eas iustum dominium habuisset
imperandi inire matrimonij contractum, in quo
periculum foret castitatis propositæ, solus enim
Deus in hoc excipitur in nouo testamento in tali
casu, qui plenum dominium habet in corpus &
animam, in res & in famam. Vnde sicut in veteri
testamento (secundum sanctum doctorem) nullus
sine speciali Dei iussu à cōiugio abstinere audebat,
ita in nouo testamento nullus, excepto Deo, ma-
trimonium, in quo perderetur castitas, iustè præ-
ponere potest cuiquam inuito.

PIG. Cur ergo apostolus ad Colossenses tertio
dicit. Filij obedite parentibus per omnia. Et postea
subdit. Obedite per omnia dominis carnalibus?

THEOL. Distinguendum est hic dicit sanctus

Thomas. 2. 2. q. 104. Quia ex duobus potest con-
tingere, quòd subditus suo superiori non tenetur
in omnibus obedire: Vno modo propter præce-
ptum maioris potestatis. * Vt enim ad Romanos
decimotertio super isto. Qui potestati Dei resistūt,
sibiipsis damnationem acquirunt, dicit glossa. Si
quid curator iusserit, * nunquid tibi faciendum est,
si contra proconsulem iubeatur? Rursum si quid
ipse proconsul iubeat, & aliud imperator, nunquid
dubitatur illo contempto illi esse seruiendum? Er-
go si aliud imperator, aliud Deus iubeat, contem-
pto illo, obtemperandum est Deo. Alio modo non
tenetur inferior superiori obedire, si ei aliquid præ-
cipiat, in quo ei non subdatur. Dicit enim Seneca
tertio libro de beneficijs. Errat si quis æstimat ser-
uitutem in totum hominem descendere, pars eius

Thom. 2.

2. q. 104.

ar. 5.

*rest. pro
vñ ex orig*

Gloss. ord.

ex Augu.

ser. 6. de

verb. dō.

rest. pro

nunquam

ex orig.

Seneca lib

3. de be-

nef. c. 20.

melior excepta est, corpora obnoxia sunt & ascripta dominis, mens quidem est sui iuris. Et ideo in his quæ pertinent ad interiorem motum voluntatis, homo non tenetur homini obedire, sed solum Deo. Tenetur autem homo homini obedire in his quæ exterius per corpus sunt agenda, in quibus tamē etiam secundum ea quæ ad naturam corporis pertinent, homo homini obedire non tenetur, sed solum Deo, quia omnes homines natura sunt pares, puta, in his quæ pertinent ad sustentationem corporis, & prolis generationem. Vnde non tenentur nec serui dominis, nec filij parentibus obedire de matrimonio contrahendo, vel virginitate seruanda, vel aliquo huiusmodi. Sed in his quæ pertinent ad dispositionem actuum, & rerum humanarum tenetur subditus suo superiori obedire, secundum rationem superioritatis; sicut miles duci exercitus, in his quæ pertinent ad bellum, seruus domino in his quæ pertinet ad seruilia opera exequenda, filius patri in his quæ pertinent ad disciplinam vitæ & curam domesticam, & sic de alijs. Verba sunt sancti doctoris quæ audisti. Ad tuum argumentum respondet quod Apostolus dixit, per omnia, intelligendum est quantum ad illa, quæ pertinent ad ius patriæ, vel dominatiuæ potestatis.

Thomas
ubi supra
in resp.
ad 1.

Abstinencia quantum prodest, & crapula obest. Quod Deus in his pugnantes iuuat. Et de terra ubi viget castarum feminarum multitudo, & virginum.

CAPIT. XI.

Audi

A Vdi nunc proprietatē formicarū aliā, quę est:
Sūt ōnes circa ventrē stricta parua, & quasi cincta.
 In quo apertē castē videre volentes docent, vt præ-
 cunctis à carnalibus cibus & potibus superfluis
 ventrem debitē restringant. Nam tam vicina in a-
 nima & corpore sunt sibi mutuò ventris ingluviēs
 & luxuria, quā propinqua sunt ad inuicem
 membra corporis dictis virijs deseruientia, vt
 Beatus Hieronymus in quodam sermone affirmat.
 Vnde ventrē in victū non restricto * debitē ia-
 nua Venerēis est aperta. Hoc sensit qui Ecclesia-
 stici vigesimo tertio dixit orandō ad Deum: Do-
 mine pater & Deus vitę meę ne derelinquas me in
 cogitatu maligno: Extollentiam oculorum meorū
 ne dederis mihi, & omne desiderium auerte à me.
 Aufer à me ventris concupiscentias, & concupi-
 tus concupiscentię ne apprehendant me. Et animo
 irreuerenti & infrunito ne tradas me. Vnde ibi-
 dem 37. proli suę sanam dans viuendi normam,
 dicit: Fili in vita tua tenta animam tuam, & si fue-
 rit nequam, non des illi potestatem. Non enim
 omnia omnibus expediunt, & non omni animæ
 omne genus placet. Noli auidus esse in omni epu-
 latione, & non te effundas super omnem escam: in
 multis enim escis erit infirmitas, etiam auiditas
 appropinquabit vsque ad choleram. Propter cra-
 pulam multi obierunt: qui autem abstinens est,
 adijciet vitam. Voluit hoc veritas dum ait Luce
 21. Attendite vobis ne fortē grauentur corpora
 vestra crapula, & ebrietate, & curis huius vitę,
 & superueniat in vos repentina dies illa, scilicet,
 mortis & iudicij. Hinc Beatus Gregorius in pa-
 storali. Cocorum princeps muros Ierusalem
 deijcit, quia dum venter ingluvie tenditur,
 virtutes animæ per luxuriam deltruuntur.

*rest. pro
debito.
c. d. Ve-
neris.*

*Gregor.
in past.
par. 3.
admonit.
20.*

*Cass. li. 5.
de instit.
monach.
cap. 6.
ad. vini
ex orig.*

Et facundissimus Cassianus Ioannes libro de monachorum institutis dicit: Quibuslibet ecclis refectus venter seminaria luxuriæ parit, nec præualet mens discretionis gubernacula moderari eiborum pondere præfocata. Non enim sola crapula * vini mentem inebriare consuevit, verumetiam cunctarum escarum nimietas vacillantem eam reddit, omniq̄ue integritatis ac puritatis contemplatione despoliat. Quantum etiam ventris seruitus, non tantum castitatem, sed etiam omnium virtutum perfectionem semoueat; animaduerte beatum

*Gregor. l.
30. moral
c. 13. al.
26.
orig. poss.
sus.*

Gregorium dicentem sic in moralibus. Non ad conflictum spiritualis agonis assurgitur, si non prius intra nosmetipsos hostis * penitus, gulæ videlicet appetitus, edomatur, quia si non ea quæ nobis sunt viciniora prosternimus, inaniter ad ea quæ longius sunt impugnanda trāsimus. Incassum namque contra exteriores inimicos in campo bellum geritur, si intra vr̄bis mœnia ciuis insidians habetur. Cui alludit illud Cassiani, vbi prius. Nunquam poterit ardentes concupiscentiæ stimulos inhibere, quisquis desideria gulæ refrenare nequiverit. Interioris hominis castitas virtutis huius consummatione discernitur: nunquam enim robustioribus æmulis colluctari posse confidas eum, quem in leuiori conflictu conspexeris ab inferioribus paruisq̄ue superari. Impossibile est saturum ventrem pugnas interioris hominis experiri, nec bellis robustioribus attentari * dignum est eum, qui potest deijci leuiori conflictu.

ibid. c. 13

adijci dignum ex orig.

PIG. Porrige exemplum de modo viuentibus, qui in principio suæ iuuentutis corpus suū acriter zelo castimonix crucifigāt in abstinētia & ieiuniis.

*Exemplū
magne so
brictatis*

THEOL. Virgo Adelheidis, de qua primo libro capitulo vltimo tibi mētionem feci, per gastrimargiam

piam vehementer, & plurimo tempore impugna-
 ta est. Cùm enim pro castitate tuenda ieiunijs qui-
 busdam diebus operam daret efficacem tanta fa-
 mes eam inuasit, vt nisi ieiunium in laboribus ma-
 gnis quos habuit, solueret, sibi quòd deficeret sta-
 tim videbatur. Sed illa paulisper substitit, dæmo-
 nis tendiculas hæc esse * timens. Quo viso per dæ-
 monem, videlicet, quomodo Christi sponsa, pro
 eiusdem amore talem corpori rigorem nõ horref-
 cebat, statim tentator abscessit, & vt mihi fassa est,
 postea, diebus suis hoc vitio virginem non tenta-
 uit. FIG. Insigniorem victoriæ palmam hæc in
 sexu fragili super gulam habuisse videtur, quàm
 sanctus Pater Serapion iuuenis existens, qui ad
 sermonem sui patris alienum compunctus est, &
 de vitio gastrimargiæ penè conuictus, furtum pa-
 niculi, quem comedit clanculo, coram fratribus
 fatebatur, & à tentatore dæmone protinus libera-
 tus est tam plenè, vt deinceps nunquam de gula
 tentatus sit, prout refert de eo Cassianus collatio-
 ne secunda Abbatis Moyfi. THEOL. Ita esse
 videtur in parte saltem, sed omissis comparatio-
 nibus, quia odiosæ aliquando sunt, audi alia. Sunt
 in magno numero hodie virgines versus montana
 Italiæ, & in metis Constantiensis & Augustensis
 diœcesis, non in beginagijs, nec in sanctimonialiũ
 monasterijs, quia loca talia illis in partibus inuisa
 sunt. Quæ virgines habitant in oppidis paruis, in
 ruribus, & in villagijs, & in terris incultissimis, &
 vix frugiferis, circa & intra Alpes, perpetuas ni-
 ues gerentes, vbi vinum nullum crescit, nec hor-
 deum, nec auena, aut filigo, nisi valde in modico,
 sed minimè spelta vel frumentum, seu triticum.
 Vix semel in anno ibi virgines vinum nõ dico bi-
 bere, sed gustare quodammodo consueuerunt.

*Et absti-
 nentia in
 virgine
 Adl hoy-
 do.*

*a. b. ti-
 muit in-
 ferre.*

*Cassian.
 collat. 2.
 abbati
 Moyfi (ca.
 11.*

*Terræ fe-
 rax vir-
 ginum in
 qua nec
 vinũ bi-
 bitur nec
 ceruisia.*

Ceruifia ibi quid fit nescitur. Pisces similiter, vel nunquam gustantur ab eis, immo rarissimè videtur. Carnium quidem ibidem non est minor inopia, quastamè fugiunt velut incentiuua libidinum. Aquam puram bibunt, de lacticiuijs edunt, & pane vescuntur tam grosso, de quali, credo, nec canes ederent in Rheni linea, & in alijs planis territorijs Alemariæ: in laboribusquæ manuum suarum vitant, & ideo puto ferè inauditum est, quòd aliqua in lapsu carnis deprehendatur, sicut contrariù satis commune est in Germania, vbi vinum & alia cibaria habentur in copia. De his tamen suprà libro primo capitulo quarto mentionem feci aliquam.

PIG. Tales virgines in reliquis Theutonice partibus non audiui, nec vidi abstinere, vt tu affirmas; & nisi ipse proprijs tecum peragrandò ista vidissem oculis, proculdubio vix dicenti alteri credidissem. Sunt enim (quod omisisti pronunc exprimere) nõ obstantibus ieiunijs & abstinètijs longè robustiores viribus, pulchriores facie, & viuunt diuturnius (vt audiui) quàm viniferarum partium, & frugiferarum virgines, prout testantur etiàm nostrarum partium dissoluti nobiles, qui dicta loca pertransierunt. *THEOL.* Ad nos, qui castitatè professi sumus, non multum attinet de corporali pulchritudine (quam putredo carnis gignit) disputare, quæ in spiritualibus viris & feminis nonnunquam vituperatur potius, quàm laudatur à beato Hieronymo, & tamen certum est, quòd abstinencia secundum eundem valitudini corporis & animæ, diuturnæ vitæ, & sanitati plus cooperatur, quàm ventris crapula, seu repletio: vnde dicit in epistola ad Iouinianum. Legimus quosdã morbo articulari, & podagræ humoribus laborantes, proscriptiõne bonorum ad simplicem mensam & pauperes

Hieron. l. 2. aduersus Ieiunian. ante medium. Podagra simplici victu sanatur.

peres cibos redactos, conualuisse. Caruerunt enim sollicitudine dispensandæ domus, & epularū largitate, quæ & corpus frangunt, & animū. Aptè ex hinc Alanus in de planctu naturæ contra prælatos quosdam inuehit, veriùs in religiosos solo gloriantes nomine, quibus tamen ex voto plus quàm secularibus competeret sobriè viuere. Pestilentia, inquit, id est, gula, non vulgari humilitate profundius se porrigit in prælatos, qui salmones, lucios, ceterosque pisces æquipollenti generositate insignes, varijs decoctionum cruciatos martyrijs baptizandi adulterantes officium, sacri piperis fonte baptizant, vt ex tali baptismo baptizati, multiformem saporis gratiam consequantur. In eadem mensa terrestrè animal piperis inundatione submergitur, piscis natat in pipere, auis eiusdè viscositate ligatur. Dumque tot animalium genera imo vètris ergastulatur in carcere, aquatile animal, secum pedestre, aëreumq, genus in eodè sepulchro intumulari miratur, quibus si detur licètia exeundi egressui vix portæ sufficit amplitudo. Ob has causas ab Alano recitatas euenit, vt raro prælati, potentes, diuites, & religiosi, clerici, varijs esçarum epulis saginati diu viuant. Vnde Ecclesiastici 10. Omnis potentatus brevis vita. Et vt Macrobius libro Saturnaliū ponit. Iumenta & bestię periodum suam certius homine attingunt, quia simplicibus & vltimis formibus cibis contentantur. Hinc Seneca in quadam dicit epistola. Multos morbos ferula multa fecerunt: innumerabiles morbos non miraberis, cocos numerosa. Istis itaque iam pro custodia parsimonie & cœlibatus præmissis, de proprietate duodecima discramus.

*Alanus
Insulensis*

*Varijsepulis
saginati
diu non
viuunt.*

*Macrobi.
lib. 7. Sa-
tur. c. 4.
Seneca
epist. 96.*

Quod

*Quòd ala contemplationis in senio assumi debe-
rent. Quid sit senium laudabile. Et quomo-
do quidam electi in morte timent, alij gau-
dent, qui prius fuerunt timidissimi, & scrupu-
losi in conscientia.*

CAPIT. XII.

IN senio tantum more avium assumptis alis volant.
Sic enim ipse visu expertus sum proprio, quòd
in eodem cumulo alæ quibusdam nasci primum
videbantur, alijs alæ maturescebant, sublimiores
verò adeptis alis iam in altum volitando se exten-
debant. In quibus nobis congruè insinuant, quòd
mortificatis iā gulæ & luxuriæ vitijs, & nō antea,
sed in * vitæ virtuosæ senio contemplatione pacis,
& tranquillitatis donis ditari quidem possumus.
Per seivim namque vita diuturna, & per alas con-
templationis instrumenta aptè possunt intelli-
gi. De senio non quolibet loquimur, quia scriptum
esse novimus: Puer centum annorum morietur,
& peccator centum annorū maledictus erit. Isaie
65. Sed de eo de quo Sapientiæ quarto scribitur.
Senectus venerabilis est, non diuturna, neque an-
norum numero computata, cani sunt autem sen-
sus hominis, & ætas senectutis vita immaculata.
De pennis etiam illis intelligimus de quibus vati-
cinatur psalmista ubi dicit. Quis dabit mihi pen-
nas sicut columbæ, volabo & requiescam. Ecce
elongavi fugiens, & mansi in solitudine. Expecta-
bam eum qui saluum me fecit à pusillanimitate
spiritus, & tempestate. Hoc enim desiderium est

*e. d. vita
virtuosi
senij.*

Psal. 57.

*Gloss. ord. (vt glossa innuit) quorundam servorum Dei, qui
malis*

malis mundi huius pressi, & pusillanimitate quadam tribulati, à diuina gratia in morte requiescunt & liberantur. *PIG.* Vitę quietem præsertim in senio, vel in vitæ præsentis termino per Dei contemplationem adipiscendam semper affuturam sperabam his, qui in iuuentute Deo militauerant, vt sic post labores diutinos pennas tandem contēplationis assumerent velut aquilæ, & in cœlum per mortem lætam volarent, nec deficerent. Sed multi verentur de contrario. Nam vidi in diuersis fratrum reformatorum cōuentibus, & aliquando in sanctarum secularium virginum congregationibus vtriusque sexus tam timoratos homines, vt magnum periculum eis imminere suspicarer, si in talibus scrupulis extrēmę ægritudini propinquarent. Desperationi enim timor inordinatus fomitem ministrare solet, quod valde periculosum morituris esse creditur. *THEOL.* Signa prædestinationis in bene * specificatis circa mortem consolari quę debent, vt gaudere cum tremore discat: Vnde B. Gregorius super isto Iob 5. Bestiam terræ non formidabis, cum Glossa dicit. Bestiam, id est, diabolum. Bestias terræ non formidabis, quæ tempore mortis ad rapiendum effrenantur. Sed sæuientes non timet, qui blandientes secutus non est, & initium retributionis est in obitu securitas mentis. Cum autem bene viuitur, cauendum est ne quis despectis ceteris de singularitate gloriatur. Tamen quando aliqui reperiuntur de quibus cōstat, quod conscientiam primum examinantes debite. & vitam præteritam ex hoc emendauerunt, qui virus veteris hominis coram legitimo confessore cum cordis dolore euomuerunt, & confessori obedienter pœnitentiam obedienter cum proposito vitam emendandi assumpserunt, sibi quę à peccatis lethali-

c. d. specificatis.

Gregor. l.

c. moral.

c. 16. al.

21.

Gloss. ord.

libus

libus cauere studuerunt, qualia etiam scienter perpetrare nollent. Si, inquam, tales timidi in morte reperiuntur pusillanimes seu scrupulosi, bona spes de eis habenda est, nedum modo quando iste timor velut vigil quidam non dormitabit neque dormiet quin custodiat Israel à multis peccatis, & ab eorum occupationibus, sed etiam in extremis eis felix expectanda est affutura prosperitas, quia tunc præpurgati, & igne tentationis examinati, diuina gratia aut talem pusillanimitatem eis tunc adimit, aut dispositus statim euolare facit, aut victoriam tribuit, ne tales ab hoste vincantur, muniti ecclesiasticis sacramentis, & præuijs meritis. Ita enim quisque piè in benigno nostro saluatore sperare potest, quia sic actum esse cum talibus, sæpe datum est videre nostro tempore, quantum humana fragilitas considerare potest. Quid namque mirum si moriturus statim, mortem satis timet? Quis enim (vt Petrus ait diaconus 4. dialogorum Beati Gregorij) tam inexplicabilem sententiam cuiuslibet sic operis ad exitum veniens non pertimescat, quando etsi iam nouit quod egit, adhuc tamen facta illius; supremi scilicet, iudicis, quàm subtiliter iudicentur, ignorat? Cui beatus Gregorius respondet. Vt asseris, ita est; sed plerunque de culpis minimis ipse solus pauor egredientes animas iustorum purgat. Sicut narrari de quodam sancto mecum frequenter audisti: qui ad mortem veniens vehementer extimuit, sed post mortem discipulis in stola alba apparuit, & quàm præclare sit susceptus indicauit. Nonnunquam verò omnipotens Deus trepidantium mentes quibusdam prius reuelationibus roborat, vt in morte minimè pertimescant. Hæc Gregorius. Nam vtrique idem sanctus, &

liber

Psa. 120.

*Gregor. l.
4. dial.
cap. 45.*

cap. 46.

cap. 47.

liber qui Vitaſ-patrum inſcribitur, multa exempla referunt de ſanctis viris, & perfectis, quorum quidam tempore mortis nihil, aut modicum, alij verò ſatis, vel multum timuerunt. Vnde ibidem de ſancto abbate Agathone dicitur, quòd in hora mortis conſtituto quæſiuerunt fratres. Abba vbi es? Reſpondit. In conſpectu diuini iudicij aſto. Dicunt ei. Et tu times Abba? Et ille. Interim laboraui virtute qua potui in cuſtodien- diſ mandatiſ Dei, ſed homo ſum, & nescio vtrum Deo placuerunt opera mea. Dicunt ei fratres. Et non confidiſ de operibus tuiſ, quia ſecundum Deum ſunt? Dixit ſenex. Non præſumo, niſi venero ante Deum. Aliter enim ſunt iudicia Dei, aliter hominum. Præterea cum ſanctus Arſenius iam traditurus eſſet ſpiritum, videntes eum fratres flere, dixerunt: Nunquid tu times mortem pater? Reſpondit. In veritate timeo. Et ille timor, qui in hac hora mecum eſt, ſemper fuit in me, ex quo factus ſum monachus, & nunc timeo valde: & ita ambo dormierunt in pace. De tertio quòque ibidem dicitur de patre conſtituto in Scythi, cuius morituri lectum circumſteterunt fratres in hora mortis, qui ſenem ter ridere videntes, cauſam huius quæſi- erunt. Reſpondit ille. Primò riſi, quia vos ti- metiſ mortem: Secundò riſi, quia non eſtiſ pa- rati: Tertiò riſi, quia de labore vado ad quietem, & ſtatim vitam clauſit extremam. Sed hiſ omiſſiſ * videamus ad hodierni temporis deuotos homineſ. Virginem enim quandam mul- tum deuotam fuiſſe mihi conſtat in ciuitate Nurenbergentiſ Bambergentiſ diœceſiſ, quæ Kunegondiſ vocabatur. Hæc viuebat more caſtatum, bonarumque virginum in viu- tu, veſtitu,

*Gregor.
eodem lib.
4. dial.*

*Tria exē-
pla ex vi-
tiſ patrū
par. 2.
Abbas A-
gathon ti-
met mor-
tem.*

*S. Arſe-
nius mor-
tē timet.*

*Sanctus
quidam
pater rideſ
ter ante
mortem.*

*f. videam-
muſ.
Scrupu-
liſ libera-
tur virgo
ante mor-
tem.*

vestitu, vitatione seculi, & in his quæ ad Dei cultum pertinebant, sine querela ad omnem hominem sed adeo timida & scrupulosa in conscientia extitit, vt vix meminerim in hoc parem reperisse. Nam post puram & integram à se sæpe factam confessionem sacramentalem, frequenter grauibus stimulabatur scrupulis, de insufficienti confessione, vt timebat transacta. In minimis rebus, vbi nullum vel modicum peccatum erat, mortalis criminis lapsus verebatur adesse, & ita nulla pace in domo conscientia fruebatur, quicquid enim egit, aut omisit de genere bonorum, in his semper peccatum notabile affuisse suspicabatur. Cœpit itaque ex his inordinatis timoribus in sexu fragili naturalis sua complexio labi plurimum, & diutim vires decrescebant corporis, quia se semper esse plenam peccatis grauibus non diffinitiuè iudicabat, sed reuebatur. Timuit ipsa, timuerunt cōfessores eius, & non minus cohabitantes sibi virgines, si in tali statu scrupulosissimæ conscientia deprehenderetur prope mortem, fortassis desperationis laqueo ab hoste maligno caperetur. Intuentes igitur viri prudentes, & animarum medici corporis defectū redundare in animæ graue periculum interpreta- bantur virgini, quæ in periculo erat vsum rationis perdendi, quod ad ieiunia ecclesie quædam nullatenus, sicut sana, teneretur. Sciebant enim, quod labor quotidianus, quo grauabatur, quia pauper erat rebus, (alijs enim famulabatur virginibus) & præterita ieiunia, ac abstinentiæ fomitem libidinis non ministrarent, sed castitati seruandæ potius satis essent. Sed ad ista tristitia maior cor eius inuadebat, cum, videlicet, intuebatur se priuari instrumentis virtutum, quibus cōmuniter plebs fidelium vititur. Obediuit tamen discretis confessoribus,

licet

licet inuita, & non sine pusillanimitate maxima. Tandem verò natura deficiente, lecto decubuit, & terminum vitæ propinquare agnouit. Et ecce diuina arridente gratia ante triduum circiter suæ mortis, omnis scrupulus, timor, & pusillanimitas plenè animam virginis reliquerunt, ita vt sumptis Ecclesiæ viaticis & sacramentis, ad literam in pace in idipsum dormiret, & requiesceret, quam singu-
 lariter dominus tunc in spe constituerat. Nam antea de insolita hilaritate quædam admirantes sibi sociæ dicebant virgines quæ eius præteritum timorem nouerant. Nunquid conscientia te redarguit modo, sicut antea, quod Ecclesiæ quædam ieiunia gradiente corpore non seruasti? Quibus illa respondit. Animum scio paratum habui ad ieiunandum, sed quia animarum medici, Dei vicem habentes, ista inhibuerunt, obediui eis, nec exinde pœnitentiæ aut turbor, sperans de Christi benignitate, suo redempta sanguine, saluari, & ita requieuit, vt præmissi, in domino. Noui aliam nobilem diuitem & potentem dominam, relictam cuiusdam militis de ciuitate Argētinenti, quæ Catharina de V Vesthusen nuncupata est: hæc dum manebat in seculo, & in ciuitate prædicta, vbi multæ deuotæ Deo militant viduæ, earundem omnium specialis mater & patrona extitit, sed in animo valde scrupulosa fuit. Cum autem in Columbaria monasteriū sororum de Subtilia nostri ordinis reformaretur, relicto seculo, ibidem sanctæ conuersationis habitu induta est, & professæ. Et quia vna, vt puto, de fortibus mulieribus fuit, de quibus Prouerbiorum ultimo Salomon scribit, idcirco quibusdam interiectis annis priorissæ, & suppriorissæ gerebat officium successiuè in omni charitate & dilectione: nec feminæ aliquid deesse videbatur perfectionis,

Psal. 4.

*Deuota
 Priorissa
 Catharina de V Vesthusen
 circa mortem scrupulis omnibus liberata.*

nisi

nisi quod plena fuit scrupulis, adeo vt cum illuc in causis ordinis venire, cum sola hac serore me plurimum occupare opus fuit, vt pusillanimitatem eius compererem. Hoc enim bonum præter alia in se habuit, vt audito superioris sui, vel alterius ex fama boni & sapientis viri iudicio, in aliqua sibi dubia materia, statim eidem acquieuit. Timuit ipsa, timuerunt etiam ipsi qui eam nouerant confessores, quod si infirmata propinquaret morti, aliquando in his scrupulis, præsertim de iteratione à se bene confessorum rerum in periculo pusillanimitatis amplius poneretur, quàm antea. Sed diuina ex misericordia, quæ præterita feminae opera inspexit, actum est per omnia contrarium. Nam vna die satis inopinatè, licet quinquaginta annos vix vel non accederet, infirmata est, & dietim cœpit deficere, & pro tunc omnis scrupulus, & inordinatus timor ab ea penitus abscessit: dixitque ad Fratrem Ioannem VVolfhardi, quem, vtpote deuotum virum, in confessorem specialem præelegerat. Ecce pater scitis quàm erronea fui, & timida in conscientia nimium, sed Dei gratia ne timeatis, totum abscessit, de peccatis à me confessis, & commissis remissionis gratiam piè & fidenter spero, & credo. Et ita inuocans beatum Petrum Apostolum, suumque discipulum Apollinarem, quos peculiarissimè in vita, corde, ore, & opere dilexit, tandem eadem ægritudine, præmunita ecclesie alimentis, vita deuotè functa est. Habuimus aliquando in conuentu reformato Columbariensi quendam fratrem, Petrum nomine, qui à primæua conuersione sua priusquam in conuentu Nurenbergensi primum inierat, omnium virtutum honestate conspicuus, religionis exemplar fuerat, & speculū. Nam ad colligendum elemosynas, ostiatim, se per

Pius inopinata morte eripitur, ne haberet spacium intendendi scrupulis suis.

paratus,

paratus, in domo obediens, die ac nocte in choro sedulus, & cunctis affabilis fuit fratribus, sed conscientiam, vltra quàm credi potest, timidam, scrupulosam, & pusillanimum habuit, omnia tuta timuit, & nimis, vt videbatur. Vnde de his discretiores fratres eum sepe iocosè vexabāt, quem sciebant æquo animo cuncta tolerare, quæ sibi contra Deum esse non videbantur. Et quamquam esset postea iam factus sacerdos, fortis corpore, completionem viuus, & in annis vix attingens tricessimū, tamen vt ex multis coniecturis habuimus, timor iste vitalia læsit nimium. Vnde quadam die satis improvisè ægritudinem, nescio quam, incidit, in qua statim necesse fuit, vt decumberet. Cumque bona fide in infirmaria vsu rationis perfectè vtens, patientia lenis, & deuotione solida feruidus iaceret & immobilis, statim & inopinatè agonizare cœpit, & religiosis gestibus diem clausit extremū. Nam paulò antè præcedenti die more solito confessus est, & missam celebrauerat, talemque vitam in ordine semper duxerat, quod de morte improvisa, & subitanea, mala saltem, & periculosa, signum periculi nõ aderat discretorum virorum iudicio. Et in domino confido, quod inopinatus iste interitus non nocere potuit, sed fortassis diuina clementia, ne pusillus animo mortem timeret nimium, aut eius circumstantias, statim finem viuēdi in corpore dare disposuit animæ sibi placituræ.

Finis libri secundi.

M

Liber

Liber Tertius.

DE FALSIS ET ILLVSORIIIS visionibus.

Quomodo multiplex est quantitas. Qualiter quidam se fingunt defunctorum esse animas, & reuelationes habere. De feminis in iubilulo exclamantibus aliquando in sermone, & quid sentiendum sit de talibus.

CAPITVLVM I.

VNC de falsis & illusorijs visionibus loco tertio libellus est inchoandus, cum materia tertij duodenarij in animalium nostrorum reperti proprietatibus. Quarum prima hæc est. In quantitate earum triplex reperitur differentia: Quia quedam sunt parua, alia mediocres, alia verò maxima: quantitate dico molis, an autem virtutis quantitate ita se in excessu habeant, non omniquaque clarum est. Vbi primò notandum, quòd quamquã ea animalia quæ diuina sapientia condidit, conditiones laudabiles multas habeant, sicut & creaturæ omnes reliquæ: nihil tamen est, præsertim in hoc mundo passibili, quod à defectu, seu nocumento, vel à malo omnimodè sit absolutum, etiam comparatur ad alia. Nihil enim est omniquaque perfectum, quia teste Iob 4

In An-

In Angelis suis Deus prauitatem reperit, nec stellæ sunt mundæ in conspectu eius, ibidem 25. Non igitur mirandum est, si in nostris bestiolis, à quibus mores per Salomonem iubemur instruere, defectus priuationis & nocumenta reperiuntur aliqua, in quibus typum & similitudinem gerunt quorundam malorum vel stultorum hominum. In quibus non minus cauere vitia discere possumus, quam in bonis proprietatibus virtutes valeamus inspicere. Sicut igitur in formicis quoad materiale corpus, magna & multiplex reperitur differentia in quantitate molis, quod videlicet quædam sunt paruulæ, aliæ magnæ, reliquæ maximæ, quæ, vt dicitur inferius, plus obsunt hominibus: sic inter homines malos erroris grandis inuenitur diuersitas. Quàm ob causam Apostolus 1. Corinth. 14. suos ab errorum versutijs auisando dixit. Fratres nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote, sensibus autem perfecti sitis: & apertius ad Ephes. 4. Tam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumuentionem erroris. Veritatem autem facientes in charitate, crescimus in illo qui est Christus, ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam subministrationis secundum operationem in mensuram vnusquisque membri augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate: sed nõ ita, heu, hodie multi, sed in malitia augmentantur. *P. I. G.* Quia materiam de illusorijs visionibus inchoare placuit, da aliquam gradualem differentiam inter habentes reuelationes falsas, & fictitias, vt in iniungendis pœnitentijs, & in exclamatione verbi Dei publica simplices præmonere valeamus in prædicationibus. *THEOL.* Sine dono

cap. 5.

Abbas quidam falsa prophetia decipit Benedictū 11. alias 12. dictū ante Petrum de Luna.

discretionis spirituum hoc fieri nequit sufficienter, vt libro secundo tactum est. Sunt enim infiniti modi, quibus hostis antiquus deludere solet incautos, quibus nonnunquam viros maximos decipille comperitur. Nam ab Archidiacono Barcinonensi didici domino Ioanne, iure diuino & humano multum notabili, quod ante tempora Constantiensis concilij schismate iam diu continuato, sub diuersis summis in sua obedientia vocatis pontificibus, quorum quidam Romæ, alij de aduersa parte in Auiniona residebant, Petro de Luna ibidem residente, & per inimicos obfesso, per galeam in Rhodano mare intrauit secretè fugiendo. Cumque in quodam oppido, cuius nomen nunc non occurrit, super distanti portu maris per Abbatem quendam oppidani præcedenti die aduentus dicti papæ auisarentur, vt se disponerent ad recipiendū dictum summum pontificem, deridebant cuncti Abbatem, quia de Auiniona secretissimè recesserat antea, nec papa vilo modo intendebat dictum oppidum intrare, nec illuc quenquam præmiserat, sed per longi tractus spatium vltra idem oppidum nauigauerat per quindecim circiter miliaria: & ecce ventus contrarius galeam cum papa compulit dictum intrare oppidum. Vbi cum improvisè susceptus esset, abbatis oraculum didicit, vnde aduentum suum præsciuisset, inquisiuit. Et respōsum accepit ab abbate, quod prophetiā istam dudum in quodam libro legisset, in quo cōtinebatur, quod idem papa plura passurus esset ab aduersarijs, quod obsideri deberet, quod ad oppidū prædictum venturus esset, quod iterum in persecutionem intrare deberet, sed finaliter Romam iturus esset, & in vnione ecclesiæ, ibidem adepta pacifica possessione, & sedato schismate, quiescere deberet.

deberet. In qua re, licet omnia præcedentia pend
 verificata essent, tantè confidebat, vt citatus per
 Concilium generale Constantiense contumax
 fieret, & finaliter ibidem depositus esset. Nam
 tres pro summis pontificibus se gesserunt, Gre-
 gorius, qui humiliter cessit, in Cagetha protunc
 residens: Ioannes, qui Romæ sedebat, à Constan- *Caleta.*
 tienti concilio clam fugiens, iuridicè depositus est
 à papatu ibidem, in Constantia scilicet. Sed di-
 ctus Petrus de Luna, siue dominus Benedi-
 ctus, licet vir apprimè eruditus in omni ferè
 scientia esset, tamen in prædictam prophetiam
 fatuè confidens, vt præmissi, depositus à papa-
 tu obedire renuit, in munitiunculam fugit, &
 tandem in exilio, pertinax in sua opinione vi-
 tam nec Romæ, nec in pace, sed in miseria fi-
 niuit. Vides igitur quàm periculosum sit tali-
 bus faciliter credere. Tamen vt aliquantulum tuo
 quæsito in apertis deceptionibus satisfaciam: *Triples*
 Scito quòd triplex est in genere talium homi- *illuſorum*
 num differentia à sana doctrina delirantium. *genus. Et*
exemplum
 Quidam sunt conficti ex auaritia; Alij possessi *cuſque.*
 per dæmonia: nonnulli decipiuntur per phan-
 tastica luminaria. Primi sunt periculosi, tertij
 magis quàm secundi peruersi existunt. De om-
 nibus istis exempla tradam. Fuit in ciuitate Ber- *Fratricel-*
 nensi Fratricellus quidam secularis re, sed specie- *lis quidã*
 tenus spiritualitatem præferebat multam, de *per au. ri-*
 quo mihi frater Nicolaus de Landaro nostri or- *nam Jimu-*
 dinis, & inquisitor prauitatis hæreticæ vir fide- *las se reue-*
 dignus retulit, quòd in prædicta ciuitate Fratri- *lationes*
 cellus ille, & semibeghardus manere solebat, *accipere.*
 & quia cupidus erat pecuniæ, laqueos auaritiæ,
 vbi potuit, tendebat: Suptaque oportunitate quã-
 dam domũ inhabitare cœpit, & in eadẽ nocturno

tempore surrexit, lapidibus & lignis spiritum aliquem adesse finxit, & ita in admirationem multorum noctibus locum posuit, pluribus autumantibus, quod reuelatio diuina expectanda esset aliqua, an anima foret, vel malignus spiritus. Nonnunquam enim mutata voce verbis gemebundis, tanquam anima esset alicuius defuncti in ciuitate bene noti responsa sciscitantibus dedit, asserendo se animam cuiusdam nuper defunctæ personæ. quæ Fratricellus ipse tam proprio, quam alieno expressit nomine. Nam peregrinationi ad destinata loca sanctorum pro ea se dare persuasit. Dolus tamen illius deceptoris diu latuit, & pro memoratis animabus interim peregrinando ad quædam sanctorum limina, pecuniam non modicam a se destinantibus acquisiuit. Cumque, artem suæ auaritiæ diutius continuasset, inquietando supradictam domum, tandem filij huius seculi ciues merè seculares, qui prudentiores sunt filijs lucis, sed in generatione sua, rem habere cœperunt suspectam, posuerunt veritatis obseruatores, & tandem fictor repertus est & captus. Tunc veritatem miser ille aperuit. Et quia a multis fucato titulo præfatam pecuniam extorserat fraudulenter, velut fur & latro per publicam furcatus est iustitiam. Fide dignorum alia relatione didici, quod in monasterio monachorum reddituatorum in Germania nobiles multi, ut proprijs parcerent expensis, frequenter, ut solitum est, cum equis & famulis hospitium receperunt, & vitum. De quo quidam conuersus ibidem malè contentus, in hospitem domo circa diuersas cameras, se spiritum, vel dæmonem esse finxit modis quibus valuit, sed occultè. Cumque diu multos ibi hospites nocte vexasset suis strepitibus, quidam miles de veritate spiritus ambigens, cum alijs domum

mum

Luc. 16.

*Conuersus
fingens
se spiritum
esse occi-
ditur.*

rum prædictam intrauit, ex conditio audaci se
 dæmonem eadem nocte perempturum, aut se ab
 eodem interimendum promisit, & super fortuna
 huius euentus clam de nocte cum armis, & gladio
 vigilauit. Venit igitur sub imagine spiritus miser
 conuersus in tenebris, & domum inquietare icti-
 bus more solito cœpit, quem insequens miles
 cum ense ei lethale vulnus percussit, & ita con-
 uersus cruentans & fugiens per ianuam secretam,
 quandam eiusdem hospitij cellam reintrabit,
 ostiumque post se clausit. Miles verò ad suos re-
 diens, intentato gladio se dæmonem interfecisse
 gloriabatur. Sed & mane facto, & luce solis appa-
 rente, per vestigia sanguinolenta necatus quæri-
 tur, & conuersus iste iam mortuus repertus est.
 Vides igitur, auaritia quomodo quosdam decipit.
 De dæmonibus autem veris qualiter errores semin-
 ent, sequens indicabit exemplum. Venerabi-
 lis fratris Heinrici Kaltyseu professoris sacrae pa-
 ginæ nostri ordinis, & inquisitoris relatione per-
 cepi, & alterius fratris Arnoldi nostri præfati or-
 dinis, qui infra scriptis interfuit, quod nuper in
 Buscoducensi conuentu antedicti ordinis iuuenis
 habens tredecim annos circiter fuit, qui per eius-
 dem ordinis habitum, & doctrinam ad profiten-
 dum suo tempore disponebatur per parentes. Hic,
 vt postmodum retulit, hortum conuentus intra-
 uit, in folio caulium albedinem quandam vidit, &
 nulla benedictione præmissa, delectatione victus
 folium abscidit, auidèque comedit, ac dæmonem
 quendam pessimum ignoranter deglutiuit. Pos-
 sessus igitur iuuenis gestus quosdam cœpit habere
 deuotos in orationibus, rapi cum fratres videbāt,
 & priuari omnibus exterioribus sēsis corporis,
 quibus restitutis, loquebatur bonum latinum,

*Iuuenis
 nouitius
 in conue-
 tu Predi-
 dicat. Bus-
 coducensi
 folium
 caulis co-
 medes da-
 monē se-
 mul deglu-
 tiuit &
 rapi dui-
 nitus se
 finxit.*

quod prius nesciuit. Cordetenus proferebat multos Biblię passus, qui etiam prius latebant, Gallicam linguam expressit, quam nunquam didicit, se in cęlo mirabilia vidisse asseruit; reuelationesque quasdam exprimendo, mirabilia dicere præsumpsit. Ex quibus nonnullę feminę, quę cito credunt & leues sunt corde, satis putabant adesse *

*c. d. diuini
mirra.*

Dei spiritum, vbi diabolus solum locum habebat. Fratres igitur qui iuuenem prius rudem nimis esse noverant, merito hoc in malo interpretabantur. Attulerunt iuueni reuerenter diuinissimum Eucharistię sacramentum, & in horrore, quem obsessus habuit, manifestam dęmonis agnouerunt tunc adesse pręsentiam. Fuit protunc ibi bonę memorię frater Arnoldus, reuera fidelis, & integer sui ordinis obseruator, & tentor, qui die statuta iuuenem exorcisans, dęmonem eundem loqui ardebat, causas ingressus dicere, & corpus miserum dimittere cogebat, & manifestissimo dato signo tandem exiuit. Iuuenis autem ingenio rudis, prout antę, relictus est, & ex pręsentia horrendi dęmonis vsque modo aspectum quendam præfert insolitum, verius ingratilem & horribilem, quinimmo tam hebes est ingenio, vt etiam dispensatione pręsentia satis dubium sit, an litteraturam attingere valeat quocunque tempore sacerdoti necessariã. Vides igitur arreptos per dęmones reuelationes falsas, & periculosas habere. Qualiter autę, sine arreptione, seu obsessione facta per dęmones phantasticis luminibus quidam decipiantur, in sequentibus capitibus exemplorum de hoc copiam habebis.

P I G. Vidi aliquando, & audiui sæpius feminas, vt videbatur, satis bonę fatmę rapi, quantum visu perpendi potuit, ad interiora ab exteris sensibus, veluti extasin quandam ex deuotione

tione paterentur. Vidi insuper aliam quæ in pu-
 blica prædicatione alicuius de Christi charitate,
 audita sententia, coram omnibus clamorem
 quendam in altum extulit, quasi non valeret
 amorem sui pectoris ad Christum clausum in
 antea, retinere, & tamen à multis litteratis tales
 pro fictis habebantur. *THEOL.* Lex genera-
 lis est, audisti superius ex Apostolo, non omni
 spiritui esse credendum, sed probandi sunt spiri-
 tus an ex Deo sint. Veruntamen non mireris, si
 prudentes, & experti de quarundam feminarum
 adibus fidem gerant modicam, quas flexibiles ad
 malum, inconstantes ad bonum, & pronas valde
 ad vanam gloriam esse agnoscunt. Vix enim ali-
 quis nouit nisi expertus, quantum præfata in mul-
 tis earum regnent facinora. Notitiam cuiusdam
 virginis habui, quæ in seculo omnium eam noscē-
 tium fama bona, & deuotione plena extitit, & in-
 gressa reformatum monasterium, non minus in
 Dei obsequio videbatur sincera, quæ tamen in mo-
 nasterio victa per cenodoxiæ vitium reuelationē
 finxit, & extasin quam nunquam habuit, vt mihi
 coram suo suppriori sponte propria fatebatur. Nā
 cum audisset in mensa legi sæpius, quàm abstractè
 priores sancti & sanctæ vixissent, vt de numero
 earum esse censeretur, nonnunquam publicè merè
 ficta clamare cœpit voce alta, & in iubilo, vel cadē-
 do solo tenus effigiare raptum, vel mentis exces-
 sum. Multo tamen deinde elapso interuallo tēpo-
 ris conscientię stimulis coacta, & agitata, vt facinus
 illud sibi diuina clementia dimitteret, rubore
 perfusa suo, & non in sacramentali confesio-
 ne, qualis fuerit, mihi & suppriori manifesta-
 uit. Audiuī à sanctæ memorię patre Conrado pri-
 mo reformatore nostri ordinis, prædicatore in tota
 Alema-

l. 193 4

*Monialis
quædam
se rapi
simulat.*

** rest. pro
eorum.*

*Simile de
alia fe-
mina.*

*Dionys.
areopag.
de diuin.
nomini-
bus ca. 4.
par. 1.
Cassian.
collat. 9.
que est
1. abbatis
Isaac.
cap. 27.*

*apud Cas-
sianum
ibidem c.
25.
est. ex
orig. pro
prauo.*

Alemania gratiosissimo, quod quædam femina apud populum magnæ reputationis existens, in prædicationis deuotè audientia, coram cunctis clamare, quasi in iubilo cœpit; quæ tamen facta est sibi clam postmodum, quod illud non ex charitaris feruore, sed tantum gestiebat ex inani gloria. Nolo tamen ex his nec contra feminas, nec aduersum alios generalem elicias deceptionis regulam, quia diuinus amor (vt diuinissimus docet Dionysius) non minores in quibusdam, sed maiores habet effectus amore humano, quem constat rapi ad dilectum cogitibus, & sese exprimere gemitu, singultu, fletu, cantu, & clamoribus. Vnde Ioannes Cassianus collatione prima Abbatis Isaac dicit de deuotis quibuscunque hominibus. Frequenter per ineffabile gaudium & alacritatem spiritus saluberrimæ compunctionis fructus emergit, ita vt etiam in clamores quosdam intolerabilis gaudij immensitate prorumpat, & cellam vicini iocunditas cordis, & exultationis penetret magnitudo. *PIG.* Si qui perfecti essent homines, viri vel feminae, probabiliter talium deuotionum signis crederem, sed quando imperfecti talia faciunt, verius fortassis ea conficta pro regula habenda sunt. *THEOL.* Hic certè iterum decipi poteris, & in temerario iudicio peccare grauiter, quia talia non solum perfectis, sed etiam incipientibus Deo seruire hominibus aliquando obuiant, vt ibidem sic exprimit Isaac. In qualibet, inquit, mensura quis positus, incipientium scilicet, proficientium, vel perfectorum, nonnunquam puras, intensasque preces inuenitur emittere, quia & de illo * primo & humili ordine, qui est super recordatione futuri iudicij, is qui adhuc sub terroris pœna & metu exanimus constitutus est, ita ad horam

horam compungitur, vt non minore spiritus alacritate de obsecrationis pinguedine repleatur, quàm ille, qui per puritatem cordis sui munificentias Dei perlustrans, atque percutrens, ineffabili gaudio lætitiâque resoluitur: incipit enim, secundum sententiam domini, plus diligere, quia sibi met ampliora cognoscit indulta. Hæc ille. Est etiâ, noueris, deuotionis ignis in corde infirmioris vasculi mobilior, & ad prodeundum in clamores aptior: vnde euenire potest, vt fortassis magnus compunctionis feruor foret in corde sexus fragilis, qui modicus esset in animo virili. Sicut videmus in simili, quod affectus femineus minus quàm masculinus intra claustrum cordis se continet cum aliqua passionatur affectione.

Luc. 7.

Cur facilius femina in deuotione exclamât quàm viri.

Quantum obest anima cæcitas. Et de deceptione triplici quam facit diabolus aliquibus: exemplaque ponuntur de demone visibiliter nobis obsequente, & de per Beghardum deceptis.

CAPIT. II.

Quando in via visu priuantur, de se nullatenus ad domum reuertuntur, sed eo ipso quo errare incipiunt, tantò amplius se à quietis habitaculo alienant, quantò longius in cepto itinere ambulant. Semel enim viam regiam relinquens, nisi ad eandem reducat ex opposito ambulans, semper longius, quasi semper oberrare dignoscitur: ita reuera in via morum oculis orbat mentalibus, per falsitates deceptorias seducti ad veritatis lumen non redeunt. Nec mirum si cæci in anima, & priuati diuini insinctus lumine, ita vt velatis, vel euulsis oculis

incastrum

incassum ambulat, cum luce mundi Christo careant, de quo Ioan. i. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ambulate, inquit, dum lucem habetis, ne vos tenebræ comprehendat. In circuitu enim impij ambulat. Et ut in Vitaſ-patrum scribitur: Qui in area triturrare cupit per iumenta calcando triticum, ne bestia talia deuorent, oportet ut iumentorum, quæ laborant oculi tegantur. Sic etiã Sampson ille olim fortissimus priuaris oculis per gyrum tandem molam trahendo letales manus Philijſtim incidit, nec ad visum corporis peruenit. *P I C.* Dare velis modos aliquos quibus dæmon mentales solet fidelibus oculos eruere. *THEOL.* Is de quo quæris mille artifex est, & esse à sanctis assertitur, nec est potestas super terram, Iob teste, quæ ei comparari, valeat. Innumerabiles ergo astutias gerit ad tendendum pedicas, & laqueos ad capiendum animas, quas cum captiuauerit, erutis animæ luminibus sibi seruire cogit. Occurrunt tamen pronuntres, de quibus tu quæris, modi. Nam dæmō quibusdā in humana specie die noctuque visibiliter obsequitur. Alios primum specie visibili credulos sibi constituit, & deinceps certo tantum iudicio eos alloquitur. Alios sub angeli lucis figuratione, & sub specie boni mentaliter prosequitur. De quibus tria per ordinem exempla accipito. Viuit hodie in Saltzburgensi metropoli quidam nobibilis Sucher nomine, in armis famosus plurimum, de quo ea quæ sequuntur à multis grauibus, & valde dignis viris audiui sepius, quorum quidam eidem nobili conuersati fuerant sæpenumero. Sedit iste aliquando in castro suo quod ab oppido Hallensi in valle distat tribus circiter miliaribus, & quotidianas protunc cepit nutrire guerras cum oppidanis præfati oppidi, quam-

obrem

Ioan. 12.
Psal. 11.

Judic. 16.

Iob. 41.

Tribus modis demon homines decipit.

Demon in specie famuli obsequitur cuidam nobili.

obrem scutiferos & famulos eodem tempore tritos in armis coaceruauit vbi & quales voluit. Obsequi ergo cœpit illi nobili domino iam dissoluto in moribus, & sacramenta ecclesiæ, confessionis, videlicet, & Eucharistiam satis fugienti quidam famulus ignotus, exercitatus & in armis tritus supra modum in occultis & raris territorij vijs, obsequiosus in prouidendis equis, sed nunquã visus in Christi Ecclesijs. Quamuis enim nobilis faucia ex quotidiana inimicitia gereret conscientiam, ecclesias tamen pro audiendis missis aliquando frequẽtauit, & cubatũ vadens, & surgens è lecto sese crucis lignis, & salutationibus angelicis, ac quibusdam orationibus breuibus munire solebat. Cũque famulus de quo loquimur, omni tẽpore, quo ceteri iuerunt ad fidelium ecclesias iste solus extra maneret, ac sęper in stabulo, vel hospitio, aut alibi se fingeret in domini sui negotijs occupari, suspectus ab eodem, positus est ad rationẽ quis & vnde esset. Cui rẽspõdit. Domine ne pãueatis, fidelis vester fui, prout multiplici didicistis experientia, & fidelis vobis manebo; demõ sum, sed non vobis nociturus. De quo nobilis aliquantulum, non tamẽ tantum, quantum debuit, territus est. Nam famulũ istum potius æmulũ temporalis lucri gratia, satis diu postmodum tenebat, & *Isa. 28.* cum inferno pactum gerebat, licet omniquaque ei non crederet, quia prout experientia didicit, in mortem vtriusque hominis istius nobilis seruus nequam machinabatur, sępe tentando, an videlicet Dei protectione destitutus potestatem in eum habere posset. Accidit enim nocte quadam, vt famulus ille fictus, dormiente domino suo in castro in camera, ad eandem subito & inopinatẽ pulsans clamaret. Domine, domine. Eui-gilans ille ait: Quid vis? Cui famulus.

In in-

*Nota vir-
tutē signi
crucis &
orationis
etiam in
malis.*

In instanti surgendo armis cingamini, quia inimici vestri Hallenses adsunt, & circumdant castrum. Noluit autem nobilis sine signo crucis, & orationibus solitis surgere, & iuxta audita se immediatē armis cingere, sed more solito signo crucis se muniens, & orationes consuetas complens, se induit, & ad extra prodiens filium mendacij tunc reprehendit. In quo miser prout potuit falsitatem tergiuersari cœpit, & tamen vt tandem factus est, mens eius in excitando fuit, vt ecclesiastico more nobilis se non muniens, iam spiritualibus spoliatus, inuaderetur velut inermis à dæmone. Tandē tamen, licet diu inuitus sustineret dæmonē, Christi sacramenta sumendo in confessione, & Eucharistia, illæsus corpore, & rebus meruit à dæmone liberari. Tempore Cōstantiensis concilij in diocesi Bambergensi, cum quodam satis maturo viro, diuitijs mediocri & honesto conuersationem habere cœpi. Primum enim quia protunc inexpertus iuuenis prædicator fui, ad quædam dicti viri, & ad apparatus exteriorem in vestitu, & gestu solium conspiciens, me prophetam meo tempore reperisse existimabam. Nam quomodo nocturno surgeret tempore ad orandum, qualiter aliquando in operibus misericordiæ Dēi recipisset Angelum, quomodo idem sibi futura quædam & alijs occulta reuelasset, tam deuoto, & verisimili perorabat stilo, vt ferè persuaserit, quod quasi Deum viuentem eum esse crederem. Verum quia vix possibile est multa loquentem se qualis sit non prodere, vitam & mores dicti hominis an vera forent & sancta consideravi diligitē, & aliunde informatus à quadam, credo, Dei famula, & veterana virgine, nī fallar, reperi hominem grauiter deceptum per sibi alloquentem secretò malignum spiritum, quē

tamen

*Vir quidā
pre se fe-
rens ma-
turitatis
& hone-
statis spe-
ciem à
dæmone
illuditur.*

tamen Dei angelum esse credebat satis firmiter. In consuetudine siquidem habuit cum mecum ad alloquendum de bonis venisset, signa hypocritarum, vt Chrysoſtomus notat, ostendere, videlicet, sub typo diuini zeli proximorum vitam rodere, clero grauius detrahere, se multum reputare, & de morte futura statim cuiusdam, quem non exprefſit, magni principis coram me vaticinari, & literas quasdam que fomenta prætendebant cuiusdã grauis odij imperſuaſibiliter ad inſtinctum dicti ſpiritus apud se ſeruare, & plura ſimilia facere non deſtitit, quibus perceptis à viri huius ſocietate me abſolui velut à dæmonis dæcipula. Qualiter autem vitam finierit mihi non conſtat, qui poſtmodum locum, & patriam eandem non multum inhabitauit. Sunt præterea pauci anni tranſacti, quod circa tempora Piſani concilij me viuente in ordine, in diœceſi Conſtantiensi Beghardus fuit, ſeu fratercellus merè ſecularis Burginus nomine, hic eremum ibidem intrauit, in eodem victu & veſtitu ſibi auſterus valde extitit, orationi & contemplationi multum, vt videbatur, incubuit, & in his reuelationes, ſed heu, illuſorias, à maligno ſpiritu ſub ſimilitudine angeli lucis habere cœpit, quibus quod peius erat, etiam nimium credidit. Nam ex viſionibus iſtis regulam quandam, & nouam religionem cudit, & eandem diſcipulos exinde, velut Beatus Antonius eſſet aut Pachomius docerè cœpit: tam rigidam & auſteram vitam in dicta regula ſcripſit, & in ſe, & in ſuis ſeruauit, vt niſi pertinacia, & inobedientia acceſſiſſet, veri & boni angeli inſtinctus interceſſiſſe videretur. Nam vnà cum ſuis diſcipulis nouæ religionis cultor & auctor captus per epiſcopum Conſtantiensem, & examinatus, repertus eſt tam cæcam & proteruam habere mentem,

*Signa by-
pocrita-
rum.*

*Beghar-
dus quidã
reuelatio-
nibus il-
luſorijs
deceptus.*

mentem, ut etiam si dominus Apostolicus & Dei Ecclesia regulam quam reperit condemnaret, non se, sed errare tales omnino crederet. In qua pertinacia perseverans, per inquisitorem iudicio seculari traditus, ab eodem incineratus est rector cum regula. Viuebat paulò antèa quidam purus laicus Nicolaus nomine. Hic in linea Rheni circa Basileã & infrà, primum velut Beghardus ambulans, à multis, qui persequiebantur hæreticos, de eorundem hæreticorum numero quasi vnus habebatur suspectissimus. Acutissimus enim erat, & verbis errores coloratissimè velare nouit, idcirco etiam manus inquisitorum dudum euaserat, & multo tempore. Discipulos igitur quosdam in suam sectã collegit: Fuit enim professione & habitu de damnatis Beghardis vnus qui visiones & reuelationes in prædicto damnato habitu multas habuit, quas infallibiles esse credidit. Se scire affirmabat audacter, quòd Christus in eo esset actu, & ipse in Christo, & plura alia, quæ omnia captus tandem VViennæ in Pictauiensi diocesi inquisitus fatabatur publicè. Sed cum Iacobũ & Ioãnẽ suspectos in fide, & sibi conscios suos speciales discipulos ad iussum ecclesiæ eum inquirenti nollet dimittere, nisi per ignem, & repertus in multis à vera fide deuius, & imperuasibilis, secularium potestati iustè traditus est, qui eum incinerarunt. Vides igitur quàm impossibile sit métalibus orbatos oculis semel à via catholica, deuios de se ad domum reuerti animæ, quæ est catholica ecclesia.

*Alter Beghardus
fictis visionibus
demonstratus*

Idem dicunt hæretici huius temporis.

De Vrsis quibus tyranni assimilantur. Quantum oratio communis valeat, & opera priuata misericordia ostendatur in monialibus peruersis, & in femina perplexa mirabiliter in causis matrimonij.

CAPIT. III.

AB Vrsis formica deuorantur, quos scilicet vrsos sanant, si agrotant, vnde & ab vrsis sagacissimè queruntur infirmis. Quomodo per formicas simplices & boni fideles intelligi habeant iteratum est sæpius, nunc verò qui sint vrsi insidiantes talibus subinferendum est. Vrsi siquidem nomine tyranni vel persecutoris proprietas in sacro eloquio designari solet. Vnde per Nabuchodonosor regis Chaldæorū sæuitiã, qua Hierosolymitas persecutus est, & Hierusalē destruxit, vrsus insidiã Threnorum tertio vocatus est. Vbi in persona sanctæ ciuitatis Hieremias sic plangit: Concluserunt vias meas lapidibus quadris, semitas meas subuertit, vrsus insidians factus est mihi, leo in absconditis. Semitas meas subuertit, & confregit me, posuit me desolatam. Et Salomon Prouerb. 28. apertius dicit: Vrsus esuriens princeps impius super populum pauperem. Mali autem domini tunc agrotant, cum iniustam potentiam in subditos exercent, quia omnis passio inordinata animæ, eius est infirmitas. Sæpe tamen diuina ordinatione disponitur, vt post mulctatam plebem tyranni propriam agnoscant malitiam, à cæptis resipiscentes persecutionibus, quasi iam sanati sint omnino. Sicut legimus 4. Reg vltim. & 2. Paralip. vltimo.

Sedechias primò persecutor prophetarum grauissimus, postmodum in Babylone memor de verbis sanctorum prophetarum, quos deriserat, in carcere compunctus orauit humillimè: Domine, inquit, Deus omnipotens, peccaui, super numerum arenæ maris multiplicatæ sunt infirmitates meæ. Incuruatus sum multo vinculo ferri, & nō est respiratio mihi, quia excitauit iracundiam tuam. Et nūc flecto genua cordis mei, precans à te bonitatem domine. Per quæ verba, & alia quæ ibi sequuntur, à Deo meruit per regem Babylonis exaltari super omnes reges secum existentes in Babylone.

PIG. Putabam ego ex persecutionis sæuitia deteriores fieri, quos tu asseueras effici aliquando meliores. Nam iniustè tyrannidem exercere in innocentes, maioris criminis reum constituit.

THEOL. Quantum est ex natura persecutionis ita est, vt affirmas, sed quia pietas iubet Christiana orare pro persequentibus & calumniatibus nos,

Mat. 5.

exinde multis confertur prima gratia, quemadmodum patet primum in oratione quam Christus

Heb. 5.

clamore valido ad patrem fudit pro se crucifigentibus, qui exauditus est pro sua reuerentia. Vnde

Luc. 23.

sermo statim subiungit euangelicus de multis, qui cum Centurione compuncti tunsis pectoribus reuertebantur in Hierusalem à loco Caluarie . Et de

August.

Apostolo Paulo sermo habetur beati Augustini dicentis. Si Stephanus pro inimicis non orasset,

ser. 1. & de sanctis, quoru- terque est de S. Stephano.

ecclesia Paulum non haberet . Quantum autem communis & priuata oratio valeat, noscere poteris

Communi multorum oratione impetratur cō-

in eo quod sequitur. Sunt vix nouem anni trāsacti quod monasterium sororum nostri ordinis ad sanctam Catharinam in Nurenberga reformari

debeuit per magistrum ordinis eiusdem, qui protunc moram ibi traxit in nostro conuentu . Cui

refor-

reformationi vna voce omnes sorores reclamabāt, *sensus monachialium in reformatione.*
 & exinde per consanguineos totam ciuitatem in diuisionem ponebant, quibusdam dicentibus quia bona est, alijs verò dicentibus nequaquam, sed nouitas est perniciofa. Multis igitur mensibus in hac materia laboratū est, vt in pace sanctū perficeretur opus, sed propter contrarias de hoc opiniones consulum dictæ ciuitatis negotium diutim protelabatur. Misit interea magister ordinis pro vñdecim sanctis reformatricibus, quæ venerūt de reformato monasterio, & potius furtim, quàm apertè in sororum sanctæ Catharinæ monasterium intromittebantur, propter timorem quorundam ciuium, sine quorum consensu nihil fieri poterat efficax. Consulatus igitur dictæ ciuitatis conclusit hanc sententiam, quod sorores sanctæ Catharinæ reformari deberent ea reformatione, quæ in eis incepta erat, si & pro quanto ad hanc reformationem inuitæ non fierent voluntate. Hoc audientes nos, qui onus belli contra iras dæmonum portauimus, ferè desperabamus de perfectione sanctæ reformationis, quia notum fuit cunctis, quod nulla sororum voluntaria fuit. Vnde in tam desperato apud homines negotio, ad Deum per orationes publicas currendum esse decreui. Et quia quotidie prorunc in Aduentu domini prædicaui, illa die, qua nunciij consulatus voluntatem sororum experiri publicè debuerant, ego in prædicatione ita sub breuibus populo dixi. Boni pueri vobis constat quomodo pro reformatione sororum sanctæ Catharinæ pro nunc laboratur, de qua hætenus nullam in ambone mentionem feci, nunc igitur peto vt singulæ personæ hîc præsentēs orent altissimum, quatenus in tali negotio fiat voluntas beneplaciti omnipotentis Dei. Deinde factò prandio venerūt

ad monasterium nunciij consulatus, vota inuitarum ad reformationē audire volentes, nobis presentibus, qui ex parte magistri ordinis missi eramus: Fuerunt autem nunciij consulum quidam displicentiā in ipsius reformationis modo habentes. Cumq; requisitæ sorores super earum consensu ad partē se contraxissent, vix finita morula per quam Psalmus Miserere mei Deus dici posset, spiritu Dei afflante, omnes in reformationem consenserunt. Vnde venientes ad nostram & nunciorum presentiam cum lachrymis & genuflexionibus se reformationi obtulerunt. De quo ultra modum gauisi nos fuimus, & aduersarij cōfusi. Et quia negocium sanctum consulatus in arbitrio sororum posuerat, quod iam mutatum sensit in melius, idcirco cōclusionem hanc pro viribus executioni demādauit ad plenum, sicque locus ille hodie totaliter reformatus est. Viuebat præterea nuper in ecclesia Maguntina in summo canonicorum præpositus, clericus solo nomine, & nobilis, sed in armis miles, in vestitu stipendiarius, moribus per omnia dissolutus, qui licet de altaris latissimis viueret beneficijs, horas tamē canonicas, velut toxicum, fugit. Corpore autem adeo decorus extitit, vt imperatrix, quæ hodie viuit, referatur dixisse, se pulchriorem non vidisse virum. In præfata igitur vita aliquandiu viuens in multorum scandalum, nullius hominis hortamenta nec correctiones curauit. Hunc igitur Dei manus inopinatē lepra tetigit, quæ dietam nolenti hominum conuersationem abscidit, & in domum quandam sibi propriam Maguntie trusit, vbi manens multo tempore impatientia plenus, & Dei timore vacuus, factus est tandem tam deformis corpore, vt secundum in leprosorio parem non haberet. Deinde digitum Dei adesse sentiens,

*Canonicus vita
peruersa
conuertitur
precibus & elemosinis
matris*

Exod. 8

sentiens, corde contritus & ore, primò suæ vitæ facinora confitebatur cum tantis lachrymis, vt omnium mentes stuperent, qui virum præagnouerāt, patientia denique tanta vsque ad mortem dotatus est, vt quodocunque confessor suus frater Henricus de Confluentia, sacræ Theologiæ professor nostri ordinis eum visitaret (qui etiam mihi præsentia retulit) non ab eo peteret mortis accelerationem, vel dolorum quos multipliciter patiebatur immunitionem, sed orate Deum, inquit, pro me mi pater, quatenus diuina misericordia mea mihi peccata indulgeat, & in hoc seculo secet me, & vrät quamdiu sibi placeat. Et in hac patientia tandem in pace requieuit. Quæsiui autem de * circumstantijs viri, vnde tantum donum infami isti clerico prouenerit: Et responsum accepi, quoddam matrem nobilem mutum Deo deuotam habuit, quæ visa & audita filij dissolutissima vita, vota, preces, & eleëmofynas velut pro mortuo ferè funere deo offerre consuevit. & pro eo tanquam pro filio perditto ab alijs ista fieri procurauit, quousque velut alter paralyticus in lecto iacens, carnalium voluptatum insensibilis, alienis fide & meritis sanatus fuit. Rem etiam gestam infra octo annorum spacia me teste noueris. Est in diocesi Basiliensi hodie femina Deo deuota, pauperibus larga quia plena operibus misericordiæ, secundum seculum non infimi status, sed cuidam viro iuncta matrimonialiter modis iam dicendis. Hæc quia pulchra fuit in suæ iuuentutis tempore, & sub nullius regimine, ab multorum virorum astutijs, velut ab vrsis formica deuorata est: nam vltra quàm credi potest, miserabiliter animam perdidit diuersis & incompatibilibus matrimonij contractibus præpediente iuuenili insaniam:

c. d. circumstantibus viris.

Adultera & perplexa in causis matrimonij clā destini precibus & eleëmofynis à Deo illuminatur ad vitandū adulterium.

Diu hanc latuit quot laqueis compedita iaceret in
 potestate diaboli, reti eiusdem inuoluta, tandem
 tamen ex operibus, credo, misericordiae, quibus
 semper insistebat, illuminata est aliquo modo circa
 annum ætatis suæ tricesimum sextum. Me autem
 prædicante in prædicta diœcesi consilij gratia ad
 me venit post multos, quos præconsultos habue-
 rat, qui, ut expertus sum, animam feminae fatuis
 consilijs non iuuabant, sed potius interemerant,
 vel neglexerant. Cumque fletu tanto inundaret ut
 Magdalenam alteram credidisses, nisi quod ad pedes
 peccatoris non procidit, & ego quid haberet tristi-
 tiæ ab ea quærerem, tandem subiunxit. Pater ego
 peccatrix parata pœnitere omnibus modis mihi
 possibilibus, & satisfacere, quatuor viros habui, &
 quem nunc habeo non est meus, cum his omnibus
 per verba de præsentibus contraxi, & ex his viuentes
 tres hodie supersunt. Quibus auditis satis obstu-
 pui, sciens quod talibus perplexitatibus summam
 oportet dare operam, si enodare quis quempiam
 velit. Vnde inuestigata diligenter causa quam
 prius nesciueram, didici quoddam de omnibus viuen-
 tibus difficultas aderat, nam de mortuo, si quod
 fuit ligamentum, illud cum vitæ termino solutum
 erat. Primum enim virum ex viuentibus percepi
 antea cum quadam contraxisse, licet clandestinè, &
 ita in foro conscientiae ab eodem liberam esse. Cū
 secundo clandestinè etiam contraxerat, & cōsum-
 matum fuit matrimonium carnali opere, sed ipsa
 hoc periurio negante coram iudice ecclesiastico,
 diuortiata est ab ipso viro secundo. Cum tertio ve-
 ro postmodum contraxit in facie ecclesiae, cū quo
 iam domicilium habuit, & natos quosdam. Et quid
 inter hos duos consulerem, ut anima adulteræ sal-
 ua fieret, anxius valde fui. Erant enim ambo viri
 animosi

animosi ad arma nutriti, rebus ditati, amicis val-
 lati, ad incontinentiam proni, & iuxta communē
 existimationem in conscientijs valde lati. Vnde
 vidi quod quamuis iure fori femina vxor esset ter-
 tij, non tamen iure poli, sed tantum secundi, à quo
 periurio mediante ipsa diuortiata exitit. Et quod-
 cunque iuberem, videlicet, manere cum tertio, vel
 redire ad secundum, aut ab utroque se secernere,
 in foribus semper aderat ex vna parte aut verifi-
 mile homicidium, aut feminae adulterium, aut al-
 terius mortalis criminis periculum. Nam si iubere
 volui reditum ad secundum, sequebantur hæc in-
 conuenientia verisimiliter, videlicet, primo quod
 zelotypia motus tertius secundum via facti inua-
 deret, & occideret. Secundo quod femina cum se-
 cundo manere nequiret, quia diuortij celebratio
 obstitit facta in iudicio ecclesie, quamobrem oni-
 ni iure humano eam tertius à secundo obtinere
 poterat, immo excommunicare. Tertio, vita fe-
 minae sic fuisset in periculo vtrinque, dum ille tan-
 quam periuram, vel iste velut adulteram trucidare
 valeret. Sileo de nota infamiae super facto iura-
 mento, quod periurium esse nemo nisi ipsa, &
 fortassis secundus sciebat, quod propter contra-
 ctum clandestinum probare contra eam non po-
 tuit, nec feminae crederetur verbis si sese in hoc in-
 famaret. Si denique ex aduerso feminam sinebam
 manere cum tertio, sequebantur mala animae in ipsa
 deteriora, quia quotiens à viro tertio cognosceba-
 tur, totiens adulterium commisit, non suo marito
 in hoc obediendo, quamquam ipse hoc exigere
 posset, quem periurium putatæ vxoris latebat, non
 autem ipsa vice reciproca, quæ impedimentum
 non ignorabat. Et si suadere volebam, vt cum ter-
 tio velut soror eius casta maneret, hoc quidem

*Nota ca-
 sus perple-
 xitatem.*

ipsa paratissimo subijisset animo, sed ipse velut incontinens iure exigendi debitum nullatenus carere voluisset, prout ex multis coniecturis videre poterā. Porro si mediam viā feminæ consulere volui, videlicet, recessum ab utroque, tā habitatione, quā thoro, pericula multa intuebar obuiare, quia si posita esset in monasterio, tunc nullæ prudentes eam ad professionem recipere debebāt viro viuente inuito, nec ipsa periculo fraudulentix se exponere debuit. Si verò extra monasterium latentiam ei consulere volui, quod plus mihi placere cœpit, vt animam saltem saluare posset, terrebat me quòd pulchra facie, & sexu fragilis vix tuta castitate maneret, vel quòd tertius zelotypia motus fugientem letaliter inuaderet. Nescit enim iste femineus sexus fuga se, sicut masculinus, celare, vel tueri. Quid igitur assertiuè consulerem ad præsens non habui, nisi quòd pœnitenti respondi eam consolādo, vt Deum sine intermissione pro sua liberatione inuocaret, eleēmosynas pauperibus (quia lucrosa valde fuit) pro se, & pro tertio viro erogaret, & quid sibi consulerē deliberatior factus, & similiter alij prudentes viri, parato animo omnino susciperet. Ad quæ verba consolata aliquantisper abscessit. Interea libros consului, quibus me iuuare non potui. Deinde Nurenbergam veniens plures diuini & humani iuris doctores simul collectos causæ consilij adij, quibus paratum animum feminæ, & laqueos quibus perplexa esset patefeci: sed responsum nullū habere potui decisiuum, propter pericula, quæ hincinde adesse videbant quacunque via attentata. Postremò tamen sanctæ memoriæ abbas sancti Ægidij beati Benedicti ordinis, magister Henricus, qui in seculo doctor iuris existens, & mundū paulò antè reliquerat, ob reformationis nouellæ

nouellæ opus factum in dicto monasterio. Bono, inquit, ad me, estote animo: Si femina tam boni est propositi, & adeo pia in pauperes, ac dotata donis, quæ de ea dixistis, mihi credite, ipsam Deus illuminabit, vt videat quid faciendo in statum ponatur salutis. Redij interea ad feminam, & vltimum modum fugæ supratactum sibi suasi. Ad quem cum se præpararet, de quo tamen mihi periculum non modicum corporis, & sibi maius, & fortè alijs imminere poterat, affuit diuina gratia quæ quæstioni difficillimè solutionem dedit facillimâ. Sibi enim incidit, vt quotiescunque vir tertius debitum exigeret, ipsa se per huiusmodi obedientiam lethalem infirmitatem contrahere fingeret, & ne id mendacium esset, ad animæ infirmitatem hoc mente tenus apud se retorqueret, ex qua infirmitate animæ, scilicet per mortale crimen, certum est secundum nostram fidem quemque nedum animæ, sed etiam corporis perpetuam mortem subire. Ita fecit vt cogitauit, & diuina arridente gratia, vir prius incontinens feminæ compati cœpit, quam in alijs veracem sæpe esse didicerat, & vsque modò iam annis plurimis eam tantummodò vt sororem habet intactam, nec de adulterio viri quicquam aliunde malè audiui. Audiens ego hanc castimonie nouam & delusionem piam, atque raram practicam, lætus ita fieri permisi, ex qua nulla iam sequebantur inconuenientia, quinimmo virum quem tanquam vsus prius habuit, iam velut ouem Ioseph in castitatem deduxit. *PIG.* Cur laudare audes feminam in eo quo mendacium dixisse videtur, & fidè ambulasse? Cum enim fœtus plures à viro præhabuerit, & obediens ei non lethaliter vexaretur, mendacij rea sui videtur.

Psal. 79.

THEO. Verba femine veritatem continebant & sonabant, non tamen ad cuiuslibet hominis intellectum. Certum enim fuit quod obediendo vtriusque hominis mortem incurrere meruit, primum animæ per adulterium, & corporis pariter & animæ post finale iudicium perpetuam mortem habuisset. Nec semper mendacium quis loquitur, cū ab eo veritas aliqua obticetur, nec fictio quævis in mendacio cœquatur. Et quid si scriptura sacra obstetrices laudat Hæbreorum de zelo clementiæ, quem in deicolos habuerunt, nō in falsitates quas expresserunt? Ita & hæc femina plurimum est cōmendanda, quæ die noctuque extra thorum constituta legitimum, sed in eadem domo cum viro alieno habitans, tantum Dei præceptum in adulterio transgredi metuebat, vt viri induta animo, vsque modo multis annis iam vitam castam ducat. Minus insuper miraberis quod retuli exemplum, si simile factum à sancto viro commendatum audieris. Refert enim Sanctus Heraclites vir (vt inquit Vincentius in speculo historiali lib. 18.) religiosissimus, qui in libro suo, quem paradifus, intitulat, scribit ad Lausum episcopum de quadam nobilissima Corintha & Christianissima virgine, & pulcherrima, quam cum iudex paganus nullis minis à voto castitatis mouere valeret ad sibi consentiendum in Venereis, in lupanar hanc lenoni, vt trinos solidos dietim ab ea haberet, tradidit corrumpendam. Ad quam cum viri plures stuprandi causa præallato precio accederēt, illa vulnus quoddam in interioribus se habere dixit, cuius fœtorem si venientes ad eam, sentirent, horrore contagionis effugerent, vnde singulos miserabiliter precabatur, vt ei paucos dies ad quietem concederent. Interea dum orationes cōtinuas ad Deū funderet,

miser-

Exod. 1.

*Cap. 64.
Hierac-
des in hi-
storia
Lausiaca,
cap. 178.*

misertus ei Deus, & quidam iuuenis Christianus media nocte quinque ei solidos attulit, virginem consolabatur, & ei persuasit, vt vestibus exuta proprijs, iuuenis indueretur vestitu, & ita abscederet, ipso manente. Quod & factum est. Nam in crastinum veritas apparuit, & iuuenis à bestijs deuorandus per iudicem traditur, & tam pro sua quàm pro virginis salute, duplici martyrio coronatus est. Hoc enim exemplum multinuba præfata femina in quadam prædicatione audierat, & exinde suam castitatem tuita est modo suprâ expresso.

*Exemplū
in cōcione
auditum
mouet di-
ctam fe-
minā ad
castitatē
eo modo
seruandā.*

Quantum viri cauere habent à mulierum familiaritate, & blanditijs. Quomodo sexus non est vituperandus in feminis sed vitium. Et due dantur cause, cur vir excellit feminam, & quare plus viri auisantur, quàm femine.

CAPIT. IIII.

Philomena formicas & earum oua querunt auidè, vt comedant, quia ex his conualescunt egroti, & sonora efficiuntur. Est autem (vt dominus Albertus lib. 23. de animalibus tradit) Philomena dicta à philos, & mienos, quod dulce sonat, quia amat cantus dulces: vel dicitur à philos & mene, quia dum cantu cum alia contendit, potius vitam exuit, quàm cantum victa deponat, nam rostro & collo omne ferè genus musicæ effigiat, & sese nonnunquam cantibus necat: In qua aue auari, & cupidi principes & viri designantur, qui verbis persuasorijs, & dulcibus, vel astutis simplices premunt in rebus,

rebus vel in anima veluti inermes formiculas, & eorum fructus. Quod beatus Hieremias causator vice domini Hierem. 5. dicens. Inuenti sunt in populo meo impij, insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros. Sicut decipula plena auibus, sic domus eorum plenæ dolo, ideo magnificati sunt & ditati, & præterierunt sermones meos pessimè, causam viduæ non iudicauerunt, causam pupilli non direxerunt, & iudicium pauperum non iudicauerunt. Et de similibus Ezech. 33. dicit propheta. Auaritiam suam sequitur cor eorum, & est eis quasi carmen musicum, quod suauis, dulciq̃ue sono canitur. Quod autem verba dulcia hominum æquipolleant sonis dulcibus docet Ecclesiasticus 40. vbi dicit. Tibiæ & psalterium suauem faciunt melodiã, & super vtraque lingua suauis. *T I C.* Nunquid non merito vice reciproca simile facit verbis oris sui dulcissimis mala mulier ad decipiendum viros improuidos?

T H E O L. Faciunt quidem hoc mulieres, sed deceptionis arte alia, non sicut viri, qui sæpe post dolum & fallaciam vtuntur tyrannide & potentia. Vnde aduersus tales Salomon filium præauisat. Prouerb. 5. dicens. Ne intenderis fallaciæ mulieris, fauus enim distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius, nouissima autem illius amarã quasi absynthium, & lingua eius acuta quasi gladius biceps. Et iterum ibidem 6. Conferua fili mi præcepta patris tui, vt custodiant te à muliere mala, & à blãda lingua extraneæ. Nõ concupiscat pulchritudinem eius cor tuum, nec capiaris nutibus illius. Et apertius ibidem 7. dicit. Dic sapientiæ soror mea es, & prudentiam voca amicam tuam, vt custodiat te à muliere extranea, & ab aliena quæ verba sua facit dulcia; Irretiuit enim

enim recordem iuuenem transeuntem per plateas multis sermonibus, & blanditijs labiorum protulit illum. *PIG.* Non nouiter, sed dudum cū in sacra scriptura talia contra feminas præuifando virilem sexum audiui, animum meum tale pulsauit dubium: Cur non plus sexus fragilis muniatur in sacris literis, vt sibi à virorum dolis caueant, quā masculinus, quem tamen constat animo esse constantiorem? Præterea cum circa monasterium nostri ordinis quædā in Colūbaria mētio apud sorores nostri ordinis fieret de beato Ioanne Chrystofomo, & de quibusdam alijs sanctis, qui sicuti dicit scriptura satis inuexerūt contra feminas; audiēs hoc sanctimonialis quædā sciola grāmaticæ, irascēdo dixit: Vos viri multa nimis scriptitādo protulistis contra nostrum sexum fragilē, si nobis facultas scribēdi, & dicendi, velut vobis, affuisset, vicē reddidissēmus dudum fidelitati vestræ. *THEOL.*

*Proteruis
femine
responsū.*

Vt ad secundum primò responsum habeas, scito quod nullus prudēs in sexum femineū quicquam mali inuexit, quem à Deo bonum esse creatum nō dubitauit. Vnde in scriptura sacra, vbi à mulieribus præmonemur, penè semper adiectiuum malitiæ aliquod nomini mulieris adiungitur, vt in libris sapientialibus palam est. Prudenti itaque stilo beatus Iob vsus est, quia è domo tota vnica per diabolum relicta persecutrice, sic eidem respōdit: Quasi vna de stultis mulieribus locuta es, quia sexum reprehendere noluit à Deo creatum, sed stultitiam mulieri annexam. Pari modo alij scriptores ecclesiastici vbi cauere iubent à feminis de vago scorto, procaci meretrice, vel de malo alio notant hāc quam detestantur. Ad primam autem noueris quæstionem, quod quinque ex causis viri amplius à feminis, quàm istæ ab illis præmoneri solent,

*Quinque
causa cur
in scriptu
ra sacra
viripotius
præmonē-
tur à fe-
minis ca-
uere, quā
femina à
viris.*

quia

- quia Deo natura sunt propinquiores, ideo fœdatis turpius inficiuntur: corpore & anima sunt liberiores, ideo tanquàm vagi facilius decipiuntur: complexione sua sunt calidiores, ideo malè citius inflammantur: corpore sunt elegantiores, ideo à feminis velocius affectantur: & gradu & officio eminentiores, ideo alij malo eorum exemplo plus scandalizantur.
1. Primò dico sunt Deo natura propinquiores viri quàm feminae, propter quod dicit Apostolus 1. Corint. II. Volo autem vos scire quodd omnis viri caput est Christus, caput autem mulieris vir, caput verò Christi Deus. Et iterum. Vir quidem non debet velare caput suum, quoniam imago, & gloria Dei est, mulier autem gloria viri est. Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro. Etenim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum; Vbi glossa. Vir dicitur esse imago Dei, quia principaliter creatus est ad imaginem Dei, in quo naturaliter amplius, quàm in muliere viget ratio, quasi ipse sit ratio.
2. Secundò, viri corpore & animo sunt liberiores, quia dominium penes eos residet, unde stare & ambulare possunt vbi & quando volunt loqui cum quibuslibet. Libertas verò quando in abusum sumitur multis occasio est peccati. Quò contrà Genesis tertio mulieri primæ à Domino dicitur; Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Et 1. Petri 2. Quasi liberi & nò quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed sicut serui Dei.
3. Tertiò, viri complexione sua sunt calidiores, ideo malè citius inflammantur. In cuius argumentum à sensu contrario tertij Regum primo, de Dauid dicitur vetulo: Cumque cooperiretur vestibibus, non calefiebat, & per consequens per Abisac adolescentulam pulcherrimam in sinum viri positam non tentabatur ipse, quem tamen antea solo

sed solo visu distantem, inter plures vxores viuentem, inflammatum fuisse constat iuuenili ætate, & 2. Reg. 17
 virili, vt in Bersabee patuit. Vnde in psalmo cantatur: Lumbi mei impleti sunt illusionibus, & non Psal. 37.
 est sanitas in carne mea. Quarto, viri feminis corpore sunt elegantiores statura, proceritate, & in artuum pulchritudine. Cuius simile creator in òni ferè animalium specie videtur posuisse, vt semper virum eminentiorem, immo & pulchriorem creauerit: sicut patet in pauone, phasione, anate, colubò, & in alijs multis. Huius rei gratia de primo viro specialiter dicitur Genesis primo. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostrã, vt præsit piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestijs, vniuersæque creature, omni que reptili quod mouetur in terra. Quinto, viri gradu & officio sũt feminis eminentiores. Vnde 1. Timot. 2. Mulier in silentio discat cum omni subiectione: docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum, sed esse in silentio. Adã enim, subdit, prius formatus est, deinde Eua: Et Adam non est seductus, mulier autem seducta in præuaricatione fuit. Cùm igitur, vt audisti, philomenæ voraces animarum per verba dulcia decipere soleant in vtroque sexu, idcirco vterque omni diligentia sibi caueat ab altero, ne quo ad animam deuoretur. Tempore quo tricesimũ annum attigi vel circiter, steti quodam in loco aliquanto tempore prædicando, & confessiones audiendo: de cuius sigillo nihil pandam, Deo duce. Venit protunc in mei noticiam virgo quædam, corpore & animo, quæ meis consilijs utebatur frequenter in his quæ ad salutem spectabant animæ. Nam de labore manuum viuebat, satis pauperulam vitam quò ad bona temporalia ducebat propter Christum, & quia ingenio satis subtilis

Virgo non fugiēs familiaritatem viri corruit in fornicationē.

subtilis extitit, & affecta verbo diuino, instinctus quosdam & reuelationes habebat specietenus satis pulchras, & scripturæ sacræ consonas, sed quo spiritu nescio. Quod in dubium verto ideo, quia, ut postmodum didici, clam vinum, & libertatem nimis diligebat. Credulus satis statim aliquando pro tunc fui talibus, ut verum fatear, & meam iuuenilem stultitiam. Nam gaudebam plurimum, si quando reperi personam * in eo videre deuotam, quam audiui in sua deuotione aliquid noui diuinitus percepisse, & his quadam curiositate allectus, animum dabam feruentius, quàm indubitatis aliquando scripturæ passibus, licet eisdem ex Christi gratia nunquam dissenserim. Verùm quia prædicta virgo sub nullius fuit obedientia, liberè incessit, quò libebat, semper tamen sub virtutis specie, sine qua nemo religiosus decipitur, & exinde peregrinari in suum malum ad quendam beatæ virginis locum omnino voluit, & obtinuit. Viuebat eodem tempore in loco quidam religiosus, heu solo nomine, & sacerdos, & verbis amatorijs, & incontinentia plenus, & animarum perdendarum aucupijs gnarus, qui in itinere coniunctus virgini, de verbis venit ab obsequia, de obsequijs ad amicitiam, & in tali familiaritate virgo misera iam in faucibus erat se deuorantis dæmoniacæ philomenæ. Exinde enim ipsa totaliter philocapta est anima in verbis & gestibus viri primum: deinde ex frequentia aditus per eum stuprata est, de quo tam indistinctè doluit, puta de thesauro irrecuperabiliter iam subtracto, ut se gladio interimere voluisset, nisi è manibus fuisset ereptus corruptoris. Ad me igitur consilij gratia venit, quæ non sequebatur, sed profundè nimis fauces dæmonis intrauerat. Nam iussu ut virum se adire permitteret nullatenus, & eidè

ipsa

al. mco.

ipsa nequaquam necloqueretur, nec appropinquaret, sed iuxta Apostoli sententiam, in bello hoc fugam pro summis armis eligeret: Fugite, inquit, fornicationem: suasi, & nihil profeci, vel modicum. Vnde diuina ultione factum est, vt crescente amore hercos tandem femina vsu perdedo rationis phrenesin incurreret, à qua postremum liberata. Et quia vitam emendare, vt sibi bene consulebatur, renuit, à me & ab alijs prius animam eius diligentibus derelicta, vitam nescio qualem, satis diu continuauit. Ipse verò deflorator statim graui percussus infirmitate, facinora sua agnouit, & vt verè credo, ex corde pœnituit: & ita omnibus ritè scriptis ecclesiasticis sacramentis vita functus est tam in bonis suæ prædestinationis signis, vt in lecto ægritudinis similia nunquam agnouerim, in quorum mitorituro. Credo enim quod diuina clementia præterita bona viri respexerit, quæ, vt mihi constat, Deo deuotè seruiendo, & iunior existendo antea aliquando multis annis continuauerat.

1. Cor. 6.

deflorator
virginis
percutitur
infirmitate.

Quomodo Formicaleon, & tigris hypocritas designat & hereticos. Et datur intellectus cuiusdam perniciosissimæ heresis quæ currit hodie, atque duo modi ostenduntur quibus demonum voluntas & potestas coarctatur.

CAPIT. V.

Formicaleon cibum formicarum rapit, & edit in hyeme, quia æstate improvidus, nil sibi de cibo reseruat. Quid autem sit formicaleon, seu myrmicoleon, quod idem est, & quæ eius natura, quidque

O

signifi-

*Gregor. l.
5. moral.
cap. 26.*

significet, ostendit beatus Gregorius libro quinto moralium exponens illud Iob 4. Perijt tigris, et quod non haberet prædam, dicens: Translatione septuaginta interpretum nequaquam dicitur Tigris, sed Myrmicoleon perijt, et quod non haberet prædam. Myrmicoleon quippe paruum valde est animal formicis aduersum, quod se sub puluere abscondit, & formicas frumenta gestantes interficit, interfectasque consumit. Myrmicoleon autem Latine dicitur, vel Formicarum leo, vel certe expressius, formica pariter & leo. Rectè autem formica & leo nominatur, quia siue volatilibus, siue quibuslibet alijs minutis animalibus formica est, ipsa autem formicis leo. Has enim quasi leo deuorat, sed ab illis quasi formica deuoratur. Et infra. Hæc dæmonis & hypocritæ ostendit similitudine gerere. Nimirum apostata angelus in terram de cælis proiectus, iustorum mentes, quæ bonorum sibi operum refectiorem parant, in ipso actionis itinere obsidet: Cumque has per insidias superat, quasi formicas frumenta gestantes improuiskas necat. Rectè autem myrmicoleon, id est, leo & formica dicitur, formicis enim, ut diximus, leo est, volatilibus formica: quia nimirum antiquus hostis sicut contra cõsentientes fortis est, ita contra resistentes debilis. Si enim eius suggestionibus assensus præbetur, quasi leo nequaquam tolerari potest, si autem resistitur, quasi formica atteritur. Alijs ergo leo est, alijs formica, quia crudelitatem illius carnales mentes vix tolerant, spirituales vero infirmitatem eius pede virtutis calcant. Hæretici ergo quia de sanctitatis præsumptione superbiunt, quasi exultantes dicunt, Myrmicoleon vel certe Tigris perijt, et quod non haberet prædam. Quem enim nomine

*Gregor.
cap. 26.*

Tigris Eliphaz, nisi beatum Iob nota varietatis
signat

*image
not
available*

*Ex odio
introducitur
meretrix in cu-
biculum
prij sacer-
dotis ad
ipsius fa-
mam de-
nigrandã*

quod seminavit gratiosè, & per sanctitatem vitæ, qua se virtutum speculum exhibuerat, multorum animas suo creatori lucrificet, & exinde fauorem magnum à populo acquisiuit, sed è diuerso à clericis, qui sui confratres esse debuerant in ecclesia eadem, odium valde magnum incurrit. Sui enim comparatione malorum clericorum vita sordescibat, qui cum in aperto sanctum virum persequi non auderent, nec eum suo spoliare beneficio, & honore, in hypocrisis mendacium contra eum nefandissimum confinxerant. Nam occultè clauem vnã ad cameram viri sancti procurauerunt, & eo absente meretricem de die intromiserunt, eidem committentes, vt cameram ab intrã succenderet, & pro adiutorio de camera ad stratas clamaret: quo audito æmuli de insidijs surgendo quomodo meretrici succurrere vellent, subiunxerunt, cum præmio præpromisso. Ita per ordinem factum est. Nã quando meretrix in camera iam accensa clamauit, de insidijs clerici accurrebant, secularium viciniam pro adiutorio inuocantes. Cumque in camera vidissent meretricem, tota boni viri denigrata est fama, & ita cedere famæ, & loco oportuit innocentem. Tandem finito multo tempore principalis auctor huius nequitie in extremæ infirmitatis articulo, id sacerdoti est confessus, qui eum absolueret, nisi famam publicè restitueret. Vnde conuocatis testibus fide dignis in confusionem suam nequam iste, ne in æternum poneretur ruborem, fassus est causam, & ordinem proditionis præfatæ, sicque primitim innocentis famam recuperauit. Reperiuntur præterea hypocritæ de simplicibus hominibus, vel simulatores amarissimi nonnunquam. Sunt enim tres anni vix transacti, quod in ciuitate Ratisponensi fuit quidam vete-

ranus

ranus vir, qui mendicum se simulans & in extrema paupertate constitutum, pallidus in facie, dorso recuruus, macilentus totus & miserabilis corpore videbatur, sed tantas diuitias habuit in occulto, & in annuis Renensium florenorum redditibus, vt mihi veraci relatione ostendebatur, quod de tanta rerum copia nobilis aliquis, vel miles Germaniæ suam personam nutrire potuisset honestè, & tamen his non contentus, tam miserabiliter vixit mendicando, vt vix aliquis eum intuens, à collatione eleemosynæ se continuisset. Vnde dominus Archidiaconus Barcinonensis qui de eo cum magna impatientia loqui audierat, me præsentè eidem mendico ignoranter denarium in eleemosynam dedit. At ego. Scitis, dixi, cui eleemosynam datis? Respondit. Mendico. Cui respondi. Immo ditiori fortè huius vici, iste enim est hypocrita, de quo audistis. Tunc ille mendicum verbis satis primùm modestis, deinde ad iram prouocato mendico, eum acerbis verbis flagellare cœpit, sed nihil profuit. De ore enim extraxit, quem ibi absconderat, vel osculatus est prædictum denarium mendicus, collatori restituit, & à præsentia nostra protinus de choro fratrum, vbi hæc acciderunt, fugit. Præterea fide dignorū relatione didici, nostro tempore fuisse virum quædam pecunijs antiquis refertum & infectum, receptum pro Deo in hospitale ciuitatis Constantiensis, qui cum dudum sibi occultasset ex auaritia magnam multitudinem denariorum puri argenti & veterni, deuenit ad extrema, & de farina auenæ sibi pulmentum impatientissimè clamabat præparandum. Quod cum factum esset, sedit ægrotus solus more solito in lecto & loco micarū panis minutatim spargere cœpit denarios, quos occultauerat in pulmētū auenacē, est.

*De diuite
qui mendicum se
simulabat ex auaritia.*

De alio mendico qui pecunias per auaritiā seruatas loco panis intriuit in pulmētum, et sic suffocatus est.

& cum cocleari auidissimè ori imponere, sicq; miser suffocatus est ilico. Insuper his inueniuntur hypocritæ longè deteriores, scilicet hæretici. Omnis quippe hæreticus est hypocrita in eo, quodd catholicum, & virtuosum se, qualis non est, simulat, sed non omnis hypocrita est hæreticus. Currit namque hodie, atque serpit in partibus Sueviæ inter quasdam personas vtriusque sexus seculares & ecclesiasticas, religiosos & religiosas hæresis, & hypocrysis tam enormis, vt eam ad plenum, ne aures
 *innocentum maculem, non exprimere audeam. Nam sibi licere asserit mentiri ad placitum, pacta nulla seruare, occidere etiam innocentissimum, etsi pater foret aut mater. Nunquam ieiunat, nisi vt in cibo non deprehendatur ab alijs, lacticinia, & carnes, cum quis comedit quadragesimali tempore, vbi potest occultè laborat in festiuitatibus ecclesiæ, otio vacat diebus alijs: Cæremonias omnes ecclesiæ tanquam opera animalium hominum, non spiritualium spernit cordetenus, & quod deterius est, virginitatis decus, abstinentias vestimentorum, & stratus duritiem, superstitiones corporales esse affirmat, & eisdem resignare docet. Solam perfectionem, & virtutem esse autumant in contemplatione quadam altissima spiritus, qui carnem & ossa non habet: cum tamen ipsi, prout scio, non modo carnales sed bestialissimè viuant. Nam ad tantum perfectionis apicem se venisse gloriantur, vt nihil eis pro peccato imputari valeat. Vnde summo pontifici, pro minimo ducunt, si quando non obediunt, vel alijs pastoribus ecclesiæ sanctæ. Insuper in fertiore coitus maris cum femina, vbi etiam secundum ethnicos ratio absorbetur, & homo bestię assimilatur, supremam contemplationem, & raptum excellentissimum dicunt consistere, ob
 quam

*c. d. au-
 dientium.
 Hæresis
 pernicio-
 sissima
 (authoris
 tempore
 quam ho-
 die hæ-
 retici to-
 tã resus-
 citarunt.*

quam causam sibi nutu ad nutum in his obtemperant quando libet. In quam sectam, heu, multos occultè de numero nobilium, & ignobilium, de virginibus, & viduis traxerunt miserabiliter.

P. I. G. Ut sciamus huius mali originem, & quæ talium peruersorum signa sint & indicia, quisque eorum sit modus peruertendi, quæso edoceas, ut vitemus tales. Malum enim si nescitur, vix aut nullatenus vitatur. *T. H. E. O.* Reperi in libro manuali, quem pro sua persona, per totum dominus Albertus manu conscripsit propria, se eadem annotasse, videlicet, quod suo tempore in Colonia fuit eadem hæresis, vnde puncta supradicta, ac articulos plures, quàm hic notauerim, manu propria præfatus conscripsit dominus, quos prætermisi, quia reuera tam sunt blasphemii, & subuertentes omnem rem publicam, & statum ecclesiæ totius, ut calamo eos manifestare erubesco. Nec in nequitia pares vidi in libris Augustini, Isidori, aut Guidonis quorû quælibet constat latissimè scripsisse de diuersis hæresibus. Antiqua est igitur hæc pestis origine, ad libertatis spiritû tendens. Si verò de vestitu quæris; habitu, scias, vniiformi nō vtuntur, sed quantūcūque pretioso, & dissoluto, aliquādo se tegunt, aliquando verò plurimum vili, vtrunque pro loco & tempore, ut prodantur nullatenus. Nam eo ipso quo se credunt impeccabiles, sine omni timore sibi licitum putant omnem habitum, quem ut lazeant crebrò variant, alioquin proderentur citius. Cū simul sunt, si verba scire placet eorum, nonnunquam verbis vtuntur ad inuicem amatorijs, meretricijs, lenonum morem gerentes. Si verò cōuiuunt alijs, vltra quàm credi valet verbis vtuntur subtilibus, comptis, sublimibus, spiritualibus, & metaphysicalibus, quantum sustinere potest

*Manuale
Alberti
magni.*

lingua Theutonica, adeo vt eos vix aliquis debite intelligere possit, etiam litteratus, quibus inuoluunt de spiritu, de abstractione, de luminibus varijs, de personis diuinis, & de contemplationum gradibus altas sententias. Vnde quidam libri Theutonicales sermonum subtilium eorum malitiæ satis deseruire videntur, qui de talibus loquuntur vocabulis, quos quidam, ni fallar, fatuè vel periculosè aut scripserunt, aut scribi permiserunt, aut saltem ab aliquibus Beghardis, vel hæreticis, qui certis honestis, & antiquis religionum doctoribus fictè ascripti esse videntur. Sub prædictis igitur verbis virus suæ prauitatis abscondunt, & suæ malignitatis hæreticæ venenum propinant. Hi pro pede sui erroris in suum reprobum retorquent sensum auctoritates istas Apostoli: Si spiritu ducimini non estis sub lege. Ad Gal 5. non aduertentes quod statim subditur: Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, quibus hi pleni sunt. Deinde pro se allegant illud ibidem: Vos in libertatem vocati estis fratres. Non attendentes quod subditur: Ne libertatem in occasionem detis carnis. Et ita vt finem istis denus aliquem, ad necandum simplicibus verbis ornatis vtuntur, toxicum mortis ibi propinatur, exercitia corporalia per eos vilipenduntur, ad meditandum, nescio de quo spiritu afficiuntur, & ad opera carnis tandem omnes eorum discipuli deuoluuntur, licet sicut tigrides plenæ virtutibus specietenus tantummodo esse videantur.

Infamia fœtori comparatur. Quàm periculosum sit feminis conuiuere. Quomodo heretici tales solent seducere ad spiritum libertatis. Quomodo viri maleficiantur ibi, & discipulos acquirunt defloratos.

CAPIT. VI.

Quamuis nidus formicarum odore bono redoleat, tamen si super eo ligna noua, & tenera, aut ex his lagenæ facta terantur duriter, & fricentur, fœtorem quendam notabilem contrahere experiuntur. Per nidum formicarum, bonorum simplicium habitatio, & per odorem abinde progredientem, bonæ famæ notitia designatur, vt suprâ habitum est. Sed *lib. 2. c. 9.* per ligna noua & recentia, corpora designari possunt, à quibus humor passionum carnalium calore charitatis nondum eductus est. Tales si se tactu, vel cohabitatione multa attigerint, haud dubium fœtor Venereorum exinde contrahitur. Si igitur ad domum, vel habitationem quarumcunque feminarum etiã sanctarum sine euidenti necessitate, & utilitate viri, vel iuuenes, immo senes crebrò accesserint, fœtorem suæ famæ faciliter mouebunt in naribus alienis, vbi prius loca vitando talia Christi bonus odor extiterunt, ita vt de eis dici valeat vtrunque, quod *2. Cor. 2.* olim de filiabus Israel fatuis vaticinatus est Isaias ibidem 3. Erit, inquit, pro suauis odore fœtor. Amplexus autem cauendus est in his habitaculis vbi dolus alicuius hominis ad decipiendum latet occultius, vel dæmonis, qui à nullo penè loco secluditur, alioquin famę nostrę redolētia citò in fœ-

in fœtorem conuertitur. Consilium audias in hoc Ecclesiastici II. dicentis. Non omnem hominem inducas in domum tuam, multæ enim sunt insidiæ dolosi. Sicut enim eructant præcordia fœtentium, & sicut perdix inducitur in caueam, & ut caprea in laqueum, sic & cor superborum. Et bene dicit, superborum, quia in humilitate vera vix aliquis potest decipi, in superbia verd qua quis vult videri, & sibi sine timore nimium confidit, communiter labuntur plures in fœtorem luxuriæ, vel in lepram prauitatis hereticæ. Superbia enim est quæ sæpe per vitiorum fœculentiam humiliari meretur, vt in quo quis latentem superbiam neglexit agnoscere, a pertarum nunc carnalium fœtorem intuens, humilior studeat resurgere.

FIG. Dic aliquod exemplum ad propositum.

THEOL. Tot inde de præsentī materia occurrunt, quanta volumen grande non continere sufficeret. Et vt breuem in hoc dem doctrinam, suadeo fidelissimè, vt nunquam longo tempore cum mulieribus sanctis quantūcunque couersari studeas. Et vbicunque talia fieri perspexeris, si facultas adest, aquam fraternæ correctionis tanquam igni in domo accensa infundere non tarderis, quia de omni penè genere hominum expertus sum sæpe prius se virginalem pudicitiam perdidisse, quàm se nouissent vulnera Veneris, vel perfidiæ actum percepisse. Beatus qui legit, & audit, ac intelligit, sequiturque doctrinam Apostoli contra fornicationem breuissimam & utilissimam, immo & efficacissimam: Fugite, ait, fornicationem. Cum enim præsentia sunt corpora maris & feminæ facillimè verificatur illud prouerbiū: Perit omne arbitriū cum res transferit in affectum. Noui aliquādo virginem diuitem, & non minimi status, omnium

vicino-

2 Cor. 6.
Quadam
virgo per
curiositatem
se mirè
deluditur.

vicinorum iudicio & meo, deuotam valdè & castã quæ confessorem quendã religiosum habuit multa prudentia & probitate pollentem, cui obediebat longo tempore. Vocata est tandem ad quarundam feminarum nomine deuotarum, domunculam, quam quidam, vt videbatur, multum honestus sacerdos secularis intrare solebat, sed reuera corruptus erat in his quæ ad veram fidem pertinent. Deinde cœpit quibusdam ex eis ad partem sumptis doctrinas specialiores tradere de patientia, obediẽtia, & de arte contemplandi quædam arduissima subtexere. Finxit miser se easdem videre ad diuina magis dispositas, & in hoc sexum inanis gloriæ maximè cupidum decepit amplius, inter quas præfata virgo fuit principalior. * Delinire tandem cœpit, verius malignari sacerdos præfatus, quousque persuasit omni verecundiæ esse abnegandum feminis, quemadmodum Christus nudus pro nobis, vt ait, in cruce pendendo fecit, & nisi ista fierent, perfectionis apicem à nullo attingi posse affirmabat. Exinde autem de sexu fragili quædam deuenerunt in tantam stultitiam, vt se clam coram clericis in hoc complicitibus passim denudarent sine carnali commixtione. Tamen postremo persuasit, vt Eucharistiæ sacramentum diuinissimum, quod semel in die sacerdos vix dignus est sumere, quemadmodum vnica die Christus se patri in ara crucis obtulit, id multotiens à feminis sumeretur, et quod gratia sacramentalis qualibet communione (vt aiebat) augetur, non aduertens id esse contra generalem consuetudinem totius ecclesiæ. Exinde factum est, vt aliquândo in loco secreto tres feminæ nudæ totaliter, flectentes genua corã prædicto perfido, Eucharistiæ sacramentum reciperent eadem hora & die vltra quinquagesies. Coniace-

*f. delira-
re.*

*Sacerdos
hereticus
persuadet
omni ve-
recundiæ
abnegan-
dum esse
feminis.*

*Idem nu-
dus Eu-
charistiæ
pluries in
die eisdem
admini-
strat.*

bant

bant interea viri talibus complices, clerici scilicet
 seculares feminis, & nonnunquam multi cum
 multis vno in lecto, nec ad lapsum carnis, vt fate-
 bantur, procedebant, sed vt passionibus Veneris
 funditus abnegarent, se à seipsis mutuo continen-
 bant, verius plus inficiebant. Inter quos continen-
 tes iste sacerdos principalis perfectionis esse dice-
 batur. Adducebantur etiam aliquando clauculo
 de distantibus religiosarum domibus ad dictam
 officinam lutosam & porcina[m] alia[m] famosam in bo-
 nis feminam, quæ indulgentias dæmonū quas præ-
 misimus, vt domesticam, acquisierunt. Nam prin-
 cipales actores huius nequitiam, disponente Deo,
 postremo capti, hæresim publicè coacti sunt reuo-
 care. Et ita nidus iste in loco vno, nescio si in alijs,
 dissipatus est cum confusione extrema. *PIG.*
 Miror quomodo possibile fuerit sine molliciei
 sorditie saltem tales sibi, sic, vt præmisisti, propin-
 quasse mutuo. *THEOL.* De fœtore tali loquor
 inuitus, & magis inuitè scribo multa, idcirco vere-
 cundiora quæ se fecisse dicunt sine lapsu carnis,
 dimisi referre. Sed quantum conijcere potui, non
 video quin plures maiora ibi crimina perfecerunt,
 quàm si operi carnali simpliciter institissent. Credo
 insuper quosdam ex eis qui principales in perfidia
 fuerunt, dæmonis opere protunc maleficiatos esse,
 ne mouerentur ad naturales & plenos actus incō-
 tinentiam, vt exinde cæcati se passioni eidem crede-
 rent, & alijs persuaderent penitus mortuos esse,
 facillimum enim est dæmonibus infrigidare, vbi
 Deus permiserit. Adamiani enim hæretici dudum
 descripti à veteribus doctoribus ecclesiæ sacrificia
 nudè & orationes esse offerendas Deo, vt isti suis
 fieri persuaserunt, & ex talium radice verissimiliter
 isti & iste pullularunt. Virginem tamen de qua
 retuli

*Adami-
 ni hæreti-
 ci.*

retuli firmiter credo florem suæ pudicitiaë in bello tali deo mirabiliter protegēte retinuisse. Nā heresiarcham antefatum corde diligere nunquam potuit, sed omni tempore horrorem quendam de eo intra se sensit, qui affectum eius ad perfidiam amaricauit. Curiositas autem & desiderium acquirendę perfectionis sibi à principio promissæ, tam in vesana societate, & communione Eucharistiæ præmissis cæcauerant & diu retinuerant, à quibus tamen tandem totaliter recessit, & ista mihi patefecit. *P. I. G.* Quod partim omisisti præcedenti capitulo libens scire vellē, quem modum decipiendi tenerent hi quos ibidem malignissimos descripsisti, quatenus iacula præuisa talia scientem minus ferire possent.

THEOL. Est quidam de eadem secta perdita, qui hodie, vt tigridis se ostendat, & bonos lateat, nunc seculares, nunc regulares, modò rusticorum, modò verò nobilium vestimenta defert, qui aliquando Beghardus fuit, seu Lolhardus. Hic in eodem statu & habitu librorum subtilissimorum in nostro vulgari, vt vereor, periculosè conscriptorum, stilum, & modum loquendi comptissimum, & altissimum didicit, sed vbi nescio, * primum infectus fuit hæresi perniciosissimæ antedictæ. Cuius practica hæc est, & fuit ad acquirendum discipulos, & discipulas. Nam primum sub specie deuoti fraticelli domum aliquam deuotarum muliercularum explorat, quam intrando aliquotiens priuatim verbum Dei ornatissimis verbis seminat, de alta perfectione & contemplationis gradibus disserendo. Cui postquam data est crebra audientia, incipit contra exercitia corporalia, videlicet, ieiunia, abstinentias, orationes vocales, & similia inuehere, exponendo ea quomodo imper-

*Lollardi
cuiusdam
sive Be-
ghardi
aut Fra-
tricelli
astutia et
carnis
spurcitia.
c. d. addis
qui.*

imperfectorum sint propria. & necessario dimittenda ab eo qui perfectam vitam cupit apprehendere. Cærimonias ecclesię quascunque, vt de festiuitatibus, de audientia multa missarum, & diuini officij, immo prædicationē penè nullam existimationem dicit esse habendam, sed quieti corporis, & contemplationi iubet pro viribus * assistere, & per similia sexum femineum faciliter per verba pulchra solet mulcere ad suum fauorem. Interea studet non multas, sed vnā præsertim prouectę etatis aliquam, & maiori auctoritate inter eas fulgentem, vel paucas alias eligere, quibus aliquotiens ad partem facit exhortationes specialiores, vt virus suum eisdem passim infundat. Vbiunque autem quicquam de sacrę scripturę passibus sibi per simplices verisimiliter potest obijci, illud soluit ad suam sectam sensum retorquendo. Postremo, secundum quod obedientiam maiorem intuetur in his, quæ * inescatæ hamo perfidię proximiores sunt, vnā eligit cum quā extra testimonium oculorum secretè loquitur, & ne turbentur alię, neque quis alienus superueniat, custos loci ponitur; his opportunitatibus captam, & allectam clarius inficit, dicendo quod corporis integritas & castitas, cęrimonia quædam, & exercitium corporale est, non mentis vera perfectio; quod oportet se indifferentem facere, & procul ab omni passione verecundię, & timoris, & quod propriam voluntatem opus est in omnibus abnegare, etiam nudè viro coniacendo, si iubetur: tueri castimoniam verò corporis vocat proprię voluntatis vsum. Cui perfidæ doctrinæ postquam misera crediderit, audet hæreticus, aut maleficiatus à dæmone, aut aliunde satur libidine, pluribus virgini coniacere noctibus in nullo eam violando, sed ausu dato diuino,

rectius insistere.

vest. pro in astate.

tino, tandem * recipit thesaurum irrecuperabilem *f. eripit.*
 hora qua minimè credit. Delinquitque postmodum
 verbis mendacibus si prædata mæsta fuerit, ita ut
 deinceps oneratam peccatis obedire faciat ad pla-
 citum omni eam de sua secta poscenti, præsertim
 cum ad locum vocata fuerit, vbi omnes & soli de
 vna professione existunt. Solent enim eligere quæ-
 dam loca inopinatiores malis, ut leproforia, vel do-
 mos sequestratas ab hominibus, ad quas mutatis
 prius proprijs vestibus ne intrando agnoscantur,
 conuenire consueverunt. Districtum scio vbi vir-
 go quædam (si bene memor sum) propè sexagena-
 ria, primò florem perdidit pudicitie in consilio
 malignantium tali, nec vllatenus sibi finit pertua-
 dere præfata perfidias esse, sed pertinax in secta sua
 vsque modo perseverat. In actibus namque Ve-
 nereis, & in epulationibus, quas faciunt vbi pos-
 sunt, splendidis, dicuntur opere dæmonis quasdã
 reuelationes raras habere, quibus illecti tales, velut
 boni spiritus illuminationibus multæ imperfuati-
 biliter adherent. Noui aliam quæ circa trigesimum
 suæ ætatis annum deflorata per prædictum lupum
 fuit, & delusa tempore plurimo, licet immanitas
 quam detestabatur vitiorum cum Christi gratia
 tandem eam compunxerit ad verè poenitendum.

*Virgo præ-
 se sexage-
 naria de-
 florata.*

*alia vir-
 go deflo-
 rata: a per-
 supradic-
 tum lol-
 lardum.*

*Quam consultum sit spiritualibus in domo con-
 sistere. Et cur quidam & quadam per hare-
 ticos decipiuntur faciliter.*

CAPIT. VII.

Quando lucri gratia incautè extra domos ambulat,
 sæpe à formicaleone insidiosè necantur. In quibus
 suadent

suadent formicæ, vt in domo appropriata quisque studeat tutius manere, quia ibi in vita corporis siue spiritus multi perseuerarent, quàm exeundo perdunt. Coruus enim qui ex arca dimissus est, aquis interemptus, nunquam reuersus esse ad Noë legitur. Columba prudentior, quæ exiuit causa obedientiæ, nō reperiens vbi requiesceret pes eius, ad arcam cautè reuertitur. Altera verò vice euolans cum ramo virentis oliuæ utiliter redijt. Genes. 8. Iudith viduata viro speciosissima & diuitijs plena, in superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur, habens super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter sabbatha, & neomenias, & festa domus Israel, per quæ meruit reuelationem de victoria Holofernis habere. Iudith 8. Princeps etiam apostolorum qui perseuerantiæ donum & scripturæ sacræ notitiam spiritu sancto inspirantè acceperat, legitur Actuum decimo in Ioppe ciuitate in domo mari proxima, ad superiora, vt oraret, ascendisse, & in excessu mentis secreta Dei vidisse. Anna prophetissa vidua usque ad annos octoginta quatuor non discedebat de templo, ieiunijs & obsecrationibus seruiens nocte & die. Lucæ 2. quæ dicitur ibi Christum Dei filium in humana natura agnouisse. Maria insuper, cuius vita Marthæ præfertur, quia optimam partem elegit, sorore exeunte obuiam Christo, legitur domi sedisse, quæ tamen per magistrum vocabatur. Ioannis 11. Quod quia Dina non fecit, sed egressa domum, seu tabernaculum, non vt viros, sed mulieres regionis alienæ videret, à Sichem nobili adamat, & rapta ab eo, vique oppressa virginitatē perdidit Genes. 34. hinc Apostolus discipulo 1. Tim. 5. sic scribit. Adolescentiores viduas deuita, cum enim

*Quam
utile sit
domi in
secretis
manere
probat
exemplis
scripturæ.
Iudith.*

Petri.

*Anna vi-
dua pro-
phetissa.*

*Maria so-
roris Mar-
thæ.
Luc 10.*

enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt: simul autem & octosq; discunt circumire domos. Et primæ Corinth. decimo quarto dicit. Mulieres in ecclesijs taceant: non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut lex dicit. Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Vnde secum libenter consistere, & cum timore domini domum propriam incolere, ornatum & custodia est, præsertim feminæ, summa. Et Ecclesiasticus vigesimo sexto sic dicit. Gratia super gratiam mulier sancta & pudorata. Omnis autem ponderatio non est digna continentis animæ. Sicut sol oriens mundo in altissimis * diei, sic mulieris bonæ species in ornamentum domus eius. Periculosum autem est sine euidenti necessitate, aut magna utilitate incautè domum exire, quia illud proprium est malarum feminarum, teste Salomone qui Prouerb. 5. dicit filio: Fili mi fauus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius, pedes eius descendunt in mortem, & ad inferos gressus illius penetrant, per semitam vitæ non ambulat, vagi sunt gressus illius & inuestigabiles. Et ibidem 7. Per fenestram, inquit, domus meæ, & per cancellos prospexi, & considero paruulos, considero vecordem iuuenem. Et ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas, garrula, & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians. *P I G.* Satis probasti, quàm necesse sit vel utile in domo consistere. Nunc exemplo aliquo, quàm periculosum sit vagari, velis ostendere, & quemadmodum à formicaleone illi deorentur aliquando quos paulo supra denotasti.

*text. scri-
ptura.
Dei.*

*Virgo saepe
vagans
incidit in
deceptionē
dæmonis.*

*Superbi
eiusdem
errores.*

THEOL. Audi ergo quid acciderit cuidam feminae, quam tempore præsentis Basiliensis concilij vidi in ciuitate Ratisponensi, & iuuabam inquirere. Fuit enim virgo hæc soluta, nec virum aliquando habuit, nec de incontinentia fuit suspecta, sed de ciuitate in ciuitatem, & de domo in domum saepe mutauerat loca, hæc continuando plurimis annis. In anno autem ætatis suæ fere 53. Ratisponam venit, verba ibidem quædam satis incauta, quo ad fidei normam, emisit, propter quod coram vicario episcopi Ratisponensis accusata, ab eodem carcerali custodiæ mæcipata est. Superuenit interea in negotio Bohemorum missus à præfato generali concilio dominus Ioannes de Polomar Barcinonensis archidiaconus, vir omni deuotione plenus, & tam in diuino, quàm in humano iure apprime eruditus, cuius ego tunc itineris eiusdem socius & collega extiti. Vocati igitur sumus ad dictæ feminae examen, in quo dietim probata, inuenta est errasse multipliciter, nec tamen laesa esse videbatur in cerebro ad rationis defectum, quia ad singula sibi obiecta valde astute respondit, & inquisitis ab ea, valde mature, ne sibi contradiceretur, cauere studuit. Se enim Dei spiritum, seu reuelationes diuinas habuisse dixit, se obedire papæ, in his quæ malè disposuerat renuit, se esse beatiorem principibus Apostolorum dum in via fuerunt, affirmauit, se inobliquabilem, seu impeccabilem esse credidit, & tandem matrem totius Christi ecclesiæ, quæ in Basiliensi concilio representabatur, se esse verbo, & signis capitis sui constanter conclusit. Nitebantur propterea multi qui præsentés fuerunt, & ego verbis persuasorijs ex sacra pagina, vt proteruiam à femineo erueremus capite, sed profectus ibi fuit nullus. Dixit enim voce audaci, se scire quod in præfatis

præfatis nullatenus erraret, sed potius sui examina-
tores, & ita se ad subintrandum ignem pro verita-
te sua paratam ostēdebat. His visis, archidiaconus,
qui suprā, ad doctores tam theologiæ, quam alia-
rum facultatum, quorum multi præsentēs erant,
ait. Videbitis, inquit, quod sola vexatio dabit in-
tellectum, vnde necesse est, vt per iustitiæ publicæ
quæstiones ad chordas trahatur lentè aliqualiter,
prout sexus iste sufferre poterit: vos autem (ait se-
cretò ad me, & ad mei ordinis socium quendam
lectorem multum deuotum & literatum) in istius
feminae prospectu ostendatis nolle interesse eius
torturæ, nec si placet intersitis, vt erga vos beniuo-
la ipsa amplius permaneat, & ita per torturam hu-
miliatam magis postmodum idonei eritis ad con-
uertendum ipsam. Fecimus, & factum est per om-
nia vt præmittitur. Et quæsitum est ab ea dum tor-
queretur, à quo errores suos, & an aliquam disci-
pulam vel huiusmodi erroris consciam haberet,
quia in his nunquam nisi negatiuam prius dederat,
videlicet, quod à nullo homine errores suos didi-
cisset, nec quàmquam docuisset: sed apud se taci-
tus illa credidisse fatebatur, angelo vel Dei spiritu
docente, vt ipsa inquit. Torta igitur parumper ni-
hil noui præteritis addidit, nec quemquam fateba-
tur hominem reum esse nisi se, constanter asseruit.
Et credo, verum dixit, sed satis humiliata est artuū
suorum vexatione: vnde in turrinam captiuitatis re-
ductam, eadem die ad vesperam visitauimus ego
& socius meus ad iussu domini archidiaconi mi-
seram, se præ doloribus vix mouere potentem: vi-
sis autem nobis valde eiulare cœpit, & fidenter
causari quàm grauitè læsa esset. Nos verò eam hu-
miliatam esse considerantes, & eam iam conside-
rantes præsumere de nobis, varijs historijs ei

160. 28.

*Respicit
& reuo-
cat erro-
res.*

ostendimus, quomodo multi insignes viri & literati reuelationibus incautis decepti fuissent, & per angelum satanæ seducti: & quàm fragilis esset sexus femineus non adiutus scripturæ sacræ testimonio, multipliciter persuasimus. Tunc per Christi gratiam ipsa resipiscere cœpit, & promittere, quod in omnibus mē sequi vellet, & socium. Credidit igitur se deceptam esse, mihi, vt purgaretur animus, confessionem fecit sacramentalem: de omnibus à iuuentute sua commissis spontaneam, se ad publicè reuocandum errorem, & ad pœnitendum exhibuit. Et ita tertia die postea coram ciuitate Ratisponensi, multis præ gaudio & misericordia flentibus, præmissa omnia ad effectum perduxit.

*Mat. 10.
Luc. 12.*

*Cause er-
roris.*

P I G. Cùm nihil sit opertum, quod non etiam in hac vita communitè ad lumen producat, est nè postmodum expertum, hanc erroris sui hæresiar-
cham aliquam habuisse, vel discipulam? *THEOL.* Nequaquã, sed solum malignum spiritum decepto-
rem habuit, quē instinctu interiori pro angelo lucis in reuelationibus falsis susceperat, nec cuiquã ex-
perto, vel literato viro hæc, an à Deo essent ad exa-
minandum se exhibuerat, neque diuinum adiuto-
rium sufficienter cōtra erroris spiritum inuocauerat, nec insuper acquisita scientia, aut per sacræ
scripturæ rudimenta se iuuare poterat, vnde non mirum, si de proprio confisa ingenio decipi tam grauitè meruit de se præsumendo.

*Per cineres designatur humilitas: Superbia me-
retur illudi. Exēplum esse videtur de moniali
qua se moriturã falsò predixit, & quomodo
veri à falsis prophetis cognoscuntur.*

CAPIT. VIII.

Formica ubi sunt nociva. facile fugantur, si ibi orbiculariter cineres spargantur. Per quod liquidò datur intelligi, quòd ubi homines simplices proximis volunt esse nociui, non melius quàm humiliatione sui, & agnitione propriæ fragilitatis à cœptis resipiscunt, & ad se reuertuntur. Cineres enim humiliationem humanæ infirmitatis designant, vnde Genes. 18. Abraham Deo ait, vt humilis exaudiretur: Loquar ad Deum meum cum sim pulvis & cinis. Et Thamar humiliata stupro fraterno 2. Regum 17. legitur cineres capiti suo aspersisse. Hinc Threnorum 2. de humiliatis in captiuitate in Hierusalem dicitur. Consperferunt cinere capita sua virgines Hierusalē. Et Rex Niniue humiliter pœnitendo abiicit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere. Ionæ 3. Quid superbit terra & cinis? de homine ait Ecclesiasticus 10. Omnis enim caro fœnū, & omnis gloria eius quasi flos agri, Exsiccatum est fœnum. & cecidit flos, quia spiritus Dei sufflauit in eo. Verè fœnum est populus, Isaię quadragesimo. Extinctus cinis erit corpus nostrum, dixit sapiens. Sapient. 2. Quādo igitur verā cognitione nosmetipsos introrsus humiliter non agnoscimus, protinus superbia inflati nobis & proximis citò nociui esse incipimus. Vnde si nos cinere humilitatis aspergere negligimus, diuina exigente misericordia & iustitia, errores vel aperta vitia sepe incurrimus, quatenus humiliores post lapsum resurgamus, quàm erecti stare videbamus.

FIG. De Petro Christi apostolo exēplū in hoc, & de Origene, quorum vterque grauiter lapsus est, vt

dudum habuimus, sed noua à te aliqua si habes, audiamus. *THEOL.* Fuit paulò ante hoc Basiliense concilium in ciuitate Friburgensi Constantiensis diœcesis in monasterio sanctæ Claræ virgo quædam iuuenis professa, & hodie uiuit, soror, Magdalena nomine, hæc in raptibus & extaticis uisionibus, ac à sensu alienationibus apud totam adiacentem patriam famam acquisiuit pergrandè. Rapta enim aliquando fuit (vt dicebatur) in corpore & anima, uel eisdem se ab hominum conspectu latenter subtraxit circiter tribus diebus, intra quos quæsita per omnes monasterij angulos, nullibi reperta esse dicitur. Sed tertia die qua inuenta est, venit quædam scedula in medium chori, quasi de cælo submissa, in qua continebatur, quatenus sorores omnia tempóralia ad ritum sanctorum patrum seruare in communitate inciperent & continuarent, alioquin diuina ultio sequeretur. Quo territæ plures, * personalibus resignabant, & deuotius Deo seruire moliebantur. Cùm igitur fama Magdalenæ diulgaretur in longius, & sibi sorores uelut Dei prophetissæ in cunctis crederent, nescio quo ducta spiritu, longè ante festum natiuitatis Christi prædicere cœpit assertiuè, se cæta die (quam expressit) singulariter circa festum Epiphaniæ morituram corporaliter, & à seculo hoc migraturam. Quod femineus sibi sexus statim uelut nouæ prophetissæ credidit, & in funeralibus præparamentis ad nutum obediuit. Iussit enim ipsa Magdalena sibi præparari nouum & depictum, in quo sepeliretur de asseribus sarcophagum, candelarum post eius decessum accendendum sufficientia, & similia funeralia, quæ noua statim ad omnes adiacentes uolabant regiones per diœceses tres Constantiensem, Argentinensem, &

Basilien-

Magdalena virgo diè mortis sue prædicens illusa fuit atque confusa, & alijs illusa.

i. propria abijciunt

Basiliensem. Crediderūt antedictō vaticinio statim plurimi de vtroque sexu, plus tamen de femineo, qui leuis est cordis. Alij verò quid futurum esset dubitabant. Appropinquante autem die statuta, in magna multitudine venerunt de prædictis regionibus in curribus, & equis, & pedibus nobiles, rustici, & clerici, & monachi, seculares & ecclesiastici non pauci euentum rei intueri cupientes. Quæ vt audiui, satis miratus sū, & vt certionarer de gerendis, de Basiliensi conuentu, vbi etiam ad vnam dietam solūm distabam, virum fide dignum & deuotum procuratorem nostri conuentus fratrem Ioānem (de quo suprā libro primo capit. nono mētionem feci) ad Friburgum direxi, sibiq̄ue commisi, vt spectaculo prò posse adesset, & quid gereretur, mihi postmodum denunciaret: quod & fecit. Adueniente itaque die qua prophetissa hæc de seculo migraturam se prædixerat, prudentes viri seculares de ciuitatis consulatu, vt certitudo facti non fucaretur, & si qua fictio adesset, notaretur; deputauerant testes idoneos, & magistrum Paulum in medicina suum physicum, qui in pulsu prædictæ notaret sororis morituræ vitam adesse vel abesse. Assantibus igitur sororibus omnibus mane in choro, & dictis viris, & multis alijs maturis ecclesiasticis & regularibus, plebeis verò extra in ecclesia tantum prodigium expectantibus, venit soror Magdalena, caput suum in gremium cuiusdam sororis inclinauit, ex tempore satis se raptam in extasi verè vel fictè ostendit, & ita satis immobilis aliquandiu iacuit. Cumq̄ue quædam ambigerent an mortua foret, vel viua, medicus publicè pulsum eius tangens vitam adesse dixit. Tandem vocem quandam nullatenus, vt antea virgineam, sed grossam satis, emisit dicens. Ad sarcophagum. Sed cum

populus in ecclesia, & viri in choro nulla certa mortis indicia in Magdalena ista cōspicerent, & cū impatientia diu satis expectassent, surrexit tandem publicè ipsa, & cibū corporis postulauit, nec mors affuisse approbata est. Deridere cœperunt se multi tunc mutuo in spectaculo populi, & subsannare in seipsis suorum cordium leuitatē. Alij raptum mortem fuisse interpretabantur. Reliqui verò quibus confusio maior ascribi poterat, tergiuersationes facti plurimas aduexerunt. Tantæ tamen humiliationis opus cōfusio ista egit, vt interim, nō sicut antea, hæc Magdalena se prophetissam ostendat.

P I G. Quid ergo sentis de præfato vaticinio istius mulierculæ? Num à Deo fuit, à dæmone, vel à natura, vel ab arte fingente talia? *T H E O L.* Sētentiam non præcipito: virgo tamen, vt credo, à iuuentute per matrem (cuius notitiam bonam habui) ad timendum Deum nutrita est. Audiui quòd in monasterio se castè & deuotè similiter gesserit. Satis insuper conijcio quòd à natura, sicut & mater, imaginationem abstractissimā faciliter à corporalibus habuit. Anima enim vnus dominiū habet in corpus suum, quòd alteri esset impossibile, vt beatus Augustinus lib. 14. de ciuitate Dei probat cap. 24. vbi sic dicit: Hominum quorundam naturas nouimus multū cæteris disparēs, & in ipsa raritate mirabiles. Nonnulli, vt volunt, de corpore fingunt quæ alij nullo modo possunt, & audita vix credūt. Sunt enim qui & aures mouent vel singulas, vel ambas simul. Sunt qui totam cæsariem capite immoto, * in aperto quantum capilli occupant, deponunt ad frontem, reuocantque cū volunt. Sunt qui eorum quę deuorauerunt incredibiliter plurimā & varia, paululum præcordijs contrectatis, tãquam de sacculo quod placuerit integerrimū præferunt. Et quidam voces auium, pecorumque, &

a. b. in
apto orig.
neutrum
habet.

aliorū quorumlibet hominum sic imitantur, vt nisi videantur, discerni omnino non possint. Nonnulli ab imo sine pudore ita numerosos pro arbitrio sonitus edunt, vt ex illa etiam parte cantare videātur. Ipse sum expertus, sudare hominem cum vellet. Notum est quosdam flere cum volunt, atque vberim lacrymas fundere. Iam illud est multis incredibilius, quod plerique fratres memoria recentissima experti sunt. Presbiter fuit quidam restitutus nomine, in parochia Calamensis ecclesiæ, quando ei placebat (rogabatur autem vt hæc faceret ab eis qui rē mirabilem coram scire cupiebant) ad imitatas quasi lamentātis cuiuslibet hominis voces, ita se auferbat à sensibus, & iacebat simillimus mortuo, vt non solum vellicantes, atque pungentes minimè sentiret, sed aliquando etiā igne vreretur admoto, sine vllō doloris sensu, nisi postmodū ex vulnere. Non autē obnitendo, sed nō sentiendo mouere corpus eo cōprobabatur, quod tāquā in defūcto nullus inueniebatur anhelitus, hominū tamē voces, si clariùs loquerētur, tāquā de lōginquo se audisse postea referebat. Hęc Augustinus. Tales igitur qui se à corporeis sētib⁹ facilliter à natura possūt alienare, mira in cōspectu aliorū, aut propria industria, aut dæmonū versutia, aut bonorū āgelorū ministerio possunt efficere. An autē in his quę de dicta * Clara re-
tuli diuinū aliquod in præcedētibus dictis extasib⁹ fuerit. Deo cōmitto. Vnū scio, quod instinctus bonorū spirituū veri sūt, falsi vero à malis immittūtur spiritibus, vel à phātaijs ascendūt corporeis, quibus multi decipiuntur in varijs visionibus: Mori & non mori contrariantur. Scimus etiam, vbi verba factis non concordant, ibi deceptionem adesse. Vnde multum videtur verisimile, prædictam puellam esse deceptam cum sibi credentibus, vt etiam indiffe-

*legendum
videtur
Magda-
lena.*

indifferenter graues viri autumant, qui spectaculo
Iona 3. interfuerunt. Nec Ionam quis quærat adducere,
2. reg. 7. & Nathan pro prædicta virgine testem in contra-
 rium. Quia etsi ex magno vsu prophetandi, Dei
 prophetæ nonnunquam suo spiritu aliter prædixe-
 rint, quàm rei veritas se haberet, tamen tales (vt
Homil. 1. beatus Gregorius super Ezechielis principium per
subfinem. historiam de Dauid & Nathan probat) statim erro-
 rem suum corrigunt antequam prædicta à se hu-
 mano spiritu, veniant ad effectum. Ista autem de
rest. pro qua mentionem fecimus, prædixit se * certa die
tertia. mori corporaliter, mortua non est, quia octo anni
 iam præterierunt, & adhuc est in humanis, nec à
 quoquam audiui, quòd se deceptam esse fateretur.
 Bonum ergo esset mulierculis in suis assertis visio-
 nibus aurem credulam non citò præbere, quod,
 quia multi religiosi & clerici aduertere omittunt,
 idcirco ad ruborem extremum coram prudētibus
 viris ponuntur aliquotiens. Mater enim istius vir-
 ginis (prout mihi constat) valde alia via Deo ser-
 uendi tam in medio seculi cōstituta, quàm in mo-
 nasterio nostri ordinis professa humiliter incessit.
 Fuit enim viduata viro satis iuuenis, & apta secun-
 dis, quas spreuerat, nuptijs, operibus misericordiæ
 in hospitalibus, licet satis diues esset, velut ancilla
 longo tempore se mancipauit, & inter hæc omnia
 vitam contemplatiuam super omnes quas ferè vidi
 viduas deuotius duxit. Instinctibus varijs, quos
 multipliciter habuit, nisi ad litteratorum poneren-
 tur examen, non facilliter credidit, sed an ex Deo
1. Ioan. 4. essent probauit. Post copiam verò diuitiarum spi-
 ritualium, quas in vita vsque ad ætatis suæ circiter
 annum quadagesimum coaceruauerat, monaste-
 rium iam in prouecta ætate (quia reformatū erat)
 in Subtilia videlicet, in ciuitate Columbarum in-
 trauit.

trauit; Inde ibidem professa, ex obedientia mera ad reformandum in Basilea ad Lapidés, cum alijs nostras sorores reformare iuuit, vbi sicuti antea frequenter in suis deuotionibus alienata sensibus corporeis, sincero corde Christo sine sui ostentatione vacare studuit. Et quia quodam tempore plus & frequentius inspiratam se esse putabat ad communicandum, quàm reliquæ sorores in consuetudine habuerunt, renuente & improbante hoc suo confessore discreto, statim humilitatis spiritu se errasse confitebatur. In his si filia (quæ satis iuuenilis erat quando prophetam se esse dixit) imitata fuisset matris humilitatem & taciturnitatem, tutius puto, & cum minori confusione sui suorumque ambulasset. Vnde eodem tempore quo filia supradictas suas reuelationes produxit in publicum, mater hæc in suo monasterio ad Lapidés percipiens, multum perterrita est (prout audiui) infaustum rei exitum prætimuit, & quamquam tantæ laudis vidua femina hæc fuerit, phantasiam tamen quandam ferè vsque ad vltima suæ vitæ tempora patiebatur creberrimè, qua se coniecturabat aliquando monasterium debere exire, & hospitale quoddam nouum construere. Qua in re perpendi valet, quã faciliter, & multipliciter femineus sexus oberret, nisi prudens masculinus eum regat. Audiui præterea in loco Basiliensis concilij à venerabili magistro Petro nostri ordinis sacræ Theologiæ professore, inquisitore prouinciæ Poloniæ, quod in sua prouincia quædam Begutta ferè per omnia, sicut supradicta Magdalena. mortem suam ad certam diem prædixit, qua nullatenus eueniente, non minorem quàm præfata Magdalena confusionem pro laude à cunctis reportauit.

*Beghina
predicens
diem suæ
mortis
confunditur ea nõ
eueniente
illo die
quæ signifi-
cauerat.*

Canibus

Canibus heretici assimilantur. Heretici in quantitate differentia fuerint & malitia in regno Bohemia, & cur aliquotiens triumphos contra fideles obtinuerint in bellis.

CAPIT. IX.

Formicæ dicuntur esse in Æthiopia cornuta & grâdes, aded vt canibus simulentur in formâ, vt Isidorus refert lib. 12. etymol. cap. 3. cum sequentibus tribus proprietatibus. Albertus denique libro suo de animalibus 26. seu ultimo sic dicit: Si credendum est his quæ in epistola Alexandri de mirabilibus Indiæ scribuntur, tunc in India sunt formicæ magnæ sicut canes vel vulpes, quatuor crura habentes, & vngues aduncos. Hæc ille. Quibus si correspondet in quantitate corporali interior magnitudo industriæ & ingenij, certè astutissimæ sunt. Per canum autem similitudinem monstruosam præsertim & insolitam, non ineptè hæretici atrocés possunt intelligi, à quibus Apostolus ad Philippenses 3. suos præmuniuit, vbi dicit: Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem. vbi glossa. Videte, id est, cognoscite illos esse canes, non ratione, sed consuetudine contra insolitam veritatem latrantes. Hæc est enim canum natura, vt cum quibus habent consuetudinem, siue boni siue mali sint non ad eos latrant, insolitorum autem personis visis, etiam innocentibus irriterentur. Bene ergo canibus comparantur, quia sicut canes consuetudinem magis sequuntur, quàm rationem, ita pseudoapostoli consuetudinis legem tenent, & contra veritatem irrationabiliter latrant & mordent. Hinc Matth septimo veritas

*Glossa
partim
interlin.
partim
ord.*

ritas dicit in Euangelio: Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, & conuersi dirumpant vos: super quo beatus Augustinus in sermone domini in monte dicit. Quærendum est quid sanctum sit, quid margaritæ, quid canes, quid porci. Sanctum est, quod corrumpere nefas est, cuius sceleris voluntas rea tenetur, quamuis illud incorruptibile maneat. Margaritæ autem sunt quæcunque spiritualia, quæ magis æstimanda sunt. Licet itaque vna eademque res & sanctum, & margarita dici possit, sed sanctum dicitur ex eo quod non debet corrumpi, margarita ex eo quod non debet contemni. Canes autem pro impugnatoribus veritatis, porcos pro contempторibus positos non incongruè accipimus. *PIG.* Hæretici quos videmus communiter in nostris partibus pauci & occulti sunt, inermes modò per Christi gratiam, vnde modicum puto nunc timendum esse ecclesiæ: secus est quando, vt olim, armata manu se defenderunt, in quo iniustitia est sæuissima, veluti fuit de Albigeis circa initiũ nostri ordinis. *THEOL.* Miror inaudita mala quæ fecerunt in regno Bohemię hæretici infra paucos annos obliuioni tradidisti. *PIG.* Recolo quidẽ, quod in Constantiensi generali concilio damnati fuerunt multi articuli, quorum defensores postmodum in Bohemia reperiuntur plurimi, sed per Dei adiutorium armorum suorum ferocitas, prudentia Basiliensis concilij ad nihilum redacta est. *THEOL.* Multi sunt in regno præfato non ambigo catholici, sed mihi credas ibi ignis dudum accensus nondum ad plenũ extinctus est, sed in Thaboritis ardet, vtinã non in multis alijs. *PIG.* Quia te scio sæpe tempore quo expeditio contra eos fieri debuit, & crux prædicari

August.
lib. 2. de
ser. dom.
in monte
cap. 31.

Damnati
in eo fue-
runt 45.
arti. Ioã-
nis VVi-
cliff.

per

per Theutoniam, eandem contra eos crucem prædicasti: deinde quando Basiliense concilium generale eis vt illuc venirent intimauit, ex nuncijs eiusdem concilij multo tempore, & postmodum nuncijs fuisi ad eosdem hæreticos, & cum eis crebro conuersatus es; peto sectas eorum sub compendio perstringas, vt intelligam. *THEOL.* Quod petis voluminis latitudinem exigeret ingentem, si voto tuo annuere possem aut vellem. Veruntamē ita se eorum clades & ortus habuit. Viuebat in Anglia infra sexaginta annos quidam secularis sacerdos artium professor, acer ingenio, & eloquentia lepidus, sed errore, scriptis, & vita nedum hæreticus, sed hæresiarcha, Ioannes V Vickleff dictus, qui in suis libellulis in Anglico & Latino doctrina noua rempublicam tam secularium quàm ecclesiasticorum subuertere molitus est. Huius articulis quot protunc, & postea, & modo occulti sint, & facti sint hæretici in Anglia, norunt qui ibi steterūt. Horum venenum meo tempore quidam Bohemus in Constantiensi concilio generali incineratus, magister artium Hieronymus videlicet, in Anglia studens, auidè hausit, & libris, & voce propria in capitali ciuitate Bohemiæ in vniuersitate Pragensi postmodū copiosè effudit. Diuidebatur propterea vniuersitas prædicta, & abinde multi ex valentioribus recesserunt Theologis. Deinde Bohemia ferè tota rebellizare cœpit Romanæ ecclesiæ, & errorum doctrinis replebatur ferè vbique, totque ibi sectæ hæreticorum extiterunt, quod vix numerari possunt. Tres tamen principales perseuerabāt diu, veterum videlicet Pragensium, qui tolerabiliores erant, Orphanorum, & Thaboritarum qui pessimi erant. Incendebant ecclesias & monasteria, nullam sanctimoniam, nec religiosum, non Carthusienses,

*Ioannes
Vickleff
hæresiarcha circa
annum
1375.*

*Hieronymus a
Praga discipulus
Vickleff
hæresim
ex anglia
tulit in
Bohemiã
Tres principales
sectæ hæreticorum
Bohemorum*

sienses, non reformatos, nec deformatos in regno
 suo viuere sinebant. Nihil de imaginibus sanctorū,
 nec de ornamentis ecclesiarum tenebant, sed om-
 nia ista destruxerunt, & illicita esse dixerunt. Et
 quod his deterius est, sacerdotes & religiosos plu-
 rimos gladio occidebant, alios pollicibus amputa-
 tis eiecerunt, residuos cruciatibus affecerunt, nec
 non cum Chrismate sacro & sancto oleo (quod ne-
 fas est facere, & audire horrendum) calceos suorum
 pedum inunxerunt. Extra regnum & intra multo
 tempore nulli sexui, nulliue ætati, non gradui, nec
 statui catholico pepercerunt. Et quamquam om-
 nes essent hæretici, & schismatici, tamen tam incre-
 dibili errore, diuina permissione, sunt obcecati pa-
 riter & multati, vt aliquotiens vna secta aliam in-
 uaderet, & vt victrix victam occideret, hæreticus
 hæreticum, & schismaticus schismaticum. Vnum
 tantum modo fuit signum in quo omnes concor-
 dabant, communicare, videlicet sub vtraque spe-
 cie sacramento diuinissimo Eucharistię, quod mul-
 ti indignissimè sumebant post grauia facinora, sine
 præuia sacramentali confessione, & semota debita
 reuerentia. Alij verò, sacerdotes videlicet, multi
 missam celebrabant, execrabant verius, sine altari
 & vestimentis sacratis per manus episcopi. Et quã-
 uis tam diuisi inter se essent, vt præmittitur, tamen
 quando fideles eos inuadere disponebant, sicut
 Herodes & Pilatus, statim amici facti sunt. Accidit
 eadem in clade persecutionis hæreticę, quod mul-
 tos turbauit non modicum, vt quando armatura
 fidelium se ad bellandum contra perfidos dispone-
 ret, ferè semper fideles territi terga verterēt fugiē-
 do, licet perfidi primùm propè Pruxis sub Meyf-
 nensium principum dominio bellum grande per-
 diderint. Et circa finem malorum prædictorum

*eorum
 opera, quę
 bene imi-
 tatur no-
 stri tem-
 poris hæ-
 retici.
 nefanda
 eorum
 scelera.*

Luc. 23.

*Clades
 hæretico-
 rum.*

sub

sub ducis Ioannis de Bauaria exercitu vice altera succubuerint. Sub ducis verò Alberti de Austria gente aliquotiens graues cædes, & victorias passi sunt. Nec mirum si aliquotiens peccatores bella obtinent vincendo iustiores se, qui in hoc humiliantur ad melius. Vt de cætu Israel patet contra Beniamitas, qui primum bis victores honorum, & ab istis semel tantum victi extiterunt, vt dicitur Iudicum vigesimo. Et 2. Machab. 6. Multi electi fideles sub Antiochi persecutione sequissima, velut Dei adiutorio inermes, in hominum, sed non in Dei oculis, trucidati sunt. *PIG.* Certè satis mirandum, cur diuina iustitia tam grande malum in tale regnum sãuire permiserit, cum tamẽ ibi prius simplices & nobiles abstinentias & ieiunia in sextis ferijs valde durè tenuerint, plus ponderantes esum lacticianorum vel ouorum in prædictis diebus, quã aliqui curent quibusdam in terris transgressionem ieiuniorum ecclesiæ. *THEOL.* Occulta Dei sũt illa iudicia, & quis nouit sensum domini? Scimus tamen, quòd abstinentia à cibis de quibus præmittis, commendabilis est, sed potiùs laudanda est iugis in victu parsimonia, in vsu rerum temporalium humilitas, in conuersatione tranquillitas, & in labore licito contra iners otium sagacitas. Scimus autem, & id ipsum ipsi Bohemi fatètur publicè, quòd in terra sua, præ alijs regnis, maxima fuit in cibis & potibus superfluitas, crebra percussione vsque ad effusionem sanguinis atrocitas, acidiosa in multis sine vtilitate otiositas, & ficta perpetrandi venalis ibi est frontositas: Nec tamen putandum est regnicolas istos solummodo diuina vltione percussos. Sunt enim regna alia quæ hodie adhuc satis grauibus premuntur calamitatibus. Quot enim Christianorum milia, quæ so, nostro tempore capta

Cur mali aliquando bonis fraualeant

In Bohemia feria 6. lacticia & o. ua non solent comedere. Rom. 11.

Causa heresum in Bohemia.

per Turcos ad terram ethnicorum abducta sunt de regni Hungariæ obedientia? Quot etiam centena milia eodem tempore infra triginta annorum curricula, per Anglicos occisa sunt in Francia, & fortè paulo minus Anglicorum à Francigenis? Num ducatus Austriæ, Bauariæ, & Saxonie, & dominia varia finitima Bohemis, infinita mala sunt perpessa à suprafatis hæreticis, licet luce clarius sit, nullam gentem nostris temporibus plus esse læsam in anima, in fama, in rebus simul, in diuitijs, & ædificijs, quàm eos qui extiterunt in præfata calamitate in Bohemia. Cuius rei causa vna esse videtur, quia perfidiam suam armis materialibus defenderunt, sicuti Albigenes hæretici pari modo fecerunt suo tempore circa omnes regiones Tholosanæ adiacentes prouinciæ.

*Variorum
regnum
clades a
te aucto-
ris.*

Quòd per aurum sacra scriptura sapientia designatur. Quòd eandem heretici malè accipiunt, & de quodam heretico peruersissimo & cauto, ad fidem conuerso tandem.

CAPIT. X.

Aurum formice * India pedibus ex arena leguntur fodere. Ita suprà in Isidoro habetur & Alberto. In fossione labor intelligitur. Vnde villicus inquitatis Lucæ 16. laborem fugiens, ait: Fodere nõ valeo, mendicare erubesco. In auro verò sacrum eloquium, vel passio pro Christo tolerata patienter designatur. Quia sicut aurum omnia metalla in valore superat, ita scriptura diuina omnes alias sua dignitate supergreditur scientias, teste eo qui ait Sapientie septimo. Nec comparauit illi lapidem
Q pretio-

*rest. pro
in die.
cap. 9.*

pretiosum: quoniam omne aurum in comparatione illius arena est exigua, & tanquam lutum æstimabitur argentum in conspectu illius. Aurum autem sacrae scripturae reperitur indifferenter quoad superficiem literæ, & cum scoria verborum difficultum tam à catholicis, quàm ab hæreticis: sed aurum tale tantummodo probatū inuenitur in Christi ecclesia. Vnde beatus Iob 28. dixit. Habet argentum venarum suarum principia, & auro locus est in quo conflatur. Vbi glossa, & est beati Gregorij 18. libro in moralibus. Habet argentum venarum suarum principia, ac si dicat. Qui ad veræ prædicationis verbum se præparat, necesse est vt à sacris paginis sumat, quæ ad loquendum nobis quasi quædam venæ argenti sunt, quia de ipsis locutionis nostræ originem trahimus. Hæretici autem sic de eloquij sui nitore superbiunt, vt nulla sacrorum librorum auctoritate solidentur. Et auro locus est, ac si apertè dicat: Vera fidelium sapientia, cui vniuersalis ecclesia locus est, tribulationem * vobis persequentibus patitur, sed à cunctis peccatorum sordibus persecutionis * vestrae igne purgatur. Vnde scriptum est. In igne probatur aurum & argentum, homines verò receptibiles in camino humiliationis. Et auro locus est. In hoc enim loco hæretici de sua passione stulta increpantur. Nam pro Christo sæpe multa patiuntur, seque eisdem passionibus fieri martyres sperant, de quibus Paulus: Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, nihil mihi prodest, quia non nisi in ecclesia catholica veri martyres fiunt. Dicatur ergo rectè, auro etiam locus est in quo conflatur, in ecclesia scilicet: quia solent hæretici de iustitia gloriari, & catholicos aut fuisse, aut esse iniquos criminantur, & ita de eorū doctrina faciunt: quò contrà Apocalypsis tertio

*Gloss. ord.
ex Gre-
gor. lib.
18. mo-
ral. cap.
14.*

*rest. vobis
& vestre
ex orig.
pro nobis
& nostra.
Eccl. 2.*

1. Cor. 13

per angelum Laodicię ecclesię dicitur vice agni
 immaculati: Suadeo tibi à me emere aurum ignitū
 probatum, vt locuples fias. Quod consilium super
 Cręsi diuitias est amplexus qui ait: Dilexi manda-
 ta tua super aurum & topasion. Et is qui dixit Sa-
 pient. septimo. Diuitias nihil duxi esse in compara-
 tione sapientię, quam præposui regnis & sedibus:
 cuius causam subiungit: Quia venerunt mihi om-
 nia bona pariter cum illa, & innumerabilis hone-
 stas per manus illius. *PIG.* Peto annē sectę quas
 in præcedenti capitulo descripsisti, aurum illud
 sacrę scripturę admiserint, auctoritates eius vide-
 licet, & doctorum ecclesię? *THEOL.* Magna
 inter eos in hoc differentia est, & exitit, dum qui-
 dam ex eis non modo textum noui testamenti &
 veteris, sed etiam glossas ordinarias, & antiquorū
 doctorum ab ecclesia approbatorum dicta admise-
 runt, aut talia saltem ad suum erroneum sensum
 retorserunt: peiores autem sectę solum nudum te-
 xtum noui & veteris testamenti concesserunt: au-
 ctoritates verò beatissimi Dionysij, & similes cum
 glossis, & iurium canonicorum seriem (quę dixe-
 runt esse coopertoria papę) penitus abiecerunt.
 Sed omnes sectę ferè antefatę reuelationibus qui-
 busdam erroneis, & specialibus velut infallibilibus
 regulis * se vel regno suo diuinitus sibi factis, de
 suis peruersis articulis decepti erant, & ita diuini-
 tus se inspiratos affirmabant, talia prætensè pro-
 bantes per renitentem sacram paginam, & per eius
 commentatores: Immo die noctuque multi eorum
 laborabant crudelissimis suis affectuum vnguibus
 de dictę sacrę auctoritatibus pro se vetera & noua
 producere specietenus vel monstruosè, sicut for-
 micę solent ex arena aurum vngulis fodere. In
 quo labore plurimi ex eis oportunitatē & copiam

Psal. 118

*se pro sibi
 quam vo-
 culam.
 c. d. omis-
 sit.*

sibi subministratum necessaria sine defectu habuerunt, quando librarías & Bibliothecas totius Bohemíæ regni à fidelibus clericis & monasterijs armata manu deprædati sunt & retinuerunt, dum sacerdotes eorú nunquam horas canonicas nec cecinerunt, nec orauerunt, vel dixerunt, dumque victualia in grandi copia rapta à Christicolis vsque ad nauseam sæpe hauserunt. *PIG.* Estne aliqua hæreticorum secta quæ de auro sacri eloquij nihil curet? videlicet, quæ nec vetus nec nouum testamentum, neque eorundem doctores admittat. *THEOL.* In promptu de nulla mihi constat: tamen tempore, quo in vniuersitate V Viennensi legi Bibliam vel Sententias, non longè in Hungaria repertus est quidam artium liberalium Baccalaureus & presbyter, talis hæreticus de quo tu rimaris. Hic enim tam mirabiliter singularis, & adeo singulariter mirabilis hæreticus extitit, vt secundum, me sciante, nõ habuerit. Nam in vniuersitate præfata post studium triuij aliquandiu lectiones à sacre theologiæ doctoribus, nondum infectus vt postmodum, audiuit: postea factus sacerdos in Hungariam descendit, & ibidem prædicationis officium, & collationis sacramentorum exercitium habuit. Interim sciolus modicum de artibus, displicentiam in ritu fidei Christianæ acquisiuit, & syllogizando, vel paralogizando potius, secum tacite de articulis fidei, & de totius ecclesiæ cæremonijs conferens, maiora sibi hæc videbantur, quàm antea esse deliramenta. Et vt perstringam breuius, ad hoc miser iste deuenit, vt nihil penitus crederet de his quæ sunt catholice fidei, nisi pro quanto à naturali philosopho hæc proprie dicta demonstratione philosophica euidenter & efficaciter probare valeret: veluti demonstratur vnum esse principem totius vniuersi, & primam causam.

Derisi

Mira conuersio sacerdotis hæretici reijcientis vetus & nouum testamentum & omnia quæ sunt catholica fidei, nisi ratione naturali probari valerent.

Derisit ergo cæremonias omnes fidelium, parui-
 pendit doctrinas Christicolarum, spreuit sacra-
 menta ecclesiæ omnia, vetus testamentum non
 admisit, nouum nihil magnipendit, vtriusque glos-
 sas, & doctores pro deliramētis habuit, & omnium
 eorum imitatores, sed in his omnibus multis sacra-
 menta ecclesiastica latens hæreticus ministravit,
 baptismi videlicet, & similibus, & sacræ missæ of-
 ficiū sæpius celebrauit. Accidit autem quadam
 die qua quidam ad celebrandum missæ sanctæ of-
 ficiū indutus sacris, versus altare se, iturus, præ-
 disponeret. Cui ille ait. Visne iterum consecrare
 fatuæ filium? vel aliud detestabile verbum simile
 infelix euomuit. Quam blasphemiam alter ægré fe-
 rens, finitis diuinis perfidum priuatim adijt, di-
 cens: Dixistine, inquit, mihi celebranti, an fatuæ
 filium iteratò consecrare vellem? Respondit reus,
 quod sic. nec negauit, immo plusquam antea de
 infidelitatis toxico euomere cœpit. Quo audito,
 est episcopo proditus, captus, & incarceratus,
 atque examinatus, repertus est vt præmissi. Su-
 peruenit interea legatus totius Germaniæ domi-
 nus Placentinus Cardinalis cum tribus tam Theo-
 logiæ, quàm iuris canonici deuotis, prudentibus,
 & litteratissimis professoribus, qui dictum reum
 ad carceres, vt saluaretur anima visitarunt, pijs sua-
 sionibus errantem vt resipisceret reducere curaue-
 runt, sed nihil penitus in tumido profecerunt. Nā
 de sectis varijs V Vikliuistarum & Bohemorū, quæ
 pro tunc currebant, V Valdensium, Arrianorum,
 Iudæorum, Saracenorum, & quorumcunque perfid-
 orum quæsitus, cōstanter omnes istas derisit, & in
 suo tantummodo errore perstitit. Verum, vt vbi-
 que clauum clauo retunderent, artibus videlicet &
 philosophia, quibus præfati viri tritissimi erant,

operam dederunt, vt exinde iacula reciperent, præsertim frater Iacobus de Clauoro nostri ordinis, & magister Martinus de Hispania, ambo sacre pagine professores, qui errantem argutiis aggressi sūt, licet (vt mihi idem magister Iacobus retulit) hæreticus astutissimè & cautissimè sibi caueret, ne contradictoria concederet, tamen sæpe in eisdem deductus est ad metas, vbi cum aliter respondere nequiret, ait: homines estis, non mirum si hominem concluditis. Cumque hæc lucta multis continuaretur diebus, & perfidus in sua pertinacia perseueraret, quinimmo diceret se in scientia sua mori velle, excogitauerunt viri prudentes animæ ipsius miserius fauentes quàm corpori aliud consilium. Vinculetur, dicebant ad episcopi officialem secretiis, versipellis iste arctiis, ponatur ad cippum, & loris stringatur, in his fortè pernoctans vexatio dabit intellectum. Quo per ordinem facto, venerūt in crastino sæpe dicti fideles animæ cyrulogi, videre volentes suum ægrotum, ad quos impatienter clamauit. Me, quæso, incinerate, paratus enim sum, quousque animam meam frustra vexatis? Illi verò fomenta acriora animæ de Ægyptiorum thesauro philosophico applicantes, ostenderunt erranti, quâ imbecille foret humanū ingeniū, quàm ars multa, vita breuis, iudicium fallax, tempus acutum & similia: & meditatum in his iteratò reliquerunt non minus quàm antea victum. In crastino vero redeuntes, per diuinum lumen inspiratum bonum hominem inuenerūt. Vidi (inquit reus) quòd animæ meæ salutem indefessè queritis, literis eminentes estis, & in orbe terrarum famati, paratus sum ingenium meum vobis submittere, iubete quod placuerit, quia paratus sum sine fictione parere. Itaque reuocare suam perfidiam iussus est, & fecit publicè.

Isa. 38.

publicè. Et ne mundo vltèrius seruiens deciperetur à vanis, petiuit in ordine Paulitarum recipi in monasterio, vbi Deo simpliciter, & valde deuotè seruitur in Hungaria, vbi ordo iste in magno est vigore. Ibi receptus militauit Christi tirocinio, de cætero, vt spero, constans & firmus remansurus.

Ordo Paulitarum.

FIG. Quid ergo factum est de baptizatis ab eo? qui enim fide sacramentorum caruit, nunquid iteratò baptizandi erant? *THEOL.* De hoc quæsitus diligenter postmodum, quam videlicet fidem vel intentionem habuerit. Respondit: Quòd licet in Baptismi efficaciam nullam fidem longo tēpore habuerit, tamen facere intendebat hoc quod credebatur ecclesiam facere, hocque sufficere ad baptisma conferendum, etiam secundum fidē nostram se dixit dudum in scholis Theologorum in VViēna audiuisse. Et exinde venit, & bene, quòd sacramentum iterari nō debuit, semel, licet à perfido, collatū.

Dubium ex prædictis ortū.

Quæ utilitas ex heresi sequitur. De deceptis per stigmata Christi scilicet. Quomodo mirabiliter uterque sexus decipitur, & de puero in Rauensburg pro martyre tento.

CAPIT. XI.

Monstruosa, vt canes, formica Indica à se effossurum aurum, quod eis nihil prodest aut medicum, dicuntur custodire diligentius. Typum iterum huius gerunt à vera fide apostatæ, quia licet in sacro eloquio multum laborent, & libros eius summa cum diligentia custodiant, tamen ista eis parum aut nihil proficiunt, immo non nunquam occasione accepta efficiunt, Filij autem ecclesiæ fideles sunt tan-

Q. 4

tummo.

tummodo, quibus nedum libri sacri, tanquam aurum apud hæreticos reperti, prodesse possunt, sed etiam hæreses, & talium articuli plurimum comoditatis & fructus afferre solent. Nam hæreticorum tempore fideles qui sint probantur, doctores ecclesie illuminantur, & de se præsumentes humiliantur.

Tres utilitates quæ ex hæresi sequuntur.

Gloss. ord.

De primo ait Apostolus I. Corint. II. Oportet hæreses esse, ut qui probati sunt manifesti fiant: Vbi dicit glossa: Non vult Apostolus, nec optat, ut hæreses sint, sed quia sic futurum est ut dicit, & quia hoc utile est. Ad quid autem est utile subdit: Ut non tantum reprobi, qui dicunt: Ego sum Pauli, sed etiam qui probati sunt in vobis, id est, inter vos, sicut illi qui dicunt: Ego sum Christi, manifesti fiant hominibus. De secundo dicit ibidem

Glossa ibi non habet

glossa, & est Augustini. Multa quidem ad fidem catholicam pertinentia, dum hæreticorum callida inquietudine exagitantur, ut aduersus eos defendi possint, & considerantur diligentius, & intelliguntur clarius, & prædicantur instantius.

August. l. I. de gene. contra manich. ca. I. orig. addit (C) paulo post omitt. (vi.)

que diuina prouidentia hæreticos multos esse permittit, ut cum insultant nobis, & interrogant nos quæ nescimus, ut vel sic excutiamus pigritiam, & diuinas scripturas nosse cupiamus. De tertio patet ad Romanos primo in philosophis, & eadem ratio de Christianis est, nam dicit Apostolus. Cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euauerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Et dicuntur ibidem miserabilia vitia carnis etiam in quæ ceciderunt, quibus inspectis, quia hominum patent oculis, nonnulli humiliores resurgunt, quam ante lapsum apud se latentes, sibi & alijs innotuerunt. *PIG.* De ore meo quæstio.

quæstionem rapuisti, cuius solutionem à te proposueram sciscitari: Cur videlicet dominus pijsimus super ecclesiam suam sponsam electissimam, tot hæreses ingrassari sinat, sed quia hæc soluendo præuenisti nunc vtilitatibus antedictis addere exempla velis. *THEOL.* In multis antea dictis, & in sequentibus intueri poteris hæc. Fuit paulò ante tempus Constantiensis concilij prope Constantiam in Cellis oppido reclusa quædam magnæ famæ, contemplatrix alta, quæ multa dicebatur sanctitate pollere, sed ab his qui nullatenus probare norunt spiritus an ex Deo sint. Ad hanc velut ad matrem de Constantiensi clero seculari plures & deuotiores sacerdotes, & in vicinia similes refugium diuinę consolationis habere famabantur, quorum quosdam satis noui: erant enim quidam ex eis non minimi status viri. Ostēderat autem se prædicta femina sæpenumero iacere velut in extasi, & in raptu extatico, à quo reuersa, & expergiscens suis postmodum secreta, quæ non nouerat, dicere solebat. His dictis sacerdotes quidam nimium mulierculis credentes, fidem de sanctitate reclusę habere cœperunt. Venitque tempus quo ab eisdem pro vero in Constantiensi ciuitate vulgabatur, & pro constanti, quòd in reclusa prædicta certa die, quę nominabatur, quinque Christi stigmatorum insignia in manibus, pedibus, & in corde feminae certitudinaliter apparere prædicabantur. Super quę die quę futura erat, non pauçę, sed notabiles personæ seculares & ecclesiasticæ de dicta ciuitate exeuntes, in Cellas venerunt. Interfuerunt etiam huic spectaculo sacerdotes pseudo-prophetissæ magnificantes fimbrias, & aduenas duxerunt pro videndis (vt aiebāt) Dei mirabilibus.

*Reclusa
sctę san-
ctæ, quę
stigmata
Christi
susceptu-
ra certo
die prædi-
cabatur,
dereguitur
& cõfun-
ditur.*

1. Ioan. 4.

In locum

In locum igitur venientes vbi iacebat velut in raptu immobilis fatua, nullum signum Christi stigmatum in ea viderunt, nec de prophetatis quicquã apparuit, licet diu esset expectatum. Cumque attediatum videret populum quidam nouæ contemplatricis sacerdos voce magna clamauit: Patientiam habete, expectate, quæso, respicite. Quo verbo murmur est coercitum paulisper. Postremo diei spacio plurimo populo discedente, nihil nisi confusio maxima illata est omnibus, qui deliramentis femine, & suis reuelationibus crediderunt. Nam omnes qui aderant manifestum deprehendentes mēdacium, se venisse erubuerunt. Fuit præsens his in parte pię memoriæ frater Henricus de Reinfieldia nostri ordinis sacræ Theologiæ professor, qui coram multitudine statim sermonem inchoauit, quàm multiplex esset spiritus erroris edocuit, & quàm fatuum esset faciliter proprijs ingenijs credere, in mirabilibus ambulare super se, & talibus insistere. Nec multo post elapso tempore ista fictrix, & vnus de fictoribus tanquam suspecti de fide per officialem Constantiensem in pœnitentiam, ad reuocationemque quorundam malè assertorum ab eis confusibiliter & satis publicè positi sunt, vt sic quàm debile sit nostrum ingenium agnoscerent, & in humilitatis spiritu de cetero Deo melius seruiret.

PIG. Miror vnde proueniant talium deceptionum modi, præsumptionum potius, vt debilis sexus femineus tantum de se audeat præsumere, quantum Christi tiro deuotissimus beatus Franciscus sibi nunquam arrogasset, in quò tamen signa multa præcesserant, antequam Dei virtus Seraphica sibi stigmata dilecti filij sensibiliter afferret, quibus adeptis omni qua potuit diligētia hunc thesaurum, ne perderet, abscondit. *THEOL.* Est femina-

rum

Pf. 130.

S. Franciscus non nisi biennio ante mortem stigmata accepit, vt

rum satis proprium vanè gloriosarum, vt postquã sibi viros credulos faciunt, statim ex hinc maiora de se præsumere incipiunt, fauore humanæ laudis deceptæ, quo quanto quis amplius nutritur, tanto per virus inanis gloriæ plus erigitur, vsquequo diuina prouidentia deponit potentes de sede, & exaltat humiles, vt quàm verum sit intelligatur: Omnia qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. Exinde normam viuendi in consilijs dandis feminis patres, pastores, & informatores talium deberent accipere, primùm, vt feminis nullatenus, etiam deuotis, sine magna necessitate familiares sint, dempto vbi necessitas alterius hominis hoc debito charitatis requirit, quia conuersatio multa cum talibus in affectu, & in moribus ferè tantum mutat virilem animum, quantum eunuchatio, seu castratio diuaticare solet sexum. Deinde pro regula tenendum est, quod prudens consiliarius animæ, difficillimè feminis credat, quòd diuinum habeant & prodigiosum instinctum, præsertim cum regere rempublicam in prohibito habeant, & curam animarum omnia iura eis interdican-
 Talibus enim, quæso, quid opus est diuina reuelare, vbi præsertim de necessarijs viuendi moraliter sufficientem habent litteratorum doctrinam? Postremò alia doctrina est, vt quicumque religiosus, aut cælibem vitam eligens feminis, vbi non oportet, etiam sub prætextu lucri animarum multum voluerit esse familiaris, talis suam conuersationem suspectam valde habeat, ne caro, non spiritus, vel digitus inanis gloriæ duos luscus animæ foueat oculos; quæ inanis gloria quàm altam sibi radicem apud mentem figat, nescit inexpertus.

¶ I G. Valde in sexum debilem impingis: scire cupio exemplum vbi masculinus etiam desipiat
 graui

*habet S.
 Bonauēt.*

cap. 13.

vita

ipsius.

Luc. 1.

Ibidem

14 & 18.

Tria ob-

seruanda

ijs qui cõ-

silio inuās.

muliures.

1.

2.

3.

*huius lib.
cap. 4.
Marci 7.
Gen. 1.*

*Fictus
martyr
cœpiuscoli
à credulis
nimium,
ab Imp.
ne colere-
tur inter-
dicitur.*

grauiter. *THEOL.* Suprà dixi, me nunquam in
sexum femineum quicquam velle inuehere, sed in
abusum sexus, bene ab illo, & bonum creatum, de
quo dicitur: Bene omnia fecit. Et vidit Deus cun-
cta quæ fecerat, & erant valde bona. Veruntamen
masculus si errat, tantò ab esse veri errat deterius,
quanto fretus potentia fuerit efficacius. Rem gestã
audi infra decennium. Fuit in ciuitate Rauensburg
Constantiensis diœcesis puer scholaris annorum
tredecim circiter. Hic aliquibus diebus à loco sui
hospitij perditus, quærebatur vbique diebus mul-
tis in præfata ciuitate. Tandem repertus est extra
ciuitatem iacens super quandam arborem, quæ pi-
nus vocatur, distans à ciuitate per mediam leucam,
vel integram. Nullum vulnus habuit, nec laqueus
an se iugulaisset, vel eum alius, comparuit, nec in-
terfectoris cuiusquam vestigium euident. Cœpe-
runt hunc multi de plebe statim tanquam marty-
rem à Iudæis clam occisum colere, miracula ab eo
facta mendacissima fingere, capellam ligneam eri-
gere & lapideam, coaceruare custodes peregrino-
rum, pecuniam nouo dedicatam martyri, & velut
summa de martyrio haberetur probatio, duliam
ignoto sancto exhibere. Certabant verbis inter se
seculares & ecclesiastici, quisnam puer esset, qui-
busdam dicentibus, quia opinio de puero bona est,
alijs id contradicentibus, nequaquam inquirunt,
sed qui talibus citò credunt seducunt turbas. Hu-
matus est in hoc dissidio puer per terræ Balium
in castro propè, nec quenquam locum sepulchri
adire sinebat quò dum veritas rei aperiretur. Sed
plebs credula putatiuum martyrem abnegare no-
luit. Nam quia plebs adire nequiuit sepulchrum,
frequentauit saltem (vt credidit) martyrij locum,
pinum videlicet campestem, siluestrem potius.

Habuit

Habuit autem puer virum quendam cognatum, qui se diuinitus inspiratum credidit, vt sub pœna peccati non desisteret, quò dum pinus martyri sanctificaretur, & hic negotijs plurimam attulit difficultatem. Venit tandem ad locum Imperator Sigismundus Romanorum Rex, vir circumspectio-
 ne plenus, qui diligenter examinatis partibus & testibus negotij, reperit multimodas ibi interces-
 sisse fallacias, fraudes, & decipulas. Vnde motus pinum secuit, capellam, quia non consecrata erat destruxit, & reipublicæ, ne ignotum colerent, penitus interdixit, & ita sancti huius mira cessaue-
 runt. Similis deceptio facta est satis nouiter circa adorationem cuiusdam hostiæ in Colonia miracu-
 losè (vt putabatur) repertæ, & diu à multitudine populi adoratæ, quousque dolus ad lucem prodijt. Auaritiæ enim gratia id excogitatum est, vt in concilio generali Basiliensi, de hoc officialis Colonien-
 sis, scilicet, Varentrap longam historiam me au-
 diente texuit. Similiter accidit eodem tempore circa Magdeburgensem ecclesiam de deceptione simili, quam à quodam magistro Heinricho canonico ibidem, & sacræ pagine professore audiui, de quibus longum nimis esset recitare.

Sigismundus Imp. factus anno 1415. mortuus 1438.

*Fallaciter miraculo-
 si hostia
 adorari
 coepit de-
 sequitur.*

De miraculis tempore quo in Bohemia heretici fuerunt ostensis, ponuntur quadam exempla.

CAPIT. XII.

Homines qui formicis monstruosis aurum recipere moliuntur, tales per formicas illas vsque ad mortem persecutionem patiuntur. Talismodi nostri temporis hæretici

hæretici fuerunt, qui contra sanæ doctrinæ defensores in mortem eorum machinati sunt, quotiescūque per verba sacræ scripturæ à perfidis malè intellecta, eandem paginam auferre si qui catholici conabantur. Inter perfidos enim, iuxta lamentum prophetæ, quò ad hoc in regno Bohemiæ sæpe dicto, ad literá obscuratū est aurum, mutatus est color optimus, quia lapides sanctuarij, doctores catholici, dispersi sunt in capite omnium platearum. Nec vllus tandem ibi repertus mansisse sacræ doctrinæ professor dignoscitur, quinimmo hi qui nati Bohemi incautè errorem inchoauerant, videntes finem ducere ad mortem, fugiendo de terra, à se malè docta publicè verbis & scriptis reuocabant.

P I C. Cupio scire, annè eodem tempore aliqua miracula inter fideles pro fidei roboratione facta sint alicubi? *T H E O L.* Nō destitit Deus fontē suæ misericordiæ protūc emanare super multos fideles, quibus gratiosè superuenisse constat. Nam in victorijs nostrorum quibusdā prodigiosè satis fideles aliquādo triūphum belli obtinuerunt, vt habes suprā de milite nobili libro secūdo cap. octauo. Ciim etiā de Metis Bohemiæ à ciuitate egressi venissemus, vbi ex parte Basiliensis concilij hæreticis audientiam sibi dari, si venirent, promisimus, venimus in comitatu domini Frederici marchionis Brandenburgensis, in oppidum suum quod Culmach dicitur, super quo castrum inexpugnabile in alto iacet in monticulo dictum Plassemberg, ibi mirum tale narrante nobis Marchione paulò antè euenerat, Intrauerant enim hæretici territorium idem cum tanta potentia cui nullus resistere valuit, & oppidum prædictum statim obtinuerunt. Fugerant igitur de omnibus locis adiacentibus, & de ipso oppido ad castrum gratia præsidij, monachi & clerici,

moniales

Thren. 4.

*Hæreticus
caput ima
ginis Chri
sti ampu
tans mox
globo bō
barda à*

moniales & Iudæi, & vulgus magnum. Interea armigeri qui erant in castro, diem certo tempore castrum exeuntes cum balistis & bōbardis manualibus, per declium montis descendebant supra oppidum, in perfidos iacula pro posse iacentes, & vice reciproca idem ab hæreticis expectantes.

Quadam autem die cum nostri more solito à castro descenderent, * inter se Iudæum quendam habuerunt in manualibus bombardis tritum satis. Videntes hæretici nostros, statim ad ecclesiam opidi cucurrerunt, imaginem Christi de monte Oliueti qui ibi effigiatus erat in * lapideis vel coctis lateribus, de ecclesia ad plateam, vt nostri conspicerent iniuriam, traxerunt. Videntibusque nostris quid maligni nouum prætenderunt, viderunt quod imaginem saluatoris manibus protensis orantem, quidam perfidus accessit propius, & educto gladio clamauit alta voce ad nostros derisoriè. Ecce, inquit, Deus vester, si placet liberet se. Et ita illico caput imagini * abtruncauit. Quo viso Iudæus bombardam suam ad iactum disposuit, & ad Christianos ait: Quamquam alterius sim fidei à vobis, tamen pro posse fidem vestram defendam. Ignem igitur machinæ immisit, & primo iactu reum hæreticum omnibus mirantibus Iudæus tetigit & occidit. Altera die mirabile aliud contigit. Fuit in castro fatuus quidam à natiuitate, animosus & loquax satis, qui quotidie cupiebat cum prædictis armigeris à castro exire, & singulare certamen perfidis minabatur hæreticis intentare, quamobrem custodiebatur multum ne exiret castrum. Capta autem quadam die opportunitate quando portarius prope portam non esset, inuenit modum per clauas, aut aliter, ita vt omnibus ignorantibus castrum exiret. Descendit igitur per deuexum montis, immo

*Iudæo in
vindicatā
illius fa-
cinoris oc-
ciditur.*

*inter se
.i. secum.*

a. b. lapides.

*a. b. ab-
truncauit.*

*Fatuus à
natiuitate
hæreticos
fuisse
inuadens
& ab eis
leualiter
vulneratus,
diuinitus
curatur.*

cucurrit

cucurrit fuste arrepta, prope oppidum stantes hæreticos importunis verbis & ictibus inuasit. Qui eductis gladijs se defenderunt, fatuum immanissimis vulneribus (quorum cicatrices vidi postmodum) vsque ad mortem, vt putabant, percusserunt. Cecidit igitur pauperculus Christi, & recedentibus hæreticis diu iacuit volutatus in sanguinè proprio, tandem autem resumptis viribus surrexit, castro appropinquare ascendendo cœpit, & in menijs custodes stupebant, vnde & quando fatuus castrū exiisset. Sibi igitur aperientes, eum lethalibus vulneribus fauciatum reperierunt. Nam inter cetera loca, circa mammillas totaliter perfossus gladijs exitit, qui locus, vulnus cum profundum fuerit, lethalem semper solet læsionem recipere. Habuit autem fatuus semper in summo odio Iudæos, plus tamen hæreticos: Cumque fuisset quidā valde expertus in chirurgia Iudæus pro medico adductus, hunc fatuus, velut mortem, sibi nullatenus appropinquare voluit. Absit (inquit) vt ab hæretico saner, sed ad cocūm in coquinā cucurrit, offam esuriēs secum comedit, & infra paucos dies sine ligatura, & arte medicinæ sanatus fuit; omnium iudiciō solūm diuinitus, quia nullo ferè humano adiutus præsidio. Fuerunt aliquando in Praga ex parte Basiliensis Concilij transmissi domini episcopi, Constantiensis prouinciæ Rothomagensis, episcopus Augustēsis, Archidiaconus Barcinonensis, Decanus Turo-nensis, & multi doctores diuini & humani iuris cum familia multa, sed humili apparatu omnes & clericali, vt conarētur reducere perfidos sub treugis quas habebant, ad gremium sanctę ecclesię. Protelabatur autem dieta multis hebdomadibus & mensibus propter duriciem perfidorū, ingrassabatur in populo actu pestilentia validissima, quę

*secum .i.
cum illo.*

*Hospitiū
catholico-
rum peste
grassante
circūqua-
que in do-
mibus hæ-
reticorum
manet in-
tactum.*

dietim

dierum centena circiter hominum necabat. Spectaculum tunc Deus mirantibus omnibus perfidis fecit in hospitio nostrorum, ut licet in omnibus adiacentibus propinquis & distantibus domibus pestilentia regnaret valide, nunquam tamen domum præfatam fidelium intrauit, nec per totum decursum præsentiae eorum quilibet mortuus, nec peste in minimo tactus fuit. Sileo (ne notam incurram favoris excessiui) de superiore conuentus Franckenstemensis reformato in nostro ordine, qui omnibus diebus vitæ suæ integer obseruator suæ regulæ, & deuotus vsque ad finem permansit, quomodo in conuentu eodem ab hæreticis captus, constantissimè fidem catholicam tenuit, & in sua patientia tam æquo animo rogam sustinuit, ut perfidi faterentur, ei in mortis periculo similem inter nostros non reperisse.

*Superior
Francken-
stemensis
sustinet
patientis-
simè ro-
gam ab
hæreticis
instructū.*

Finis libri tertij.

R

Liber

Liber Quartus.

DE VIRTUOSIS PERFECTORUM OPERATIONIBVS.

Anima quomodo crescit virtutibus? An femina sint viris peiores & incontinentiores?

CAPITVLVM I.

AGGREDIENDO quartum in ordine libellum de virtuosis perfectorum operationibus principaliter, & de negligenter agentibus circa talia, primo loco de formicis occurrit hæc earum proprietates, quæ in processu ætatis suæ multum inter se differunt, quia quedam sunt in ouis, alia vermiculæ nati nouiter, alia verò modo generare possunt, & opera exercere valida. Profectus in spiritualibus hoc modo nobis insinuatur, vt quemadmodum formicæ crescunt in corpore, ita nos augmentum capiamus in anima: de quali Dei præcursor nobis exemplar edidit, vbi de eo Lucæ primo dicitur: Puer crescebat & confortabatur spiritu. Et ibidem secundo de eodem quem prædixerat dicitur: Puer autem crescebat & confortabatur plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo. De duodenne denique iterum ibi sequitur: Iesus proficiebat sapientia & ætate, & gratia apud Deum & homines. Non quodd ipsa Christi

Christi humanitas augmentum gratiæ sumpserit, sed vt Gregorius Nazanzenus dicit, quod gratia, quam in summa plenitudine in conceptione acceperat, paulatim manifestabatur per eum hominibus. Et vt Theophilus super eodem ait, quia naturalis lex respicit hominem sensu maiore vti, quam ætas corporis patiatur. Erat itaque verbum factum homo perfectus, cum sit virtus, & sapientia patris. Verum quia dandum erat aliquid nostræ naturæ moribus, ne aliquid extraneum à videntibus reputetur, tanquam homo, paulatim crescente corpore manifestabat seipsum, & quotidie sapientior ab audientibus & videntibus censebatur. De hoc augmento morali virtutum ita dicit Apostolus ad Ephesios quarto: Veritatem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus. Principium autè huius augmenti virtus & semina est verbum Dei, in quo augmento commendat Colossenses primo, vbi ait: Verbum veritatis euangelij pertinet ad vos, sicut & in vniuerso mundo est, & fructificat, & crescit in vobis ex ea die qua audistis & cognouistis gratiam Dei in veritate. Hoc enim semen parit, vel fructificat iuxta conditiones mentium, quæ malè vel bene excoluntur pluuiæ Dei gratiæ, & aratro libertatis arbitrij, quod facere potest, id quod in se est vtendo bene datis naturalibus, vel negligenter, vel ceruicosè se in istis gerendo. Voluit hoc denotare verbum Dei, à quo omnia verba veritatis primò emanant, cum Matth. decimotertio de seminatore seminante, & de fructu neglecto, aut habito ita parabolam exponendo conclusit. Qui in terram bonam seminatus est, hic est, qui audit verbum & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò tricesimum. Ex his

Vterque hic locus Gregor. & Theophil. habetur in cathena
D Thomæ in cap. 2. Luca. Ioan. 1. 1. Cor. 1.

c. d. semina.

*Triplex
gradus
charita-
tis.*

etiam auctoritatibus iam præallegatis ipse beatus Augustinus & imitatores sui pedem fixerunt, distinguendo charitatis gradum triplicem, incipientem, proficientem, & perfectum, sicut inuenitur etiam in omnibus animalibus, ortus eorum, proventus, & perfectio status clementi. *PIG.* Vales-nè de tibi notorum hominum numero quæquã in medium producere, qui à primæua ætate sua statum baptismalis innocentie in vitæ spiritualis perfectione vsque ad senectutē perduxerit? *THEOL.* Cum nemo secundum legem communem nouerit an odio vel amore dignus sit, vt Salomon prudentissimus dicit Eccles. 9. minus ego de alieno seruo iudicare audeo. Veruntamen quia tantum de coniectura humana quæstionem, vt puto, intelligis, tales multos vidi, præsertim de virginū dignitate, excellentia, ac statu, de quibus nonnullã suprã mentionē in locis pluribus feci, & infrã faciã, quæ baptismalem innocentiam seruauerunt vsque ad vltimū senium, & à mortalibus peccatis innoxie (vt in domino omnium spero) in abundantia meritorum sepulchrū defunctę intrauerunt. *PIG.* Sacrę scripturæ repugnare videris, qui feminas viris in bonitate præponis. Nam Ecclesiastici 42. dicit sapiens. Melior est iniquitas viri, quàm bene faciēs mulier. Et Ecclesiastæ 7. dicit: Virum de mille vnū reperi, mulierem ex omnibus non inueni. Silentio pertranseo, breuitatis gratia, quę de feminis sapientes mala dicunt. *THEOL.* Non maiorem feminarum multitudinem, quàm virorum saluo, quia illud agnoscere solius Dei est, de quo oramus: Deus cui soli cognitus est numerus electorum in superna felicitate locandus, sed quia timor Dei, & verecundia de peccato, ac de occupatio à temporaliu cura, ac libertatis malæ priuatio plus sibi

Rom. 17.

*Duo loca
scripturæ
contra fe-
minas ob-
ijciuntur.*

*Oratio ec-
clesiæ.
Quæ fe-
minas præ-
cipis à*

communiter in locis vbi fui, in feminis vendican- *peccatis*
 tur quàm in viris, idcirco de talibus loquor qua- *praferuet.*
 rum notitiam habui in confessione, & aliter. Stat
 autem alium quempiam maiorem multitudinem
 virorum agnoscere, quod non abnego. Præterea
 te remitto ad ea quæ disserui vbi supra libro tertio
 cap. quarto. * Tibi dixi, non videlicet esse repre- *f. Ibi.*
 hendendum sexum, quem Deus creauit, sed in se-
 xu vitium, si adesset. Eadem lege non vir eò bo- *Homo pro*
 nus est, quia homo, sed quia virtuosus. Ad primam *viro.*
 autem auctoritatem respondendo noueris, quod *Explicat-*
 secundum literæ sensum hæc auctoritas & eius in- *tur prior*
 tellectus à priori versu dependet, & ex eo quod sta- *locus.*
 tim sequitur, quorum sensus est; quòd tutius est
 quo ad castitatis custodiam cohabitare iniquo viro
 quàm mulieri benefacienti. Vnde textus sic se
 habet: Omni homini noli incedere in specie,
 & in medio mulierum noli commorari. De
 vestimentis enim procedit tinea, & à muliere
 iniquitas viri. Melior est iniquitas viri quàm
 mulier benefaciens, & mulier confundens in
 obprobrium. Hunc sensum glossa interlinealis *Glossa in-*
 innuit, cum in capite huius literæ sic præmittit. *terl.*
 Docet nos hic puritatem cordis & corporis ser- *Gloss. ord.*
 uare. Tamen glossa marginalis alium sensum tra-
 dit moralem, nec tuo, nec meo contrarium pro-
 posito, vt sit intellectus literæ. Melior, id est, vti-
 lior, est, iniquitas, id est, lapsus viri, supple, per
 discretionem postmodum humiliter resurgentis,
 quàm mulier benefaciens, id est, quàm minus
 prudens benefaciens, & de benefaciendo indiscretè
 præsumens. Vnde glossa dicit: Vir in hoc loco for-
 tis & discretus vocatur, mulier mens infirma &
 indiscreta. Et sepe contingit vt discretus labatur
 in culpam, infirmus exhibeat operationem bonā:

sed indiscretus de bonis suis superbiens grauius ca-
dit, discretus pœnitens ad discretionis regulam re-
dit, & de cetero fortitius & cautiùs agit. Sæpe enim
culpa fortium fit occasio virtutis, & virtus infirmo-
rum occasio peccati. Porro si secunda auctoritate

*Explica-
tur locus
posterior
multipli-
citer.*

Gloss. ord.

1. omnes feminas damnare volueris, ipsi scripturæ
sacræ aduersaberis, & sanctorum catalogo, qui vir-
gines, conjugatas, & matronas canonizat in innu-
mera multitudine. Nisi (vt quidam exponunt, &

2. glossa innuere videtur) de carentia originalis pec-
cati auctoritatem intellexeris, à quo solus Christus
homo innoxius extitit, de quo scrupulo multorū,
me nunc nō occupo. Sensus igitur literæ multiplex
esse potest, & nullus pro tuo intellectu. Primus est

*Mulier
quasi mol-
lier.*

iam præactus de originali peccato. Secundus est,
quod in comparatione virorum paucae mulieres
constantes sunt. Vnde glossa interlinealis dicit. Mu-
lier à mollicie molles & inconstantes signat. Et se-
cundum hoc viri inconstâtes (quorum multi sunt,
quia stultorum numerus est infinitus. Ecclesiast.
primo.) per mulierem intelligerentur sicuti sexus

Gloss. ord.

3. femineus. Tertius sensus est litteralis, quem glossa
sic de auctore auctoritatis ipsius exprimit: Cum
vix de paucis viris bonos inuenerim, ita vt in mille
vnus potuerit inueniri, mulierem bonam omnino
inuenire non potui, quia me omnes ad luxuriam,
4. non ad virtutem deduxerunt. Quartus sensus est,
quod mulier ad incontinentiæ vitium pronior
viro, vnde glossa
lescentia ad

*Virgil. 4.
Æneid.*

penè om-
nis hu-

5. po-

*Liranº ad
hunc locº*

sicut dicitur communiter, nullum esse in ecclesia, quando valde pauci sunt ibi respectu multitudinis quæ solet conuenire, & per talem modum dicitur secundo Physicorum. Quod modicum distat, quasi nihil computatur. Sextus sensus est secundum glossam interlinealem, quod per virum ratio, vel fortis (nam vir à virtute fortes denotat,) per mulierem sensualitas signatur, cui ratio præponitur. Est autem sensualitas perpetuæ corruptionis, licet ratione possit regulari. P I G. Est ergo ne peccatum fornicationis vel adulterij in viro maius, quàm in femina? THEOL. Respondet sanctus doctor in 4. distinct. 35. se habent vt excedentia & excessa, quia in muliere plus est de humore, & ideo sunt magis ductibiles à concupiscentijs, sed in viro plus est de calore, qui concupiscentiam excitat. Sed tamen simpliciter loquendo ceteris paribus vir in simplici fornicatione plus peccat, quàm mulier, quia habet plus de rationis bono, quæ præualet quibuslibet moribus corporalium passionum. Sed quantum ad lesionem matrimonij plus peccat mulier, quàm vir, tum quia hoc plus est contra legem naturæ, quia nunquam licuit mulieri habere plures viros, secus est de viris respectu mulierum, tum quia magis nocet proli, quam facit. Et quia lesio matrimonij peccatum est magis quàm simplex fornicatio, si mulier peccando plus peccat mulierem, quàm vir, ceteris paribus. Dominus Albertus naturalis est homo nono de animalibus. Quando, inquit, est in actu animi, stant in actu quod nunquam est in actu delectatione, & hoc

*Aristot. l.
2 phys.
cap. 5.
6.*

*Questio.
Thom in
4 dist 35
q. unica
ar. 4.*

*Albertus
magnus.*

& hoc fit etiam in maribus, sed raro. Quædam autem habent ex vitio complexionis, aliæ ex dispositione complexionis. Et cap. secundo dicit, Sunt tamen quædam mulieres siccæ corporis, quibus vno accidit mense menstruum, & alio non. Et quæsdam ego vidi virgines castas, ieiunijs & vigilijs macerantes corpora, quibus nunquam accidit menstruum in pluribus mensibus per multos annos, & ex hoc non infirmabantur. Hæc ille. Ex quibus patet, quantum valet in religiosis virtus temperantiæ, quæ tantam munditiam nedum in anima, verumetiam conseruat in corpore. Causas autem in feminis maioris & minoris continentiæ videre potes ibidem libro decimo octauo, tractatu secundo cap. quarto, cur videlicet virgines aliquando latius tentantur, & coniugatæ post plurimam prolicationem minus, & similia, ex quibus præfatæ virtutis temperantiæ decus elici potest. Sed nota quod addit, vbi prius, Albertus, & auertunt animum à cogitationibus Venereis, quia, vt ibidem præmittit, rememoratio coitus excitat appetitum, quia actum animæ multum variat corpus. Nolo tamen vterius sordibus Venereis occupemur. Ista sufficiant.

Oua et fetus spiritus quomodo sint nutriendi: De seruiantibus aliquando sanctis sine Eucharistia non migrantibus, & quod sancti in similibus privilegiati sint eis obsequentibus.

CAPIT. II.

Oua formica generat que colore sunt alba, quantitate parua, rotunda, oblonga, & columnalia. Quo-
tam re-

rum nomine fructus possunt intelligi nouelli, & teneri, vnde super isto Iob tricesimo nono. Strutio derelinquit in terra oua sua, tu fortè in puluere calefacis ea? dicit beatus Gregorius tricesimo primo libro moralium. Quid per oua, nisi tenera adhuc proles exprimitur, quæ diu fouenda est, vt ad viuum volatile perducatur? Oua quippe insensibilia in semetipsis sunt, sed tamen calefacta in viuis volatilibus conuertuntur. Ita nimirum paruuli auditores, ac filij certum est quod frigidi insensibilesque remanent, nisi doctoris sui sollicita exhortatione calefiant. Ne igitur derelicti in sua insensibilitate torpescant, assidua doctorum voce fouendi sunt, quousque valeant per intelligentiam viuere, & per contemplationem volare. Oua in terra dereliquisse, est nullum cœlestis vitæ filijs exemplum præbere. Tu forsitan in puluere calefacis ea, ac si dicat, vt ego, qui illa in puluere calefacio, quia scilicet paruulorum animas & in medio peccantium positas amoris mei igne succêdo. Quia igitur iuxta istam beati Gregorij sententiam per oua bonorum operum fructus exprimentur, ita

*Gregor. l.
31. mora.
cap. 5.
alias 7.*

*Ibid. ca. 6
ab. 7.*

per albedinem, paruitatem, & ouorum longitudinem tres conditiones bonis operibus necessariæ intelliguntur, vt sint per innocentiam nitida, per humilitatem parua, & in perseuerantia longa. Talia enim opera Deus, & sui sancti remunerare sæpe solent miraculosè supra legem cõmuniem.

PIG. Exempla de hoc posco. **T**HEOL. Tẽm-
pore quo in vniuersitate Coloniensũ nostræ facul-
tatis primũ studentem fui, nobilem iuuenem quen-
dã studentem artes, adultũ, & in verbis (pædago-
suo teste, & me qui cõfessor suus fui) fide dignũ valde
huius relatione didici quæ sequuntur. Fuit, inquit, no-
tũ circa Ercklẽtz in partibus inferioribus Alemanie
quidam

*Tres con-
ditiones
boni ope-
ris.*

*Deuotus
b. Barba-
ra nõ po-
test mori*

*nisi prius
susceptis
sub. noua
confessio-
nis & eu-
charistie
sacramentis*

cucurrit fuste arrepta, prope oppidum stantes hæreticos importunis verbis & ictibus inuasit. Qui eductis gladijs se defenderunt, fatuum immanissimis vulneribus (quorum cicatrices vidi postmodum) vsque ad mortem, vt putabant, percusserunt. Cecidit igitur pauperculus Christi; & recedentibus hæreticis diu iacuit volutatus in sanguine proprio, tandem autem resumptis viribus surrexit, castro appropinquare ascendendo cœpit, & in menijs custodes stupebant, vnde & quando fatuus castrum exiisset. Sibi igitur aperientes, eum lethalibus vulneribus fauciatum reperierunt. Nam inter cetera loca, circa mammillas totaliter perfossus gladijs extitit, qui locus, vulnus cum profundum fuerit, lethalem semper solet læsionem recipere. Habuit autem fatuus semper in summo odio Iudeos, plus tamen hæreticos: Cumque fuisset quidam valde expertus in chirurgia Iudæus pro medico adductus, hunc fatuus, velut mortem, sibi nullatenus appropinquare voluit. Absit (inquit) vt ab hæretico saner, sed ad cocum in coquina cucurrit, offam esuriens secum comedit, & infra paucos dies sine ligatura, & arte medicinæ sanatus fuit; omnium iudicio solum diuinitus, quia nullo ferè humano adiutus præsidio. Fuerunt aliquando in Praga ex parte Basiliensis Concilij transmissi domini episcopi, Constantiensis prouinciæ Rothomagensis, episcopus Augustensis, Archidiaconus Barcinonensis, Decanus Turonensis, & multi doctores diuini & humani iuris cum familia multa, sed humili apparatu omnes & clericali, vt conarètur reducere perfidos sub treugis quas habebant, ad gremium sancte ecclesiæ. Protelabatur autem dieta multis hebdomadibus & mensibus propter duriciem perfidorum, ingrassabatur in populo actu pestilentia validissima, quæ

dietim

*secum .i.
cum illo.*

*Hospitiū
caholicorum peste
grassante
circūqua-
que in do-
mibus hæ-
reticorum
manet in-
tactum.*

dietim centena circiter hominum necabat. Spectaculum tunc Deus mirantibus omnibus perfidis fecit in hospitio nostrorum, vt licet in omnibus adiacentibus propinquis & distantibus domibus pestilentia regnaret validè, nunquam tamen domum præfatam fidelium intrauit, nec per totum decursum præsentis eorum quisquam mortuus, nec peste in minimo tactus fuit. Sileo (nè notam incurram fauoris excessiui) de suppriori conuentus Franckenstemensis reformato in nostro ordine, qui omnibus diebus vitæ suæ integer obseruator suæ regulæ, & deuotus vsque ad finem permansit, quomodo in conuentu eodem ab hæreticis captus, constantissimè fidem catholicam tenuit, & in sua patientia tam æquo animo rogam sustinuit, vt perfidi faterentur, ei in mortis periculo similem inter nostros non reperisse.

*Supprior
Francken-
stemensis
sustinet
patientif-
simè ro-
gam ab
hæreticis
instructū.*

Finis libri tertij.

R

Liber

Liber Quartus.

DE VIRTUOSIS PERFECTORUM OPERATIONIBVS.

Anima quomodo crescit virtutibus? An femina sint viris peiores & incontinentiores?

CAPITVLVM I.

AGGREDIENDO quartum in ordine libellum de virtuosis perfectorum operationibus principaliter, & de negligenter agentibus circa talia, primo loco de formicis occurrit hæc earum proprietates, quod in precessu ætatis sue multum inter se differunt, quia quedam sunt in ouis, alia vermiculi nati nouiter, alia verò modo generare possunt, & opera exercere valida. Profectus in spiritualibus hoc modo nobis insinuatur, vt quemadmodum formicæ crescunt in corpore, ita nos augmentum capiamus in anima: de quali Dei præcursor nobis exemplar edidit, vbi de eo Luca primo dicitur: Puer crescebat & confortabatur spiritu. Et ibidem secundo de eodem quem prædixerat dicitur: Puer autem crescebat & confortabatur plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo. De duodenne denique iterum ibi sequitur: Iesus proficiebat sapientia & ætate, & gratia apud Deum & homines. Non quod ipsa Christi

Christi humanitas augmentum gratiæ sumpserit, sed vt Gregorius Nazanzenus dicit, quod gratia, quam in summa plenitudine in conceptione acceperat, paulatim manifestabatur per eum hominibus. Et vt Theophilus super eodem ait, quia naturalis lex respicit hominem sensu maiore vti, quam ætas corporis patiatur. Erat itaque verbum factum homo perfectus, cum sit virtus, & sapientia patris. Verum quia dandum erat aliquid nostræ naturæ moribus, ne aliquid extraneum à videntibus reputetur, tanquam homo, paulatim crescente corpore manifestabat seipsum, & quotidie sapientior ab audientibus & videntibus censebatur. De hoc augmento morali virtutum ita dicit Apostolus ad Ephesios quarto: Veritatem facientes in charitate, crescimus in illo per omnia, qui est caput Christus. Principium autem huius augmenti virtus & sementina est verbum Dei, in quo augmento commendat Colossenses primo, vbi ait: Verbum veritatis euangelij peruenit ad vos, sicut & in vniuerso mundo est, & fructificat, & crescit in vobis ex ea die qua audistis & cognouistis gratiam Dei in veritate. Hoc enim semen parit, vel fructificat iuxta conditiones mentium, quæ malè vel bene excoluntur pluuiæ Dei gratiæ, & aratro libertatis arbitrij, quod facere potest, id quod in se est vtendo bene datis naturalibus, vel negligenter, vel ceruicosè se in istis gerendo. Voluit hoc denotare verbum Dei, à quo omnia verba veritatis primò emanant, cum Matth. decimotertio de seminatore seminante, & de fructu neglecto, aut habito ita parabolam exponendo conclusit. Qui in terram bonam seminatus est, hic est, qui audit verbum & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò tricesimum. Ex his

Vterque hic locus Gregor. & Theophil. habetur in cathena & Thomæ in cap. 2. Lucæ. Ioan. 1. 1. Cor. 1.

c. d. seminantia.

*Triplex
gradus
charita-
tis.*

etiam auctoritatibus iam præallegatis ipse beatus Augustinus & imitatores sui pedem fixerunt, distinguendo charitatis gradum triplicem, incipientem, proficientem, & perfectum, sicut inuenitur etiam in omnibus animalibus. ortus eorum, prouectus, & perfectio status clementi. *PIG.* Valles nede tibi notorum hominum numero quæquã in medium producere, qui à primæ uætatæ sua statum baptismalis innocentie in vitæ spiritualis perfectione vsque ad senectutem perduxerit? *THEOL.* Cum nemo secundum legem communem nouerit an odio vel amore dignus sit, vt Salomon prudentissimus dicit Eccles. 9. minus ego de alieno seruo iudicare audeo. Veruntamen quia tantum de coniectura humana quæstionem, vt puto, intelligis, tales multos vidi, præsertim de virginum dignitate, excellentia, ac statu, de quibus nonnullam supra mentionem in locis pluribus feci, & infra faciam, quæ baptismalem innocentiam seruauerunt vsque ad vltimum senium, & à mortalibus peccatis innoxie (vt in domino omnium spero) in abundantia meritorum sepulchrum defuncte intrauerunt. *PIG.* Sacre scripturæ repugnare videris, qui feminas viris in bonitate præponis. Nam Ecclesiastici 42. dicit sapiens. Melior est iniquitas viri, quam bene faciens mulier. Et Ecclesiastæ 7. dicit: Virum de mille vnũ reperi, mulierem ex omnibus non inueni. Silentio pertranseo, breuitatis gratia, quæ de feminis sapientes mala dicunt. *THEOL.* Non maiorem feminarum multitudinem, quam virorum saluo, quia illud agnoscere solius Dei est, de quo oramus: Deus cui soli cognitus est numerus electorum in superna felicitate locandus, sed quia timor Dei, & uerecundia de peccato, ac de occupatio à temporalium cura, ac libertatis malæ priuatio plus sibi

Rom. 14.

*Dno loca
scriptura
contra fe-
minas ob-
ijciuntur.*

*Oratio es-
clesiæ.
Que fe-
minas pra-
cipis à*

communiter in locis vbi fui, in feminis vendican-
 tur quàm in viris, ideirco de talibus loquor qua-
 rum notitiam habui in confessione, & aliter. Stat
 autem alium quempiam maiorem multitudinem
 virorum agnoscere, quod non abnego. Præterea
 te remitto ad ea quæ differui vbi supra libro tertio
 cap. quarto. * Tibi dixi, non videlicet esse repre-
 hendendum sexum, quem Deus creauit, sed in se-
 xu vitium, si adesset. Eadem lege non vir eò bo-
 nus est, quia homo, sed quia virtuosus. Ad primam
 autem auctoritatem respondendo noueris, quod
 secundum literæ sensum hæc auctoritas & eius in-
 tellectus à priori versu dependet, & ex eo quod sta-
 tum sequitur, quorum sensus est; quòd tutius est
 quo ad castitatis custodiam cohabitare iniquo viro
 quàm mulieri benefacienti. Vnde textus sic se
 habet: Omni homini noli incedere in specie,
 & in medio mulierum noli commorari. De
 vestimentis enim procedit tinea, & à muliere
 iniquitas viri. Melior est iniquitas viri quàm
 mulier benefaciens, & mulier confundens in
 obprobrium. Hunc sensum glossa interlinealis
 innuit, cum in capite huius literæ sic præmittit.
 Docet nos hic puritatem cordis & corporis ser-
 uare. Tamen glossa marginalis alium sensum tra-
 dit moralem, nec tuo, nec meo contrarium pro-
 posito, vt sit intellectus literæ. Melior, id est, vti-
 lior, est, iniquitas, id est, lapsus viri, supple, per
 discretionem postmodum humiliter resurgentis,
 quàm mulier benefaciens, id est, quàm minus
 prudens benefaciens, & de benefaciendo indiscretè
 præsumens. Vnde glossa dicit: Vir in hoc loco for-
 tis & discretus vocatur, mulier mens infirma &
 indiscreta. Et sepe contingit vt discretus labatur
 in culpam, infirmus exhibeat operationem bonã:

*peccatis
 præseruet.*

f. Ibi.

*Homo pro
 viro.*

*Explicatur
 prior
 locus.*

*Glossa in-
 terl.*

Gloss. ord.

sed indiscretus de bonis suis superbiens grauius ca-
 dit, discretus pœnitens ad discretionis regulam re-
 dit, & de cetero fortis & cautiis agit. Sæpe enim
 culpa fortium fit occasio virtutis, & virtus infirmo-
 rum occasio peccati. Porro si secunda auctoritate
 omnes feminas damnare volueris, ipsi scripturæ
 sacræ aduersaberis, & sanctorum catalogo, qui vir-
 gines, conjugatas, & matronas canonizat in innu-
 mera multitudine. Nisi (vt quidam exponunt, &
 glossa innuere videtur) de carentia originalis pec-
 cati auctoritatem intellexeris, à quo solus Christus
 homo innoxius extitit, de quo scrupulo multorū,
 me nunc nō occupo. Sensus igitur literæ multiplex
 esse potest, & nullus pro tuo intellectu. Primus est
 iam præactus de originali peccato. Secundus est,
 quod in comparatione virorum paucae mulieres
 constantes sunt. Vnde glossa interlinealis dicit. Mu-
 lier à mollicie molles & inconstantes signat. Et se-
 cundum hoc viri inconstantes (quorum multi sunt,
 quia stultorum numerus est infinitus. Ecclesiast.
 primo.) per mulierem intelligerentur sicuti sexus
 femineus. Tertius sensus est litteralis, quem glossa
 sic de auctore auctoritatis ipsius exprimit: Cum
 vix de paucis viris bonos inuenerim, ita vt in mille
 vnus potuerit inueniri, mulierem bonam omnino
 inuenire non potui, quia me omnes ad luxuriam,
 non ad virtutem deduxerunt. Quartus sensus est,
 quod mulier ad incontinentiæ vitium pronior est
 viro, vnde glossa subdit: Cum cor hominis ab ado-
 lescentia ad malitiam diligenter est appositum, &
 penè omnes offenderint Deum, in hac ruina gene-
 ris humani facilior ad casum est mulier. Vnde
 poeta: Varium & mutabile semper femina. Quin-
 tus sensus est secundum Nicolaum de Lyra, quod
 paucae mulieres sint virtuose respectu virorum,
 sicut

*Explica-
 tur locus
 posterior
 multipli-
 citer.*

Gloss. ord.

1.

2.

*Mulier
 quasi mol-
 lier.*

3.

Gloss. ord.

4.

*Virgil. 4.
 Æneid.*

5.

*Liran^o ad
 hunc locū*

sicut dicitur communiter, nullum esse in ecclesia, quando valde pauci sunt ibi respectu multitudinis quæ solet conuenire, & per talem modum dicitur secundo Physicorum. Quod modicum distat, quasi nihil computatur. Sextus sensus est secundum glossam interlinealem, quod per virum ratio, vel fortis (nam vir à virtute fortes denotat,) per mulierem sensualitas signatur, cui ratio præponitur. Est autem sensualitas perpetuæ corruptionis, licet ratione possit regulari. ¶ I G. Est ergo ne peccatum fornicationis vel adulterij in viro maius, quàm in femina? THEOL. Respondet sanctus doctor in 4. distinct. 35. se habent vt excedentia & excessa, quia in muliere plus est de humore, & ideo sunt magis ductibiles à concupiscentijs, sed in viro plus est de calore, qui concupiscentiam excitat. Sed tamen simpliciter loquendo ceteris paribus vir in simplici fornicatione plus peccat, quàm mulier, quia habet plus de rationis bono, quæ præualet quibuslibet moribus corporaliùm passionum. Sed quantum ad lesionem matrimonij plus peccat mulier, quàm vir, tum quia hoc plus est contra legem naturæ, quia nunquam licuit mulieri habere plures viros, secus est de viris respectu mulierum, tum quia magis nocet proli, quam incertã facit. Et quia lesio matrimonij peccatum est grauius, quàm simplex fornicatio, ideo simpliciter loquendo plus peccat mulier adultera quàm vir adulter, ceteris paribus. Hæc sanctus Thomas, immo dominus Albertus (cui in hac materia pro quanto naturalis est præ multis est credendum) dicit libro nono de animalibus tractatu primo cap. primo. Quando, inquit, puellæ castæ sunt & auertunt animum, stant vsque ad antiquitatem vltimam quod nunquam polluantur, neque experiuntur coitus delectatione,

*Aristot. l.**2 phys.**cap. 5.**6.**Quæstio.**Thom. iij**4 dist. 35**q. unica**ar. 4.**Albertus**magnus.*

rum nomine fructus possunt intelligi nouelli, & teneri, vnde super isto Iob tricesimo nono. Srrutio derelinquit in terra oua sua, tu fortè in puluere calefacis ea? dicit beatus Gregorius tricesimo primo libro moralium. Quid per oua, nisi tenera adhuc proles exprimitur, quæ diu fouenda est, vt ad viuum volatile perducatur? Oua quippe insensibilia in semetipsis sunt, sed tamen calefacta in viuis volatilibus conuertuntur. Ita nimirum paruuli auditores, ac filij certum est quod frigidi insensibilesque remanent, nisi doctoris sui sollicita exhortatione calefiant. Ne igitur derelicti in sua insensibilitate torpescant, assidua doctorum voce fouendi sunt, quousque valeant per intelligentiam viuere, & per contemplationem volare. Oua in terra dereliquisse, est nullum cælestis vitæ filijs exemplum præbere. Tu forsitan in puluere calefacis ea, ac si dicat, vt ego, qui illa in puluere calefacio, quia scilicet paruulorum animas & in medio peccantium positas amoris mei igne succedo. Quia igitur iuxta istam beati Gregorij sententiam per oua bonorum operum fructus exprimuntur, ita

Gregor. l.
31. mora.
cap. 5.
alias 7.

Ibid. ca. 6
ab. 7.

per albedinem, paruitatem, & ouorum longitudinem tres conditiones bonis operibus necessariæ intelliguntur, vt sint per innocentiam nitida, per humilitatem parua, & in perseuerantia longa. Talia enim opera Deus, & sui sancti remunerare sæpe solent miraculosè supra legem communem.

PIG. Exempla de hoc posco. THEOL. Tempore quo in vniuersitate Coloniensi nostræ facultatis primum studens fui, nobilem iuuenem quendam studentem artes, adultum, & in verbis (pædago suo teste, & me qui cōfessor suus fui) fide dignum valde huius relatione didici quæ sequuntur. Fuit, inquit, noster circa Ercklertz in partibus inferioribus Alemannie quidam

Tres conditiones
boni operis.

Deuotus
b. Barba-
ra non potest mori

nisi prius
suscepit
sub. noua
confessio-
nis & eu-
charistia
sacramentis

quidam secularis simplicianus, qui per orationes & ieiunia sæpe solebat beatæ virgini Barbaræ præstare specialia obsequia, in quibus ipse exorabat simpliciter, humiliter, & perseveranter, vt sibi virginis intercessione donaretur, sine sacramentis pœnitentiæ, & eucharistiæ ex hac vita non migrare. Præmere cœperunt interea terram præfatam, & adiacentem patriam guerræ duorum nobilium se vbi poterât in rebus & hominibus ad inuicem inuadētium. Captiuauit autem vna die dominus vnus ex eisdem sui aduersarij plures viros, inter quos etiam beatæ Barbaræ famulus detentus est, & vnâ cum alijs inturritus est, addebanturque dietim noui captiui veteribus. Et victus, qui parcissimus fuit & inhumanus, ex caristia non augebatur, sed minuebatur quotidie, adeo vt præ fame & inedia multi aliquotiens mortui in carcere reperirentur, & ne fœtore reliquos læderent, per custodes carceris eijciabantur. Inter deficientes autem præ fame ille cœpit esse beatę Barbaræ fidelis, qui propé ad duodecimum diem vel circiter, vltra humanæ naturæ fortitudinem sine cibo viuēbat, quem cum custodes carceris sæpe vidissent, & iudicassent in crastinum moriturum, velut alios eijciendum, protelationem vitę tandem admirantes, ei dixerūt: Quomodo, quæsumus, accidit nobis tecum dicitur? vltra humanam valetudinem iam tot diebus nihil gustasti, mortuo similior es, quàm viuo, nec vlla spes est de tua conualescentia, vnde ergo viuus diutius alijs? Qui respondit. Dudum à vobis desideravi vt sacerdote vocato confiterer, & viaticum sumerem fidelium, sed prodicionem verentes, mihi petitum denegastis, beatæ Barbaræ diu seruus extiti, quę me sine dictis sacramentis, scitote, migrare non sinit. Quo audito capitaneum castris ac-

*Manet
12. circi-
citer die-
bus abs-
que cibo.*

cesserunt, historiam narrauerunt, & difficulter, ve confessor admitteretur, obtinuerunt. Confessione sacramentali igitur peracta, mori non poterat, quem beata virgo sui sponsi viatico præmuniri volebat. Nam ex esis famæ carnibus, moribundus iacebat, sanari aliàs nequibat, & mori nemo dabat. Tunc iterum ad custodes clamabat, Viaticum quæso per sacerdotem mihi porrigi curetis, & proculdubio vos fastidio, & ego mortis doloribus carebo. Admissus est igitur sacerdos cum diuinissimo Eucharistiæ sacramento, quo munitus infirmus, statim requieuit in pace.

P. I. G. In hoc loco comprobare videris fidem esse adhibendam quibusdam nouis sanctorum legendis, quæ sonant præmia quædam eos consecuturos, qui certum eis obsequium præstauerint annuatim, vel dietim, quæ tamen quidam theologiæ tuæ fautores superstitionem sapere dicunt, & se in istis fundare fatuum esse affirmant, tum quia talia non in antiquis passionalibus & libris, sed solum in nouis reperiri autumant ab his qui in fauorem, vel causa auaritiæ talia de proprio posuisse videntur, tum quia si ita est, vt legendæ canunt, viuentes sanctè, licet morituri pro se venerantibus orassent, præsumptione tamen dignum acceptasse viderentur in hoc, cum nemo sciat an odio vel amore dignus, tum etiam quia si in talibus spebus de adiutorio in extremis per sanctos habendo se quis tanquam indubitanter id consequeretur, fundaret, ex hoc multi peius peccarent, cogitantes si finis bonus erit, totum expeditum erit negotium viuendi.

*Obiectio-
nes contra
prædicta.*

Eccle. 9.

THEOL. Vellem quod mēte reuolueres id quod suprà libro secundo capit. tertio de fratre miserabiliter mortuo audisti, qui beatæ Barbaræ obsequia neglectis

*Respon-
sio.*

neglexit solita; vnde nequaquam eis assentio, quos tu allegas, quos errare puto. Et vt eorum soluam motiua, è contra noueris similia in antiquis & approbatis libris reperiri. Nam Eusebij Cæsariensis ecclesiastica historia (quam de Græco in Latinum beatus Hieronymus transtulit) libro sexto

*Euseb. lib.
6. hist. ca.
5. al. 4.
Potamiæ
na pro
missio Ba
silidi fa-
cta ob hu-
manitatē
ei impen-
sam.*

de sancta Potamiæna nobilissima virgine sic habet: Cum Basilides vnus ex his quibus implere spiculatoris officium mos est, susceptam Potamiæna condemnatam pro fide ad mortem, duceret ad supplicium, ac multitudo impudicorum pariter & impiorum Potamiæne verbis & iniurijs conaretur illudere: Aquila enim iudex comminatus fuerat virginis castitati, quod eam vel crudelissimis gladiatoribus, vel impudicis lenonibus daret. Basilides eius carnifex abigere impudentius irruentes, ac deturbare cœpit, humanitatis & miserationis obtentu. At illa religiosum viri votum erga se & propositum humanitatis amplexata; Certus esto, inquit, quod cum abiero ad dominum meum, sine mora boni huius tibi remuneracionem parabo. Migrans autem per picis ca idæ superfusionem, die tertia noctu Basilidi apparuit, & capiti suo coronam imposuit, dicens deprecata me pro ipso dominum, & impetrasse, vt secundum quod scriptum est, qui recipit martyrem,

*ex Matt.
10.
orig. mar
tyrij.*

mercedem * martyris consequatur. Et addidit Eusebius, postquam Basilidem conuersione, & pro fide decapitatione perorauit: Sed & alijs, inquit, pluribus per illud tempus, persecutionis scilicet, apud Alexandriam condiscipulis suis cum quibus verbo Dei in Origenis schola operam dederat Potamiæna simile munus traditur præstitisse, assistens eis per visum, & coronas martyrij impetratas à domino deferens. Legendam demque beati

que beati Onuphrij anachoritæ sanctissimi scripsit
 primum, sicut in vital-patrum legimus, tam Pas-
 nutius sanctissimus vir Græco sermone, quam ve-
 nerabilis prudentissimusque vir Gregorius in ge-
 stis narravit, & tandem ab alio in vital patrum in
 Latinum translata est, vbi sicut in fine habetur. Hęc
 est, ait Onuphrius, postulatio mea quam impetra-
 ui à domino. Si quis oblationem ob amorem no-
 minis mei ante conspectum domini nostri Iesu
 Christi immolat, ab omni tempestate diaboli, &
 à vinculo prauitatis humanæ liber existet, atque
 cum sanctis angelis in regno cælorum æternæ hæ-
 reditatis capax fiet. Si quis oblationem non valet
 offerre, vel præ inopia redimere, ille pro amore
 meo, * pro amore domini eleemosynam pauperi
 tribuat, & ego orabo pro eo in conspectu Dei, vt
 dignus in cœlestibus vita superna perfrui valeat.
 Si quis nec oblationem, nec eleemosynam potest
 offerre pro charitate mea incensû domino Deo no-
 stro in odorem suauitatis offerat, & ego orabo pro
 eo, vt gaudiû perenne possideat. Cui in quâ Pasnu-
 tius, Pater mi ne * irascaris si loquar. Si incensû nec
 quis habet, nec facultatis aliquid, vnde te placare
 potest, vt tamē tua benedictione non careat in qua-
 cūque tribulatione te inuocat? Tunc ille respondit.
 Si quis pauper in deserto, vel in alto aliquo loco o-
 blationem, aut eleemosynā, seu incensum nō habet
 ad immolandū, surgat & manus suas ad Deū extē-
 dat, ter dominicā orationē, id est, Pater noster, pro
 me cū intēta mēte & nomine sanctæ trinitatis psal-
 lat, ego verò pro ipso ad dominū * intercedo vt vite
 cælestis mereatur particeps fieri cū omnibus sãctis
 dei. Hęc ibi. Præterea publicè canitur in ecclesia cō-
 muniter satis, & in nostro ordine de beata Catha-
 rina in laud. antiphonis cum decollari iam debuit:

Expecto

*Vita patr.
in prologo
vita Onu-
rij.*

*Vita patr.
par. I. ex
vita Onu-
rij per
Pasnutiū
Magnifi-
ca promif-
sio Onu-
phrio fa-
cta qui eū
coluerunt.
orig. in
nomine
domini.*

*rest. ex o-
rig. pro
irascaris*

*c. d. in-
tercedam.*

Breniar. Predi. antiph. 3. Et 4. in laud. Expecto pro te gladium Iesu Christe rex bone, tu meum colloca in paradiso spiritum, & fac misericordiam meam agentibus memoriam. Vox de cælo insonuit. Veni electa mea, veni intra thalamum sponsi tui, quæ postulas impetrasti, qui te laudant salui fient. Et in hymno ibidem dicitur.

Imminente passione

Virgo hac interfecit:

Assequatur Iesu bone

Quod à te petierit,

Suo quisquis in agone,

Memor mei fuerit.

In hoc, caput amputatur.

& similia. Legimus adhuc in legenda de sancto fundatore nostri ordinis Dominico, quòd fratres eum iam moriturum circumstantes, se vido priuari pio patre amarè fleuerunt. Quos consolans ait. Nolite plorare filij charissimi, nec vos mea corporalis turbet discessio. In loco ad quem vado vtilior vobis ero, quàm hic fuerim, post mortem aduocatum me potiore habebitis, quàm in hac vita habere possitis. Nec quisquam doctorum qui in eodem ordine excellentissimi fuerunt, præfatas legendas calumniatus est. Dicit insuper sanctus doctor in 4. distinct. 45. quarti. quæst. 3. art. 2. Quâuis superiores sancti in patria sint magis Deo accepti, quàm inferiores, vtile tamen est etiam minores sanctos interdum orare propter quinque causas, & statim pro tertia assignat; quia, inquit, quibusdam sanctis datum est in aliquibus specialibus causis præcipuè patrocinari, sicut sancto Antonio ad ignè infernalem. Hæc ille. Vides igitur quàm vetera scripta,

*Cōsolatio
B. Domini.
ad
fratres
suos.*

*Thomas
in 4. dist.
c. 9. 3.
ar. 2. ad 2*

scripta, quàm famosi viri * sanctis specialia de quibus meruerant, pro nobis à Deo obtinuisse. Et cum in luce sit. Deum per eos super naturam in vitam eorum multa prodigia fecisse, cur non pari modo creditur, quòd de sua prædestinatione certi, sine humilitatis præiudicio ab eo quem summè dilexerunt, talia fidenter, de quibus ambigis, precibus obtinuisse? Multi enim certum est ex speciali privilegio se & in charitate esse, & donum perseverantiae se habituros finaliter non dubitarunt, Nec tamen in talium sanctorum impetratis privilegijs præsumere debemus, vt sine fallo eis modica exhibendo tandem omnino saluemur, quantuncunque etiam malè interim egerimus, absit hic à fidelium cordibus intellectus, sed domino Deo & suis sanctis bona spe specialibus seruitijs obsequi debemus, medio tempore operibus bonis, secundum Beati Petri mandatum, certam faciendo vocationem nostram.

*Subaudi
testatur,
vel quid
simile &
le. videtur
sanctos.*

2. Pet. 2.

Vita à quo sole proueniat. Quomodo blasphemias quidam didicerunt. Quod tria sunt vitia difficillimè dimissibilia, videlicet, amor, auaritia, & odium, de quo exemplificatur.

CAPIT. III.

Ova formicarum sunt odorifera, & quibusdam animalibus infirmis medicina. Audisti parumper antea ex Gregoriano intellectu, per ova opera bona, & per odorem, famè redolentiam iuxta Apostolum debere intelligi, & quòd diuina protectione muniti, non humana Dei nouelli filij, etiam in medio seculi de puerili vita ad robur virile cū virtutum

*cap pro-
cedentis
3 Cor. 2.*

*Miles in-
iuncta si-
bi graui
pœnitentiâ
didicic
blasphemare.*

*Vnde Ger-
manis cõ-
suetudo
iurandi.*

tutum copia crescunt. *PIG.* Esse perfectum in medio nationis prauæ, & peruersæ puto plus esse miraculum, quàm sit humanum. *THEOL.* Bessentis, sed quidam etiam meo tempore tales reperiuntur. Fuit enim meo tempore quidam miles in armis vtriusque hominis valde tritus Boarus nomine, de quo supra libro primo capitulo duodecimo tibi mentionem partim feci. Hic in iuuentute nutritus fuit in cuiusdã Comitum curia, vbi blasphemare adeo fuit consuetum, vt in omni dicto penè verbum blasphemiam notans emitteretur à ceteris nobilibus: quæ corruptela, puto gentem Teuthonicam intrauit, ex malo intellectu vnus articuli hæresis V Valdensium, qui est, quod in nullo casu iurare licet. In lingua autem Theutonica, quæ in proprijs vocabulis multum deficit, idem & vnum vocabulum habet iurare, & blasphemare. Et vt nullus notaretur esse V Valdensis, ex leuitatèque mimorum & prauitate euenit, vt blasphemia in verbis, per Christi membra vera vel conficta, honesta vel verecunda nimis assueta sit in ore multorum. Habitum huius vitij pessimi postquam miles se didicit habere, sæpius conscientia ductus firmiter animo statuit talia dediscere, & abnegare. Et cum diu secum pugnasset, tamen præcipitio lubricæ linguæ, & vitio inolito victus frequenter subiacebat: Perijt igitur à sacerdote suo confessore, vt sibi pœnitentiâ aliquam contra tale vitium iniungeret, vt eandem faciens per Dei adiutorium vitium eradicare valeret. Cui confessor satis facilem, nescio quam satisfactionem iniunxit, quæ vitium prædictum in modico quidè amputauit, sed ad radicem nequaquam deuenit. Quod videns Christi tiro sibi ipsi pœnitentiâ iniunxit talem, vt quotiescunque blasphemia aliqua os suum exiret, tot diebus deinceps

ceps à carnibus abstinere vellet. Et ne ex inaduertētia aliqua inulta maneret blasphemia, famulis suis iniunxit districtè, vt vices & quotas notarent blasphemiarum, & easdem domino non celarent. Quas notans dominus, licet in curia protunc moram traheret cuiusdam principis qui est electorum vnus sacri imperij; tamen ferè dimidio anno aliquando ex imposita sibi pœnitentia carnes non gustauit, qua vexatus, ex abstinentia ita per diuinam gratiam vitium blasphemix eruit radicitus, vt tempore quo postmodum viri notitiam habui, nec minimum verbum ab ore eius audiverim quod præteritum facimus notare valeret. Audiui à viro quodam constanti alio (si bene memoriæ occurrat) de ciuitate Augustensi, qui simili habitatus vitio, sibi pœnam talem indixit, vt quotiens blasphemia os suum exiret, statim, vel eadem die proprijs m̄anibus guttam sanguinis graphio, siue stylo ferreo mediante extrahere vellet. Fecit igitur & sanatus est tandem. Hoc anno de quodam prudenti viro fide digno consulatus oppidi in Memmingen Augustensis diœcesis audiui, quod idem se videns ad blasphemias assuetum, vouit quotienscumque blasphemiam diceret, vel Dei nomen irreuerenter nominaret, eadem die permanere se, sine dispensatione, à vini vsu promisit, quo seruato, à crimine liberatus est, & à consuetudine mala. Rem memoria dignam perpetua fecit meo tempore rex Romanorum Rupertus, qui antea comes fuerat Palatinus. Hic vir bonæ fuit conscientix, religiosus suam regulam seruantibus gratiosissimus, zelator iustitiæ, & persecutor eorum qui honori derogabant diuino. Electus autem in Romanorum regem ciuitates imperiales visitare cœpit

Alius, quoties blasphemaret stylo ferreo guttam sanguinis è corpore suo extrahens curatur à blasphemandi vitio.

Alius vini vsu priuatus se eodie quo blasphemaret à consuetudine hac praua liberatus est.

Rupertus siue Robertus Imp. electus in.

1400 pro omnibus exilibus rogatus Magistrati Spirensis dēpto vno blasphemio pro quo noluit intercedere.

in negotijs reipublicæ. Cum igitur ciuitatem intraret Spirensẽm cum comitatu non modico, multitudoque proscriptorum & exulatorum à dicta ciuitate se caballo regis approximarent, cui insedit, phaleras & apparatus tetigerunt, & sic ciuitatem cum principe intrauerunt. Est enim consuetudo Germaniæ, vt proscripti à ciuitatibus sub spe obtinendę gratiæ per preces intraturi principis se eidem iungant intranti ciuitatem aliquam, & postmodũ actoribus collectis principalibus, princeps causis proscriptionum auditis, solet pro reis intercedere, si placet, vel silere, si libet. Consulatu igitur ciuitatum accersito, rex, omnium qui sub sua tutela ciuitatem intrauerant, causas demeritorum audire volebat primũ. Varia igitur referebantur, & diuersorum crimina graua satis, quæ tamen (vt vulgari modo loquamur) non erant infamia iuxta secularem iustitiam, vt de furto, vel de latrocinio ad mortem, quod ibi rota vindicatur, de hæresi, de abominatione vitij contra naturam, nec de similibus, sed de alijs criminibus homicidij, vulnerationis, discordiæ, & similibus. Tandem autem potiores ciuitatis & adiacentium partium amici intercesserunt pro quodam de Spira nato, qui vnã cum alijs ciuitatem intrauerat, vir non infimi generis, vt securus deinceps manere posset. Volente autem religioso principe omnino causã exulationis istius scire, dictum est, & verè, quodam in ludo quòd blasphemasset Deum non semel, sed sæpe. Tunc zelo diuini honoris motus rex subintulit, rogamina fundenda pro omnibus alijs isto dempto. Alij, inquit, charissimi ciues in homines peccauerunt, supplex peto, hominibus talibus parcere velitis, pro isto verò qui Deum blasphemauit, & in creatorem suum virus suæ iræ retorfit, nihil intercedo: &

ita mi-

Ita miser iste exulteratō factus est à loco nativo.

P I G. Video quoddam opera talium virorum fortium meritō comparantur ovis odoriferis, quæ intuentes alij ægroti moribus, fomenta, & medicamina salutis valent adipisci. Videtur insuper in his magna multorum virorum secularium negligentia, qui in similibus assuefacti vitijs, conatum eadem eradicandi vitia adhibere nolunt, vel negligunt.

T H E O L. Animositas & cōstantia horum de quibus audisti, & conatus eorum ad expurgandum vitia plurimum commendandus est, sed si gratia Dei non principaliter cooperata fuisset talibus, iugo malitiæ pressi, tales omnes succubuissent. Sine me (ait, & bene veritas) nihil potestis facere. Sunt tamen quædam alia vitia, tria potissimè, in quibus nisi magna Dei adsit gratia, eradicari vix possunt ab hominum cordibus. Philo captio viri in mulieribus, & mulierum vice versa in viris. Detentio illicitè acquisitarum rerum temporalium. Et inueterata ira, quæ vocatur odium, vel invidia. De postremo mihi occurrit nunc exemplum. Noui aliquando militem multum in armis strenuum de episcopatu Constantiensi. Hic misericors in pauperes, pius in ecclesias, & sacramentis ecclesiasticis satis affectus extitit. Accidit autem ut quidam alius sibi iniuriam faceret, potentia fortè æquali vallatus. Iratus est igitur læsus & ira creuit in odium, factaque est trabs de festuca. Quod miles intuens sauciatam videlicet esse propriam animam liuore vindictæ, confessorem prudentem adiit, videlicet fratrem Conradum de Prussia nostri ordinis primum reformatorem in Theutonia, virum omni laudè dignum. Qui postquam intellexit animam confitentis esse vulneratam ad mortem, ait: Domine nisi dimiseritis proximo delicta, rancorem scilicet,

Ioan. 15.
Tria vitia
difficiliter
curabilia
nisi adsit
magna
Dei gratia
amor car-
nalis,
detentio
alieni, &
odium.
Miles no-
lens offen-
sam di-
mittere,
iniunctus
sibi quin-
que oratio-
nes domi-
nicas quo-
tidie reci-
tans, post
paucos mē-
ses cōfun-
ctus & ab-
solutus est.

salua uestra iustitia, quam coram legitimo iudice prosequi iuste poteritis, nec vobis dimittere possum uestra peccata. Suasit itaque pater animo quæ potuit, sed nihil, vel modicum profecit, nisi quod reus se patienter sustinuit. Nam confessor eum non absoluit, sed stigmatibus Christi quinque & insigniis passionis eius pro gratia impetranda, quæ cor durum emollirent, quinque orationes dominicas quotidie dicere iniunxit. Recessit igitur miles satis tristis & impœnitens, licet iniuncta deuotè perficeret. Et vix sex menses elapsi sunt (vt mihi sponte factus est) quando redijt compunctus, & contritus beneficium pœnitentiæ integre habere meruit à patre præfato.

Filij spirituales quantum diligendi essent. & quomodo virgines quadam pro tuenda virginitate mortem pro vita præfenti oratione apud Christum obtinuerunt.

CAPIT. IIII.

Incrementum oua formicarum suscipiunt in loco calido, & versus solem, ubi posita à parentibus, primò in vermes albos, & deinde in formicam perficiuntur.

Videtur enim diuina inspiratione minutis his datum animalibus, vt sentiant propriam virtutem non sufficere ad perficiendum prolem, nisi cælestium radiorum solarium fuerint fota calore. Certum etenim est, omnem corporalem animantium vitam à sole prouenire primùm. Homo enim generat hominem, & sol, subaudi, disponendo materiam, cui solus Deus animam infundendo creat, & creando infundit. De reliquorum vero animalium vita, nò dubium quin à solis calore inducatur,

& à su-

*Arist. l. 2.
phys. c. 2.*

& à superioribus simul & inferioribus causis originetur, sicuti beatus Dionysius ostendit libro de diuinis nominibus cap. iij. Hinc de struthionis ouis idem sentire videtur, sicut Iob xxxix. dicitur: Tu forsitan in puluere calefacis ea, scilicet oua struthionis. Vbi beatus Gregorius 31. moralium dicit. Quid enim puluis nisi peccator accipitur? vnde & ille hostis * peccatoris huius perditione satiatur, de quo per prophetam dicitur: Serpenti puluis panis eius. Quid per puluerem nisi ipsa iniquorū instabilitas demonstratur? de qua Dauid ait: Non sic impij non sic, sed tanquam puluis quē proijcit ventus à facie terrę. Oua ergo dominus in puluere derelicta calefacit, quia paruulorum animas prædicatorum suorū sollicitudine destitutas, etiam in medio peccantium positas, amoris sui igne succendit. Hinc est enim quod plerosque cernimus & in medio populorum viuere, & tamen vitam torpentis populi non tenere. Hinc quosdam conspiciamus & malorum turmas non fugere, & tamen superno amore flagrare. Hinc est, quod plurimos cernimus (vt ita dixerim) in frigore calere. Vnde enim nonnulli inter terrenorum hominū torpores positi supernæ spei desiderijs inardescunt? Vnde inter frigida corda succensi sunt: nisi quia omnipotens Deus derelicta oua scit etiam in puluere calefacere, & frigoris pristini insensibilitate discussa per sensum spiritus vitalis animare, vt nequaquam iacentia in infimis torpeant; sed in viuis volatilibus versa, sese ad cælestia contemplan-do, id est, volando, suspendant?

FIG. Audire desidero quomodo in exemplis nostro factis tempore talia facta velis comprobare.

THEOL. In promptu responsum habeo. Anno proximè præterito mihi Decanus de Isni Constantiensis diocesis presbyter verbo & exemplo

*Dionys.
Arcop. l.
de diuin.
nomin. c.
4 par. 1.
Greg. l. 31
moral. c.
6, al. 7.
rest. exo-
rig. pro
peccatorū.
Isa. 65.
Psal. 1.*

*Sæta virgo Brami-
danula
solicitata
ab amicis
ut nubere-
ret. Christo suã pu-
dicitiam
commen-
dans. ab eo
obtinuit
ut ex hac
vita mi-
graret.*

fidedignus narravit; quòd in oppido Marckdorff vnde oriundus fuit, in præfata diœcesi consanguineam habuit iuenculam Bramidanulam nomine, virginem pulcherrimam, & nuptui idoneam, quæ tamen diuina inspiratione contra morem consodali-um & omnium suorum amicorum castitatis propositum firmauerat animo, ignorantibus multis. Venerunt igitur ad eam consanguinei, qui virginis, & suam parentelam dilatare statuerant, & eam molestabant, vt nuptui alicuius viri per thorum legitimè contrahendum assentiret. Quod illa renuit, dicens se Christo loco viri desponsatam, nec velle nubere alij. Cumque dictum instarent noti eius, præcipuè patruus vt nuberet, vocauit ipsa præfatum Decanum velut Dei sacerdotè, & ad eum ait: Quæso venerabilis Domine & amice patruo meo in hac mea extrema necessitate persuadere velitis, vt me Christo seruire in virginitate permittat, quia ita illud animo firmiter seruire deliberavi, ipse enim est principalior, patruus videlicet in quo hæc petitionis meæ residet difficultas. Cum autem hoc attentaret Decanus à patruo virginis, iste velut homo seculi respondit. Nequaquam hoc expedit; femina est, melius est vt nubat, quàm in verecundiam nostri die proximo fornicaria pariat. Hoc respòsum cum virgo percepisset, nec amplius in homine huius vitæ se tueri speraret, ad sponsum suum Christum orationibus statim intensissimis confugit, & eidem domino suam pudicitiam, vt illæsa seruaretur commendauit, non dubitans eum multos modos habere in sua potentia, quibus eam custodiret, siue per vitam, siue per mortem, ad quæ indifferens erat. Et ecce nutu Dei, licet prius fortis esset robore, statim infirmari virgo cœpit, & lecto decumbere, diuinaq; inspiratione se sènt in breui ab hac luce recipiendam.

Cumque

Cumque dictus Decanus gratia visitandi infirmam accederet, mirans de inopinata infirmitate, illa leto ac hilari vultu ei dixit. Domine vos & cognatos interpellavi, ut me in virginitatis proposito Christo seruire sineretur, id mihi denegastis; sed idem cui fidem seruauit me exaudiuit, clemētiōr existens quā vos, qui homines estis, noueritis enim quod die proxima lætē moriar à Christo exaudita. Quo viso & audito proruperunt consanguinei in lacrymas, & sequenti die virgo Christi sanctē in eo obdormiuit qui est sponsus virginum. Sunt vix duo anni elapsi, quod ad leucam vnam extra oppidum Columbariense, Basiliēsis diœcesis, in loco qui V Vyle dicitur, in castro nobilis quidam cum legitima vxore sua ingenua residebat, secundum seculum quidem honestē conuersantes, sed in filia vnica quam habuerunt, potius humanam gloriam, quā diuinum quēsisse videntur honorem. Abundabant enim diuitiis & amicorum copia, sed vnam prolem tantummodo habuerunt virginem, Annam nomine, iam nubilem, quia ætas, venustas corporis, & generis nobilitas ibi cōcordabant. Fuit autem puella à iuuenture deuota Deo, & gratiosa apud homines, pauperibus misericordissima, quindecim annorum circiter in ætate, quæ nunquam virum concupierat, sed virginitatis propositū semper dilexerat. Solebat enim confiteri purē, & quādo fratres nostri de Columbaria castrum intrauerunt, summæ deliciae erant puellæ audire de diuinis exemplis loqui, & de verbis euangelicis. Verū quia parentes totam sui generis parentelam in hac virgine vnica, si nuberet, sperabant succrescere, & protelari in longius in prole, victi successione desiderio, quam sperabant nuptui traditam imprægnari, virginem præfatam cuidam nobili in coniugem promiserunt, &

Alia virgo Anna de Vyle idē à Deo obtinuit, & salua virginitate migrat ad sponsum suum calestem, eodie quo nuptijs erat copulanda.

contractum quantum poterant firmarunt, hoc dempto, quod virginis nemo audebat querere propositum, quod plus violentia quadam, quam matūra persuasione putabant emolliri posse. Præparabantur igitur in vestimentis, & in apparatu omnia futuris necessaria nuptijs, & ordinauerāt quod virgo die qua præsentari debuit marito, in domum cuiusdam nobilis viduæ poneretur, quæ consensum procuraret imminentibus nuptijs. Sed is qui in cælis est irrisit hæc fraudis commenta, cum puellam, quam elegerat sibi, mundam habere voluit. Nam præcedentibus octo diebus ante diem nuptiarum condictarum virgo ignara fraudis febre corripitur, & lecto cœpit decumbere, dietimque intendente se morbo, vocatus est confessor nostræ portæ in Columbaria frater Petrus, vt confessionē virginis audiret, sumptisq; ecclesiasticis sacramentis alijs per suum pastorem, vitæ interitus virgini propinquare videbatur. Volens autem mater puellæ amorem virginitatis in filia veriùs comprobare, ait: *Quæso te filia charissima in veritate dicas iam proxima diuino examini, elegisne potius mori, quam viuere, & maritum aliquem habere legitimum?* Cui virgo respondit cum gaudio. *Potius moriar.* Quo factò deuotissimè virgo vita functa est, & in crastino, ea scilicet die, qua homini desponsata terreno præsentari ad carnis copulā debuit, Christus eam in sponsam sibi dilectam elegit, & cunctis flentibus vicinis & cognatis sepulta fuit. Cumque indumentis propriis exuta, funeralibus indui debuit, inuenta est tenera virgo in genibus callos, velut camelus, contraxisse duros ex genuflexionibus habitis in orationibus crebris. Verū quia nihil est omniquaque, vel vix in hac vita perfectum, paulò post vitæ exitum dictæ virginis, apparuit ipsa virgo in nocte cuidam

*Apparet dicta virgo sancti-
moniali
missam
vnā flagi-
rans, &
tunicam
suam me-
liorē dari
pauperi-
bus.*

valde

valde deuote sanctimoniali, quę Gertrudis vocabatur in monasterio de Subtilia sito intra Columbariense oppidum, vidit ista post se currente quandam virginem mortuam, quam prius nunquam nouerat, à qua cum quæreretur, quę esset. Respondit defuncta. Ego sum pridie defuncta Anna virgo de V Vylter (ita castrum patris vocabatur) & vnius eucharistię oblatione egeo, quam peto mihi celebrari obtineas à Priore fratrum prædicatorum. Tunicam autem meliorem, quam habui, matri dicas quę me genuit, vt ob reuerentiam virginis benedictę pauperibus eroget, & ita visio disparuit, & sanctimonialis euigilauit. Cumq; nunquam de virgine prius audisset mentionem fieri, nec eiusdem notitiam aut parentum haberet, erubuit visionem alicui dicere, quę dum altera nocte iteratõ vidit vt antea, & tunc compuncta, confessori suo fratri Ioanni V Volfhardi quę percepit dixit; & ita animę subuentum est, proit virgo in visione petiuit.

De zelo educandi fructum animarum, & virtutes, propria exempla castarum virginum ponuntur.

CAPIT. V.

Turbata domo formica oua studiosè solent tollere, & ad nidum reportare. In hoc loco fidelitas magna, quã ad fructum habet propriũ formicę ostēditur, dum persecutionē passa in exterioribus, ne oua sua lædantur, locis ea cõmendat tutioribus. In quo plurimum se elongat à struthionis negligentia, quę oua sua obliuiscitur, nec quid de eis fiat curare videtur. Vnde de ea Iob trigesimo nono dicitur. Struthio derelinquit in terra oua sua, obliuiscitur quod pes conculcet ea, aut bestia agri conterat.

Vbi

Vbi Gregorius libro trigesimo primo moralium.

Gregor. l. 31. mora. Quid in pede, nisi transitus operationis accipitur?

cap. 7. Quid in agro, nisi mundus iste signatur? de quo in euangelio Dominus dicit. Ager autem est mundus.

alias 8. Quid in bestia, nisi antiquus hostis exprimitur, qui huius mundi rapinis insidians, humana quotidie morte satiatur? Struthio itaque oua sua deferens, obliuiscitur quod pes conculcet ea, quia videlicet hypocritæ eos quos in conuersione filios generant, derelinquunt, & omnino non curant, ne aut exhortationis sollicitudine, aut discipline custodia destitutos prauorum operum exempla peruertant. Si enim oua quæ gignunt diligenter, nimirum metuerent, ne quis ea * peruersa opera demonstrando calcaret. Vnde adhuc sub struthionis specie subditur. Duratur ad filios quasi non sint sui. Quæ enim charitatis gratia nõ infundit, proximum suum, etiam si ipse hunc Deo genuit, extraneum respicit. Ita profecto sunt omnes hypocritæ, quorum videlicet mentes dum semper exteriora appetunt, intus insensibiles fiunt, & in cunctis quæ agunt dum sua semper expetunt, erga affectum proximi, nulla charitatis compassione mollescunt. Hinc beatus Iob, ut apud mentis suæ quietem facilius consisteret, Iob xxix. ait: Dicebamq; in nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies. Vbi beatus Gregorius libro decimo nono moralium dicit: Quid hoc loco per nidi nomen exprimitur, nisi tranquilla sedes fidei, qua vnusquisque infirmus, nutritur? Multitudo quippe illa bonorum, quæ persecutionum temporibus fuerit deprehensa, nutrimentorum suorum dies quasi in nido, sicut in loco quietis, explere se credidit. Nam nisi sancta ecclesia infirmos quosq; filios nunc in nido pacis enutrirer, Psalmista non diceret. Etenim passer inuenit sibi domum, & rur-

omisi uoculam per ex orig.

Greg. l. 19

moral. c.

26. ab. 24

Psal. 83.

tur nidum ubi reponat pullos suos. Tam quippe domum inuenit passer, quia æternum cæli habitaculum noster redemptor intrauit: & turtur nidum inuenit, quia sancta ecclesia amore conditoris affecta, crebris gemitibus vtitur, & velut nidum sibi pacatissimam fidei quietem construit, in qua crescentes filios, quasi * plumantes pullos, quousque ad superiora euolent, charitatis gremio calefactos fouet. Igitur quia tunc erunt qui pacis tempore se ad superna migrare, id est, à nido euolare crediderunt, vox eorum beati Iob voce præuenitur, cum ait: Dicebamque; In nidulo meo moriar. Inde Salomon Proverb. xxvij dixit: Sicut auis transmigrans de nido suo, sic vir qui relinquit locum suum. Vbi glossa. Sicut auis oua, vel pullos quos fouerat raptui exponit, sic virtutes in quibus proficiebat, qui deserit, immundis spiritibus prodit. Vnde dicit alibi: Si

orig. plumantes.

Gloss. ord.

Eccl. 10.

PIG. Si ita res se habet, vt per Gregorianas indicasti sententias, quod hypocrita oua pedibus ferarum committit, qui bona sua opera, vel spirituales filios quos genuit mundanorum hominum vitijs subijcit, ô quot hypocritas habemus nostro tempore, qui non imitantes nostrarum fornicarum sollicitudinem, bonorum operum oua ad nidum diuinæ tuitionis, sed more struthionum crudelium sua oua derelinquunt debitorum operum.

THEOL. Benè & piè gemis, quia prælatos multarum diocesium, & pastores monasteriorum multorum, ita, heu, videmus facere, vt hi qui in medio sæculi habitant, nullius religionis voto astricti maiorem sæpe ad animarum salutem zelum habere videantur, quàm hi, qui Eucharistiæ sacramento diuinissimo

*Dua vir-
gines sim-
plices &
casta ze-
latrices
anima-
rum.*

nissimo per altaris officium dietim appropinquant. Fuerunt enim duæ virgines vterinæ sorores, virgines speciosæ meo tēpore simul, vna in domo prope metas Constātiensis diocesis versus Athesim, quarū iunior Anna, senior verò Margareta vocabatur, de rusticano quidem genere genitæ si caro inspicitur, sed nobiles virtute, si mōrum bonitas pensatur. Iunior tantæ simplicitatis fuit in his quæ ad mundum pertinent, vt vix recolam sibi parem vidisse. Nam in numerandi arte qua infantes (vt ita dicam) propè triti sunt, vltra denarium nesciebat bene numerare, & tamen in his quæ ad deum attinēt, multarum homiliarum sententias, & quicquid de necessitate ad veri Christiani rudimenta pertinet, vt de oratione dominica, de symbolo apostolorum, & de decalogo, & similibus nihil eam latebat, quia velut mundum animal, pectus virgineum talia die, & nocte ruminabat. Senior verò naturali ingenio, & quantum datum est intueri extrinsecus, in gratuitis iuniorem sororem moribus longè antebat. Hæc primum existens nubilis, persecutiones plurimas sustinebat à quodam Christiano nobili solo nomine, sed re ipsa tyranno, qui ipsam intuens esse pulchram facie, & prolicationi accommodam, velut seruam, quæ tamen libera re & ipsius cognomine erat, matrimonio copulare gestiebat, vt exinde seruos plures sibi coaceruaret. Renitebatur virgo deuota quantum valuit, quia virginitatem Deo in tenella ætate diuinitus inspirata dedicauerat. Insidiabatur è diuerso tyrannus domum virginis crebris iuenculorum immisionibus perturbando; adeo, vt quadam vice, nisi diuinitus adiuta fuisset per fugam loci, ab apparitoribus præfati nobilis capi & vinculari debuit, quod dum in mariti cuiusdam copulam consentiret.

Hæc

Hæc tamen ita constanter dum in castitatis perseverat proposito, tandem innuptiè residere permiffa est sui tugurij, quod situabatur in villagio quodam tam desertis locis, & silvis propinquo, vt solum illud dicatur à vulgo, finis panis, scilicet, quia ibi nec hordeum pro iumentorum pabulo valet conualescere, ex algore niualium montium æternorum propè iacentium. Accidit autem æstate quadam, vt festiua die vna valde inopinatè tempestas tam valida propè villagium insurgeret in aëre, vt vix similem se vidisset tetur virgo, aduexitque per torrentem, qui per villagium aliàs modestè solebat currere, tam ingentes lapides, vt in puncto nedum per inundantiam aquarum rapidarum iam tuguria pauperum euertere de proximo, sed etiam per lapides homines necari subitanè & submergi deberent humana coniectura. In qua calamitate virgo res & corpora paruipèdens, solù compatiebatur perituris animabus rusticanorum hominum; quos paulò rationabilius aliquando quàm bestias viderat viuere. Nam principaliter verebatur ex subitanea morte sine contritione morientes pœnas perpetuas ipso diuino iudicio esse luituros. Visis igitur his periculis dum sub suæ domus virgo stetit ianua, cucurrit motu velocissimo ad cellulam, vbi creatori meditabunda, orationum suffragia solebat, ante crucifixum quoddam sculptū, porrigere; quod valde diligebat. Illud enim summa cum festinàtia arripuit, redeundoque contra aurà horridissimam crucifixum præfatū erexit, & magnis cum gemitibus ita orauit. Obscuro te clementissime Domine qui nos pretioso sanguine redemisti per crucem, tempestatem hanc in aëre & in terra, ita * temperare velis, vt imminuta nullius

Virgo sancta tempestatem la-pidosam multos nescaturã auertit o-ratione & imaginis Christi crucifixi opposuione.

*a. b. tem-
hominis perari.*

hominis ad mortem nocumentum existat, de rebus alijs fortunæ, tua voluntas fiat. Et ecce in eodem puncto aura diuisa est in aëre, & serenari cœpit, torrens verò illico imminurus est. Et ita tanquam oua quædam tenera omnium hominum animas in loco præfato existentium hæc virgo, velut formica fidelissima, ad nidum quietis, orationis suæ studio, reportauit. *PIG.* Scire cupio annè talium sanctarum virginum vitæ bono initio finalia postmodum cõcordassent. *THEOL.* Ambæ postmodum in oppidum imperiale quod Canpidona dicitur, vt facilius ibi pabulo diuini verbi in prædicationibus saginarentur, cum suis vtensilibus intrauerunt, & ibi primum senior iam omnium ferè tentationum genere probata, nutrix, mater spiritualis, & genitrix facta est multarum virginum, sicq; febre prius correpta, tandem sanctè sumptis omnibus ecclesiasticis sacramentis feliciter migravit ad dominum. Deinde iunior, sed iam facta grandæua pari modo finem vitæ conclusit. Cùm autem ipsis viuentibus in eisdem partibus primò prædicarem, senior ad me gratia consilij ne deciperetur, venit: mihi historiam de crucifixi adoratione, de qua præmissi, texuit, & ane aliquid superstitionis in opere cõmisisset, simplici, vt puto, animo quæsiuit. Cùm enim eadem partes sint montuosæ, & communiter in montanis & Alpium habitationibus superstitiones sint multiplicatæ, audiens virgo prædicare contra superstitionum genera, timebat, sicut pia mens solebat facere, ne culpa ibi esset, vbi meritum grande extitit, & ideo ne deciperetur in simili, à me, an licita essent talia humiliter quæsiuit. Viuit in eadem patria hodie virgo alia Elisabeth nomine, iam puto, quinquagenaria, quæ in laboribus manuum suarum iunior existens victum acquisiuit tenuissimum, & in villagio vbi

*Alia vir-
go cogitās
locū adire
vbi pestis
nos gras-
satur.*

vbi domicilium habet iam plurimis annis ægrota, ^{signum} necessario de aliena stipe in sancta vita nutritur, sed ^{videt quo} rebus, vltra quàm credi potest, paupercula est. Hæc ^{intelligit} cum iunior esset & valde simplex, & recta, sicuti & ^{etiam ibi} est hodie, videns quòd pestilentia epidimiæ multos ^{grassaturam.} in vicinio necaret, cogitavit in villagiũ certum mutare locum habitationis, vbi aëris infectio protunc non sentiebatur, timuit tamen illò, id est, illuc ire, dubitans an castitatis ibi custodes fortè haberet, cui multi insidiabantur. Vidit autem quadam die in oratione constituta, & fulmen quoddam magnum eidem loco immittebatur, & subito innocenti incidit virgini, quòd epidimiæ morbus ibidem vastare deberet multos & adurere. Ita enim postmodum factum est, vt rei probavit euentus, & vt piè credo, ex multis alijs huius virginis sanctis operibus & instinctibus à spiritu bono mota fuit, vt sic in nidulo suo opera bona fouendo, creatori suo quietè seruiret.

Herba & earum fructus, & succus quid significant? De discenda sapientia à mirabilibus Dei in lignis & lapidibus per imagines naturaliter productas.

CAPIT. VI.

Cibi formicarum sunt fructus & herbarũ succi, quarum etiam partes separant, & cum eis ad nidum reuertuntur. Per fructus in sacro eloquio aliquando opera, nonnunquam verò delectatio, quæ veram sapientiam sequitur, designatur. Vnde saluator ait: A fructibus eorum cognoscetis eos. Et Ecclesiastici ^{Mass. 7.} viceesimo quarto dicit sapientia æterna. Ego quasi vitis

vitis fructificauit suauitatem odoris, & flores mei fructus honoris & honestatis. De huius fructus sapore anima gloriatur Canticorum secundo, vbi dicit: Sicut malus inter ligna siluarum, sic dilectus meus inter filios. Sub vmbra illius, quem desiderabam sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Et Prouerbiorum tertio. Beatus homo qui inuenit sapientiam, & cui affluit prudentia. Melior est acquisitio eius negotiatione auri & argenti, primi & purissimi fructus eius. Fructus enim iusti lignum vitæ, & qui suscipit animas Sapiens est, Prouerb. xj. Per herbas etiam scientia designatur, vnde sicut dicitur Iob xxxviiij. Producet herbas virentes, scilicet Deus: Dicit beatus Gregorius lib. 29. moralium. Herbam aliquando, id est, scientiam atque doctrinam æternæ viriditatis accipimus, sicut per Hieremiam dicitur. Onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventos quasi dracones, defecerunt oculi eorum, quia nō erat herba. Hoc igitur loco quid aliud per virentes herbas, nisi sanctę doctrinæ scientiam, vel congruas operationes accipimus? Deserta igitur terra compluitur, vt ab ea virentes herbæ producantur, quia dum sanctæ prædicationis imbrem gentilitas percepit, & vitæ opera, & doctrinæ verba germinauit. Formicæ igitur tunc de fructibus vel succo herbarum edunt, quando prudentes quique fideles de rebus à Deo mirabiliter creatis, scientiam aliquam deuotè creatori seruiendi accipiunt. Effudit enim sapientia illa, per quam cuncta creata sunt, suam sapientiam super omnia opera sua, & super omnē carnem. vt dicitur Ecclesiastici primo.

PIG. Doce ergo quomodo in rebus mirabilibus vel creaturis quibuslibet sapientiam alicuius deuotionis aut bonæ operationis acquiramus.

THEOL. Credere debes, omnia à summo rerum cardine

Greg. l.
29. mora.
c. 14. al.
18.
Iere. 14.

cardine Deo creata prudentibus esse, qui debitè ea intuentur quasi quædam vestigia deum & diuina venandi: lucernas namque ad felicitatem acquirendam accensas, specula diuinæ sapientiæ, vasa scibilibus diuinis referta, digitos nobis summum bonum præmonstrantes, libros Dei sapientiam continentes, & velut famulos, vel nuncios supremi domini. Vnde cõtra eos qui talia in creaturis Dei non considerant dicitur Sapientiæ decimo tertio. Vani sunt omnes homines in quibus non subest scientia Dei, & de his quæ videntur non potuerunt eum agnoscere qui est, neque operibus attēdentes, agnouerunt quis esset artifex. Testis est horum qui dicit ad Rom. 1. Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus, & diuinitas, ita vt sint inexcusabiles, videlicet, philosophi. Sed insipientibus ista omnia per eorum abusum vertuntur in toxicum, & venenum: iuxta illud Sapientiæ xiiij. Creaturæ Dei in ódium factæ sunt, & in tentationē animæ omnium hominum, & in muscipulam pedibus insipientium. *PIG.* Da exempla aliqua specialia.

THEOL. Sunt vix duodecim anni elapsi, quòd non multum à ciuitate Nurenbergensi in diocesi Bambergensi, pomus creuit in loco campestri & communi, quæ multis annis, vt sequitur, in vigore permansit. Hæc autem arbor super omnia quæ nostris audiuius temporibus mirabilis conditionis extitit. Nam in æstatis principio, in vere videlicet, floruit, fronduit, & versus autumnū more aliarum arborum poma fructificauit. Porro annuatim in austerrima, & inclementissima hyeme semper, & solū in nocte natiuitatis Christi, quando virgo virginum saluo integritatis flore Dei genuit filium, pomella virentia in quantitate artus vnus virilis

*Arbor pomus sin-
gulis annis
in nocte
natiuitatis
domini
poma vi-
rētta pro-
tulit apud
Nuren-
bergam.*

T

digiti

digiti produxit. Est autem protunc patria ad duos
 menses antea, & post ad totidem, & esse solet niui-
 bus profundis tecta, congelationibus clausa, & ven-
 tis rigidissimis perflata, & incommoda eadem om-
 nia frutecta vna cum arboribus patiuntur eodem
 tempore. Stuporem autem augebat prodigij, quod
 nec antea, nec postea, sed duntaxat præfata nocte
 sacratissima pomella germinata sunt. Non enim si-
 cut arbores hortenses ceteræ fimo nutriebatur, non
 circumfodiebatur sarculo, nec sepi circumdabatur
 aliqua. Solebant propterea tempore annuo de ciui-
 tate Nurenbergensi, & adiacentibus locis diœcesis
 Bambergensis plures * præfectorum fide dignissi-
 mi testes accurrere, & totâ vigilare nocte, vt rei ve-
 ritatem comprobarent. Est enim per omnia similis
 arbor in alio loco dictæ diœcesis. Vidi ego præsen-
 tari ad videndum in oppido Forchem dictæ diœce-
 sis eiusdem pomi pomellum magistro ordinis no-
 stri generali Bartholomæo Texerij. Fuerunt præ-
 terea tempore Constantiensis concilij in eodem
 plures viri fide digni, præsertim dominus Episco-
 pus Rigenis doctor diuini & humani iuris reputa-
 tissimus, qui testes huiusmodi prodigij existentes,
 multos hæc credere fecerunt qui antea fidem de eo
 negabant penitus. Idem me præsentem propositum
 est pari modo in loco Basiliensis concilij coram
 multis doctoribus sacræ paginæ, & iuris canonici,
 ac artistis, & philosophis. Nec ab aliquo audiui qui
 merè naturali hoc posset operi rationabiliter attri-
 buere. Legi propterea in libro de vegetabilibus &
 plantis dominum Albertum naturæ totius secreta-
 rium, in quo nihil huiusmodi causæ potui inueni-
 re. Et prout in priori concilio, scilicet Constantiensi,
 à quodam professore Theologiæ & artium valde
 deuoto percepi viuæ vocis oraculo, Dei sapientia
 verifi-

*f. præfa-
 torum.*

verisimiliter ista fecit in loco rudis, & simplicis populi, vt in arbore oculis hominū preposita facilius manuduceretur ad facilius & deuotius credendum articulos Christi natiuitatis, & humanitatis. Vidi prodigiū aliud hoc anno in antefata ciuitate Nurenbergēsi in materia quadam naturali & * lignea. Repertum est siquidem in quadam sylua lignum quoddam, quod vocant vulgariter, Masaros. In tabulas itaque eiusdem ligni arbor postquam per ferram diuisa fuit, & polita, ac dolata æqualiter, mensa exinde formabatur quadrata, in qua claro aspectu distinctè apparuerunt valde variæ imagines, quarum quedam tam perfectę fuerunt, vt putasses à peritissimo pictore eas fuisse cōfectas: quædam verò solum facies vel partes alias animalium diuersorum monstrabāt distinctissimè, vt puta, hominis, caniculi, virginum, & multarum rerum aliarum. Præostensa fuerat autem paulo antè hæc mensa imperatori Sigismundo viro oculatissimo, qui ligna suspicabatur arte colorum aliquorum linita esse per pictoris industriam. Verùm cum eiusdem ligni tabula nondum in mensam formata, sed imposita ei fuisset allata, extracto cultello, eam sculpere ad profundum cœpit, & ibi primum didicit, à mirabili natura opus sine humana arte productum esse. A domino Bertholdo presbytero plurimum literato, & deuoto, ac fide digno, qui in diœcesi Eistensis aliquando inquisitor hæreticę prauitatis extiterat, hoc, quod sequitur audiui. Solebat hic multum superstitiosa odire & persequi, vtpote zelator fidei præcipuus. Audierat autem, quod quicumque ipsa die natiuitatis Christi, vel in vigilia, micas panis, quæ fidelium mensę superessent quomodocunq; in incertum projiceret in aliquem hortum, non obstante quod ibi antea flores, qui vocantur in Teu-

*rest. pro
lignearū.
Prodigiū
ligni do-
lari ima-
gines ex-
pressissi-
mas refe-
rentis.*

*Mica pa-
nis proie-
cta in hor-
tum die
vel vigilia
natiuita-
tis domini
producūt
certum
florem.*

per in parte incisa imago crucifixi claro elucet aspectu. Præterea cum sententias in vniuersitate V Viennensi legi, venit illuc filius regis Portugalliæ dominus Petrus cum exercitu nõ minimo, iter arrepturus (vt dicebatur) in terram sanctam. Ab huius igitur militis prudentis & deuoti ore audiui, suo tempore in terra Saracenorum circa Septam ciuitatem (quã pater suus cœperat paulõ antea in Saracenia) in fonte quodam repertos esse lapides varios, quibus vt videbatur, naturaliter insita erant nomina nostra fidei, & incarnationis Christi, licet sparsim. Nam in quibusdam literis Aue Mariã, in alijs, gratia plena, in quibusdam, Dominus tecum: & ita de Christi, & Dei incarnatione similia plura claro legebantur intuitu. Habet hodie Marchio Badensis in nostra Teuthonia lapidem preciosum, & visu pulchrum, qui in quacunque parte inspicitur, cuiusque Christi crucifixi imaginem distinctè in se ostendit. Qui immunditiam menstruatæ adeo fugit, vt à tali visus, statim caligine tetra in parte obducitur, quæ tamen successiuè & succedentibus annis paulatim de se abscedit. Repertus autem fuit in quodam agro à rurali viro ante non multos annos primitus, & ab eodem pro modico redemptus precio, sed pro nũc inter suprema clenodia dicti Marchionis reputatur. *P I G.* Cum perfidi talia viderint, quæ nulla naturali ratione videtur posse saluari, sed soli miraculo ascribi, cur non crediderunt Christo, colla sua eius iugo subdentes? *T H E O L.* Cur multi Iudæorum resuscitationem Lazari intuentes, visum datum cæco, & solem videntes innaturaliter eclipsari, non & crediderunt Christo, quæ maiora fuerunt? Haud dubium, per præfata mira Dei misericordia gentes vocare videtur: sed multi (ait Saluator) sunt vocati, pauci verõ electi. Non (in-

Varij lapides in fonte reperti apud eandem quibus inscripta erant mysteria fidei nostræ, & Aue Maria.

Lapis qui quacunque parte inspicitur ostendit in se Christi crucifixi imaginem, immunditiam menstruatam non ferens.

Matt 20.

bus institutos. *PIG.* Quid ergo seruare suades nobis qui iuuenes sumus, vt senes effecti, velut fornicæ laudabiles virtutibus augeamur?

THEOL. Noueris septem vt discant necessaria senibus. Debent enim esse senilium vitiorum victores, mortem dispositi expectantes, corpore & animo bene gaudentes, sermone & moribus graues, auaritiæ & cupiditati resistentes, merito magni & locupletes, & Deo referre gratiarum actiones. Primo vitiorum senilium sint victores. Tentant enim senes quædam ægritudines, & vitia, quæ plerisque iuuenibus communia sunt. De quibus Innocentius de vilitate conditionis humanæ dicit, Frustra ad senectam ventum est, cum repetas adolescentiam. Senectuti familiaris est loquacitas. Thesaurum in sepulchro ponit, qui senem hæredem facit. Senex facile prouocatur, & difficile reuocatur, cito credit, & tardè discredet. Tenax & cupidus, tristis & querulus, velox ad loquendum, tardus ad audiendum, laudat antiquos, & spernit modernos, vituperat præsentia, & commendat præterita, suspirat, & anxietur, torpet & infirmatur. Audi poetam:

Septem necessaria senibus quæ per ordinem explicantur.

1.

Innocent. III. l. 1. de contemptu mundi c. 9.

Multa senem circumueniunt incommoda.

Horat. in arte poet.

2.

Secundo mors ab eis est dispositè expectanda. Ad quod beatus Cyprianus libro suo de duodecim abusionibus sic dicit. Quid superest vbi huius vitæ defectus appropiat? nihil aliud cogitare quam quomodo futuræ aditus prosperitatis comprehendatur quisque; senex appetat. Iuuenibus enim incertus huius vitæ terminus instat, senibus vero cunctis maturior ex hac luce recessus. Cauendæ ergo sunt homini duæ particule, quæ in illius carne non veterascunt, & totum hominem ad peccadum trahunt, cor, videlicet, & lingua. Hinc Hugo de

Apud Cyprianum de 12 abusionibus seculi c. 2.

Hugo l. 2.
de clau-
stro ani-
ma c. 15.

adiecti in-
gressum
ex orig.

3.
Cassiodo-
rus.

Gloss ord.

Chrysostr.
homil: 7.
in ep. ad
Hebr.

clauſtro animæ libro ſecundo. Inter abuſiones hu-
ius ſeculi ſola maior eſt ſenis obſtinatio, qui morti
proximus, mortis non abhorret aduentum, qui
quæſi ad oſtium mundi huius poſitus, foris ſpectat,
nec tamen vitæ præſentis attendit egreſſum, nec
* ingreſſum futuræ conſiderat: Audit nuncios mor-
tis, & credere non vult eis. Tres ſunt enim nunciij
mortis, caſus, infirmitas, & ſeneſtus. Caſus dubia,
infirmitas grauiſa, ſeneſtus certa nūciat. Caſus nun-
ciat mortem latētem, infirmitas apparentem, ſene-
ſtus præſentem: Ex incertitudine mortis timor, ex
infirmitatis grauitate dolor, ex certitudine ſeneſtu-
tis non obſtinatio, ſed afflictio & humilitas ſequi
debet. Tertio ſenes eſſe debent cōuerſatione & ani-
mo gaudentes, quia, vt ait Caſſiodorus in quadam
epiſtola: Nihil eſt quod ſeneſtuti magis noceat, ac
dies hominis abbreviat, quā triftitia, lāguor animi,
atque ira. Nihil enim eſt hilari ſeneſtute iocundius.
Vluit hoc qui ait Proverb. xvij. Animus gaudens
ætatem floridam facit, ſpiritus triftis exſiccatur oſſa.
Et ne hoc de ſeculi riſu intelligatur, idcirco gloſſa
ibidem dicit. Qui interna ſancti ſpiritus conſola-
tione lætatur, etiam bonæ actionis flore decoratur
& fructum cœleſtis præmij expectat. Qui verò tri-
ſtitia ſeculi, quæ mortem operatur, angitur, pingue-
dinem charitatis in robore virtutum, quas exercere
videtur habere nullatenus valet, ſed quæſi oſſibus
exſiccatis marceſcit, quia in bonis, quæ facit, gloriā
dilectionis amiſit. Quarto ſenes oportet eſſe in ſer-
mone & moribus graues. Dicit beatus Auguſtinus
in quodam ſermone. Oportet vt ſenilis ſermo non
ſolum ſit grauis, ſed etiā breuis. Et Chryſoſtomus
ſuper epiftolam ad Hebræos dicit. Canicies tunc eſt
venerabilis, quando ea gerit quæ caniciem decent:
Cum verò iuueniliter ſenex cōuerſatur, plus iuue-
nibus

nibus ridiculo erit. Ideo Cyprianus vbi suprâ dicit. Plus omnibus religioni operam dare senibus conuenit, quos presentis seculi florida ætas transacta deserit. Quid stolidius fieri potest, si mens ad perfectionem festinare non contendit, quando totius corporis habitu senectute * confectus homo ad interitum properat, dum oculi caligant, aures grauius audiunt, capilli fluunt, facies in pallorem mutatur, dentes lapsi numero minuuntur, cutis arefcit, flatus non suauiter olet, pectus suffocatur, tussis cachinnat, genua trepidant, talos & pedes tumor inflat, homo interior, qui * senescit, his omnibus aggrauatur, hæc omnia ruituram iamque domum corporis citò prænunciant. Quinto esse debent senes auaritiæ & cupiditatis inexpertes; quia teste beato Augustino in quodâ sermone. Cû cuncta vitia in senē senescant, sola auaritia iuuenescit. Et Seneca in libro de moribus. Monstro similis est auaritia senilis. Quid enim stultius est, vt dici solet, quàm via deficiente augere viaticû? Sexto sint merito magni, & sapientia locupletes, secundum illud beati Augustini in quodam sermone. Infantia nostra innocentia sit, pueritia reuerentia, adolescentia patientia, iuuentus virtus, senium meritum, senectus nihil aliud, quàm canus sapiensque intellectus. Et beatus Ambrosius in sermone de Pascha. Pascha Hebraicè dicitur trãstus, vel profectus, scilicet quia per hoc mysterium de peioribus ad meliora transitur. Bonus transitus est de peccato transire ad iustitiam, de vitijs ad virtutes, de senectute ad infantiam: ad infantiam autem dixerim non ætatis sed simplicitatis. Ergo ætates quædam sunt meritorum. Nam & senectus morū inuenitur in pueris, & innocentia infantium inuenitur in senibus. Septimo senes Deo referant gratiarum actiones debitas, quia

Apud Cyprianum de 12. abus. c. 2.

rest. ex orig. pro conuectus.

orig. qui nõ senescit s.

Apud Augustinum ser. 48. ad frat. in erem.

Apud Senecam in libel. de morib. 6.

Ambrosii ser. 53.

quia iuuentutem quæ fortis est ad vitia euaserunt: nam vt dicit Gregorius in Pastoralis. Quibusdam sæpe magnitudo virtutis occasio fuit perditionis, vt cum de confidentia virium inordinatè securi sunt, inopinatè per negligentiam morerentur. Hinc Ambrosius in Hexameron lib. primo. Quid naturâ accusas ô homo? Habet illa impedimenta quædam, senectutem, & infirmitatem: sed senectus quidem in bonis moribus dulcior, in consilijs subtilior, ad constantiam subeundæ mortis potior, ad reprimendas libidines fortior. Infirmitas corporis sobrietas mentis est. Inde Seneca in quadam epistola dixit: Gratias ago, non sentio in animo ætatis iniuriam, cum sentiam in corpore tantum: vitia & vitiorum ministeria senuerunt. Viget animus, & gaudet non * iustum sibi esse cum corpore: portus est aliquando, nunquam recusandus. Senem talem, vt spero, virum habere meruimus per magistrum ordinis nostri quendam iam longo tempore in recolendæ memoriæ magistro Francisco de Retza sacræ paginæ professore, qui in præclara vniuersitate V Viennensi rexit nuper per triginta sex annos circiter. Hic enim suæ iuuentutis tempora non leuitatibus, sed dedit sapientiæ, quam tandem meruit possidere gradu & magisterio. Quo in tempore cœpit tam feruidè beatissimæ virginis obsequi, vt secundum in nostra habuisse non videatur ætate. Quippe quandocunque nomen Dei genitricis in oratione aliena, vel in locutione cuiuspiam audiuit, statim salutationem angelicam in eius reuerentiam occultè dicere cœpit. Si eius vidit imaginem, idem fecit in quocunque loco: quamobrem etiam in omnibus locis dormitorij, cellæ suæ, & chori, vbi conuersari solebat, iconiam tantæ virginis poni procurauit. Horas de eadem virgine, quando non obligabatur,

*Greg. in
past. par.
4.*

*Ambr. l. 1
Hexaem.
c. 8.*

*Seneca ep.
26.*

*orig. mul-
tum.*

*Frãcisus
de Retza
mirum in
modum
addictus
virgini
Mariæ, et
salutatio-
nis Ange-
lica conti-
nens reci-
tator pla-
cidè ob-
dormiuit
in Do-
mino.*

gabatur,

gabatur, omittere nefas reputasset. Stipendiū quod de lectura à duce Austrię habuit pingue, totum in ædificatione, reformatione, & deuota decoratione conuentuum pauperulorum ob reuerentiam virginis Dei expendit. Quandocunque Sabbatinis diebus inter doctores ordo legēdi hunc tetigit, fuit thema textus quodcunque, pro medietate lectionis ad laudem Marię, tam aptè deflexit, vt stupere frequenter qui hæc audierunt. Et eodem tempore frequenter ex deuotione in tantas prorupit lacrymas, vt vix verba præ fletu intelligibilia scholæ formare posset. In orationibus præfatis, quas in magna multitudine quotidie perfecit, & in missarum deuotissimè à se celebratarum collectis de sæpescita virgine totum, quantum licuit, animum possetenus dedit, ita vt nullus ferè etiam amore hereos captus in mundana puella, tam sedulo tali obsequi visus sit, quantum ille beatissimæ virgini: neque in his filij virginis eiusdem propria officia, & proprij corporis, aut ordinis neglexit debita: nam vsque ad vltimum suę vitę terminum, qui fuit circa octogesimum quartum annum abstinentiis, & ieiuniis operam dedit, nunquam in lecto, sed in maceratio in conuentu dormiuit, lanea ad carnem portauit, & silentio tam deditus fuit, vt nunquam vel rarissimè visus sit cum aliquo conuersari loquendo, nisi occupatus esset in vicariatus sui ordinis officio, aut tempore mensę extra refectorium, sed protunc virtute eutrapelię vltra quàm credi potest graciosus omnibus fuit. Si de vno pulpito in libraria ad alia, vel si ad eandem intrando vel exeundo, si versus scholas ad cathedram aut de eadem retransitum fecit, statim interiecto tempore tantillo, ne talem perderet morulam, salutationem angelicam vocetenus multiplicauit. Collegit & scripsit tractatus & libros

Pro. 8.

& libros de vitijs & virtutibus multum notabiles & magnos. Tandem autem super illo passu Proverbiorum: Per me principes imperant, digressum faciens ob reuerentiam virginis, hanc antiphonam, quam ordo solenniter solet canere, scilicet, *Salve regina* exponere cœpit, ad stuporē omnium hæc audientium, & in voluminibus tribus, quorum quodlibet quasi semibibliam continet, totum perfecit. Quod opus dum in crastino assumptionis Dei genitricis corrigeret, febre modica tactus, ad horam à labore stupidus cessauit quousque paroxysmus transiit. Quæ infirmitas dum ingrauesceret diutius, quadam die ad socium ait. Satis miror quid sibi hoc velit virgo beatissima, quod infrà suâ octauam celeberrimam, & in suo occupatum opere ita me alterari permittit. Appropinquante igitur die natiuitatis beatæ virginis, in cella mihi deuotè confessus est sacramentaliter, & statim ad Eucharistiæ sacramentū ipse peditando ad capellam sancti Martini se disposuit, missam ibi audiuit, & communicauit. Finitaque missa sacrum oleum petijt, & deuotè suscepit. Deinde ad cellam iterum ambulans in antea ambulare nequit, sed proxima die in ipso videlicet natiuitatis festo virginis, integro aspectu atque auditu, ratione vtēs clara, & spe optima agonyfare cœpit; agoniam autem præsentens in salutationes angelicas more solito prorupit, & easdem cōtinuauit quo dum labia ex integro claudere nequiuit, semiclausis enim labijs angeli verba formauit balbutiendo, & ita finem vitæ fecit tam gratiosè, vt nullum signum horroris in viro iam mortuo videremus, qui præsentis fuimus, sed potius vultus hilaritas & gestus, aliis deuotionis gaudium in omnibus qui astabant, generabat.

Quid

Quid significant grana hordei vel frumenti, & quomodo Deus peccata grauia hodie graui-ter aliquando punit fulmine, vel morte temporali, seu spoliatione.

CAPIT. VIII.

GRANA frumenti eligunt, sed hordeum modicum curant, paleas nihil. Per frumentum electi Dei, vel bona opera, & alta: sed per hordeum inferiora opera, & per paleas mala designantur. Vnde super illud Iob 37. frumentum desiderat nubes, dicit beatus Gregorius libro vicesimo septimo moralium. cap. 19. st. 22. Quid electi quique sunt, nisi frumenta Dei cœlestibus horreis recondenda? quæ nunc in tritura aræ paleas tolerant, quia in hac purgatione sanctæ ecclesiæ mores contrarios reproborum portant, quousque internus * hæc agricola ventilabro iudicij dirimat, & in superna habitacula electos a. b. hic. orig. hæc. suos quasi munda iam grana suscipiens, æternis paleas ignibus tradat. Vnde bene per Ioannem dicitur. Matt. 3. Cuius ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igne inextinguibili. Sed hoc frumentum quousque ad perfectionem fructuum veniat, nubium pluias expectat vt crescat, quia bonorum mens prædicantium verbis infunditur, ne ab humore charitatis desideriorum carnalium sole siccetur. Hoc frumentum supernus agricola in mundo surgere, ac nubes desiderare conspexerat cum dicebat. Messis quidem multa, operarij autem pauci; rogate autem dominum messis vt mittat operarios in messem suam. Qui

Qui igitur hîc frumentum, illic melsis, qui verò hîc nubes, illic operarij vocantur, quia prædicatores sancti & nubes sunt & operarij: nubes videlicet per doctrinam, operarij, per vitam; nubes quia verbis influunt, operarij, quia non desinunt agere quod loquuntur. Et iterum super isto Iob xxxj. Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina, dicit beatus Gregorius libro vigesimo secundo. In frumento spirituale opus quod mentem reficit, in hordeo autem terrenarum rerum dispensatio figuratur: In qua sæpe dum seruire infirmis atque carnalibus cogimur, quasi sua iumentis alimenta præparamus, atque ipse nostrorum vsus operum quasi more hordei habet aliquid de admixtione palearum. *PIG.* Da exemplum aliquod.

*Greg. l.
22. mo-
ral. c. vlt.*

*Decanus
intõsultè
publicèq;
reprehen-
confrater-
nitates se-
cularium
in ordini-
bus men-
dicantiũ
diuinitus
punitur &
emenda-
tur.*

*Hier. in
ep. ad Pau-
lin. presbyt
de studio
diuine
scriptura.*

THEOL. Est hodie & viuit dominus Ioannes decanus oppidi Isninensis de quo supra cap. iij. Huius tibi mentionem feci, qui mihi quod sequitur hoc anno recitauit. Cum, inquit, de scholis redij iam iuuenis factus sacerdos, & prædicationis exercens officium, considerauit quòd religiosi de ordinibus mendicantium fraternitates quasdam haberent, quibus se seculares deuotè animo commendabant. Mihi autem hoc tanquam iuuenili & inexperto fatuo displicuit, & velut nouitas nociua hæc foret, in cancellis contra talia impegi publicè in ecclesia. Fui enim de numero, ait, eorum, de quibus beatus Hieronymus in epistola ad Paulinum dicit; qui quicquid dixerint, totum hoc esse legem Dei putant. Habuit protunc cõsanguineam veteranam, sed virginem multum Deo deuotam, cui hæc displicuerunt. Vnde quadam die sacerdotem istum, qui pro frumento verbi Dei tribulos habere meruit, ita aggreduendo locuta est charitatiuè. Domine mi desidero vt fraternitates non calumnia inuadatis, præsertim

sertim in loco patenti: nam multa bona simplices
 ibi faciunt, & si bona ista vobis intrare non placet,
 placeat saltem tacere. Difficulus enim nos secula-
 res bona aggredimur: quid igitur erit si pronis ad
 malum, licita prohibetis? Audiuit sacerdos, sed ve-
 lut sermones delirantis feminæ. Cumque cœptam
 displicentiam, quam nouus & inexpertus anima-
 rum medicus hauserat, animo non relinqueret, vt
 debuit, redijt alia die sancta virgo, & cognato ait:
 Nisi destiteritis, periculum grande mihi videtur
 omnino vos inuadet, quod de propinquo vobis
 imminet: in genere mihi constat, sed in specie me
 latet: igitur vos emendetis; & ita recessit à viro. Et
 ecce altera die dum sacerdos sederet in domo lætè
 cum quodam suo consocio iuvene, venit tempe-
 stas inopinatè & insolita, fulmen emisit, & domum
 incendit, & à latere sacerdotis socium prædictum
 ad mortem percussit, secumque adustis vestimen-
 tis ad terram cecidit, vbi iacens se tandem viuum
 esse sensit, & socium expirasse. Ab eodem tempore
 virgines castas dilexit, cautiùs demceps prædicauit,
 & tutor ac susceptor religiosorum omnium deu-
 otus effectus est. *P I G.* Si ita Deus sæpè pœnis
 moneret errantes, fortassis multi resipiscerent à
 malè cœptis. *T H E O L.* De hoc responsum Abra-
 hæ accipe. Habent, inquit, Moysen & Prophetas,
 hos scilicet sequantur, & eis credant, quia si illos
 non audierint, neque si aliquis ex mortuis resur-
 rexerit credent. Et tamen aliquoties his non ob-
 stantibus mira Dei clementia ac pietas quosdam sa-
 tis miraculosè ab errore reuocat. Nam in oppido
 Columbarum in Basiliensi diœcesi hoc ipsum, quod
 in præsentem refero, accidit. Fuit & est consulatus
 ibidem nonnunquam satis grauis, & immisericors
 conuentibus & monasteriis, ac clero intra muros
 ciuita-

Luc. 16.

*Murus ce-
 cidit fura-
 ditus pro
 quo Reli-
 giosi men-
 dicantes
 coacti fue-
 rant pecu-
 niam con-
 tribuere.*

ciuitatis eiusdem residentiam habentibus. Venit igitur in mentem ciuibus & consulatui, & concluderunt vt murus ciuitatem ambiens per nouum antemurale muniretur per circuitum totius ciuitatis velut chlamyde quadam, quod opus diuissim debebat persolui à singulis artificum societatibus, quas *Zunstas* vocant. Sed cum magnæ expensæ ad hoc exigerentur opus, coarctauit oppidum ipsum, monasteria & conuentus omnes tam mendicantium ordinum, quàm possessionatorum, vt pro sua rata partem murorum, sicut *Zunstę* persoluere deberent. Et exinde vt quisque sciret per quantum tractum spatij murus per eum erigi deberet, depingebantur in muro maiori ex opposito antemuralis erigendi certa signa pro singulis *Zunstis*, & monasterijs, vt sic palam videretur in quo loco cuiuslibet solutoris terminus & finis esset. Ciuitas autem ipsa seu oppidum de republica artifices & materiã muri, ac ministros illius operis conducebat, & expensas primò horum omnium soluebat, sed postmodum paratam pecuniam à singulis recepit. Videntes hoc fratres nostri, & ordinũ Minorum, ac Eremitarum sancti Augustini, quia hi conuentus ibi habentur, allēgabant se pauperes esse, & ineptos ad soluendum tale opus, etiam pro sua rata, immò canonicas sanctiones in contrarium suæ coactionis allegauerunt, sed apud rusticam gentem nihil profecerunt. Erectum est itaque antemurale, & signa primò posita, ac termini ciuibus sunt præfixi, & pro reddituatis monasterijs seu possessionatis, vt prædictum est; deinde pro trium mendicantium rata: postremò verò pro *Zunstis* secularium, seu artificum. Et postquàm opus ferè in circuitu perfectè erectum est (vt creditur) diuino & iusto Dei iudicio antemurale vsque ad fundum cecidit vna hora,

solum

*o. d. ubiqz
Zunstas
f. künftas.*

solūm pro illa præcisè parte quæ nomine mendican-
tium religiosorum erecta fuit, omnia verò quæ in
antemurali prædicto per ciues possessionarios an-
teà, & per Zunstas soluta fuerunt, steterūt illiba-
tè & illæsè, prout ipse vidi, & multorum intuitus
oculorum de hoc obstupefacti sunt. Oportuit quæ
ut nolent, vellent, ciues lapsa de suo ærario reeri-
gerent confusione ducti. Et ita duris hominibus
pro frumento tribuli, & pro hordeo spine ante cor-
poris oculos palam creuerunt. Atque in eo in quo
peccauerunt rei puniti sunt non minori, sed longè
deteriori pœna. In eadem ciuitate, eodem tempore
plures diuinitus puniti sunt morte temporali. Nam
vinitores omnes, seu cultores vinearum dictæ ciui-
tatis tabernam habuerunt in latere muri cōuentus
fratrum nostrorum, in cuius tabernæ area puteum
fodere vinitores pro suo solatio affectabant, sed lo-
cum pro puteo habere nequiverunt congruum, ni-
si angulum quendam dicti muri sibi vsurparent,
quem angulum conuentus noster tanto tempore
possederat, quod de eius contrario non erat memo-
ria. Renuentibus igitur fratribus dare locum an-
guli, prædicti consules dictæ ciuitatis se iudices
constituerunt, in propria causa suspecti contra con-
uentum pro vinitoribus dictum angulum senten-
tiauērunt. Quo gauisi vinitores puteum fodiebant
in eodem loco cum lætitiâ magna, & marginibus
lapideis ab imo in summum perfecērunt. Cum quæ
læti in taberna vinitores iam die altera biberent,
mancipium quoddam aquam haurire volens, ne-
gligentia sua de manu hydriam perdidit, quæ deor-
sum in puteum ceciderat. Inuocatis igitur vinito-
ribus per funem vnus eorum in puteum submit-
tebatur, ut hydriam reportaret, sed diuina permis-
sione ibidem statim subitanè suffocatus expirauit.

*Submer-
guntur
vinitores
vsurpates
sibi parti
muri Re-
ligiosorū
ad construē-
dū puteū.*

Quo extracto, secundus vice prioris pro vna capienda promittitur, & sicut primus suffocatus est statim. Cum verò tertius per funem moderatè vsq; ad medium putei submissus esset, tanto horrore concussus est, vt clamans in fune retrahi se desideraret, & vitam is vix retinuit. Ex his autem ciues territi claudibus, quid mali egissent tardè satis in suis funeribus didicerunt. Punitus fuit insuper nostro tempore pro sua malitia non minus iustè, Dei permittente iudicio, quidam caupo in australi Franckonia. Viuit enim hodie prædo insignis V Volsenmayser nomine, qui licet iniustus sit, & infestus multis fuerit: tamen conditiones quasdam misericordiæ & iustitiæ habere solet ad eos quos captiuat: nam nullum captiuum cippo vel loris mancipat, nullum quæstionibus torquet, nec pœna corporali mulctat, sed paratam pecuniam, si apud aliquem reperit, eandem vi recipit, & expensas vsque ad proximum hospitium spoliato relinquit, si quæ à se detentus equum, chlamydem, vestimenta vel arma meliora, quàm prædo, vel aliquis de suis defert, hæc cambiendo recipit, & sua, vel suorum viliora vice talium restituit, peiora videlicet pro melioribus; sic tamen quod nullum à se nudum recedere sinit. Fideles catholicæ fidei ipse Christianus, licet peccator, multum verbis diligit, fidei aduersarios odit, missarum solemniam quotidie, vbi potest, genibus flexis deuotè audiuit, sed aliquotiens non minus spolijs intendit. Hunc longo tempore ciuitas Rotenburgensis in Franckonia velut publicum hostem, præsertim suæ reipublicæ, armis vbi potuit persequabatur, quæ omnia vsque hodie euasit. Accidit autem die quadam, vt quidam Rotenburgensium cursor pedestris pecuniam eidem ciuitati afferret non modicam. Cumque harum pecuniarum

Insignis prædo quædam femina iustitiæ & misericordiæ retinens cauponem proditorè ab eo què prodiderat suspendi curat.

baiulum

baiulum in hospitio publico caupo tabernarius re-
 cepisset timidum & pallidum, quæsiuit à cursore
 quid negotij haberet. Cui cursor secreto ait: Scio
 inimicū nostrum V Volfenmayser de propinquo
 insidijs frequenter uti viarum, pecuniam dominis
 meis ciuibus affero; quæso iura, & fidem seruare
 velis mihi, me non tradendo, sed potius mihi viam,
 ne manus hostis incidam, dirigendo, Cui taberna-
 rius. Securus esto, nam nocte hac securam tibi eua-
 dendi viam monstrabo. Credit innocens proditori,
 & mane versus diem cum proditore suo caupone
 iter arripuit, nam eadem nocte clam caupo prædoni
 antefato per nuncium intimaui, ut ad iter sibi præ-
 fixum mane indilate veniret prædam sufficientem
 inuēturus. Igitur mane prædo cauponem cum cur-
 sore reperit, quem ut pecuniam quam portabat pro
 dominis suis proijceret coëgit, eumq; ita descripsit
 nudè, ut se proditum cursor palam videret, vnde
 obediuit inuitus, & ingemuit. Tunc prædo ad pro-
 ditorem accessit, in collum eius ruit. & ad spoliatū
 dixit. Ecce hic te mihi contra iura hospitis natura-
 lia prodidit, dignus reuera est suspendio; è duobus
 vnum elige, aut ipse te laqueo suspendet, aut tu ip-
 sum furcabis, & deinceps securus eris. Territus est
 de hoc primò cursor, sed ut vitā retineret propriam,
 proditorem potius laqueo suspendit. Postremò ve-
 rò prædo ait de prædato. Pecuniam perdidisti me
 spoliante inimicos meos, ne timeas, tu in culpa non
 es, sed proditor qui pœnam iam luit suæ malitiæ.
 Tibi ergo scribam literam, & sigillabo, in qua te er-
 ga tuos conciuēs excusabo, & tecum quomodo
 actum sit clarè scribam. Dedit igitur iuxta solitum
 cursori, nescio quas expensas, literam eidem excu-
 satoriam scripsit, ut promisit, & abire eum illæsum
 dimisit.

Humor carnalis concupiscentia quantum sit cauendus. De sancta virgine Coleta Clarissa. Quod fides hodie dilatatur in mundo. Et de sancta vita Catharina de Senis. De penitentia sancti Dominici.

CAPIT. IX.

GRANA si sint humida, aut luto maculata, desiccant formica, ut fiant sicca & arida Per grana enim opera, sed per humorem & lutum infectio & læsio nostrorum operum designatur, quæ non Deus, sed diabolus diligere & inquirere solet, vnde super isto Job xl. Sub vmbra dormit, * Behemoth scilicet, in secreto * calami, in locis humentibus. Dicit beatus Gregorius libro trigesimo tertio moralium. Quid aliud locis humentibus, nisi luxuria designatur? ut & per calamum gloria superbiæ, & per loca humentia luxuria corporis exprimentur? Duo quippe sunt vitia, quæ humano generi immaniter dominantur, vnum videlicet spiritus, atque aliud carnis. Elatio namque spiritum erigit, luxuria carnem corrumpit. Antiquus itaque hostis humanum genus vel per elationem præcipitans, vel per luxuriam premens in secreto thalami, atque in locis humentibus dormit; quia damnatum hominem sub ditione dominationis suæ, aut per elationem spiritus, aut per carnis corruptionem tenet. Quosdam vero in vtroque possidet: quia cum eos superbiæ spiritus eleuat, à * tumore suæ altitudinis nec verecundia corruptionis inclinat.] Fugit itaque Behemoth, dæmon scilicet, loca munda, arida, & ab humoribus vitiorum desiccata, quia ista spiritus bonus |

*al. Vehe
moth.
rest. pro
thalami,
& infra.
Gregor. l.
33. Mor.
c. 3. al. 5.*

*rest. pro
timore ex
orig.*

bonus diligit, malus odit. Vnde in euangelio veri-
 tas dicit, quod spiritus exiens qui in locis aridis & *Mat. 12.*
 inaquosis requiem nõ inuenit, quia domum quam *Greg. ibid.*
 reliquerat vacuam, scopisq̃ue mundatam reperit,
 hanc multiplicior intrauit. Quia enim fluxa sit ter-
 ra quę infunditur; loca arentia & inaquosa sunt
 corda iustorum, quę per disciplinę fortitudinem
 ab omni carnalis concupiscentię humore siccatur.
 Vnde hęc quoque adhuc vbi Behemoth dormiat
 iste necessario demonstratur, cum protinus subdi-
 tur: In locis humentibus. Loca namque humentia
 sunt terrenorum hominum mentes; quas humor
 carnalis concupiscentię, quia replet, fluidas facit, in
 quibus Behemoth iste iniquitatis suę vestigia tantõ
 altius imprimit, quanto in eisdem mentibus pes
 transitus illius quasi in fluxa terra descendit. Loca
 quoque humentia sunt opera voluptuosa; pes qui pe-
 pe in arida terra non labitur, fixus verõ in lubrica
 vix retinetur.] *PIG.* Quia vt iam video, hi velut
 prudentes formicę grana humectata ad calorem
 solis desiccant, & mundificant, qui labore & indu-
 stria suę informationis animas & spiritus homi-
 num in humoribus vitiorum iacentes ad Christi
 charitatem inflammant, an tales modõ reperian-
 tur doce per exempla. *THEOL.* De hoc suprã
 libro secundo capit. primo tibi de magistro Vin-
 centio manifestum exemplum tradidi. Cui hoc
 addo mirabile de sexu femineo & fragili. Viuit
 hodie in regno Franciæ, puto, soror Coleta nomi- *B. Coleta*
 ne ordinis sanctę Clarę virgo sancta & prudens:
 hæc quantas Deo animas suis sanctis exemplis ac-
 quisuerit, & custodiuerit, norunt hi qui loca per
 eam reformata, & sua cooperatione fundata de
 nouo viderũt. Vnum igitur de multis refero, quod
 à solempni ambasiatore ducis Sabaudię ipse audiui
 V 3 coram

S. Catharina de Senis.

1 Cor. 4.

S. Coleta virū valde dissolutum oratione subitō conuertit ut ordinē FF. Minorū ingrederetur.

coram multis nobilibus in ciuitate Nurenbergen-
 si, tempore congregationis principum Alemaniæ
 ad regem Romanorum Sigismundum, qui in causa
 fidei expectabatur in loco prædicto. Cum enim
 cancellarius summus eiusdem regis in concione
 multorum vitam sanctæ memoriæ Catharinæ de
 Senis, ordinis qui vocatur de pœnitentia sancti Do-
 minici, laudaret, cuius legendam sub stilo magistri
 Raymundi dictatam se habere, & legere gloriaba-
 tur, & quanta Deus in conuertendo peccatores no-
 stro tempore (sicut veritas est) per eandem virgi-
 nem fecisset in Italia. Iam sermone priuato finito
 cœpit prædictus ambasiator ducis Sabaudix infra-
 scripta recitare de sorore Coleta, quæ facta essent
 in Gallia. Viuit, inquit, nobiscum sub arctissima
 paupertatis regula tam magna cum deuotione, vt
 spectaculum facta sit Deo & hominibus. Nam circa
 comitatum Bibenensem ob reuerentiam sanctæ
 Claræ monasterium de nouo erectum nouiter ex-
 titit, cui dicta virgo in sororibus providere debuit.
 Igitur antequam ad plenum officinæ paratæ essent,
 nescio cuius negligentia missum est pro sancta vir-
 gine. Quæ cum loco appropinquauit, nondum suf-
 ficienter habitatione virginum perfecta, cogebatur
 in domo quadam honesta manere ad tempus cum
 suis sororibus, quæ dū perficeretur monasterium,
 & ex loco ad ecclesiam certis temporibus opus fuit
 vt exiret. Quod cum fieret, die quadam factus est
 concursus populi magnus, de quo singuli certatim
 gestiebant virginem videre tam sanctam. Erat pro-
 tunc quidam vir dissolutus valde, mimus quodam-
 modo & ioculator multorum, qui hæc intuens in
 medium pressuræ, vt fortassis iocum & solatium
 videntibus faceret, stando coram virgine sancta ita
 ait. O domina, si tantæ sanctitatis es, quantæ repu-
 raris

taris ab hoc populo, me sicut ceteros velis virum
 deuotum facere Deo. Cumque virgo huius homi-
 nis dissolutionem conspiceret, misericordia mota
 & compassione, eleuatis in cœlum luminibus pari-
 ter & manibus, sic orare breuiter & apertè cœpit.
 Deus qui omnia potest dignetur te sibi fidelem fa-
 cere famulum. Quæ pura & sincera oratio tam fuit
 apud omnipotentem valida, vt ille mox diuina in-
 spiratus gratia, & immutatus de turba gembūdus
 abscederet, mūdum relinqueret & fœces eius. Nam
 statim ad reformatum locum fratrum ordinis Mi-
 norum arctissimè reformatorum cucurrit, peccata,
 quibus animam velut humoribus malis fœdauerat,
 confessus est, pœnitētiā suscepit, & ordinis frater
 effectus est. In quo proculdubio maius miraculum
 factum est, quàm si corporaliter defunctus resusci-
 tari per virginem meruisset. *P. I. G.* Vtinam præ-
 dicatores verbi diuini multos modò haberemus
 circa terras infidelium, qui hoc modo animarum
 grana desiccarent à suis humorum facinoribus, &
 in aceruum, & cuneum ecclesiæ tales deferrent, si-
 cuti hæc virgo circa dictum peccatorem fecisse di-
 gnoscitur. *T. H. E. O. L.* Ecclesiam suam diuina cle-
 mentia nunquam prædicatoribus sui verbi semina-
 tione in toto destituit, sed per suos quos mittere so-
 let seruos rigare semper consueuit. Absit vt Deus
 qui eam sui filij proprio cruore redemit, minus di-
 ligat, quàm synagogam olim, cui in extremis gra-
 uatam idololatriis per prophetas suos semper sub-
 uenit. Si enim gesta in Hispania, & Gallia per ante-
 dictum fratrem Vincentium meminēris: si deniq;
 infinitam multitudinem peccatorum conuersam
 nuper in Italia per fratrem Bernardinum ordinis *5 Bernar.*
 Minorum virum deuotissimum, & prædicatorem *diuus.*
 excellentissimum attendere volueris; & similia, vi-

Vide Aug.
tract. 72.
in locis.

debis Deum non reliquisse plebem suam.

P I G. Terret me valde vnum de præsentī materia, quando videlicet audio & considero Turcos & Saracenos in quibusdā partibus tam potēter regnare, & restringere Christi fidelem populum, ita vt iam plurima loca perfidi occupent in quibus fideles antea sedebant. *T H E O L.* In fide te res hæc non tepidū efficiet, sed confortet potius, si credis Christū hæc, & suum Apostolum prædixisse. Nam Matthæi vigesimo quarto veritas ait: Surgent pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. In nouissimis (inquit Apostolus) diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipfos amantes. 2. Timot. iij. Et Matth. xxiiij. Christus ait: Multi pseudoprophetæ surgent, & seducent multos, & quoniam abūdabit iniquitas, refrigescet charitas multorum: qui autem perseuerauerit vsq; in finē, hic saluus erit. Et iterū Luc. xvij. Filius hominis veniēs, putas, inueniet fidem in terra? Præterea si ecclesia vna in parte per perfidos coangustatur, parte ex altera, scimus, dilatatur. Certum est etenim tēpore Caroli Magni Hispaniarum regna ferē in toto Saracenis fuisse occupata, quæ modo (excepto solo regno Grānatæ) Christi cultores sunt. Notimus insuper vineam & ecclesiam Christi nostro tempore propagines expādissē suos versus septētrionem, seu polum arcticum vltra regna Poloniæ, & intra latissimē. Nā ea quæ sequuntur à fide dignis sæpe audiui, & satis nouiter disertius à reuerendissimo & deuotione ac literatura pleno domino Cardinali Iuliano sanctæ Sabinæ percepi. Anni enim tres vix elapsi quod rex Poloniæ, V Vadislaus nomine, mortuus est. Hic primum paganus extitit, & in infidelitatis cœcitate natus & diu

diu nutritus, sicuti & suorum vicinorum multis; pressus autem tãdem bellis Christianorum, & impugnatus per militiam Cruciferorum ordinis Teuthonicorum de Prussia, & stimulatus variis diuini verbi vocationibus, conuersus est tandem, baptismum suscepit deuotissimè, & deuotiis cõtinuauit. Nam qui antea ignem elementarem coluit, postmodum Christum veneratus est, & vsq; ad finem vitę suę adorauit. Huius exequię cum in præsentis Basiliensis concilio celebrarentur, & qui sermonem præsentem concione Concilij faceret, nescio cuius negligentia, abesset, cœpit antedictus dominus Iulianus, qui in minoribus institutus in Poloniam fuerat transmissus aliquando, ita referre. Mihi, inquit, patres optimi tanquam experto credite. Rex iste cuius exequias celebramus ecclesię sanctę ultra quàm credi potest profuit suo tempore. Nam à tempore, quo Christianismum suscepit, vltra triginta milia paganorum ad lumen fidei conuersa sunt, septem cathedrales ecclesias de nouo funditus pro neophytis erexit, & in * luco vbi perpetuus nutriebatur ignis & adorabatur, ecclesiam collegiatam destructo igne construxit, & clerum tam in copioso numero ibi auxit, vt die & nocte nulla hora, nullumque momentum existat, in quo non per certos ecclesię ministros iugis laus altissimo persoluatur. Tanto itaque Christi ecclesia versus septentrionem dilatata est, vt modò ordo Teuthonicorum præfatus nullum locum habeat aduersus quem necessariò bellum ducat, & tamen certum est quòd paulò antea, etiam meo tempore, necesse fuit annuò perfidis pugnam porrigere.

*VVadislavus
Polonie
rex con-
uersus ad
fidem ec-
clesiam in
illis parti-
bus septē-
trionali-
bus valde
amplia-
uit.*

c. d. luto.

Quod

*Quòd in terrenis se nullus fundare debet. De
pramunitis ad moriendum diuinis oraculis, &
de non vindicando se in clero per laicos.*

CAPIT. X.

G*Rana formica solerter colligunt, decorticant ne ger-
minent, & secretè recondunt. In quo mira hu-
ius animalis videtur sagacitas. Si enim granum non
decorticaret, vi pullulatiua manente, deorsum & in
terram radicem submitteret, & crescens versus sur-
sum in altum se nimis extolleret germinando, &
virescendo, sicque in se virtute omni destitutum.
vitæ alimentum non præberet, sed omnem ferè cas-
faret formicæ laborem præteritum. Hac industria
carentia alia animalia, stulta in comparatione for-
micæ videntur, quia illa grana coaceruatim integra,
& non præcisa colligunt, & cum cibo vesci se pu-
tant solido, diuites, dimittuntur inanes. Sed formi-
ca ista vitans providè, esuriens implebitur bonis.
Cum ceteræ bestiolæ se putant diuites, dimittun-
tur velut inanes. Vnde per hanc huius minuti ani-
malis providentiam aptè designantur viri simpli-
ces, & recti, qui grana virtutum de proximorum
vita legentes, eadem sequendo in opere, secreto lo-
co abscondunt, ne germinare incipiant coram alie-
nis oculis, & exinde gloriam quærentes vanam,
virtutem & mercedem hinc amittant; sicuti stulti
facere dignoscuntur, de quibus Iob quinto dicitur:
Vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritu-
dini eius statim. Super quo beatus Gregorius lib.
vj. moralium dicit. Quasi firma radice stultus in
terra figitur, qui totis desideriis in terreno amore
soli-*

Luc. 1.

*Greg. 1. 6.
moral.
c. 4.*

solidatur. Vnde Cain primus ciuitatem in terra cō-
struxisse describitur, vt aperte monstraretur, quia
ipse in terra fundamentum posuit, qui à soliditate
cælestis patris alienus fuerit. Quasi firma radice
stultus attollitur, quando hic temporali prosperi-
tate fulcitur, vt omne quod appetit, consequatur,
aduersa nulla sustineat, contra infirmos sine repu-
gnatione præualeat, bene agentibus ex autoritate
contradicat ad maiora cōmoda ex * peiori semper *rest. ex*
actione perueniat; vt vnde viam vitæ deserit, inde *orig pro*
ad tempus felicius viuat. Bene ergo dicitur, Ego *priori.*
vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritu-
dini eius statim. Pulchritudini quippe stulti male-
dicere, est eius gloriam ex considerata damnatione
iudicare, quia eō atrocitatis in tormentis obruitur,
quō altius in peccatis * eleuatur, quia transit quod *rest. ex*
extollitur, permanet quod punitur. Qui honoratur *orig. pro*
in via, in peruentione damnabitur, & quasi per *clabatur.*
mœna prata ad carcerem peruenit, qui per præsen-
tis vitæ prospera ad interitum tendit.]

P I C. Da peto, exemplum de aliquo, qui grana
virtutum de area huius seculi eligere nouerit, & ea-
dem ab hominum oculis occultando, atque ne in
gloriam inanem germinent, ea præscindere, & de-
corticare sciuerit. THEOL. Miles, de quo supra
lib. 1. cap. ultimo, & lib. 4. cap. 3. tibi retuli Bo-
arus, talis, vt opinor, extitit, qui perfectionis, quæ *Boarus*
fecit opera, ita occultare nouit, vt extrinsecus puer *miles in*
huius mundi specietenus esse videretur, qui tamen *omni vir-*
vanam gloriam & eius pompas pro viribus fugit, *tutū gene-*
vnde etiam diuina ei misericordia dedit, vt longè *re clarus,*
ante eius ab hac luce decessum, vt se prædispone- *mortis sua*
ret, vocari diuinitus meruit. Nam proüt ab eius ore *tempore*
percepi, postquam se resignatis vitiorum turbis *reuelatio-*
diuino obsequio per secreta deuotionis exercitia *ne didicit.*
attritus

attritus dedicasset, venit nox, in cuius medio, ut more solito Christo gratias de sua passione meditando perageret, surrexit, & deuotioni solitæ in castri sui quadâ turri sequestrata à locis aliis, prout licuit, vacabat, qua finita se in lectum reponere cœpit. Tunc statim eo clarè vigilante vox venit, quæ trinis circiter vicibus ita insonuit. Post quinque annos omnino morieris. Obstupuit autem ex hoc miles, & an somnium esset, territus cœpit ambigere, sed quia verè se vigilasse didicit. nec quiscquam secum fuit in commodo vbi iacuit, nec in propinquo habitatio erat vnde vox audiri posset aliena, rem cum admiratione mente diu reuoluit, litteratos desuper secreto quæsivit, & ad me tandem venit. Cum autem me scirem nec prophetam, nec prophetæ filium, ad securiorem partem conuertere cœpi diuinum, ut credo, oraculum. & imarium iussi propriam conscientiam super vitam iuuentutis tempore ductam, ane exercitus ducendo monasteria læserit, & pauperes indebitè; & si sic, vtrum restitutiones fecisset, & in similibus informauit virum, qui tamen, ut protunc sensi, alios suæ animæ medicos dudum secutus est, & ut suasi humiliter obtemperabat mihi. Tandem autem dei tironi sic conclusi. An à deo hæc vox fuerit affirmare non audeo, sed scio Christum omnem præmonuisse hominem. Vigilate, inquit, quia nescitis diem ne horam. Idcirco modis vobis possibilibus vos ad mortem disponatis, & ita decipi non poteritis in eo quod veritas ipsa iubet. Finitis autem annis & infra eorum curricula vltra quàm credebatur miles Christi corpus castigabat, & animam disponebat: Nam licet alligatus esset quodam fidelitatis vinculo, & astrictus obsequiis cuiusdam terreni principis, cui famulabatur fideliter regendo rempubli-

Mat. 25.

publicam, tamen in iudiciis iustus, in pauperes misericors, in æquales graciosus, & clero multum fuit graciosus, corpus atterebat nocturno tempore flagellis, macerabat ieiunijs, vigilijs, & abstinentijs, & idem domabat cilicio, desuper aureis de die tectus militum insignijs. In vestitu superbia nulla, sed potius in comparatione ad commilitones clericus esse videbatur. Vbi potuit verbum dei legit auidissimè, audiuit sollicitius, & diuinissimum sacramentum Eucharistiæ recepit sæpe, sed quò potuit occultius. Quotidie attentè & studiosè pro suis pauperibus, & rusticanis hominibus preces ad Deum fudit tanquam proprijs pro parentibus, se dicens (proit ab ore suo auditi) de eorundem labore victitare, & ideo credere se ad vicem rependendam reciproce multum obligari. * Ob hinc quicquid facere cum Deo potuit vel omittere, ad hoc se inclinavit semper, vt cum nullo nobili guerras intraret, ne sui pauperes læderentur. Cumquè tota Bauaria, Rethia, Syveuia, & Franckonia multo tempore litium diuersarum, incendijs villarum vastarentur & cædibus hominũ, in quibus princeps cui miles iste seruebat, vt præmissi, ex vna parte principalis extitit, tamen tam prudenter Christi tiro se ex vtrisque & in aduersis partibus armatorum gerebat, vt nullus militi subditus in domo aut corpore damnum senserit per totum decursum guerrarum, sed semper in pace subditi eius quieuerunt. Colligauerunt præterea paulò antea multi nobiles se in vnam societatem & amicitiam cum lifria quadam apertè, de quorum numero idem miles etiam fuit. Huiusmodi enim insignia in figura auis, vel alterius argentei vel aurei animalis ob pacem seruandam continuatijs aliquotiens milites, & militares deferre solent in Alemania. Accidit autem prope eadem tempo-

i. ob hoc.

ra, vt

*Prædator
auertit
nobiles ne
clerum
inuadant.*

ra, vt Canonici cuiusdam cathedralis ecclesię in nobilium eorundem partibus malè & scandalosè uiuerent, sicut, heu, in Alemania fatis consuetum est. Offensi sunt in talium vita plurimum quidam nobiles, & consilium habere cœperunt inter se, quomodo clerum vna dierum inuaderent, & humiliarent aliqualiter. Variis autem variè ad quæsitâ respondentibus, miles vbi sibi locus loquendi datur, ita pro suo voto respondit. Agnosco, inquit, clerum se malè regere, de quo merito dolere debemus, sed ipsi scimus intra nostra territoria, & in nobiliũ cœtu quosdam esse raptores, vsurarios manifestos, & adulteros; in nobis, quæso, primò vindictam faciamus in nationibus, & increpationes in populis, quo factò, deliberemus quid fiendum sit de clericis. Hoc audito, omnes deinceps de clero siluerunt, quia multi se in similibus vitiis, aut suos esse reos agnouerunt. Interea iam finitis prope annis, de quibus oraculum insonuerat, quædam persona militi affinitate coniunctissima in facinus quoddam infamix nimis cecidit, quam quia miles velut se dilexerat, tristitia cordis vulneratus est adeo, vt mihi diceret die quadam secretè. Mori, ait, in bello, & perfodi iaculis die vna pluries leue mihi foret in comparatione huius mali, quod illatum est per nequissimum virum meæ amicæ, nollem tamen, etsi valerem, reo & nocenti nocere iniustè, Deus sibi parcat. Tunc ego subintuli: Domine fortassis patientia & æquanimitas hæc tolerandi pro Deo, qui maiora his sustulit, mors, de qua vocem audiuitis dudum, esse potest. Respondit, * quia mors fame inclementior est: nec corporea. Paulo autem postea cœpit secta hæreticorum in Bohemia manu armata loca patriæ militis & aliorum inuadere, aduersus quam sectam nobiles Franckonię, & adiacen-

*Videtur
aliquid
deesse.*

centium partiū nobilium & fidelium armaturam collegerunt, & eandem, quia hyems instabat, pro nutriendis quotidianis guerris contra hæreticos ad vicina loca Bohemiæ transmiserunt, militemque præfatum in exercitu eodem pro capitaneo (quia animo bellicosissimus erat) pro exercitu posuerunt: vbi cum * armaturæ fideliter præfesset, intrauit exercitum pestis epidimiæ, quæ plurimos consumpsit, & dictum militem sumptis ab eo ecclesiasticis sacramentis, ab hoc nequam seculo migrare feliciter fecit, vt ita cum merito mortis duplicis, famæ scilicet, & corporis verificaretur vocatio quæ præcessit diuina.

*Armatura
pro exo-
ercitu.*

Per quinque remedia labor aliquis facilitatur etiam spiritualis. De horrentibus Christi sacramenta recipere, De sancta Christina meritis eius die morienti, & de bona morte multorum qui publica iustitia plectuntur.

CAPIT. XI.

Formica arte multiplici onera sibi faciunt portabilia, vt sic in labore perseuerent. Laboriosissimum enim est animalium. Idcirco laboriosè vitum quæritat, repertum per micæ minutatim portat. Et ideo Isidorus etymol. lib. xij. cap. iij. dicit. Formica dicta est ab eo quod ferat micæ, id est, grana farris, Vnde Ouidius in Meta.

*Grande * opus exiguo formicæ ore gerentes.*

*Ouid. l. v.
Metam.
orig. onera.*

Et quamuis labor huius minuti animalis sit grandis & varius, tamen oneris mole & laboris multitudinē vix vnquam frangitur, quia aut onus, si impro-

improportionatū est, diuidit, aut alteri partem concedit, aut si grande est, nunc antè, nunc retro recuruat, & gerit modò pedibus, modò ore, siue retrogradè, siue facietenus ferat, vsque ad finem introducti oneris diuersa sub arte perseuerat. In quo reuerà nobis segniter agētibus torporem acidia multum accusat, & virtutem perseuerantia commendat. Vade, ait Sapiens, ô Piger, ad formicam. In diuinis igitur operibus quibus nunc alimoniam in cælo sumendam colligimus, non inertes, sed indefessè laboremus, varia opera virtutū diuersis temporibus pro tædio vitando sumamus, nec vnquam à cœptis bonis desistamus. Ad quod hortatur beatus Augustinus sic libro de virginitate. Diuersis seminibus pectoristui tolles semen, nunc alimoniis mediocribus, nunc ieiuniis parcioribus, lectione, opere, prece, vt mutatio laboris inducia sint quietis. Sunt enim quinque per quæ in Christi obsequio arte quadam onus laboris facilitatur, videlicet, operum variatio, collaborantis intuitio, orationis admixtio, pro peccatis satisfactio, & beatitudinis augmentatio. De primo beatum Augustinum audisti. De secundo dicit beatus Gregorius libro moralium quinto. Non deseres in labore persistere, quia subleuatio laboris est visio collaborantis. De tertio in vita patrum legimus. Cum enim beatus Antonius in eremo tædio afficeretur, dixit: Domine volo saluus fieri, & non permittunt me cogitationes meæ. Et surgens exiit foras, viditq; quendam sedentem atque operantem (angelus enim Dei erat) deinde surgentem & orantem; & dixit ei. Sic fac & saluus eris. De quarto ait beatus Bernardus in sermone quodam. Causam laboris homo cogitet in labore, vt ipsa ei pœna quàm patitur, culpam pro qua patitur repræsentet. De vltimo

Prov. 6.

August.

*Quinque
laborem
reddunt
facilem.*

*Greg. l. 5.
moral. c.
5. al. 3.*

Bernard.

autem

autem dicit beatus Hieronymus in quadam epistola. Nullus labor durus, nullum tempus longum videri debet, quo gloria eternitatis acquiritur. Nā, inquit Apostolus, non sunt condignę passiones huius temporis ad futuram gloriam quę reuelabitur in nobis. Hanc artem facilitandi Christi onera docere voluit dominus quando Matthæi II. ait: Discite à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suauē est, & onus meum leuē. Hic obijcit Rabanus & soluit. Quomodo, inquit, iugum Christi suauē, cum suprā dictum est: Arcta est via quę ducit ad vitam: Sed quod angusto initio incipitur, processu temporis ineffabili dilectionis dulcedine dilatatur.] Meliusque beatus Augustinus horum causam assignans in de verbis domini, sic obijcit & concludit. Qui iugum domini intrepida ceruice subierunt, tam difficilia pericula patiuntur, vt non à laboribus ad quietem, sed à quiete ad laborem * vocati videantur. Sed profectō adest spiritus sanctus, qui in exterioris hominis corruptione renouat hominem interiorem de die in diem, & gustata requie spirituali, in affluentia deliciarum Dei, in spe futurę beatitudinis omnia pręsentia delinit aspera, & omnia grauiā releuat.] Et postquam ostendit quod maxima incommoda sustinet mundani homines ex amore terrenorum, sic concludit: Omnia sęua & immania prorsus facilia, & penē nulla efficit amor: Quanto ergo facilius ad veram beatitudinem charitas facit, quod ad miseriam quantum potuit cupiditas fecit?]

T I G. De perseverantibus ergo in diuino labore aliqua producas exempla. *THEOL.* Donum perseverantię non in vitę principio, sed in eius comprobatur termino. Multi bene inchoant, & malē perseverant,

*Hieron.**Rom. 8.**Rabanus**super**Matt. 11.**Matt. 7.**Aug. ser.**9. de verb.**Domini.**rest. ex**orig. pro**vocari.**August.**ibidem.*

E diuerso quidam malo inchoato principio, sine bono concludunt. Hoc donum tantæ dignitatis est, & arduitatis iuxta sancti doctoris rudimenta, vt sub nullius cadat merito proprio, licet oratione facta pro se piè & continuè impetrari possit, quia meritum, iustitiæ, oratio verò siue impetratio, diuinæ misericordiæ innititur. Et pro his exempla hodie diuersa habemus. Fuit nostro tempore rex Romanorum Rupertus, de quo suprâ capitul. iij. huius mentionem fecimus, qui ante sui electionem re, & nomine clemens exitit, & post diutina & sancta sua opera in letali quadam infirmitate propè à dæmone victus occubuit. Nam infirmitatem grauem incidit, & sumpto eucharistiæ sacramento se dietim ab sanctæ vnctionis oleo callidè ne reciperet, subtraxit. Hauferat enim, vbi nescio, diabolicum hunc instinctum (vt videbatur) quo quidam supersticiosissimè credunt, se post huiusmodi sacramenti susceptionem omnino migrare oportere. Distulit igitur princeps recipere sacramentum propter mortis periculum. Et doctores diuini & humani iuris, quos semper dilexit, verbis virum hortabantur, & sibi suadebant ne omnino desineret tam salubre animæ & corporis antidotum. Obtinerunt tamen tandem illi diuina arridente gratia intentum: cumque præsentibus litteratis clericis inungeretur princeps, & orationes quæ de sanitate sonant vtriusque hominis multiplicarentur, ait satis alacriter. Reuerà si hoc sacramentum sciuissem tantum pro vtroque valuisse homine, quemadmodum iam audio, dudum ipsum deuotissimè postulasset. Fuit enim litteratus satis; qui conualescens postmodum multis annis Romanum gubernabat sanctè imperium, & tandem feliciter perseuerans in bonis operibus vita functus est. Tempore quo

*Thom. 1.
2. q. vlt.
ar. 2.*

*Rupertus
Imp. extremam
vnctionem
ex vana
persuasione
differens,
ferens, ferens
à dæmone
victus
occubuit.*

f. differens.

artes primum in vniuersitate V Viennensi audiui, fuit ibidem virgo deuota ordinis canonicorum regularium, quæ Deo primum, deinde beatæ Christianæ virginis sedulè obsequia præstitit ieiuniis & orationibus, sancta ministeria, præsertim in festo dictæ virginis satis multiplicauit, & pro dono perseverantiæ, atque vt (si fieri deceret) in ipsius sanctæ martyris festo ab hac luce tempore migraret sæpe orauit. Nec despexit dominus preces ancillæ suæ; nam eadem die multis elapsis annis mortua est feliciter, & (vt in domino confido) cum sancta virgine Christina locum æternæ retributionis intrauit. Hæc cum nobis in loco capituli prior noster V Viennensis vir prudens & deuotus, qui virginem nouerat pro spiritali solatio recitauit, multis iuuenibus fratribus & senibus materiam deuotionis ad Dei sanctos non modicam ministrauit. In principio Basiliensis Concilij insignis quidam fur per publicam iustitiã detentus est, & fraudis suæ comamenta detegebat multimoda. Sententiatus igitur ad mortem in iudicio, purè & sacramentaliter confessus est cuidam viro religioso, non modica enim subtraxerat, & in vestimentis homo magni generis videbatur, & exinde multis familiaris effectus fuerat. Cum igitur de ciuitate duceretur versus locum patibuli, quod satis distat, per totum spatium itineris in magna multitudine populi tam alacriter incedebat, & hilari vultu, immo iocundus verbis & nutibus adeo, vt eum sponsæ ad thalamum præsentandum putasses, læto vultu sibi notos inuocauit, & orauit, vt pro eo ad deum intercederent. In via alta voce canebat metra quædam vulgaria & deuota, quæ dudum didicerat, & in stuporem omnium mentes conuertit. Cumque lictor eum sursum in scala sub furca deberet ducere, ita furcando

*Virgo S.
Christinæ
valde deuota
die festo illi,
vt peruen-
rat, mor-
tua est.*

*Fur ad
suspendiũ
ductus,
magna cũ
lætitia
morti e pec-
catis suis
debitam
excipit.*

ait: Quæso mihi respondeas: Quid quæso comediti hodie, vt tam lætus hodie moriaris? parem enim tui nunquam habui: vnde ergo tibi hæc, quam in deum habes, fiducia? Cui ille respondit: Scio me grauitèr deum offendisse, credo me deinde remissionem meorum facinorum per pœnitentiæ sacramentum recepisse, quia experior mihi displicere quòd creatorem meum offendi; & si fas esset me mortem euadere, tamen emédationis propositum omnino fortiter retentare vellem, quod etiam pro præsentì gero; sed scio, non expedit vt euadam mortem, nimis enim offendi deum & homines, quare iustè morior, & meam voluntatem diuinæ iustitiæ in hoc conformo, hæc considerans, nunquid lætus mori debeo? Diutius enim viuendo fortassis in taberna occiderer meis in peccatis: quod autem hoc malum hætenus euasi, donû Dei est, nõ meritum: igitur deo gratias ago. Ascendit ergo lignum supplicij, & laqueo vita reo recepta cum perseuerantiæ patentibus signis. *PIG.* Ego puto quod tales prædestinati esse videntur, & tali supplicio per diuinam clementiam velut modo aptiori regnum cælorum intrare compelluntur. *THEOL.* Idem mecum sæpe non iudicando, sed meditando de hoc tacitus considerauì, quia multos qui vitæ fuerunt dissolutissimæ, nec vlla via compesci poterant à suis malitiis, vidi ad veram contritionem quantum in exterioribus datum est iudicare, compungi, & plexos morte publica, deuotè migrare. E diuerso multos vidimus per preces, aut pecuniâ à morte quam meruerant per iudices varios, libertati condonatos, quos postmodum experti sumus fuisse deteriores quàm antea: Difficile enim est consueta relinquere.

Facinorosis prodesse quod supplicio afficiatur à iudice.

Hyems & aestas quid significant moraliter. De vitanda acedia, & quod non oportet terreri de morte subitanea bonorum hominum in quibus bona vita præcessit.

CAPIT. XII.

Hyeme quiescunt formica, & tunc cibo fruuntur æstate præcollecto. Vnde Prouerb. 30. Formicæ populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi. Per hyemem, in qua non est tempus seminandi, & arandi futura beatitudinis vita designatur. Vnde saluator suos præmonuit loquens de die iudicij quando Matthæi xxiiij. ait: Orate vt non fiat fuga vestra hyeme vel sabbato, quia scilicet (vt beatus Hieronymus ibidem dicit) in altero duritia frigoris prohibet ad solitudines pergere, & in mōtib, desertisque latitare, in altero autem transgressio legis est.] Per æstatem verò quando metendi, laborandi, & seminandi tempus est, & laboris præsens vita intelligitur, propter quod Salomon Prouerb. vj. dicit. Vade ad formicam, ô piger, & considera vias eius, & disce sapientiam, parat æstate cibum sibi, & congregat in messe, quod comedat. Et iterum ibidem. Si impiger fueris, veniet vt fons messis tua, & egestas longè fugiet à te. Quò contrà (vt beatus Augustinus de conflictu vitiorum, & vbi torpor & ignauia dicunt) Si lectioni, continuato studio, semper insistis, oculorum caliginem incurris: Si indefinenter lacrymas fundis, ipsos etiam oculos amittis: Si protelatis vigilijs psalmodum censum persoluis, insaniam capitis acquiris: Si quotidiano labore te conficis, ad opus spirituale non

*Hieron in
c. 24.
Matth.*

*Apud Au-
gust. l. de
confli. vit.
& vit.
c. 13.*

Bernard.

con furgis.] Aduersus quæ beati Bernardi imitan-
dum est consilium, quo in epistola quadam dicit:
Cum te acedia vel tædio affici sentis, noli propter-
ea diffidere, atque desistere à studio spirituali, sed
iuuantis require manum, trahi post te Iesum ob-
secrans. Teste enim Cassiano de instit. monachor-
um. Experimento compertum est atque proba-
rum, acediæ ita impugnationem non declinando
fugiendam, sed resistendo superandam.]

*Cassian. l.
10. de in-
stit. mo-
nach. c.
vlt.*

P I G. Scisne aliquos viros, vel de femineo sexu ali-
quas, de quibus præsumenda sit sollicitudo labo-
ris, quam tantopere commendant sancti?

*Eberhar-
dus Prior
Pradic.
Nurenb.
strenuus
in bonis
operibus.*

T H E O L. De utroque sexu plures, vt spero, noui.
Viuebat nostro tempore in Nurenbergensi con-
uentu pater quidam Eberhardus nomine, qui prio-
ratus officio ibidem me præcessit. Hic primum sa-
cerdos secularis extitit, & vt mundum euaderet
immundum, nostrum ordinem intrauit, ieiunia re-
gularia, quæ per dimidium ferè annum durant,
strictè seruauit, dies prope nulla fuit intra viginti
annorum spacia in qua mane summo missam deuotè
celebrare negligeret, & postea vsque ad prandij
tempus audientiæ confessionum in porta non insi-
steret, aut animarum consiliis: Fuit enim vir mul-
tum maturus, & prudentia præditus, licet lingue
præpeditioris esset. Habuit hic vir gratiam lacry-
marum tam abundè, vt de simili non audierim.
Nam omni nocte finitis matutinis (quibus semper
interfuit) tempus obseruauit, quo fratres omnes
de priuatis orationibus, & meditationibus suis ec-
clesiam exeundo, dormitorium intrauerunt. Quo
facto angulum aliquem elegit ecclesiæ, in quo se
reponens, tam amarè cœpit flere, & illud per di-
midiam prope horam continuare, velut si infans
aut puer foret matrem propriam deplorans: Eiula-

tus & voces tam gembundè emisit, vt vix tam durè fuisset pectoris, qui virum audiendo lacrymas continere potuisset. Mirabar de hoc sæpius, præsertim cum eum nouerim esse multum virilem, & animosissimè complexionis, vnde quotidianè prouenerent lacrymæ: verùm quia impeditioris linguæ fuit, non tamen imperitus literis, id quod prædicando vocetenus facere non valuit, exhortâdo scriptis, & priuatis monitis fideliter supplēuit. Nam eo procurante, & per sua monita, ac studijs, in diuersis parochialibus ecclesijs vbi fames & caristia fuit diuini verbi, ibi perpetua beneficia & officia prædicationis fundari procurauit, & vt dotarētur in eisdem sufficiēter in libris & victu prædicatores ordinauit, tandemq; ex fletu & scripturis visu vtroque oculo orhatus est; & quia sic missam celebrare nequiuit, idcirco quotidie ferè, aut frequenter in hebdomada deuotè sumere consueuit sacramētum Eucharistiæ. Tandem verò vita functus, in abūdantia sepulchrū ingressus est, & (vt credo) cum copia meritorum: Bonorum enim laborum, teste scriptura, gloriosus est fructus. *PIG.* Virum noui, & amplius quàm expressisti laudis in eo fuerunt opera, quæ contynuauit vsq; ad extrema. Sed vnum est tantūmodò quod me multosq; terruit, mors, videlicet, subitanea, quā passus est. Nam nocte post matutinas ambulans in alto transitu tabularum, quibus foueacellarij tegebatur, pede non bene fixo in præceps deorsum ruit, & statim confraçto cerebro spiritum tradidit. *THEOL.* Nihil noui hic accidit. Nam ante decennium nostri ordinis frater Thomas capellanus & confessor sororum deuotissimarum in Steinbacho, Basiliensis diœcesis vir per omnia laudabilis, tamen nescio quid operis perficere vellet in summitate ædificij, ita de sub ecclesiæ ibidem tecto

Sap. 3.

De eiusdē morte subitanea nō esse timendum.

Thomas quidā ord. Præd. vita valde laudabilis subita morte obiit.

*Sacerdos
ord. Rho-
diensium
Iohanni-
tarū post
deportatā
in proces-
sione eu-
charistiā
mox obiit.*

cecidit, & statim expirauit. Paulo antea in Argenti-
na apud ordinem Iohannitarum de Rhodis, quidā
dicti ordinis sacerdos vltra quā dici potest deu-
tus, eucharistię sacramentum postquam die solēni
eiusdem in processione publica reuerenter (vt mo-
ris est) circumportasset, mox deposita monstrantia
finem viuendi dedit. Nam hi tres viri omnes tātam
duxerunt vitam, vt specula virtutum proximis ex-
titerint vsque ad vitę suę vltima. Terror subitanę
mortis & vbi vita mala præcessit ad literam om-
nium terribilium terribilissimum est in hac vita;
de quibus Iob xxj dicitur. Ducunt in bonis dies
suos, & in puncto ad inferna descēdunt. Qualis ille
fuerit, qui Lucę xij. ad se dixit: Anima habes multa
bona posita in annos plurimos, requiesce, comede,
bibe, epulare. Dixit autē illi Deus: Stulte, hac no-
cte animam tuam repetent à te; quæ autē congre-
gasti, cuius erunt? Eadem nocte (vt Gregorius di-
cit xxij. moralium) sublatus est qui multa tempora
fuerat præstolatus, vt scilicet qui in lōgum sibi sub-
sidia colligendo prospiceret, subsequētem diē vel
vnum minimē videret.] Qualis etiam Nabal fuit,
vir diues, malitiosus, & pessimus, quem Deus per-
cussit, & mortuus est. j. Reg xxv. Sed subitanea
mors vbi vita bona præcessit, sæpe beneficium est,
& timenda nullatenus. Audi de hoc beatum Au-
gustinum de * disciplina christiana sic dicentem:
Quid est quod vis habere bonam mortem? quoti-
die rogas, bonam mortem det mihi deus. Dicis.
Auertat Deus à me malam mortem. Mori malè ti-
mes, viuere malè non times. Plus igitur times mor-
tem tuam quā vitam. Corrige malè viuere; quia
non potest malè mori, qui bene vixit.] Tuam præ-
terea quæstionem beatus Augustinus lib. i. de ciui-
tate Dei cap. xj. etiam rationabiliter soluit. Dice-
bant

*Quibus
timenda
sit mors
subita-
nea.*

*Gregor. l.
2.2 moral.
c. 2.*

*Quibus
non sit ti-
menda.
rest. pro
vita.*

*Aug. l. de
discip. Ch.
c. 2.*

bant enim pagani contra Christianos: Multi multarum mortium fœda varietate consumpti sunt. Respondet Augustinus. Hoc si ægrè ferendum est, omnibus qui in hanc vitam procreati sunt commune est. Hoc scio, neminem fuisse mortuum qui non fuerat aliquando moriturus. Finis autem vitæ tam longam, quàm breuem vitam hoc idem fecit. Quid autem interest quo mortis genere vita ista finiatur, quando ille, cui finitur, iterum mori non cogitur? Cum autem unicuique mortalium sub quotidianis huius vitæ casibus innumerabiles mortes quodammodo comminentur, quandiu incertum est quænam earum ventura sit: quæro utrum satius sit vnâ perpeti moriendo, an omnes timere viuendo? Sed aliud est quod carnis sensus infirmiter pavidus fugit, aliud quod mentis ratio diligenter enucleata conuincit. Mors mala putanda non est, quam bona vita præcesserit, neque enim facit malam mortem, nisi quod sequitur mortem. Non itaque multum curandum est eis qui necessariò morituri sunt quid accidit vt moriantur, sed moriendo, quò ire cogantur. Hęc ille. Notare enim debes, quòd mortis mora plus habet pœnæ, quàm mors ipsa, & mortem timere crudelius est ipsa morte. Vnde Ouidius lib. epistolarum.

*Occurrunt animo pereundi mille figura,
Morsq̄ minus pœna, quàm mora mortis habet.*

Et Seneca lib. iij. declam. Crudelius est, quàm mori, semper timere mortem. Similiter idem de naturalibus quæstionibus lib. vj. Si fulmen effugeris, repetet te gladius, petet lapis, petet bellum. Maximum ex periculis sed speciosissimum fulmen est tecum, si sensum mortis tuæ celeritas infinita præueniet. Hinc Prosper lib. epigrammaton.

Ferro,

*Aug. l. 1.
de ciuit.
dei c. 11.*

*Ouid in
ep. Ariad-
nes ad The-
seum.
Seneca.*

*Prosper lib.
epig. in si-*

ne.

rest. ex

orig pro
ardore.

Seneca de
remed. for

tuit in
principio.

Tres cau
sa cur de⁹
bonos subi

tò mori
sinit.

Aug. ep.

80.

Idem l. 2.

de doctv.

Christ.

c. 7.

*Ferro, peste, fame, vinclis, * algore, calore,*

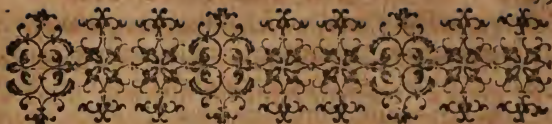
Mille modis miseros mors rapit vna homines.

Et iterum Seneca de remediis fortunæ. Sensus dicit. Morieris. Ratio respondet. Ista est hominis natura, non pœna. Sensus dicit: Decollaberis. Ratio. Quid interest an cœsim moriar, an punctim?] Sunt tamen tres causæ, cur Deus bonos subito mori permittit, videlicet, vt parati semper simus: vt de vita, etiamsi bona apparet, non præsumamus: Et vt iudicia Dei timeamus. De primo dicit beatus Augustinus in epistola quadam. Latet vltimus dies, vt obseruarêtur omnes dies. Serò parantur remedia, cum mortis imminent pericula. De secundo idem dicit. Vigilare debet omnis Christianus, ne eum imparatum inueniat domini aduentus. Imparatum autem inueniet dies illa, quem imparatum inueniet suæ vitæ vltimus dies.] De tertio dicit idem lib. ij. de doctrina Christiana. Timor de futura morte mentem necessariò concutit, & quasi clauatos carnis omnes motus ligno crucis affigit.

Finis libri quarti.

Liber

Liber Quintus.

DE MALEFICIS ET EORVM DECEPTIONIBVS.

*Colores diuersi quid in sacra scriptura significant.
Quòd tribus modis deluduntur hominũ men-
tes, & de nocturnis exercitijs & equitibus,
quid in bono, vel in malo significant.*

CAPITVLVM I.

VLTIMO loco per libellum quintum sub formicarum proprietatibus de maleficis & eorum deceptionibus concludere restat. *Sunt autem formice in coloribus varia, quia quedam nigra, alia rufa, aut pallida.* Per colores autem talium varia conditio vitiorum potest intelligi; quamuis ipsa animalia de se bona sint, sicuti omnes Dei creaturæ. Sicut enim per albedinem, & cãdorem vestium secundum beatum Gregorium, virtutum puritas, & munditia, ita per colores declinantes ab albedine secundum maius & minus vitiorum feculentia, sacro testante eloquio, consuevit accipi. Hinc est quòd beatus Ioannes vidit in Apocalypsi vj. sub quatuor coloribus equorum vnum nigrum. Nam primus albus, secundus rufus, tertius niger, & quartus pallidus fuisse describitur: vbi per album Christi caro purissima; per rufum,

*1 Tim. 4.
Greg. hò-
mil. 21.
& 29. in
euang. di-
cit gaudiũ
& solẽni-
tatẽ mēis,
designare
a. b. m.
fetulētia*

*Colligitur
ex glossa
ord.*

rufum, qui sub specie religionis, vel virtutis homines decipiunt: per nigrum, qui manifesta habent vitia: & per pallidum ad modum mortis colorati persecutores bonorum secundum glossam debent intelligi. Infessores vero equorum talium trium, tres differentias dæmonum tales malos regentes homines designant: quia omnes malorum hominum huius vitæ acies informantur & ducuntur per certos dæmones. *P I G.* Desidero igitur noscere primo, quot modis, & qualiter malefici, & superstitioni sibi que similes reguntur, equitantur, & demerantur per dæmones, quos non ambigo in vitiis esse varios, & malitia carbonibus nigriores, iuxta illud Threnorum iij. Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis.

*Tres modi
quibus
mira vi-
deniur.*

*rist. pro
ij.*

T H E O L. Humanus animus in huius vitæ exilio mole pressus corporis, & captus in eiusdem ergastulo, multimodis phantasiis deluditur, de quibus dicetur in sequentibus. Quantum tamen præsentibus sufficit, tres possunt occurrere interiorum vel exteriorum apparentiæ sensuum raræ, & admirabiles. Quidam enim vigilando vident mira ex diuina gratia: alij per cerebri vitia: & alij ex dæmonis astutia. Per primum constituuntur quidam prophætæ: per secundum decipiuntur tales maniaci: & per tertium deluduntur multi dæmoniacè. De primis latè dictum est lib. * ij. præcedenti. Contingit tamen quod magnis peccatoribus Dei clementia aliquando ostendit animarum pœnas, quas hic manendo demeruerunt habere in vita alia. De secundis certum est dominum Albertum legentibus in tertio libro de somno & vigilia; & Auicennam, & Galenum in suis medicinalibus, quod ex vitio, & debilitate cerebri, & ex melancholia varia infirmitas, quam vocant maniam, contrahitur naturaliter,

liter, sine dæmonis opere, per quam multa apparent homini quæ in re nulla sunt, sed in imaginatione, & phantasia tantummodo. De tertio autem sunt exempla innumera quomodo deluduntur sensus hominum per dæmones. *PIG.* Audiui-
 mus aliquando ab antiquioribus, eos, vt asser-
 bant, vidisse nocturno tempore exercitus velut ar-
 matorum in variis apparétiis armorum, equorum,
 rhedarum, & similibus; quid hoc veritatis habeat
 edoceri cupio. *THEOL.* Monstra talia aliquan-
 do bella futura prænosticant. Aliquando per hoc
 dæmones incautos decipiunt. Aliquando etiam
 quales sint malorum pœnæ innuunt; de quibus
 omnibus exempla habemus tam in sacra scriptura,
 quàm alibi. Nam Iosue v. quando primò terram
 promissionis ad capiendum Hierico intrauerat, vi-
 dit virum in agro stantem contra se, & euaginatam
 tenentem gladium: quo respōdente quòd princeps
 esset à Deo missus ad regendum Israel exercitum;
 Iosue lapsus in terram virum, veriùs Dei angelum,
 veneratus est. Sic & ij. Machab. iij. cum Heli-
 doro mente spoliandi templum, idem introisset, ap-
 paruit quidam equus terribilem habens infello-
 rem optimis indumentis adornatus, isque Heli-
 doro impetu priores calces elisit, qui etiam insi-
 debat videbatur arma habere aurea. Alij etiam
 apparuerunt duo iuuenes virtute decori, opti-
 mi gloria, speciosique amictu, qui circumstete-
 runt eum, & ex vtraque parte flagellabant eum
 sine intermissione multis plagis. Sicque etiam
 ibidem v. ante immanissimam persecutionem
 Israel factam per Antiochum dicitur: *Acies in*
 Con- *aère visa.*
 rigit per vniuersam Hierosolymorum ciuita-
 tem videri diebus quadraginta per aëra equites
 discurrentes, inauratas stolas habentes, & hastis
 quasi

quasi coire armatis, & cursus equorum per ordines digestos, & congressiones fieri cominus, & scutorum motus, & galeatorum multitudinem gladiis districtis, & telorum iactus, & aureorum armorum splendorem, omnisque generis loricarum. Quapropter omnes rogabant in bonum monstra conuerti. Et ibidem iam finita persecutione, cum Iudas Machabeus in prælio consisteret, apparuerunt aduersariis de cælo viri in equis, frenis aureis decorum ductatum Iudæis præstantes, de quibus duo Machabeum medium habentes, armis suis circumseptum, incolumem conseruabant. Ibidemque xj. Procedente Iuda cum suis in aliud bellum * Ierosolymis apparuit præcedens eos eques in veste candida, armis aureis hastam vibrans. Et capitulo ultimo ibidem vidit Oniam & Hieremiam sibi gladium porrigentem pro victoria. Sic etiam territo famulo Helisei qui vidit Syros montem circumdare in infinita multitudine, oratione facta ut oculi famuli aperirentur, vidit idem montem plenum equorum & curruum igneorum in circuitu Helisei, unde & dixerat: Noli timere, plures enim nobiscum sunt, quam cum illis, iij. Reg. vj. Similia legimus de visis armatorum exercitibus in aëre ante euerfionem ultimam Hierosolymorum factam per Titum & Vespasianum. Nam Iosephus lib. 7. de bello Iudæico dicit de eodem. Supra ciuitatem sidus stetit gladio simile, & per annum perseuerauit cometes. Ante solis occasum visi sunt * in aëre ferrei currus totis regionibus, & armatæ acies circumfusæ, & plura ibi ponit similia. Similiter ante effusum sanguinem Christianorum tempore Gothorum vel Lōgobardorum in Italia visæ sunt præfatæ acies, ut refert beatus Gregorius in homilia super illud Lucæ xxj. Erunt signa in sole & luna. Priusquam, inquit, Italia

3 Mach.
10.

rest. ex
script. pro
Israelis.

Ioseph. l. 7
de bello
Iud. c. 12.

orig. per
in me fer-
vi.

Gregor.
hom. 1. in
Euang.

lia

lia gentili gladio ferienda traderetur, igneas in cælo acies vidimus, ipsum, qui postea humani generis fusus est, sanguinem, * coruscantem. Ex quibus iam liquet exercituum apparentias Dei nutu futura guerrarum mala præferre, vt his aut spes victoriæ apud eos qui meruerunt, acquiratur; aut à malignis hominibus pœna diuina agnoscat; aut apud bonos & innocentes patientiæ scutum cõtra infauista arripiatur, quæ omnia Dei munera sunt à thesauro diuinæ prouidentia huic mundo transmissa. Præterea eo tempore quo regno Bohemiæ & adiacētibus sibi partibus per diuersarum sectarum tam in fide, honore, & rebus, ac hominum cædibus iactura grauissima imminebat, proüt multis Germaniæ episcopis presentibus in Nurenberga à domino Petro episcopo Augustensi viro fidedigno audiui, circa metas regni præfati nocturno tempore versus vallem quandam auditi sunt clamores, & congressiones equestriũ virorum. Induti variis coloribus visi sunt sæpius. Quidam enim equorum infessores rubeis, alij nigris, & similibus erant induti coloribus. Stupebant ex his plurimi, & diuersi variè hæc interpretabantur. Fuerunt protunc duo armigeri audaces satis in castro non multum distante à loco monstrorum, qui omnino scire volentes quid veritatis sibi visa prætenderent, nocte quadam versus vallem vbi solita videre conspexerunt, iter arripiunt. Antequam autem his appropinquare auderent, compunctus vnus dixit alteri. Sufficiat nobis ista vidisse, ego his non approximabo, dictum est veterum : cum talibus nullum debere iocari. Quem alter velut pavidum increpans, equum pupugit, & cum eo congressu omnibus antedictis exercitibus appropinquauit, de quibus vnus egrediens caput audaci illi amputauit, & ad suos redijt. Quo

orig. coruscantes.

In quem finem apparent exercitus caelestes.

Nocturna congressiones equitũ in finibus regni Bohemiæ, ad quas miles quidã temerariè appropinquas mox decollatur.

Cum portentis non iocandum.

vilo,

viso, ille qui timidus subliterat fugam inijt, & funesta nōua nunciauit. In crastino autem truncatus reperitur, & caput, sed in valle vbi acies visa fuerant nullius hominis, vel equi vestigium repertum est, sed tantummodo in lutosi locis signa quędam, & vestigia auium visa sunt. Pręterea pictorę quendam in ecclesia nostra Columbariensi laborantem habuimus, infirmitatibus tribus læsum. Nam in colore, mortuo videbatur similior quàm viuenti, semisurdus fuit auditu, & multum in lingua balbutiens. Quas infirmitates cum audissem sibi per quoddam phantasma inflictas, à pictore quę sequuntur ipse audiui. Cum, inquit, iunior in taberna cum socijs versus noctem conuixissem, nocte tetra solus iter arripui accinctus gladio, & versus villam aliam (quam mihi nominauit) properaui. Visum est autem mihi cum essem inter vineas quędam terribilia obuiare, non in ipso itinere, sed propę viam, quo facto de itinere salij, gladium eduxi, & versus locum phantasmatis iuuenili fatuitate, & vini calore animatus percussi in incertum. Cum autem neminem viderem, in ipso ictu, aërem, nescio quem, me pertranseuntem sensi, quo statim infectus, quas in me videtis infirmitates trinas contraxi. Tempore etiam quo sacri imperij electores in causis fidei pro bonis regni Boemię dietam in Nureberga celebrarent, conuenerunt in eadem materia quadam die simul vno in commodo vel conclaui multi episcopi, & tam sacrę paginę, quàm canonici iuris quidam doctores. Ibi enim Archiepiscopus Maguntinus fuit, episcopi Herbipolensis, Augustensis, & si bene memoror, Bambergensis, & ego inter hos inferior & minimus. Seclusis igitur secularibus post finem tractatus fidei, dominus Maguntinus, de quo præmissi, vir magnę industrię, & fide dignus, coram præfatis,

Pictor noctu in phā: asma gladio irruere volens triplici infirmitate percussitur.

præfatis, quod sequitur, recitauit. Nominauit enim nobis quædam Rheni sibi bene notū militem, cuius protunc filius uiuebat, qui miles super omnes penè inferioris Alemaniæ nobiles semper extiterat minus in rebus bellicis imperterritus; gerebat autem, & patiebatur nonnunquam propter suam animositatem vel fortitudinem ab alijs graues guerras, propter quas nō semper de die, sed nocturno tempore ad loca sibi commodosa equitare solebat. Hic igitur quadam nocte coassumptis famulis per siluam circa Rhenum equitare uoluit, & principium eiusdem intrauit. Antequam verò finem siluæ haberent, ultra quam campus latus iacebat, prout moris est eorum qui verentur insidias, præmisit famulum, ut in termino siluæ uideret an nē in campo insidiæ aliquæ essent, luna enim splendente, vel astris lucentibus hæc uideri poterant. Famulus igitur cum per arborum ramos exploraret commissum, uidit per campi longitudinem exercitum satis mirabilem appropinquare in equis. Quo uiso, considerata nunciauit militi, qui ait. Stemus ad modicum, quia uerisimile est, pro huius exercitus posterior custodia subsecuturos alios, ad hos properabimus, & an inimici sint qui præcesserunt, an amici experiemur, nec paucos timebimus. Deinde morula transacta de silua cum suis miles recessit, in campum venit, & neminem, nisi quendam equestrem in equo sedentem, & in manu alium ducentem equum eminus sequentem suos, intuitus est. Ad hunc cum miles uenisset, quis esset quæsiuit in hæc uerba: Nunquid tu cocus meus es? ita enim sibi à longinquo uidebatur: paulo etiā antea cocus eiusdem militis uita functus fuerat. Qui respondit. Sum domine. Quid (ait miles) hic facis? & qui sunt hi qui præcesserunt? Cui

*Nobilis
quidam nocturnos re-
perit exer-
citus & à
coco suo
defuncto
ex Ger-
mania
Hierosoly-
mam una
die dedu-
citur &
reducitur.*

defunctus respondit . Domine hi qui præcedunt, sunt nobiles & armigeri tales & tales (multos enim nomine expressit proprio) quos oportet, & mecum eis, ista nocte esse Hierosolymis, quia hæc pœna nostra est. Et miles iterum. Quid sibi vult equus iste quem ducis nullo insidente? Ad vestrum, respondit, obsequium erit, si mecum ad terram sanctam venire velitis. Securus estote, per fidem Christianam, recedendo, & reuertendo vos viuum reducam, si meis obtemperabitis monitis. Tunc miles ait: Diebus meis mira attentavi, his hoc addam etiam mirabile. Dissuadentibus igitur illud famulis, de equo proprio miles prosiliit, defuncti equum ascendit, & ab oculis famulorum vterque equester substractus est. Sequenti autem die famulis iuxta condictum expectantibus, miles & defunctus redierunt ad locum vbi primum conuenerant. Tunc defunctus militi ait. Ne phantasma omnino fictum illa fuisse credatis, duo, quæ vobis do rara, reseruate in mei memoriam, vnde protulit mappulam paruum de salamandra, & cultellum in vagina. Primum, inquit, cum immundum fuerit, igne purgate, nec ei nocebit. Alterum cautè tractetis, quia ab eo vulneratus, intoxicatus erit. Et ita defunctus ab oculis militis euauit. Ex his prudens lector colligere poterit, nocturnos exercitus nonnunquam videri à bonis & à malis. Qui autem latius de talium natura scire cupit, legat deinde domini Guillelmi Parisiensis partem vltimam de vniuerso, & me ab eiusdem sententia declinasse non videbit. *FIGER.* An animæ defunctorum sua exeunt receptacula, & si sic, quæ hoc facere possint, & etiam quis præfatas apparitiones faciat bonus, vel malus angelus quæro? *THEOL.* Sanctus doctor tibi desuper respondet in iiii. distinct. xlv. q. j. sic dicens, sed pondera verba

*Dona à
spectro
militi do-
nata.*

*Præcipuè
c 12. 21.
c 22.
An de-
functorū
anime
sua exeāt
recepta-
culis.*

verba, quia grauida sunt sententijs. Secundum, inquit dispositionem diuinæ providentię aliquando animæ separatæ à suis receptaculis egressæ conspectibus hominum præsentantur, sicut Augustinus probat libro de curâ pro mortuis, & de bonis exemplificat, vt de sanctis in cælo. Et hoc etiam credi potest, quod aliquando de damnatis cõtingat; quod ad eruditionem hominum & terrorem permittuntur viuentibus apparere: aut etiam ad suffragia expetenda, quantum ad illos qui in purgatorio detinentur: vt per multa exempla patet quarto libro dialogorum beati Gregorij. Nam glorificati quãdo volunt, sed alij non nisi quando permittit deus, nobis apparere possunt; quia ita sunt pœnis oppressi, vt de sua miseria magis doleant, quàm curent viujs apparere; & quamuis aliquando animæ sanctorum, vel damnatorum præsentialiter absint, ybi apparēt, non tamen credendum est hoc semper accidere. Aliquãdo huiusmodi apparitiones fiūt vel in dormiendo, vel in vigilando operatione bonorum, vel malorum spirituuni ad instructionem, vel deceptionem viuētium. Sicut etiam & viui homines aliquando alijs apparent; & eis multa dicunt in somnis, cum tamen constet eos non esse præsentis, sicut Augustinus per multa exempla probat libro de curâ pro mortuis agenda. Hęc de Thoma.

Thomas
in 4. dist.
45. q. ar.
1.
Cap. 16.

cap. 11.

Vnde proueniant inquietudines nocte in quibusdam domibus: exempla ponuntur. Et quomodo fiunt possessiones hominum à demonibus, ac de sex causis quare quidam non liberantur.

CAPIT. II.

Y 2

Formicę,

Formice qua domos edificant extra solitudines prope homines, vel bestias, deuastationes saepe patiuntur. Nam modo hominum curiositate, modo pecudum conculcatione, nunc canum inuestigatione, nunc etiam auium comestione, & alijs diuersis deuastationibus in mundo, vel prope mundum nidificantes inquietantur: eisque accidit sicut grano illi quod secus viam cecidit, & uenerunt volucres & comederunt illud Matthei xiiij. Venit enim malus, id est, diabolus, dicit glossa, & rapit quod seminatum est in corde eius. Hic est, scilicet ager, qui seminatus est secus viam: ita exponit ipsa veritas Christus. Memorandum est in proposito verbum allegatum beati Gregorij. xxxj. moral. supra lib. iij. cap. v. quo dicit super isto: Stratio obliuiscitur quod pes conculcet oua, aut bestia agri conterat ea. Quid, inquit, in pede, nisi transitus operationis accipitur? Quid in agro, nisi mundus iste signatur? de quo in euangelio dominus dicit. Ager autem est mundus. Quid in bestia, nisi antiquus hostis exprimitur? qui huius mundi rapinis insidians humana quotidie morte satiatur?] Possunt autem per formicas istas quae stultè domū prope hostes collocant, hi homines intelligi, qui domum & habitationē propriam contra insidias diaboli ecclesiasticis cæremonijs nō studiosè muniunt. Nam aqua benedicta omni diē dominica (prout ipse exorcismus notat) in habitationibus fidelium adhiberi spergi, & sal exorcisatum protunc fideliter sumi, se & sua manē, & saepe quisque fidelis crucis caractere insignire, & à peccatis præsertim grauib; se immunem custodire, angelumq; proprium saepe pro tutela inuocare cum diuinò auxilio. *PIG.* Iam conijcio vnde fortassis quibusdam plaga quædam venit vt in eorum habitationibus dæmonum tumultus saepe inquietudines

*Glos. in-
t. r. l.*

*Iob 39.
Gregor. l.
31.
Moral. c.
7. alias 8.
Mat. 13.*

*Quomo-
do se con-
tra infi-
dias dia-
boli debeat
qui q;
muniere.*

nes ponant admirandas. THEOL. Hæc multis ex
 causis permittit dei iustitia, aut misericordia, non
 tamen semper ex omissione alicuius de præactis
 circumstantijs, sed aliquando pro merito acquiren-
 do patientiæ. De primo. sume taliusmodi exemplū.
 In minore Basilea, paulo ante præsens generale
 concilium, domicilium habuit quidam vir de ma-
 la vita, & fortè de maleficijs satis suspectus. Filiam
 hic habuit, quam in domo iuueni cuidam nuptui
 tradidit, & tandem senex pater ægrotare cœpit, ad
 filiamq; & ad filiastrum demonstrato quodam scri-
 nio dixit: Hoc, ait, vasculum nō moueatis, alioquin
 pœnitentia ducemini, sed in loco stare permittite
 post meum decessum. Et ita in breui vetulus expi-
 pirauit. Transacto autem tempore plurimo, nec fi-
 lia, nec eius maritus magni pendit patris iussum, sed
 de domo priori, in aliam domunculam se transfe-
 rentes, scrinium, quod satis modicum fuit, portauit
 extra domum versus nouum hospitium, sed in ip-
 so itinere tanti ponderis esse cœpit, vt in ipso viriles
 artus deficerent, & exinde vxorem pro adiutorio
 inuocauit. Hæc autem vxor an postmodum in do-
 mo scrinium aperuerit, vel quo alio modo incautè
 se circa vas habuerit, obliuioni tradidi, vnum con-
 stat, quòd in domum nouam cum infantulo quem
 genuerant parentes prædicti uenerunt. Et ecce su-
 bitò vxor. velut rabida super cunas infantis irruit,
 eum necare volens. Quod maritus intuens, vi vxo-
 rem inuasit, & eam à demone obsessam esse didicit,
 qui cum exorcisaretur, minatus est dæmon se non
 exiturum, nisi eam necaret; & ita factum est super
 exorcistæ manibus. Altera die maritus per viam
 stratæ incedens publicæ, casum lapidis recepit ino-
 pinatissimè de superiori parte cuiusdam canalis ca-
 dentis, & in facie, cooperatione, vt videbatur, dæ-

*Variaca-
 sa cur pe-
 mittat
 deus in-
 quietudi-
 nes demo-
 num.*

*Quomo-
 do demon
 scrinio
 quodam
 modo plu-
 rimum
 nocuerit.*

*Dæmon
duas soro-
res virgi-
nes infe-
stat.*

monis percussus est tam deformiter, vt homo vix videretur esse. In Argētinenſi diœceſi. duæ ſorores vna cohabitabant domo, ſenior Margareta, iunior verò Barbara vocabatur; ſenior matura, deuota, & experta ſatis erat, & ambæ caſtitaſis propoſitum habuerunt, & ideo hoſtem eis inſidiantem dæmonem palam & clam multis annis ſuſtinuerunt. Nam aliquando per vocem ſerpentis iuniorem dæmon ſequebatur vbi inceſſit in domo, aliquando verſus aures ſibi clamitabat, nonnūquam ſonitus, & ſtrepitus terribiles faciebat quouſque extraneæ etiam talia perciperent qui domum eandem intrauerant gratia alicuius operis expediendi. Appropinquabat poſt tres circiter annos feſtū omniū ſanctorum, ſuper quo ſenior, quæ valde deuota fuit, confiteri volebat. Hanc dū ſacerdotē in eccleſia vellet accedere gratia confitendi, quidam malignus ſpiritus impulit ic̄tu quodam tam valido, vt ferè ad terram caderet, ne tamen virgo à propoſito deſtitit, ſed poſtmodum confeſſa eſt, non curans impulſum dæmonis, quem tamen grauiter ſenſerat. Infrā modicum tempus poſt ea ſub ſpecie magnæ muſcæ venit aliquotiens dæmon auribus ſe appendens iunioris; aliquando per dorſum eius extrinſecus; aliquando verò capiti inſidebat, & quando cunq; ſibi appropinquare voluit, prius ad ſpatium modicum ſonitu quodam ſignum dare ſolebat ſui aduentus. Tandem cum iunior quadam nocte in ira notabili ſe ad lectum poſuiſſet, ob quam cauſā nescio, venit more ſolito dæmon, qui virginem poſſedit & in capite tam validè preſſit, vt putaret ſe perdiditſſe vſum rationis. Hoc autem cōiacenti ſibi ſorori indicauit, ſed illa eam iuuare de cætero non valebat. Nihil præterea poſt hanc obſeſſionem inquietudinis auditum eſt in domo, ſed in vigilia Paſchæ, & in ſacris noctibus

*in quo,
phraſi
Germanica.*

*Iunior
virgo irata
notabiliter
ad lectum ſe
conferens
à dæmone
leditur
& poſſi-
detur.*

noctibus sequentibus iuuenis crudeliter à dæmone vexabatur. Hæc cum ad me deducta esset (semper enim utebatur ratione) adhortatus sum, vt confiteretur mihi sacramentaliter, quod cum prompto animo & deuoto incepisset, ita dæmon se eius immerfit faucibus, vt nullatenus loqui valeret concepta. Probabam autē postea per certa verba an aliqua lateret fictio feminea, sed luce clarius diabolum in ea intuebar certis ex signis. *P I G.* Scio per exorcistā tentatum fuit quicquid circa eam fieri potuit vt liberaretur, & tamen non fuit liberata à dæmone protunc, quæ ergo causa huius fuit? *THEOL.* Sex ex causis aliquis nō liberatur. Aut propter paruitatem fidei offerentium: aut propter peccata dæmonium sustinentium: aut propter accōmoda remedia adhibere negligentium; aut propter exorcistæ aliquod in fide vitium: aut propter reuerentiam virtutum in alio existentium. De primis duobus habes exemplum *Matth. xvij.* & *Mar. ix.* in patre vnici filij sui lunatici, & discipulorum Christi præsentia. Primo enim offerens, & turba fide carebat. Vnde patet cum lachrymis orauit. Credo domine, adiuua incredulitatem meam. Et ad turbam Iesus ait. O generatio incredula, & peruersa, quousq; ero vobiscum? De secundo videlicet de sustinente dæmonium, Iesus increpabat eum, scilicet filium, quia, vt beatus Hieronymus ibi dicit, propter peccata sua à dæmone fuerat oppressus. De tertio, de neglectu debitorum remediorum patet, quia non fuerunt præsentibus boni & perfecti viri. Vnde Chrysostomus ibi dicit: Columnæ fidei non aderant] videlicet Petrus, Iacobus, & Ioannes, sed in transfiguratione Christi iam præsentibus erant, nec oratio & ieiunium aderat, sine quibus (Christus ait) hoc genus dæmoniorū non exijcitur. Vnde Origines ibi dicit.

*Sex causa
cur cessat
interdum
non liberantur.*

*Sexta habetur
intra cap. 6*

Marc. 9.

Mat. 17.

Hieron.

in c. 17.

Matt.

Chrysost.

ibidem.

Orig. ad Si aliquando oportuerit nos circa curationem tale
.17 Mat. aliquid patientium permanere, non admiremur,
orig. ad- nec interrogemus, nec loquamur quasi audienti
iuremus spiritui immundo, sed abigamus ieiunijs & oratio-
Gloss. ord. nibus spiritus malignos.] Et glossa dicit: Hoc genus
 dæmonij, id est ista carnalium voluptatum muta-
 bilitas, ad quam scilicet, spiritus ille inclinabat, non
 vincitur, nisi spiritus oratione confirmetur, & caro
 per ieiunium maceretur.] de quarto, exorcistæ vi-
 tior præsertim in fide, patet ibidem de Christi disci-
 pulis cōpræsentibus. Vnde postea secreto discipu-
 lis querentibus causam suæ impotentiae, respondit:
 Propter incredulitatem vestram. Amen dico vobis,
Mat. 17. si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis
Hilar. cā. monti huic, transi, & transibit. Vnde Hilarius; Cre-
17 in diderunt quidem apostoli, nondum tamen erant
Matt. perfectæ fidei. Nam domino in monte demorante,
 & ipsis cum turba residentibus, quidam tepor eo-
 rum fidem relaxauerat.] De quinto patet in vita-
Vita Patr. patrum, vbi legimus aliquando obsessos non libe-
car. 1. in ratos per sanctum Antonium, eius discipulū Pau-
vita Pau- lum liberasse. De sexto patebit infra vbi de malefi-
li simpl. ciatis habebimus. *PIG.* De inquietantibus domos
cap. 6. da exempla. *THEOL.* Vix iam decem sunt anni
 transacti, quod in ciuitate Nurenbergensi mona-
 sterium nostri ordinis sanctæ Catharinæ dictum,
 cum extrema difficultate reformabatur per vnde-
 cim illuc transmissas deuotas reformatrices ab alio
 reformato loco. Fuerant enim omnes sorores in di-
 cto monasterio ad reformationem inuoluntariæ, &
 pro se complices sibi in ciuitate non paucos habue-
 runt. Postquam igitur locus regulariter clausus est,
 & ceruicosa gens sexus fragilis colla iugo submitit
 obedientiæ, venit in monasterium quidam dæ-
 mon, qui primum sonitibus nocturnis insolitis mo-
 niales

niales quasdam infestabat. Quo d cum ad me venit persuasi vt talia non crederent esse à dæmone, sed à murilegis & gliribus, vel ex debilitate capitis, quia deliramenta suspicabar affuisse mulierum. Altera nocte venit dæmon, & vnam de his quæ rebelles extiterant, vt puto sacristanam matutinas pulsare volentem ita compressit vt eadem die putaretur sepulturae tradi debere, & tandem tam de die, quam de nocte sic inquietabat conuentum præfatus dæmon, vt per totam noctem oporteret per vices custodias vigilatium sororum pōnere, quia nulla audebat sola incedere. Fuit autem totus stupidus effectus sexus mollis & femineus, ita vt neq; ego scirem quid cum eis essem facturus. Tamen orationes priuatas singulis iniunxi & publicas, patientiam habere prædicaui, & vt in domino confiderent sæpe suasi. In præfato vero opere, licet dæmonis malitia aliquid acquireret, (quædam enim dixerunt: Ecce quando latam viam & antiquam ambulauimus hæc nobis nunquam acciderunt) sed tamē per dei gratiam diabolus plus perdidit hoc in ludo, quā acquisierit; Quia quædam ceruicosæ femineæ quas ad plenum pietas reformatorum non valebat trahere, hoc phantasma adeo terruit, vt totius vitæ suæ facinora confiterentur sacramentaliter, vestes veteres deponerent, & nouas secundum ordinis formam induerent, & in aliam vitam nouam se transformarent. Hoc cum dæmon videret, tandem per dei gratiam resipuit, & nescio quō deuenit. Tempore Constantiensis concilij in curia sororum deuotarum quæ canonissæ regulares sunt, & vocantur monasterij Pilluruet, prope Nürenbergam Eisterensis diœcesis quidam spiritus nocturnis temporibus multos inquietare solebat, sed monasterium sororum ab intra nullatenus perturbabat. In

*minariū
antea dis-
solutum
à dæmone
vexatur,
& quis
inde fru-
ctus*

*m. desti-
tit.*

*Monaste-
rium Ca-
nonissariū
Regulariū
dæmon in-
festat.*

domo

domo verò capellani, & locis eidem cōvicinis molestus multis exitit quibusdam strepitibus, & sibilis, ac pulsibus non multum excellentibus, sed manifestis. Aliquando enim ad parietes percutiebat, aliquando verò ioculator varias mimorum fistulas, vt videbatur, flabat, & talia non nociua multum gestiebat. Quidam interea frater de conuentu Nurenbergensi deuotus, mihi notus circa festa quedam petitus est, vt capellanum in diuinis iuuaret, qui cum in superiorem partem domus poneretur, & spiritum ignoraret, nocte phantasma sensit quod sibi tunicam, quam circa se positam habuit, abstrixit. Et exinde frater clamare cœpit, Fures fures, succurrite homines. Hoc campanarius qui in eadem domo iacebat audiuit, & negotium intellexit, lumē accendit, & clamantem adiit, eumque stupidum reperit, & vestimenta quibus tectus fuerat distincta

*Deuoto
fratri de
mon no
tu sub-
trahit tu-
nicam &
scapulare
eius in-
cludit in
arctoso-
ramine.*

*f. distra-
cta vel
dispersa.*

vidit per spiritum in camera: scapulare autem fratris nullibi reperire potuerunt, quousque tandem foramen quoddam satis paruum in pariete conspexerunt. In illud enim spiritus ille scapulare strictissimè conuolutum & glomeratum absconderat. Finito verò anno vno, aut circiter phantasma illud abscessit. *P I G.* Quales, quæso, mihi dicas illi spiritus sunt, qui sic inquietant homines? an animæ sunt separatae, vel maligni spiritus dæmonum?

THEOL. Proût ex fine precedentis capituli elicere potes, animæ non sunt verisimiliter, sed omnino dæmones, qui in multiplici sunt differētia. Nam quidam neminem possunt lædere, grauius saltem, sed solum principaliter ioculationes exercent. Alij incubi sunt, vel succubi premētes nocturno tempore homines, vel peccato luxuriæ coinquinātes eos: alij verò sunt qui homines lacerandi, vel necandi habēt potestatem. De quibus ita dicit *Cassianus* col-
latione

*Differen-
tia multi-
plex da-
monum.*

latione Sereni j. Tot esse immundos spiritus, quot in hominibus studia non dubiè cōprobantur. Nam nonnullos eorum, quos etiam *paganos vulgus appellat, ita seductores & ioculatores esse manifestum est, vt certa quæque loca, seu vias iugiter obfidentes, nequaquam tormentis eorum, quos prætereuntes *poterunt decipere, delectentur, sed derisu tantummodo, & illusione contenti fatigare eos potius studeant, quàm nocere. Quosdam verò solummodo innocuis incubationibus hominum pernoctare Alios ita esse furori ac truculentie deditos, vt non sint contenti illorum tantummodo corpora, quos suppleuerint atroci dilaceratione vexare, sed etiam irruere super e minus transeuntes, atque affligere illos seuissima cæde festinent: quales illi in euangelio, videlicet Matthæi. 8. describuntur. } Similia dicit Guillelmus vbi supra de vniuerso.

Cassian.
coll. 7.
que est 1.
abb. Sere-
ni c. 32.
orig.
Faunos.
orig po-
tuerunt.

Guil. Pa-
ris. par.
ult. de
vniuerso.

Hyems & frigus quid significant. De septem maleficorum exercitijs. Quomodo comedant pueros, quomodo artem istam profiteantur, & an maleficium sine peccato possit tolli.

CAPIT. III.

Frigus graue ouis formicarum superueniens prolem impedit, aut nasci retardat, vel in toto necat. Niuium enim algor, & frigoris magnitudo vitam adimit viuentibus, & viuificandis sæpe nocet. In frigore autem malorum corda intelligi possunt, quæ calore charitatis, & à sole iustitiæ aliena, sed torpore malitiæ, vel perfidiæ sunt plena. Quo contra de forti muliere Prouerb. vltimo dicitur. Non timebit domui suæ à frigoribus niuis. Vbi glossa. Frigora niuis

Glossa

niuis sunt corda malorum perfidię torpore argen-
tia, de quibus dicitur, videlicet Matth. xxiiij. Quo-
niam abundauit iniquitas, refrigescet charitas mul-
torum. Quę corda niue illa opprimuntur quę ob
superbiam de cęlo corruens in tenebras, ad huc se
velut angelum lucis ostętare pręsumit, & habitum
niueum pręfert, quod dei & angelorum eius pro-
prium est, scilicet niueo habitu suę virtutis clarita-
tem signare. Non timebit autem domui suę à fri-
goribus niuis hęc mulier, quia credidit deo dicenti,
quod portę inferi non pręualebunt aduersus eam.
Omnes enim domestici eius vestiti sũt duplicibus,
sapientia scilicet, ad hęreses reuelandas, & paciētia,
ad tolerandas apertorum hostium pugnas. Vel ve-
stiti sunt duplicibus, quia promissionem habent
vitę quę nunc est, & futurę: nunc adiuti à deo ne
deficiant, tunc autem in beatitudine diuina visione
ditati. Item vestiti sunt duplicibus, vna veste cor-
poris, altera mentis, fide scilicet, & factis: sacramen-
tis quoque redemptoris imbuti & exemplis. Hęc
in glossa. Per frigus igitur, quod prolificationi for-
micarum est nociuum, maleficorum superstitiones
accipere possumus. Maleficus enim dicitur quasi
malę faciens, vel malę fidem seruans: & vtrumque
in maleficis qui superstitionis operibus proximum
lędunt satis reperitur. *PIG.* Superstitionum ex
beato Isidoro scio multę sunt species: sed quia de
maleficis mentionem fecisti, quot modis nocere
possint proximis nunc edicito. *THOL.* Septem
mihi modi occurrunt quibus ex parte eorum quę
sunt hominis nocere possunt, sed nunquam nisi deo
permittente. Neque eo quo nocere dicuntur tēpore
actionem vel passionem per se immediatę inferunt,
sed per verba, ritus, vel facta quasi per pacta inita
cum dęmonibus lędere dicuntur. Nam potius dę-
mones hęc & immediatę lęsua inferunt. Vnus igitur

*ut patet.
de angelis
in resur-
rectione
domini
apparen-
tibus.*

*rest. ex or.
pro operis.*

*Septem
modi qui-
bus male-
fici nocere
solent.*

tur modus est, quo amorem malum ingerunt viro alicui ad mulierem aliquam, vel mulieri ad virum. Alius est, quando odium vel inuidiam in aliquo seminare procurant. Tertius est in his qui maleficiati dicuntur, ne vi generatiua uti valeant ad feminam, vel vice versa femellæ ad virum. Quartus modus est, cum in mēbro aliquo hominem egrotare faciunt. Quintus, cum à vita priuant. Sextus, quando vsu rationis aliquem priuant. Septimus, cum quocunque prædictorum modorum aliquem in suis rebus vel animalibus lædere quærunt cum effectu. *P I G.* Peto de his funditus omnibus informari, quia quidam talia aut negāt omnino, aut causis naturalibus solùm ascribunt, aut in parte non ea concedunt. *T H E O L.* Funditus noscere talia ad modicum vtile esset, immo fortè quibusdam noceret, oporteret enim prohibitos inspicere libros, vel superstitiosa aliqua, quæ otiosum esset in tāta temporis egestate perlegere; nec opus est scire talia late, tibi presertim, qui ex conditione status ad id non obligaris. Veruntamen exempla tibi tradam, & doctrinas aliquas petito tuo accommodas, quas habeo partim à doctoribus nostræ facultatis, partim etiam per experientiam cuiusdam probi iudicis secularis, & fide digni, qui quæstionibus, & fassionibus, ac publicis experiētijs, & priuatis talia multa didicit, cum quo late, & profundè sæpe contuli, domino Petro, videlicet ciui Bernensi in Lausanensi diœcesi, qui multos vtriusque sexus incinerauit maleficos, & alios fugauit è territorio domini Bernensium. Contuli insuper etiam cum domino Benedicto monacho sancti Benedicti ordinis, qui licet modo sit religiosus multum Vviennæ in reformato monasterio, tamen ante decēnium adhuc in seculo degens, fuit necromanticus, ioculator,

minus,

*m. con-
scientiæ.*

mimus, & triumphator apud seculares nobiles insignis & expertus. Audiui similiter quædam de frequentibus ab inquisitore hæreticæ prauitatis Eduensi, qui nostri ordinis fuit in conuentu Lugdunensi deuotus reformator, & in Eduensi diœcesi multos de maleficijs reos inquiserat. Sunt igitur vel nouiter fuerunt (vt idem inquisitor, & dominus Petrus mihi retulerunt, & fama communis habet) circa districtum Bernensis dominij quidam malefici vtriusque sexus, qui contra humanæ naturæ inclinationem, immo aduersus conditiones specierum omnium bestiarum (lupinâ specie excepta tantummodo) propriæ speciei infantes vorant, & comedere solent. Nam in oppido Boltigen Lausannensis diœcesis quidam dictus Stedelem grandis maleficus captus per præfatum Petrum iudicem loci, qui fatebatur se in certa domo vbi vir & vxor simul manebant, per sua maleficia successiuè in vtero vxoris præfatæ septem circiter infantes occidisse, ita vt semper abortum faceret in femina annis multis. Simile fecit in eadem domo omnibus pecoribus fœtosis, quorum nullam viuum partum edidit in eisdem annis, prout rei euentus probauit. Cumque antedictus nequam quæstionaretur, an in his, & qualiter reus esset, facinus aperuit dicens. Subter limen ostij domus se lacertâ posuisse dixit, & si amoueretur, fœcunditatem inhabitantibus restituendam prædixit. Cùm autem serpens ille quereretur sub limine, nec inueniretur, quia in puluerem fortassis redactus erat, pulueres seu terram de subter positam asportabāt, & in eodem anno vxori, & omnibus iumentis domus fœcunditas restituta est. Præfato autem torto non sponte fatebatur, & demum per prædictum iudicem ignibus traditus est. Deinde antefato inquisitore mihi referente

hoc an-

*Malefici
infantes
vorant.*

*Stedelem
insignis
maleficus
septem in-
fantes suc-
cessiuè in
vtero oc-
cidit, &
fœtus
aliorum
anima-
lum.*

hoc anno percepi, quod in Lausanensi ducatu quidam malefici proprios natos infantes coxerant, & comederant. Modus autem discendi talem artem, fuit, vt dixit, quod malefici in certam concionem venerunt & opere eorum visibiliter dæmonem in assumpta imagine viderunt hominis: cui discipulus necessariò dare habebat fidem de abnegando Christianismo, de Eucharistia nunquam adoranda, & de calcando super crucem vbi latenter valeret. Fuit insuper fama communis, dicto Petro iudice mihi referente, quod in terra Bernensium tredecim infantes deuorati essent intra pauca tempora à maleficis, quamobrem etiam publica iustitia satis durè exarsit in tales parricidas. Cùm autem Petrus quæsiuisset à quadam capta malefica, per quem modum infantes comederent. Illa respondit. Modus iste est. Nā infantibus nondum Baptisatis insidiamur, vel etiam Baptisatis, præsertim si signo crucis non muniuntur, & orationibus, hos in cunabulis, vel ad latera iacētes parentum cæremonijs nostris occidimus, quos postquam putantur oppressi esse, vel aliunde mortui, de rumulis clam furto recipimus, in caldari decoquimus, quousq; euulsis ossibus tota penè caro efficiatur sorbilis & potabilis. De solidiori huius materia vnguētum facimus nostris volūtatibus, & artibus, ac transmutationibus accommodum; de liquidiori verò humore flascam, aut vtrem replemus, de quo is qui potatus fuerit, additis paucis cæremonijs, statim conscius efficitur & magister nostræ sectæ. Modum autem eundem alius iuuenis maleficus captus, & incineratus, tandem licet (vt credo) verè pœnitens, distinctius reseravit, qui manus dicti Petri iudicis, vna cum vxore malefica impersuasibili paulò antea euaserat: In Bernensium namque iudicio captus dictus iuuenis

Malefici proprios infantes coquunt & comedunt. Modus discendi hanc artem. Vide maleficorum impietatem in exoratio sua initiationis. Modus execrabilis quo infantes occidunt & comedunt. & quo impiam hanc artem ad discunt.

cum vxore, & ab eadem in distinctam turrim repositus dixit. Si meorum facinorum veniam consequi possem, omnia quæ de maleficijs scio, libens patefacerẽ. Mori enim video me oportebit. Cumque per litteratos, si verè pœniteret audisset & se veniam consequi posse omnimodam, tunc latè se morti obtulit, & modos primæuq; infectionis ostendit. Ordo, inquit, talis est, quo etiã seductus sum. Oportet primò, *dominica die, antequam aqua benedicta consecratur, ecclesiam introire mox futurum discipulum cum magistris, & ibidem abnegare coram eis Christum, eius fidem, baptisma & vniuersalem ecclesiam; deinde homagium præstare magisterulo, id est, paruo magistro, ita enim dæmonem & non aliter vocant, postremò de vtre bibit supradictò: quo factò statim se in interioribus sentit imagines nostræ artis concipere, & retinere, ac principales ritus huius sectæ. In hunc modum seductus sum, & vxor mea, quam tantæ pertinaciæ credo, vt potius incendium sustineat, quàm minimam fateri velit veritatem, sed heu ambo rei sumus. Sicut dixit iuuenis ita reperta est per omnia veritas. Nam præconfessus iuuenis in magna contritione mori visus est, vxor verè testibus conuicta *veritatis, nec in ipsa tortura fateri voluit, nec in morte, sed incedio præparato per lictorem, eidem verbis pessimis maledixit, & sic incinerata est. Ex prædictis iam liquet, quàm noxium sit frigus perfidiæ, quod infantes & partus solet occidere. *PIG.* Estne licitum maleficium de loco tollere?

m. veritatem.

An licitum sit signa maleficij tollere.

THEOL. Antiqui negant, moderni concedunt, vtrique bene, sed sola opus est vnica distinctione. Quia aut tolli potest per aliud maleficium, seu per ritus alicuius malefici illicitos; & id constat esse illicitum, immò potius homo mori deberet, quam in talia

talia consentire. Aut tolli potest sine nouis superstitionis operibus, vt per motum localem, velut dictum fuit de puluere lacertæ, & illud est licitum. Exemplum de priori casu. Nam inquisitor Eduensis mihi referebat, quod modus tollendi maleficiū, aut se vindicandi in malefico talis practicabatur suo tempore. Venit enim aliquis læsus in se vel in suis ad maleficam, sciscitans scire malefactorem. Tunc malefica plumbum liquefactum aliquotiens fundebat in aquam quousque opere dæmonis in plumbo imago aliqua videretur, qua visa imagine, malefica quæ fuit ab explorante. In qua parte vis lædi maleficū tuum, & in eodem vulnere eum agnoscere? Cumque explorator locum eligeret, statim malefica in eadē parte imaginis, quæ in plumbo relucebat, fixuram vel vulnus per cultrum posuit, & locum vbi reum inueniret indicauit, nomen tamen nullatenus manifestauit, sed experientia teste, maleficus per omnia lædi reperiebatur, sicut sua imago plumbea.

Modus cognoscendi maleficū illicitus.

Necromantici qui sint. Quomodo à demonibus malum aliquando precium recipiunt. Quomodo diuinitus maleficia impediuntur, & quomodo tempestates concitant.

CAPIT. III.

Alis carentes formica, vel nimium progredientes in publicum, ab alijs bestijs faciliter necantur: quia alis pennatæ multum se subleuant, ne bestijs terræ præda fiant. Per alas autem virtutes intelliguntur, quia talibus in altum multū boni feruntur. Vnde Ezech. iij. descriptis volantibus animalibus

Z

dicis:

dicit: Audiui post me vocem cōmotionis magnæ: benedicta gloria domini de loco suo, & vocem alarum animalium percutiētium alteram ad alteram. sic exponit beatus Gregorius lib. xxiii. moral. Quid namque per alas animalium, nisi virtutes debemus sentire sanctorum; qui dum terrena despicunt, ad cælestia volando subleuantur? Vnde iam rectè per Isaiam dicitur: Qui confidunt in domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas vt aquilæ. Volantia itaque animalia alis suis se vicissim feriunt, quia sanctorum mentes in eo quod superna appetunt, considerantes inuicem, alternis virtutibus excitantur. Ala enim sua is me percutit, qui exemplo sanctitatis propriæ me ad melius accedit: & ala mea vicinum ferio, si aliquando alteri opus bonum, quod imitetur ostendo.] Illæ verò formicæ morales quæ virtutum pennis non sunt alatae, vel quæ nimium suæ domus, ecclesiæ videlicet catholicæ, limites incautè exeunt, in perfidiam incidendo, tales ab vrsis, per quos malefici, vel necromantici possunt intelligi, faciliter deuorantur. Sicut hi simplices pueri in figura, qui domos egredientes parentum, & Heliseum deridentes ab vrsis deuorati esse leguntur. iij. Reg. ij. *P I G.* Quia de necromanticis mentionem fecisti, quæro ane differentia eorum sit à maleficis? & si sic, quæ eorum sint opera? *THEOL.* Necromantici propriè hi dicuntur, qui de terra superstitiosis ritibus mortuos se posse suscitare ad loquendum occulta ostentant. Qualis fuit illa olim pythonissa, quæ ad preces Saulis samuelem se suscitare velle aduocabat, vt euentum belli patefaceret regi. j. Reg. xxviii. Qualis etiam Symon magus fuit pessimus, qui supra principis apostolorum se auctoritatem præferens, defunctum se suscitare sinxit. Ex accommodatione

Gregor.
lib 24
moral c.
6 alius
10. & 11.
Isa. 40.

a b. m.
nigromã.
tici, & in.
fra sēper.

Qui pro-
priè necro-
manti.

tamen

tamen vsus necromantici dicuntur, qui per pacta dæmonum per fidem cæremonijs futura predicunt, aut occulta reuelatione dæmonum aliqua manifestant, aut qui maleficijs proximos lædunt, & à dæmonibus sæpe læduntur. Fuit, & hodiè viuit Vviennæ in monasterio quod ad Scotos dicitur, frater, de quo præcedenti capitulo retuli sancti Benedicti ordinis. Hic in sæculo existens famosissimus fuit necromanticus, nam libros dæmonum de necromantia habuit, & secundum eosdem satis miserabiliter, & dissolutè vixit plurimo tempore. Habuit autem sororem virginem deuotam multū de ordine pœnitentium, cuius, vt puto, precibus frater à faucibus dæmonis erutus est. Compunctus enim ad diuersa loca diuersorum reformatorum monasteriorum venit, petens sibi sanctæ conuersationis tradi habitum. Sed quia giganteæ staturæ, & terribilis aspectu erat, & in maleficijs, ac ioculationibus princeps aliorum, fidem vix aliquis viro dabat. Tandem autem receptus in antedicto monasterio, in ipso ingressu nomen mutauit, & vitam Benedictus enim vocari cœpit, & secundum beati patris Benedicti regulam adeo profecit, vt infra paucos annos speculum religionis effectus, in prioratus poneretur officium, & in ambone pro sæcularibus † profectus gratiosus est prædicator factus ad populū. Hic cum adhuc esset nouitius (prout eo referente audiui) multas vexationes à dæmonibus, quos reliquerat, sustinuit. Cum enim cōfessus fuisset sacramentaliter quadam die, & virus suæ peruersæ vitæ euouisset ob spem veniæ, sequenti nocte lucernam in manibus deferens dæmonem adesse sensit. Eandem namque lucernam violento ictu de nouitij manibus dæmon excussit, & eum non modicum lædere molitus est. Sed vicit Christi

*Quid ex
communi
usu.*

*Necromā-
ticus con-
uertitur.
& fit mo-
nachus S.
Benedicti*

*f. profec-
tus.*

*Scavius
maleficus
quis velut
murem se
facere so-
lebat, ut
frustraret
manus ro-
lèium ip-
sum lædere
tandem ex
improviso
occiditur.*

miles huius vsi tyrannidem, quia virtutum alas iam assumpserat, quibus per orationes sacras ab ore bestiae liberatus est. Præterea quemadmodum à supradicto Petro iudice audiui, in territorio Bernensium & in locis eidem adiacentibus à sexaginta circiter annis suprafata maleficia à multis practicata sunt. Quorum primus auctor fuit quidam Scavius dictus, qui publicè de hoc gloriari audebat, quod quandocunque vellet, ipse se in omnium suorum æmulorum oculis velut murem facere valeret, & dilabi à manibus inimicorum suorum lætaliū, & ita capitalibus inimicorum suorum manibus sæpe, ut dicitur, euasit. Sed cum terminum suæ malitiæ diuina iustitia facere voluit, tādē per hostes suos in stufia quadam prope fenestram quandam sedere explorabatur cautè. Quo in loco cum nullum de sibi insidiantibus suspectum haberet, per fenestram gladijs & hastis inopinatè transfixus est, & ob sua facinora mortuus ibi miserabiliter. Hic tamen suæ fraudis commenta discipulo qui Hoppo vocabatur reliquit Et idem supradictum Staedelin in maleficijs magistrum fecit. Sciuerunt hi duo quando sibi placuit tertiam partem fimi, feni, vel frumenti, aut cuiuscunque rei de vicini agro, nemine vidente, ad proprium agrum deferre, grandines vastissimas, & auræ læsiuas cum fulminibus procurare; in aspectu parentum infantes prope aquam ambulantes in ipsam, nullo vidente, proijcere eos, sterilitatem in hominibus & iumentis efficere, in rebus & corporibus proximos lædere, equos sub infessoribus, si strepam ascendenti tenerent, phræneticos facere, de loco ad locum per aëra, ut putabant, trāsmeare, à se cum capi deberent fœtores pessimos emittere; in se capientium manus & animos tremorem magnum incutere, occulta alijs manifestare, & quædam fu-

*Mirabilia
nocumēta
quæ Hoppo
& Staede-
lein disci-
cipuli Sca-
uij in ter-
ritorio
Bernensi
intulerūt.*

dam futura prædicere, absentia velut præsentia cõ-
spicere, i&u fulminis nonnunquam quem vellent
interimere, & multa alia pestifera procurare sciue-
runt, vbi & quando dei iustitia hæc fieri permisit.

PIGER: Dup hîc scire vellem. Primum, vtrûmne
dæmones & sui discipuli talia maleficia in fulmini-
bus, grandinibus, & similia quæ dixisti facere pos-
sent, de quibus aliqui dubitant. Secundo quæro;

Fatebâturne tales miseri per quæ diuina opera in
suis machinamentis impedirentur? *THEOL.* Ad
primum respondeo, haud dubium possunt, sed

non nisi deo permittente. Nam Iob j. & ij. accepta
potestate à deo, statim dæmon procurauit, vt Sab-
bæi quingenta iuga bouum & quingentas asinas au-
ferrent, vt deinde ignis de cælo descendens septem

milia ouium incenderet, vt Chaldæi per tres tur-
mas triâ milia camelorum raperent, vt septem filij,
& tres filiæ per vehemêtem ventum lapsu domus
occumberent, & *semper pueri multi, vno demp-
to: vtque vlcere pessimo corpus sancti viri percuter-
retur, & vxor & tres amici eiuseum vexarent gra-
uiter. Vbi sanctus doctor dicit. Necessè est confite-
ri, quod deo permittente dæmones possunt pertur-
bationem aëris inducere, ventos concitare, & face-
re vt ignis de cælo cadat. Quamuis enim natura
corporalis non obediat ad nutum angelis nec bo-
gis nec malis ad susceptionem formarum, sed soli
creatori deo, tamen ad motum localem natura cor-
poralis nata est spiritali naturæ obedire. Cuius
iudicium in homine apparet. Nam ad solum impe-
rium voluntatis mouentur membra, vt opus à vo-
luntate dispositum prosequantur. Quæcunque igitur
solo motu locali fieri possunt, hæc per natura-
lem virtutem non solum boni, sed etiam mali face-
re possunt, nisi diuinitus prohibeantur: venti au-
tem &

c. d. secũ.

*Thom in
1. c. Iob
le. 3.*

tem & pluuia, & alia huiusmodi aëris perturbationes solo motu vaporum resolutorum ex terra & aqua fieri possunt, vnde ad huiusmodi procuranda naturalis virtus dæmonis sufficit. Hæc Thomas. Mala enim quæ nostris exigentibus peccatis in mûdo fiunt, deus velut per suos tortores iuste per dæmones solet infligere. Vnde glossa super illo psal. 104. vocauit famem super terram, & omne firmamentum panis contriuit, dicit sic: Hæc mala * imittit deus per angelos malos qui talibus præpositi sunt. Vocat ergo famem, id est, angelum fami præpositum. Hæc ibi. Porro quò ad secundum dubium, noueris indubiè maleficos multipliciter impediri posse. Nani ita fatebantur multi in torturis, & difficulter quidam, alij vero sponte. Et quantum ex prædicti Petri verbis in summa collegi, quinque sunt per quæ multum impediuntur, aliquando in toto, aliquando in parte, aliquando ne in persona hominis fiant, aliquando ne in suis amicis: videlicet fidè integram, vel dei præcepta in charitate seruantibus; se signo crucis & oratione munientibus; ritus & ceremonias ecclesiæ colentibus; publicam iustitiã bene exequentibus; & Christi passionem verbo vel memoria ruminantibus. De primo & secundo exemplã talia mihi Petrus, qui supra, retulit, quæ audierat de suprãdictis maleficis. Cum (inquit) quidam simplex, sed non rectus maleficum me inuocaret, vt inimicum suum vita priuarem, aut in corpore lederem grauiter fulminis ictu vel modo alio. Vocauit ego magisterulum, id est, dæmonem; qui mihi respondit; quòd neutrum facere posset. Habet, inquit, fidem bonam; & diligenter se signo crucis munit idcirco non in corpore, sed in vndecima parte fructuum suorum in campo (si libet) ei nocere possum. Noui veteranam quandam virginem quæ Seriosa no-

Glos ord.

*res si ex
orig pro
permittit*

*Quinque
per qua
maleficia
impediuntur.*

de, pro, à

*Exempl.
de 1 & 2.*

riosa no-

riosa nomen habuit in diœcesis Constantiensis finibus. Hæc mater omnium in vicinia existens virginitum & speculum, ad viuificæ crucis signum, & ad Christi passionem summam gerebat fiduciam, manebat autem in tugurio villagij pauperculi, ipsa voluntate pauper in terra, vbi nonnunquam maleficia fatis locum habere dignoscuntur. Huius amicus in pede graui læsus fuit maleficio, à quo nulla arte sanari poterat. Post multa autem in cassum adhibita remedia, visitauit prædicta virgo infirmum, qui ab ea petiuit, vt pedi benedictionem aliquam applicaret; Annuit illa, & silenter tantummodo orationem dominicam, & Apostolorum symbolum cum geminatis viuificæ crucis signis applicuit. Tunc statim infirmus curatum se sentiens, scire voluit in remedij futurorum quid carminationis virgo applicasset. Quæ respondit: Vos mala fide, vel debili diuinis & approbatis exercitijs ecclesiæ non inheretis, & carmina, ac remedia prohibita crebro vestris infirmitatibus applicatis; idcirco raro in corpore & semper in anima per talia lædimini. Sed si in orationum & signorum licitorum & efficacia speraretis, faciliter sepe curaremini. Nihil enim vobis applicui, nisi dominicam orationem, & Apostolorum symbolum, & iam sanati estis. Præterea constat, quod malefici de ritibus ecclesiæ seruatibus & veneratis suamaleficia præpediri fatentur, vt per aquæ benedictæ asperisionem, per salis consecrationem, per candelarum die purificationis, & palmarum in die palmarum consecratarum vsu illicitum, & per similia, quia ad hoc talia ecclesia exorcizat, vt vires dæmonis minuant. De publica vero iustitia hoc omnes malefici qui supra verbo & experientia testimonium dederunt, quod eo ipso quo per reipublicæ iustitiæ officiales capiuntur,

virtus signi crucis, orat. Dominica, & symboli.

omissum videtur curamini, vel quid simile. ab. efficacia.

x. ep. 4.

statim omnis maleficorū enervatur potestas. Vnde cum sæpeditus iudex Petrus antefatum Stadelin capere vellet per suos famulos, tantus tremor manibus eorum incussus est, & corporibus, & naribus illapsus tam malus fœtor, vt se ferè desperarēt an maleficum inuadere auderēt. Quibus iudex ait. Securè miserum inuadite, quia publica tactus iustitia omnes vires perdet suæ nequitiae, & ita rei probauit exitus, siue effectus. Idem iudex tale dedit exemplum. Cum, ait, Stadelin captiuassem, qui grandinibus terram & fame grauissimè læserat, & per fulmina plura vastauerat, quæsiui à reo de veritate, qui post quartum ad chordas tractum primò responsum mihi dedit tale. Faciliter grandines procuro, sed ad libitum lædere non valeo, sed eos tantummodo qui dei destituti sunt auxilio; qui signo crucis se muniunt fulmine meo nō interibunt. Cui iudex. Quomodo ad tempestates & grandines concitandas proceditis? Respondit reus. Primò verbis certis in campo principem omnium dæmoniorum imploramus, vt de suis mittat aliquem, à nobis designatum percutiat, deinde veniēte certo dæmone, in campo aliquo viarum pullum nigrum immolamus, eundem in altum proijciendo ad aëra, quo à dæmone sumpto, obedit, & statim auram concitat, non semper in loca designata à nobis, sed iuxta dei viuētis permissionem grandines & fulgura proijciendo. Subintulit iudex tertio quærendo. Possuntne per aliquatē tempestates tales remediari à vobis concitatae & à dæmonibus? Respondit. Possunt, per hæc videlicet: Adiuuro vos grandines, & ventos per tres Christi diuinos clauos qui Christi manus & pedes perforarunt, & per quatuor euangelistas sanctos Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem, vt in * aqua resoluti descendatis. Ex quibus iam liquet,

*Aliud.**m. aquã*

iam liquet, quod omnipotentis dei clementia, & sapientia, quæ attingit à fine vsque ad finem fortiter, disponit etiam istorum pessimorum hominum & dæmonum maleficia suauiter, ita vt dum perfidia sua Christi regnum & fidem quærant minuere, & infirmare, eandem in multorum cordibus firment & radicient validius. Vtilitates enim plurimæ fidelibus ex præfatis malis possunt euenire, quia sic fides roboratur, dæmonis malitia inspicitur, dei misericordia, & potestas manifestatur, homines ad custodiam sui actuantur, & ad reuerendam Christi passionem, & cæremonias ecclesiæ accenduntur.

Sap. 8.

f. reuerē.
dum.

Viscus anima est delectatio luxuriosa potissime, Malefici quomodo infrigidant generatiuam, promouet ad amorem vel odium, & an in charitate existentes possint maleficiari.

CAPIT. V

Viscosus humoribus & tempestate ab incessu, & à labore præpediuntur. Quia per viscosa incedentes vel bituminosa loca, talibus imbecillia animalia adherent, sicuti tempestatibus concutiuntur in corpore, & via eis incedendi præcluditur. Per viscosa autem aut bituminosa loca occasio carnalium voluptatum designatur simulatè in Christiana fide uentium; quia his allecta mēs ad bene operandum non valet egredi, sed in eisdem potius terrenis captiuatur delicijs. In cuius typum in loco ubi ceciderunt rex Sodomæ & Gomorræ cum suis complicibus, per quos luxuriosi & incontinentes designantur, fuisse leguntur in valle siluestri multi bituminis pu-

Gen. 19.

*Gloss. in
serl.*

*Habetur
ser. 2. in
vigil. nat.
domini.*

*Isa legūt
70
Gregorius
l. 26. mo-
ral. c. 23.
al. 29
30.
orig. su-
bitus.
rest. ex o-
rig. pro
verissimi.
Psal. 26.
rest pro
minuere.
addidi
laudis ex
or.*

nis putei, in quos ruentes, prolapsi sunt in corporis, videlicet voluptates varias. Inculti enim mores, (vt dicit glossa ibidem Genes. xiiij.) in profundum malorum pertinaces trahunt. Qui autem remanserant non occisi, vt ibidem sequitur, ad montana, id est, ad virtutum culmina fugerunt. Hinc Bernardus homil. ix. super cātica dicit: Viscus quidem prauis desiderij & delectationis terrē animam volare non patitur, & citius retrahit mentem, si forte aliquando subleuatur] per tempestatem. Etiam voluptuosi a bonis exercendis præpediri dicuntur, quia carnalium voluptatum sectatores humano delinuti fauore, velut effeminati ad ardua virtutum opera efficiuntur. De quibus Iob 36. dicitur. Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum inter effeminatos: vel, vt alia translatio habet, & vita eorum vulnerabitur ab angelis. Vbi beatus Gregorius lib. 26. moralium dicit: Simulatores qui vitę suę custodiam negligunt, in tempestate mori referuntur: Hinc quippe eos turbo * subito internę percussiois eijcit, quos arrogātia externi fauoris extollit. Et vita eorum inter effeminatos. Si enim * viriliter viuerent, laus transitoria nulla eos corruptione vitaret. Vnde electis propheta suadet dicens: Viriliter agite; & confortetur cor vestrum ilico subdit, quasi sexum cordis * in unum curauerit. Luxuriosa quippe mens corrumpitur, si rebus transitorijs delectatur. Igitur simulatorum vita inter effeminatos moritur, quia * laudis luxuria corrupta reperitur. Translatio vero alia non habetur, vita eorum inter effeminatos, sed vita eorum vulneretur ab angelis. Vtrumque tamen et si sermone discrepat, tamē ratione concordat, quia effeminatorum vitam angeli vulnerant, dum nuncij veritatis eam iaculis sanctę prædicationis impugnant.] P. G. Multos audiui-

audiuimus nostris temporibus per maleficos ad amorem alienarum feminarum adeo succendi, & feminarum ad viros non suos, vt nulla confusione, plagis, verbis, aut factis ad desistendum cogi valerent. Et diuerso inter sexum vtrumque matrimonij sacramento coniunctum nonnunquam experti sumus odia talia suscitari per maleficia, & similiter infrigidationes generatiuæ potentia, vt nec redditionem, nec exactionem debiti matrimonialis locum pro prole valerent habere. Cum igitur amor & odium in anima existant, animam, secundum omnes tuæ professionis compotes, dæmon intrare nequit. Quid hic sit veritatis vel falsitatis scire expedit, quia amore muliebri, velut visco, irretitur animus, & odio radicato, quasi tēpestate rigidissima, ad proximi fauorem frigescit homo, & ita ad laborem meritorium progredi ratio non valet.

THEO I. Quamuis secundum concordem nostrorum doctrinam dæmon in intellectum, vel voluntatem hominis operari immediatē nequeat, tamen secundum eosdem in corpus, & in potentias alligatas corpori deo permittente agere valet, siue sint sensus interiores, siue exteriores. Vnde Iob ij. dæmoni deus ait Ecce in manu tua, id est, in potestate est Iob, quò ad corpus videlicet, veruntamen animam illius serua. Tangis itaque in tua quaestione tres difficultates, videlicet, quomodo philocaptio, & odium, in voluntate, & maleficiū in potentia generatiua causentur. De philocaptione igitur, seu amore inordinato vnius sexus ad alterum scire debes, quòd triplici de causa oriri potest. Aliquando ex sola incautela oculorum; aliquando ex tentatione dæmonum tantum; aliquando vero ex maleficio necromanticorum simul & dæmonum. De primò dicitur Iacobi primo: Vnusquisque tentatur, à concupiscen-

*Amor
carnalis
ex tribus
causis ori-
tur, &
exempla
de singulis.*

cupiscentia sua abstractus & illectus, deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum, peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem. Sic Sychem cum vidisset Dinam exeuntem ad videndum mulieres regionis, adamauit eam, & rapuit; & dormiuit cum illa, & conglutinata est anima eius cum ea. Genesi 34. & secundum glossam infirmæ animæ sic accidit, quâdo postpositis proprijs aliena negotia curat, seduci cōsuetudine, & fit vna vnitate consensus cum illicitis. De secundo quod

*Gloss. in-
seri.*

oriatur ex tentatione dæmonum principaliter: sic Amnon sororem suam Thamar speciosissimam adamauit, & deperierat in ea valde, ita vt propter amorem eius ægrotaret. ij. Reg. 13. Non enim in toto, vel vix tam corruptus esse videretur, vt in tantum facinus stupri profiliret, grauiter tentatus à diabolo

Gloss. ord.

si non fuisset. Vnde glossa ibidem. Hoc monet nos, vt semper cautè agamus, ne vitia in nobis dominentur, & princeps peccati (qui falsam pacem periclitantibus spondet) nos imparatos inueniens de improviso trucidet. De hoc secundo genere amoris refertus est liber sanctorum patrum, qui refert omnem tētationem carnalis amoris sibi in eremis subtraxisse quosdam; qui tamen ultra quàm credi potest amore mulierum tentabantur aliquotiens; vnde & ij. Corinth. xij. Apostolus dicit. Datus est mihi stimulus carnis meæ angelus sathanæ qui me colaphizet. Vbi glossa sic dicit: Tentando per libidinem, datus est mihi stimulus (vt quidam aiunt) tētatio autem cui non consentitur non est peccatum, sed materia exercendæ virtutis.] Hoc intellige dictum de tentatione quæ est ab hoste, non à carne, quæ peccatum est veniale, si ei non consentiatur. Hæc ibi. Et de hoc amore habes exemplum supra

Gloss. ord.

lib. j. capitulo iij. De tertio quod amor hereticus proueniat ex

ueniat ex maleficijs dæmonum & idololatrarum ostenditur hoc Ezechiel. xxiiij. sub metaphora mulieris de Israele, qui populus iam sequebatur idola & maleficia Afsyriorum. Infaniuit, inquit, in amatores suos in Afsyrios propinquâtes ei, vestitos hiacyntho, principes & magistratus iuuenes cupidinis vniuersos, equites ascēsores equorum; quos omnes constat maleficos habuisse, vel idololatras. Per quē modum autem dæmon in potentiam imaginatiuā, in phantasiā, & in generatiuam possit agere, ostēdit Petrus de Palude in iij. distjct. 34. quinque modis. Habet enim ex hoc quod est spiritus potestatem super creaturam corporalem ad motum localem prohibendum vel faciendum, vnde potest corpora impedire ne sibi appropinquent vel directē, vel indirectē interponendo se in corpore assumpto: sicut accidit sponso qui desponsauerat idōlum, & nihilominus contraxerat cum quadam iuuenula, nec propter hoc poterat eam cognoscere. Secundo modo * potest hominem inflammare ad actum illum, vel refrigerare ab actu illo, adhibendo occultē virtutes rerum quas optimē nouit ad hoc validas. Tertio, turbando æstimationem & imaginationem, qua reddit mulierem exosā, quia potest in imaginationem imprimere. Quarto, reprimendo directē * vigorem membri fructificationi accommodi; sicut & motum localem cuiuscunque organi. Quinto, prohibēdo missionem spirituum ad membra, in quibus est virtus motiua, quasi intercludendo vias seminis, ne ad vasa generationis descendat, vel ne ab eis recedat, vel ne excitetur, vel emittatur, vel multis alijs modis. Cum autem faciunt mulieres sortilegia cum fabis & gallorum testiculis, non est credendum quod virtute illarum rerū vir impotens reddatur, sed occulta virtute dæmonum illudente

*Petr. de
Palude in
4. dist.*

*34. q. 2.
ar. 3.*

*Quinque
modi quibus
dæmō
agere potest
in potentiam
generatiuam &
imaginatiuam.
add. potest. ex or.
or. rigorē.*

*Cur deus
magis per-
mittat a-
ctum ge-
nera.
tionis im-
pediri quã
alios.
or. vita
Habetur
in vita S.
Basilij
Amphilo-
chij in vi-
tis Patrũ,
in leg. aur.
Iaco. de
vorag. &
in spec.
Vincent.
or. Item.
Tob. 6.*

*Cassian.
collat. 8.
quæ est 2.
abb. Sere-
ni. cap 19*

illudente sortiarias per ista corporalia; plus autem permittit deus super hunc actum, per quem primũ peccatum diffunditur, quã super alios actus humanos, sicut & super serpentes, qui magis incantationibus deseruiũt quã alia animalia. Exemplum autem de inflammando ad actum illum habetur in legenda beati Basilij de virgine quæ seruum parentum concupiuit. Et de frigerando, vt de illo qui idolum desponsauit, & sponsam cognoscere non potuit. Idem etiam de muliere est, quia potest imaginationem eius sic dementare, vt excusum habeat virum, quod pro toto mundo non permittat se cognosci. * Iterum per motum localem corpore interposito, vel vase obstructo potest dæmon per maleficium impedire mulierem; licet virum in pluribus modis: ideo vir sæpius maleficiatur quam mulier. Et magis permittit deus in peccatores desequire dæmones, quã in iustos. Vnde angelus dixit Tobia. In illos qui libidini vacant accipit dæmonium potestatem; sicut aliquando in iustos, sicut in Iob: propter quod debent facere cõfessionem & huiusmodi, ne ferro manente in vulnere frustra sit malagma apponere, Hæc de Pe. P I G. Mihi adhuc occurrit de visco carnalis amoris dubium; vtru in charitate existentes amore tali maleficiari valeant.

THEOL. Responsum huius accipe ex Cassiani verbis quibus collatione. ij. abbat. Sereni in hæc verba concludit. Diffinit, inquit, beatus Antonius nullatenus dæmonem posse mentem cuiusquam vel corpus inuadere, nec habere facultatem in cuiuslibet animam penitus irruendi, nisi eam primò destituerit omnibus cogitationibus sanctis, ac spirituali contemplatione vacuam nudamque reddiderit.] Non tamẽ ista ita intellige, vt dæmones amore præfato in charitate existentes non impugnent,
& simili.

& similibus. sed tales expugnare non valent, si armis virtutum & naturalium donorum resistere volunt. Talia (inquit Philosophia, j. de consolatione ad Boëtium) tibi contuleramus arma, quæ nisi prior abiecisses, inuicta te firmitate tueretur. Vnde Cassianus ibidem refert de duobus paganis philosophis & maleficis, qui per tres gradus differentes in malitia, successiuè per sua maleficia dæmones miserunt ad cellam beati Antonij, vt eum tentationibus exinde fugarent, odio viri sancti infecti, eò quòd multitudo populi ad eum quotidie venit qui dæmones beatum Antonium (vt postmodum ad fidem conuersi fatebantur philosophi) amarissimis cogitationum stimulis pulsauerunt, quos tamen repulit crucis signo pectori & fronti impresso, & orationum incubationibus insistendo. Exemplum tamen satis terribile nouiter tactum Vincentius in speculo refert historiali ex gestis Beati Basilij maligni, cuius tempore diues quidam vnicam filiam habuit, quam cõsecrare domino disponebat, quam seruus diuitis habere non valens in coniugio, maleficum adiit, dæmonem inuocauit, eidem chartam abnegationis fidei tradidit, & fornicationis dæmonem mitti obtinuit ad filiam; qua n accendit adeo, vt in terram volutata, clamaret se propter seruum torqueri, & pro liberatione sui seruo per patrem in matrimonium tradi. Quod etiam ideo factum est per patrem mœstissimo corde. Tandem tamen iuuenis seruus liberatus est per beatum Basilium. Et in primo dialog. refert Beatus Gregorius de quodam maleficorum principe, qui à Roma incineratis socijs in monachi habitu fugit Basilium nomine: qui etiam tunc se à sancto Equitio pro monacho recipi procurauit, & in monasterio monialum statim absente Equitio monialem pulchriorem in tanto malefi-

Boët. l. r.
de consol.
Philos.
Prosa. 2.
Cassian.
ibidem.
cap. 18.

Suprà in
verbis Pe-
tri de Pa-
lud.

Vincent.
in spec.
hist lib.

15. c. 79.
Exemp.
carnalis
amoris
dæmone
excitati.

Aliud ex
Gregor. l.
1 dialogi.
c. 4.

tem & pluuiæ, & aliæ huiusmodi aëris perturbationes solo motu vaporum resolutorum ex terra & aqua fieri possunt, vnde ad huiusmodi procuranda naturalis virtus dæmonis sufficit. Hæc Thomas. Mala enim quæ nostris exigentibus peccatis in mûdo fiunt, deus velut per suos tortores iustè per dæmones solet infligere. Vnde glossa super illo psal. 104. vocauit famem super terram, & omne firmamentum panis contriuit, dicit sic: Hæc mala * imittit deus per angelos malos qui talibus præpositi sunt. Vocat ergo famem, id est, angelum fami præpositum. Hæc ibi. Porro quò ad secundum dubium, noueris indubiè maleficos multipliciter impediri posse. Nam ita fatebantur multi in torturis, & difficulter quidam, alij vero sponte. Et quantum ex prædicti Petri verbis in summa collegi, quinque sunt per quæ multum impediuntur, aliquando in toto, aliquando in parte, aliquando ne in persona hominis fiant, aliquando ne in suis amicis: videlicet fidè integram, vel dei præcepta in charitate seruantibus; se signo crucis & oratione munientibus; ritus & ceremonias ecclesiæ colentibus; publicam iustitiã bene exequētibus; & Christi passionem verbo vel memoria ruminātibus. De primo & secūdo exēpla talia mihi Petrus, qui suprà, retulit, quæ audierat † de suprãdictis maleficis. Cùm (inquit) quidam simplex, sed non rectus maleficum me inuocaret, vt inimicum suum vita priuarem, aut in corpore lederem grauiter fulminis ictu vel modo alio. Vocauit ego magisterulum, id est, dæmonem; qui mihi respondit; quòd neutrum facere posset. Habet, inquit, fidem bonam; & diligenter se signo crucis munit idcirco non in corpore, sed in vndecima parte fructuum suorum in campo (si libet) ei nocere possum. Noui veteranam quandam virginem quæ Seriosa no-

riosa no-

Glos ord.

*rest ex
orig pro
permittu*

*Quinque
per que
maleficia
impediuntur.*

de, pro, à

*Exempl.
de 1 & 2.*

riosa nomen habuit in diœcesis Constantiensis finibus. Hæc mater omnium in vicinia existens virginum & speculum, ad viuificæ crucis signum, & ad Christi passionem summam gerebat fiduciam, manebat autem in tugurio villagij pauperculi, ipsa voluntate pauper in terra, vbi nonnunquam maleficia fatis locum habere dignoscuntur. Huius amicus in pede graui læsus fuit maleficio, à quo nulla arte sanari poterat. Post multa autem incassum adhibita remedia, visitauit prædicta virgo infirmum, qui ab ea petiuit, vt pedi benedictionem aliquam applicaret; Annuit illa, & silenter tantum modo orationem dominicam, & Apostolorum symbolum cum geminatis viuificæ crucis signis applicuit. Tunc statim infirmus curatum se sentiens, scire voluit in remedium futurorum quid carminationis virgo applicasset. Quæ respondit: Vos mala fide, vel debili diuinis & approbatis exercitijs ecclesiæ non inheretis, & carmina, ac remedia prohibita crebro vestris infirmitatibus applicatis; idcirco raro in corpore * & semper in anima per talia lædimini. Sed si in orationum & signorum licitorum * efficacia speraretis, faciliter sepe curaremini. Nihil enim vobis applicui, nisi dominicam orationem, & Apostolorum symbolum, & iam sanati estis. Præterea constat, quod malefici de ritibus ecclesiæ seruat & veneratis sua maleficia præpediri fatentur, vt per aquæ benedictæ asperisionem, per salis consecrationem, per candelarum die purificationis, & palmarum in die palmarum consecratarum vsu litum, & per similia, quia ad hoc talia ecclesia exorcizat, vt vires dæmonis minuant. De publica vero iustitia hoc omnes malefici qui supra verbo & experientia testimonium dederunt, quod eo ipso quo per reipublicæ iustitiæ officiales capiuntur,

Virgus signi crucis, orat. Dominice, & symboli.

omissum videtur curamini, vel quid simile. al. efficaciam.

xēpl. 4.

statim omnis maleficorū eneruatur potestas. Vnde cum sæpeditus iudex Petrus antefatum Stadelin capere vellet per suos famulos, tantus tremor manibus eorum incussus est, & corporibus, & naribus illapsus tam malus fœtor, vt se ferè desperarēt an maleficum inuadere auderēt. Quibus iudex ait. Secure miserum inuadite, quia publica tantus iustitia omnes vires perdet suæ nequitia, & ita rei probauit exitus, siue effectus. Idem iudex tale dedit exemplum. Cum, ait, Stadelin captiuassem, qui grandinibus terram & fame grauissimè læserat, & per fulmina plura vastauerat, quæsiui à reo de veritate, qui post quartum ad chordas tractum primo responsum mihi dedit tale. Faciliter grandines procuro, sed ad libitum lædere non valeo, sed eos tantummodo qui dei destituti sunt auxilio; qui signo crucis se muniunt fulmine meo nō interibunt. Cui iudex. Quomodo ad tempestates & grandines concitandas proceditis? Respondit reus. Primo verbis certis in campo principem omnium dæmoniorum imploramus, vt de suis mittat aliquem, à nobis designatum percutiat, deinde veniēte certo dæmone, in campo aliquo viarum pullum nigrum immolamus, eundem in altum proijciendo ad aëra, quo à dæmone sumpto, obedit, & statim auram concitat, non semper in loca designata à nobis, sed iuxta dei viuentis permissionem grandines & fulgura proijciendo. Subintulit iudex tertiō quærendo. Possuntne per aliqua tempestates tales remediari à vobis concitatae & à dæmonibus? Respondit. Possunt, per hæc videlicet: Adiuuro vos grandines, & ventos per tres Christi diuinos clauos qui Christi manus & pedes perforarunt, & per quatuor euangelistas sanctos Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem, vt in * aqua resoluti descendatis. Ex quibus iam liquet,

Aliud.

m. aqua

iam liquet, quod omnipotentis dei clementia, & sapientia, quæ attingit à fine vsque ad finem fortiter, disponit etiam istorum pessimorum hominum & dæmonum maleficia suauiter, ita vt dum perfidia sua Christi regnum & fidem quærant minuere, & infirmare, eandem in multorum cordibus firment & radicient validius. Vtilitates enim plurimæ fidelibus ex præfatis malis possunt euenire, quia sic fides roboratur, dæmonis malitia inspicitur, dei misericordia, & potestas manifestatur, homines ad custodiam sui aſtuantur, & ad reuerendam Christi passionem, & cæremonias ecclesiæ accenduntur.

Sap. 8.

f. reuerē.
dum.

*Viscus anima est delectatio luxuriosa potissime,
Malefici quomodo infrigidant generatiuam,
promouēt ad amorem vel odium, & an in cha-
ritate existentes possint maleficiari.*

CAPIT. V

Viscosus humoribus & tempestate ab incessu, & à labore præpediuntur. Quia per viscosa incedentes vel bituminosa loca, talibus imbecillia animalia adhærent, sicuti tempestatibus concutiuntur in corpore, & via eis incedendi præcluditur. Per viscosa autem aut bituminosa loca occasio carnalium voluptatum designatur simulatè in Christiana fide uentium; quia his allecta mēs ad bene operandum non valet egredi, sed in eisdem potius terrenis captiuatur delicijs. In cuius typum in loco ubi ceciderunt rex Sodomæ & Gomorræ cum suis complicibus, per quos luxuriosi & incontinentes designantur, fuisse leguntur in valle siluestri multi bituminis pu-

Gen. 19.

*Gloss. in
serl.*

nis putei, in quos ruentes, prolapsi sunt in corporis, videlicet voluptates varias. Inculti enim mores, (vt dicit glossa ibidem Genes. xiiij.) in profundum malorum pertinaces trahunt. Qui autem remanserant non occisi, vt ibidem sequitur, ad montana, id est, ad virtutum culmina fugerunt. Hinc Bernardus homil. ix. super catica dicit, Viscus quidem prauis desiderij & delectationis terrene animam volare non patitur, & citius retrahit mentem, si forte aliquando subleuatur] per tempestatem. Etiam voluptuosi a bonis exercendis præpediri dicuntur, quia carnalium voluptatum sectatores humano deliniti fauore, velut effeminati ad ardua virtutum opera efficiuntur. De quibus Iob 36. dicitur, Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum inter effeminatos: vel, vt alia translatio habet, & vita eorum vulnerabitur ab angelis. Vbi beatus Gregorius lib. 26. moralium dicit, Simulatores qui vite sue custodiam negligunt, in tempestate mori referuntur: Hinc quippe eos turbo * subito interne percussione eiecit, quos arrogatia externi fauoris extollit. Et vita eorum inter effeminatos. Si enim * viriliter viuerent, laus transitoria nulla eos corruptione vitaret. Vnde electis propheta suadet dicens: Viriliter agite; & confortetur cor vestrum ilico subdit, quasi sexum cordis * munere curauerit. Luxuriosa quippe mens corrumpitur, si rebus transitorijs delectatur. Igitur simulatorum vita inter effeminatos moritur, quia * laudis luxuria corrupta reperitur. Translatio vero alia non habetur, vita eorum inter effeminatos, sed vita eorum vulneretur ab angelis. Vtrumque tamen etsi sermone discrepat, tamen ratione concordat, quia effeminatorum vitam angeli vulnerant, dum nuncij veritatis eam iaculis sanctæ prædicationis impugnant.] P. G. Multos audiui-

*Habetur
ser. 2. in
vigil. nat.
domini.*

*Isa legūt
70
Gregorius
l. 26. mo-
ral c. 23.
al. 29. 30.
orig. su-
bitus.
rest. ex o-
rig. pro
verissimi.
liter.
Psal. 26.
rest pro
minuere.
addidi
laudis ex
or.*

audiui-

audiuimus nostris temporibus per maleficos ad amorem alienarum feminarum adeo succendi, & feminarum ad viros non suos, vt nulla confusione, plagis, verbis, aut factis ad desistendum cogi valerent. E diuerso inter sexum vtrumque matrimonij sacramento coniunctum nonnunquam experti sumus odia talia suscitari per maleficia, & similiter in frigidationes generatiuæ potentia, vt nec redditionem, nec exactionem debiti matrimonialis locum pro prole valerent habere. Cùm igitur amor & odium in anima existant, animam, secundum omnes tuæ professionis compores, dæmon intrare nequit. Quid hic sit veritatis, vel falsitatis scire expedit, quia amore muliebri, velut visco, irretitur animus, & odio redicato, quasi tēpestate rigidissima, ad proximi fauorem frigescit homo, & ita ad laborem meritorium progredi ratio non valet.

THEOL. Quamuis secundum concordem nostrorum doctrinam dæmon in intellectum, vel voluntatem hominis operari immediatē nequeat, tamen secundum eosdem in corpus, & in potentias alligatas corpori deo permittente agere valet, siue sint sensus interiores, siue exteriores. Vnde Iob ij. dæmoni deus ait Ecce in manu tua, id est, in potestate est Iob, quò ad corpus videlicet, veruntamen animam illius serua. Tangis itaque in tua quæstione tres difficultates, videlicet, quomodo philocaptio, & odium, in voluntate, & maleficium in potentia generatiua causentur. De philocaptione igitur, seu amore inordinato vnius sexus ad alterum scire debes, quòd triplici de causa oriri potest. Aliquando ex sola incautela oculorum; aliquando ex tentatione dæmonum tantum; aliquando vero ex maleficio necromanticorum simul & dæmonum. De primò dicitur Iacobi primo: Vnusquisque tentatur, à concupiscen-

*Amor
carnalis
ex tribus
causis ori-
tur. &
exempla
de singulis.*

cupiscen-

cupiscentia sua abstractus & illectus, deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum, peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem. Sic Sychem cum vidisset Dinam exeuntem ad videndum mulieres regionis, adamauit eam, & rapuit; & dormiuit cum illa, & conglutinata est anima eius cum ea. Genesi 34. & secundum glossam infirmæ animæ sic accidit, quâdo post positis proprijs aliena negotia curat, seduci cōsuetudine, & fit vna

*Gloss. in-
ter l.*

vnitate consensus cum illicitis. De secundo quod oriatur ex tentatione dæmonum principaliter: sic Amnon sororem suam Thamar speciosissimam adamauit, & deperierat in ea valde, ita vt propter amorem eius ægrotaret. ij. Reg. 13. Non enim in toto, vel vix tam corruptas esse videretur, vt in tantum facinus stupri profiliret, grauius tentatus à diabolo

Gloss. ord.

si non fuisset. Vnde glossa ibidem. Hoc monet nos, vt semper cautè agamus, ne vitia in nobis dominentur, & princeps peccati (qui falsam pacem periclitantibus spondet) nos imparatos inueniens de improviso trucidet. De hoc secundo genere amoris refertus est liber sanctorum patrum, qui refert omnem tēationem carnalis amoris sibi in eremis subtraxisse quosdam, qui tamen vltra quàm credi potest amore mulierum tentabantur aliquotiens; vnde & ij. Corinth. xij. Apostolus dicit. Datus est mihi stimulus carnis meæ angelus sathanæ qui me colaphizet. Vbi glossa sic dicit: Tentando per libidinem, datus est mihi stimulus (vt quidam aiunt) tēatio autem cui non consentitur non est peccatum, sed materia exercendæ virtutis.] Hoc intellige dictum de tentatione quæ est ab hoste, non à carne, quæ peccatum est veniale, si ei non consentiatur. Hæc ibi. Et de hoc amore habes exemplum supra

Gloss. ord.

lib. j. capitulo iij. De tertio quod amor hereticos pro-
ueniat ex

ueniat ex maleficijs dæmonum & idololatrarum ostenditur hoc Ezechiel. xxij. sub metaphora mulieris de Ifraele, qui populus iam sequebatur idola & maleficia Assyriorum. Infaniuit, inquit, in amatores suos in Assyrios propinquâtes ei, vestitos hiacyntho, principes & magistratus iuuenes cupidinis vniuersos, equites ascēsores equorum; quos omnes constat maleficos habuisse, vel idololatrâs. Per quē modum autem dæmon in potentiam imaginatiuâ, in phantasiâ, & in generatiuâ possit agere, ostēdit Petrus de Palude in iij. distjct. 34. quinque modis. Habet enim ex hoc quod est spiritus potestatem super creaturâ corporalem ad motum localem prohibendum vel faciendum, vnde potest corpora impedire ne sibi appropinquent vel directè, vel indirectè interponendo se in corpore assumpto: sicut accidit sponso qui desponsauerat idôlum, & nihilominus contraxerat cum quadam iuuenula, nec propter hoc poterat eam cognoscere. Secundo modo * potest hominem inflammare ad actum illum, vel refrigerare ab actu illo, adhibendo occultè virtutes rerum quas optimè nouit ad hoc validas. Tertio, turbando æstimationem & imaginationem, qua reddit mulierem exosâ, quia potest in imaginationem imprimere. Quarto, reprimendo directè * vigorem membri fructificationi accommodisicut & motum localem cuiuscunque organi. Quinto, prohibēdo missionem spirituum ad membra, in quibus est virtus motiua, quasi intercludendo vias seminis, ne ad vasa generationis descendat, vel ne ab eis recedat, vel ne excitetur, vel emittatur, vel multis alijs modis. Cùm autem faciunt mulieres sortilegia cum fabis & gallorum testiculis, non est credendum quod virtute illarum rerū vir impotens reddatur, sed occulta virtute dæmonum illudente

*Petr. de
Palude in
4. dist.*

*34. q. 2.
ar. 3.*

*Quinque
modi quibus
dæmō
agere po-
test in po-
tentiam
generati-
uam &
imagina-
tiuam.
add po-
tēsi ex or.
or. rigō.*

& similibus. sed tales expugnare non valent, si armis virtutum & naturalium donorum resistere volunt. Talia (inquit Philosophia, j. de consolatione ad Boëtium) tibi contuleramus arma, quæ nisi prior abiecisses, inuicta te firmitate tueretur. Vnde Cassianus ibidem refert de duobus paganis philosophis & maleficis, qui per tres gradus differentes in malitia, successiuè per sua maleficia dæmones miserunt ad cellam beati Antonij, vt eum tentationibus exinde fugarent, odio viri sancti infecti, eò quod multitudo populi ad eum quotidie venit qui dæmones beatum Antonium (vt postmodum ad fidem conuersi fatebantur philosophi) amarissimis cogitationum stimulis pulsauerunt, quos tamen repulit crucis signo pectori & fronti impresso, & orationum incubationibus insistendo. Exemplum tamen satis terribile nouiter tactum Vincentius in speculo refert historiali ex gestis Beati Basilij maligni, cuius tempore diues quidam vnicam filiam habuit, quam cõsecrare domino disponebat, quam seruus diuitis habere non valens in coniugio, maleficum adiit, dæmonem inuocauit, eidem chartam abnegationis fidei tradidit, & fornicationis dæmonem mitti obtinuit ad filiam; qua n accendit adeo, vt in terram volutata, clamaret se propter seruum torqueri, & pro liberatione sui seruo per patrem in matrimonium tradi. Quod etiam ideo factum est per patrem mœstissimo corde. Tandem tamen iuuenis seruus liberatus est per beatum Basilium. Et in primo dialog. refert Beatus Gregorius de quodam maleficorum principe, qui à Roma incineratis socijs in monachi habitu fugit Basilius nomine: qui etiam tunc se à sancto Equitio pro monacho recipi procurauit, & in monasterio monialum statim absente Equitio monialem pulchriorem in tanto malef.

Boët. l. 1.
de consol.
Philos.
Prosa. 2.
Cassian.
ibidem.
cap. 18.

Suprà in
verbis Pe-
tri de Pa-
lud
Vincent.
in spec.
hist lib.
15. c. 79.
Exemp.
carnalis
amoris
dæmone
excitati.

Aliud ex
Gregor. l.
1 dialogi.
c. 4.

Vini nocumenta ostenduntur. Quomodo remediari possunt in frigidati, amore vel odio capti, & huiusmodi maleficiati. Quomodo bonus angelus magis est beneficus bonis, quā malus maleficus peccatoribus, & de multis per angelos castificatis seu eunuchatis.

CAPIT. VI.

Qua sibi à vino, vel à vippa non cauent, subito in ebrietate & grauiter quasi amentes nutabunda incedūt. Ita vidi per experientiam. Dulcia enim sequuntur auidē, quæ si cōspersa fuerint pane vino intincto, ex his cibis inebriantur. Per tales formicas fatuas inebriatas vino hi possunt intelligi, qui voluptatibus debriati huius seculi, velut amentes & ratione carentes, carnalia prosequuntur per insanias falsas. Quos in persona dei Esaïas 51. sic alloquitur. Audi hæc paupercula, & ebria & nō à vino, hæc dicit dominator dominus tuus, & deus tuus. Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundū calicis indignationis meæ non adijciam vt bibas illum vltra. Per vinum autem luxuriam debere intelligi docet Proverb. xx. Salomon cūm dicit. Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas, quicumque his delectatur non erit sapiens. Et xxj. ibidem. Qui diligit epulas in egestate erit; qui amat vinum & pingua non ditabitur. Et in psalmo 106. de his qui inebriati sunt non à vino iterum dicitur: Anima eorum in malis tabescebat. Turbati sunt & moti sunt sicut ebrius, & omnis sapientia eorum deuorata est. Propter quod ad Ephesios quinto dicit Apostolus. Nolite inebriari vino in quo est luxuria, sed impleamini

*m. inebriati
Voluptates
inebriant
mentes.
& ideo
faciunt
amentes*

spiritu sancto, loquentes vobismetipsis in psalmis & hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris domino gratias agentes. *PIG.* Ex superioribus satis iam video, non minorem vesaniam, vel ebrietatem pati philocap- tum, quàm eum, qui vino madere conspicitur. Idcirco nunc edoceri cupio in tribus, quæ remedia adhiberi debeant talibus, vt sanentur, nedum ipsi, sed qualitercunque in potentia * generatiua maleficiati. Deinde quomodo hi sanari valeant, qui sine maleficio philocapiuntur. Postremò vtrumne bonus spiritus tantum castitati conferre possit in beneficio, sicut malignus spiritus per suos dare consuevit in maleficio. *THEOL.* Pro solutione primino scere debes, quòd quinque sunt remedia quæ pro talibus licitè applicari valent, videlicet, ad sanctorum aliquorum limina peregrinatio, signi crucis & orationis deuotæ multiplicatio, peccatorum suorum vera confessio vel contritio, per verba sobria licita exorcizatio, & cauta maleficij ablatio. De primo habuisti exemplum supra libro primo cap. quarto. Et idem de ieiunijs, abstinentijs, & alijs reuerentialibus obsequijs Sanctis certis oblatiis. De secundo præcedenti capitulo audisti, quomodo talibus se beatus Antonius à têtatore defendit. De tertio ibidem Petri de Palude consilium, quod ante eum sanctus Thomas, & alij doctores suaserunt, etiam perpendisti. De vltimo dictum est nuper iij. cap. Et in penultimo, de exorcismis omnes penè de hoc loquentes, catholicè ita fieri posse admittunt. Vnde in iij. dist. vj. sanctus Thomas dicit: Propter peccatum hominis diabolus potestatem * accipit in hominem, & in omnia quæ in vsum hominis veniunt, in ipsius nocumentum. Et quia nulla conuentio est Christi ad belial, ideo quandocunque aliquid san-

Tria dubia principalia quæ hoc tractatur a. b. m. addis (&) De 1. Quin- que remedia aduersus maleficia

Thom. in 4. dist. 6. q. 2. ar. 3. or. accipit. & infra. 3. Cor. 6

ifican-

&ficandum est ad cultum diuinum prius exorcisa-
 tur, vt liberatum à potestate diaboli, qua illud no-
 cumentum hominis assumere * poterat, deo conse- *restit. ex*
 cratur. Et hoc patet in benedictione aquæ, in con- *or propri-*
 secratione templi, & in omnibus huiusmodi. Vnde *tatur.*
 cum prima consecratio, qua deo homo consecratur,
 fit in Baptismo, oportet etiam quòd homo prius ex-
 orcizetur multo fortiori ratione quàm alia res; quia
 in ipso homine est causa quare diabolus potestatem
 *accipit in hominem, & in alia quæ sūt propter ho-
 minem, scilicet, peccatum originale, vel actuale. Et
 hoc significant ea, quæ in exorcismis dicuntur, cum
 dicitur: Recede ab eo sathana. Hæc Thomas. Idem
 dicunt doctores licitum esse de applicatione exor-
 cismorum contra potestates dæmonis. Sed ibi cauē-
 dum est, ne character aliquis ignotus, aut verba ig- *Quid in*
 nota sint, aut aliud superstitiosum. Sed tamen non *exorcif-*
 obstante applicatione omnium præfatorum reme- *mis ca-*
 diorum adhuc aliquando maleficiatus à pœna non *uendum.*
 absolutur, licet à reatu vel peccato per quod incur-
 rit maleficium absoluatur. Vnde Sanctus Thomas *Tho. in 4.*
 in iiii. dist. xxxiiij. dicit. Maleficium quandoque ita *dist. 34.*
 est perpetuum quod non potest habere remedium *q. unic. a.*
 humano opere, quamuis deus possit præstare re- *3 ad 3.*
 medium, dæmonium cogendo, vel etiam * dæmon *rest. ex or.*
 desistendo. Non enim semper oportet, vt quod per *pro da-*
 maleficium aliquod factū est, possit per maleficium *moni rest-*
 aliud destrui, vt ipsi malefici confitentur. Et tamē si *stendo.*
 posset per maleficiū remediū adhiberi, nihilominus *rest. ex or.*
 *perpetuū reputaretur, quia nullo modo debet ali- *pro pecca-*
 quis dæmonis auxilium per maleficium inuocare. *tum.*
 Similiter nō oportet, quòd si propter peccatum ali-
 quod data est diabolo potestas in aliquē, quodd ces-
 sante peccato cesset potestas, quia pœna interdū re-
 manet culpa transeunte. Similiter etiam exorcismi

ecclesiæ, non valent ad reprimendū dēmones semper quantum ad omnes molestias corporales, iudicio dei hoc exigente: sēper tamē valent contra illas infestationes dēmonū, cōtra quas principaliter instituti sunt. Hæc Thomas. Sed multū cauendū est his, qui diuinis præceptis & ecclesiæ humanā sanitatē præponūt, ne maleficos inuocēt pro remedijs, quia eorundē inuocatione posteriora nōnunquam peiorā prioribus fiunt, vt in exēplo deducit Gregorius. j. dialog. de femina quæ vno dæmone possessa, per maleficos dum liberari a trahatur, legio sub maleficorū operibus statim eam intrauit. *PIG.* Habeo adhuc tria dubia de exorcismo. An non habens exorcistatus ordinem, exorcizare dēmones licitē valeat. Secundō, quæ sit differentia inter effectum aquæ benedictæ & exorcismi, cum vtrumque contra dæmonis molestiam ordinetur. Tertiō An exorcismus tantum significet, vel etiam an aliquid efficiat.

THEOL. Ad primum & ad alia respondet sanctus doctor. Ad primum dist. xxiiij. quod sic, in quarto. In ordine inquit exorcistatus, & in alijs minoribus ordinibus omnibus, cum conferuntur, recipitur potestas, vt quis hoc vel illud ex officio facere possit, puta exorcizare; & idem à non habentibus ordinem licitē fieri potest, non vt ex officio; quia nuius illi hoc non habeāt ex officio. Sicut in domo nō consecrata potest dici missa, quāuis consecratio ecclesiæ ad hoc ordinetur, vt in ea missa dicatur, sed hoc tunc magis pertinet ad gratiam gratis datam, quā ad gratiam sacramenti.] Ad secundum respondet dist. 6. dicens: Diabolus impugnat nos ab exteriori & interiori. Aqua ergo benedicta ordinatur contra impugnationem diaboli, quæ est ab exteriori, sed exorcismus contra impugnationem diaboli quæ est ab interiori: vnde illi contra quos datur, dicuntur energumeni, id est, intus

Remedijs
maleficorum res
n deteri-
iuseunt
vt decla-
ratur ex-
empl.
Mat 12.
Gregor l.
1 dial. c.
10.
Tria du-
bia de ex-
orcismo.

Resp ad. 1
Thom in
4. dist 27.
q 2 ar 2.
ad 9.

ad 2.
Thom in
4 dist 6.
q. 2 ar. 3
Idē habet
in summa
p. 3. q 71.
ar. 2. ad.
3.

laborantes aut propter infectionē fomitis, aut propter possessionem corporalem à dæmone. Ad tertiū *ad 3.* respondet ibidem, quod etiam efficit, quod patet *Thom.* tū quia per modū imperij dicuntur, non per modum *ibid.* orationis tantum. Vt: Exi maledicte diabole: Tum etiam quia beatus Gregorius super Ezechielē dicit: Sacerdos dū per exorcismi gratiam manus credentibus imponit, & habitare malignos spiritus in eorum mente contradicit, quid aliud facit, nisi quod dæmonia eiicit? Nec est inconueniens, quod etiam quando iā baptisato exorcismus prius neglectus adhibetur, dicere quod tunc aliquid efficiat, cohibēdo ab impugnatione diaboli, cum etiā post baptismum per aquā benedictam aliqua potestas dæmonis reprimatur. Immo si exorcisatur puer, & ante baptismum moritur, sibi in vita sua tantū valuit, vt in eo potestas dæmonis debilitata fuerit, & sit. Et ideo exorcismi non tantum significant, sed etiam efficiūt aliquid, nō tantum in corpore, sed etiam in anima, quia in vtroque est infectio fomitis. Effectus autem iste est debilitatio potestatis dæmonis, ne tantū possit in homine, sicut ante baptismum, & ne alia bona in ipso impediatur. Hæc omnia Thomas. Ad secundū *2 dub.* dubium de amore hereos, seu philocaptione, vel *principa-* * hislithi, vt Auicenna loquitur, quæ est ægritudo *le.* quam aliquis incurrit propter amorem. Tradit *or. ilisci.* enim Auicenna septem remedia inter cetera libro *Auicenn. l.* tertio. Vnum est agnoscere personam in qua quis *3. fen. 7.* captus est, quod experitur aliquis ex falsione infirmi, vel ex variatione pulsus ad nominationem a *tract. 5. c.* mati, quia sic radix ægrotationis habetur; vt etiam *2. 2. 25.* beatus Ambrosius ponit in passione Sanctæ Agnetis de filio iudicis. Aliud est copula per matrimonium si lex sustinet, quia ita quidam sanantur cum *Ambros.* obeditur naturæ. Tertium est applicatio medicina- *ser. 90.* *2.* *3.*

- lium, de quo ibidem tractat & docet. Quartum est, vt amorem suum de dilecto per licita remedia ad aliud diligendum conuertat, quod priori præeligere debet, & ita fugere præsentiam amati, quia sic distrahitur animus. Quintum, si ille rationalis est corrigatur, hortetur, tribuletur, & amoris opus ostendatur esse miseria. Sextum est, vt potissimum vetulæ ad ipsum dirigantur, quæ, quantum cum veritate & deo possunt, vituperent corpus & dispositionem dilecti, & mores, cum transfiguratione facierum turpi seu deformi. Tamen quidam ex hoc plus inflammantur, quia in relatione de amato delectantur, licet alij sanentur. Septimum est, vt occupetur in rebus arduis, distractiuis officijs, & huiusmodi. Similiter de similibus dicendum est: prosecutio autem horum ad medicum pertinet; sed theologica præcedenti dubio dicta præ alijs applicari debent. Ad tertium dubium: Anne bonus angelus aliquando iustos viros beneficiet, sicut constat malum angelum maleficiare iniustos? Responsum habes ex patrum sanctorum exemplis, quod sic, immò multipliciter in infinitum. Quicquid enim boni à fonte totius bonitatis deo in nostra temporalia & corporalia bona emanat, totum, secundum beatum Dionysium, per ministerium angelorum habemus. Et vt sanctus doctor in quodam loco super. iij. sentent. tradit: Cum deus gratiam menti nostræ notabilem vult infundere, ad quam licet se nulla creaturæ potestas extendit, tamen ad hanc dispositiuè angelus bonus cooperatur. Sicut etiã licet ad verbi dei conceptionem in virgine beatissima, per quam deus homo factus est, sola diuina virtus efficienter affuerit, tamen angelico ministerio mens virginis per salutationem, per confortationem, & per informationem multum

*Respicit
ad 5. re-
media
sub inuicem
e. posita.
3. dub.
principa-
le.*

*Dionys.
Areop.
Thom.*

multū excitata, vel ad bonum prædisposita fuit. Est præterea communior & magis consona tam sacræ paginæ, quàm philosophiæ naturali ista opinio, quæ tradit omnia corpora cælestia regi & moueri virtute angelica: quam obrem à Christo, & ab ecclesia virtutes cælorum vocantur. A cælestibus autem influentijs simpliciter omnia huius mundi corporalia reguntur, teste philosopho primo meteororum. Est in super doctrina sancti doctoris, quod in homine tria sunt in quæ spiritus separati agere valent, sed differenter, voluntas, intellectus, & potentia aliæ ipsius animæ affixæ mēbris organicis corporalibus. In primum solus deus: in secundum tantummodo deus, & bonus angelus, vt illuminet; & in tertium, deo permittente, malus spiritus agere potest, & imprimere, sed in potestate voluntatis humanæ est immissiones factas per angelos malos acceptare, vel refutare talia cum dei inuocata gratia propulsare, vel eadem neglecta admittere posse.

P I C. Licet hæc sint innumerabilia bonorum angelorum etiam in iniustos profluxa beneficia, de quibus, heu, nescius fui hæctenus, sed gratus ero in antea, tamen de his non quæro principaliter, sed de beneficijs eorum circa generatiuam potentiam, vt pote, an quosdam castificent, sicut mali spiritus quosdam malos infrigidant per sua maleficia.

T H E O L. Haud dubium ita faciunt, sed vbi & quando expedit. Nam ita factum de sancto Sereno abbate, de quo refert Cassianus in collationibus patrum collat. abbatibus Sereni prima. Hic, inquit, pro interna cordis atque animæ castitate nocturnis diurnisque precibus, ieiunijs quoque ac vigilijs infatigabiliter insistens, cunctos æstus carnalis concupiscentiæ tandem per diuinam gratiam in se extinxisse percepit. Deinde maiori zelo castitatis

Calos ab angelis moueri.

Mat. 24.

Eccles. in

præfat.

missæ.

Arist. l. 1.

Meteor.

c. 2.

Thom.

par. 1. q.

105. ar.

4. q. 111.

ar. 2. 3.

4. q. l. 3.

contra

gentes.

c. 88. q.

89.

Cass. col-

lat. 7. qua

est 1. abb.

Sereni c. 2

Exemp. de

Sereno

abb. qui

mirabili

ter ab an-

gelo do-
num ca.
statis ac-
cepit.

Aliud ex-
em. de

S. Equi-
tio qui e-
tiam ab
anglo,
vixit est
eunuchus
ri, ex

Greg. 1. r.
dial. c. 4.

3. de He-
lia ex pa-
radiso

Heracli-
dis, siue
Palladij
hist. Lau-
saca. c.

35.

succensus, præfatis vsus remedijs à deo petijt, vt interioris hominis castitas in corpus redùdaret dei dono. Postremò autem veniens ad eum angelus in visione nocturna, eiusque velut aperiens vterum, quandam ignitam carnis strumam, de eius visceribus euellens, ac proijciens, suisque omnia, vt fuerant, locis intestina restituens, ecce, inquit, incentiua carnis tuæ abscissa sunt, & obtinuisse te noueris hodierna die perpetuam corporis puritatem iuxta votum quo poposcisti, vt ne ipse quidem naturali motu, qui etiam in paruulis atque lactentibus excitatur, vterius pulseris.] Sicut de beato Equitio abbate dicit beatus Gregorius primo libro dialog. Hunc, inquit, cum iuuentutis suæ tempore acri certamine carnis incentiua fatigarent, ipsæ suæ tentationis angustia ad orationis studium solertiores fecerunt. Cumque hac in re ab omnipotenti deo remedium continuis precibus quæreret, nocte quadam assisente angelo eunuchum se vidit, eiusque visioni apparuit. quod omnem motum ex genitalibus membris eius abscinderet, atque ex eo tempore ita fuit alienus à tentatione, ac si sexum non haberet in corpore; qua virtute fretus, ex dei omnipotentis auxilio, vt viris ante præerat, ita cœpit postmodum etiam feminis præesse. Ita in vitam patrum illorum quos sanctus Heraclides vir religiosissimus collegit in libro suo quem Paradisum nominat, meminit cuiusdam sancti patris & monachi, quem Heliam vocat. Hic misericordia motus trecentas feminas in monasterium collegit, & regere cœpit. Transacto autem biennio iam triginta quinque annos circiter habens vitæ, tentatus à carne in eremum fugit, vbi biduo ieiunus orans ad deum ait: Domine deus aut occide me, aut libera me ab hac tentatione. Vespere igitur somnus ei irrepsit, tres ange-

tres angelos ibi ad se venire vidit, quibus quærentibus, cur à monasterio virginum fugisset; nec ille præ verecundia respondere auderet, dixerunt angeli. Si liberaberis, num redibis curam feminarum gerendo? Respondit ille. Quam libens. Tunc illi iuramentum ab Helia recipientes quod exegerant, eum eunucharunt. Nam vnus manus, alter pedes, tertius nouacula testes eius visus est abscindere, nõ quod ita verè esset, sed quia ita esse videbatur. Quærentibusque an remedium sentiret. Respondit ille, se plurimum exoneratum; vnde quinta die ad Iugentes feminas redijt, & per quadraginta annos quibus superuixit, nec pristinæ tentationis deinceps scintillam sensit.] Non minus beneficium collatum esse legimus beato Thomæ doctori nostri ordinis qui a consanguineis propter ingressum dicti ordinis incarceratus, vt per meretricès educeretur ad sæculum, tentatus est; quæ per consanguineos immissa est veste & ornatu compositissimo. Hanc enim sanctus doctor intuens, ad ignem materiale cucurrit, titionem ignitum arripuit, & vi feminam è carcere fugauit, in orationeque statim pro castitatis dono positus obdormiuit, vbi duo angeli ei apparuerunt dicètes: Ecce dei te ex parte cingimus cingulo castitatis, quod nulla possit de cætero impugnatione dissolui, & quod humanæ virtutis non conquiritur merito, tibi ex parte dei confertur ex dono. Sensit igitur cincturam sanctus vir, scilicet, tactum cincturæ, & exclamando euigilauit: deincepsque tanto munere castitatis se dotatum sensit, vt ab eodem tempore omnem horreret luxum, vt sine necessitate feminis colloqui posset, sed perfecta castitate * polleret vt eius tradit legenda.

*f. de S.
Thoma
doctore
angelico
ex Vita
per Ioan.
Garzon.
& alios.*

*rest. pro
poller.*

Comestio detractionis qua fit; Malefici quomodo ledunt iudices aliquando, quomodo vident absentia, & quomodo dicunt aliquando contradictoria.

CAPIT. VII.

Formica comeste ab hominibus eis nocent; non bestiis omnibus, sed quibusdam proficiunt, ut vrsis qui eas avidè quarunt. Formicarum nomine iusti designantur, ut suprà dudum habuimus. Comedere autem vitæ alienæ detrahere est, aut in fama, aut in sana doctrina. De qua comestione cautum reddit filium qui Prouerbior. 23. dicit. Noli esse in conuiujs potatorum, nec in comestationibus eorum qui carnes ad vescendum conferunt, quia vacantes potibus, & dantes symbolum (glossa, id est detractionum) consumentur. Vbi glossa iterum dicit. Carnes ad vescendum conferre, est in communi locutione derogationis vicissim vitia proximorum dicere; de quorum pœna subditur, quia talibus vacantes consumuntur.] Quo contrà verbis bonis diuinam continentibus sapientiam operam dare congruit, quibus anima satiari licitè poterit, de quo Prouerb. 24. Salomon subdit. Comede fili mel, (Glossa, doctrinam sapientiæ) quia bonum est, & fauum dulcissimum gutturi. Sic & doctrina sapientiæ animæ tuæ, quam cum inueneris, habebis in nouissimis spem, & spes tua non peribit. Melli enim & fauo dicit glossa, comparat doctrinam sapientiæ, quia sicut illa ceteris cibis, ita hæc doctrinis præualet alijs.] Iterumque deuoratoribus humanarum carnium per detractionis vitiū & per superstitionis maleficiū dicitur in

*Glos. ord.
secundū
sensum.
Glos. ord.*

*rest. pro
cōsinētes.*

*Glos.
interl.*

Glos. ord.

dicitur in psal. Filij hominum dentes eorum arma
& sagittæ, & linguæ eorum gladius acutus. Et Pro-
uerb. 30. Inter quatuor generationes peruersas hæc
ultima est, de qua dicit: Generatio quæ pro denti-
bus gladios habet, & commandit molaribus suis vt
comedat inopem de terra, & pauperes ex homini-
bus. Vbi glossa. Generatio quæ pro dentibus gla-
dios habet, hæc est, quæ suam perfidiam alijs im-
mittere conatur, & sicut corpora gladijs, ita audiē-
tium animas veneno allocutionis occidit] ; Vnde
dicitur, vt comedat, id est, ad hoc vt deuoret ino-
pes id est, innocentes, & pauperes, id est, humiles.
Deuoratio tamen formicarum non hominibus, sed
bestijs, vt visis prodest, quia maleficorum offi-
cium, & detractionis vitium non iustos, sed perfidos
delectat. In cuius figura Danielis 7. secunda
bestia quæ de mari ascendit similis vrsæ erat, quæ
in parte stetit, & tres ordines dentium erant in ore
eius, & in dentibus eius, & dicebant ei. Surge
comede carnes plurimas. Per quæ triplex nocumē-
tum maleficorum innuitur, videlicet, bonorum
temporalium, humanorum corporum, & anima-
rum rationalium, quæ lædi solent per talia malefi-
corum exercitia. Vnde Prouerb. 17. Semper iurgia
quærit malus, angelus autem crudelis mittetur
contra eum. Expedit magis vrsæ occurrere raptis
fetibus, quàm fatuo confidenti sibi in stultitia sua.
Vbi glossa: Angelus crudelis immundus spiritus
est, qui à domino contra peccatores mittitur, vt in
præsenti affligat, vt Ægyptios, vnde, immisit in eos
iram indignationis suæ per angelos malos. Et sub-
dit. Potest in vrsæ hostis antiqui malitia intelligi,
cui fetus rapimus, cum eos, qui filij sui erant, cate-
chizando & baptizando dei filijs adiungimus, &
hoc sæpe facilius fit, quàm hæreticum ad fidem re-

*Psal. 56.**Gloss. ord.**Gloss. in-
terlin.**addidi
tres, &
ei, ex orig.**Gloss. ord.**restit. ex
orig. pro
vrsæ.*

Etiam reuocare, vel catholicum prauè agentem ad bonum opus reducere.] P I G. Per bestias, vt dicit, formicas deuorantes fide reprobi & malefici intelligi valent: dic exemplum, quomodo id opere perficiunt humana lædendo corpora de sanitate in infirmitatem. THEOL. Audi ergo quid bestia tales Petro iudici, de quo supra retuli, nefas fecerint.

Petrus iudex non se munies signo crucis, & ex ira maledictionis verbum proferens, nocte de gradibus precipitatur & grauiter leditur, opera maleficorū.

Diū enim se in eo vindicare studebant, sed quia fidem bonam gerebat, & se diligenter crucis signo munire solebat. seq̄ue misatus aliquotiens ab occasione eorum abstinebat per quæ maleficia procurari solent, idcirco illæsus, propter astutiam talium, euadebat, vno excepto tempore in quo ex delicto proprio meruit non in toto custodiri à domino, prou. mihi retulit. Consueuerat enim, in territorio Bernensium in castro Blanckenburg habere residentiam tempore quo terram eandem gubernabat. Postquàm autem officio resignauit, & ciuitatem Bernensem reintrauit, ibique domicilium tenebat, die quadam rediens ad castrum prædictum, vbi cognatus suus suum in officium substitutus fuerat, in eodem castro Petrus quædam expedire negotia apud sibi notos volebat. Tunc vna malefica, & quatuor consortes eiusdem malitiæ viri conuenerunt de sero in loco vno, machinamenta suæ artis volentes pro viribus, vt Petrum grauiter veneficijs læderent, vel occiderent, quem hæc latebant fraudis * commercia. Adueniente igitur nocte Petrus se benedicendo crucis signo, cubitum iuit, sed nocte surgere omnino proposuit ad scribendum necessario quædam epistolas, vt mane recedere à loco valeret. Euigilans igitur intempesta nocte, sibi videbatur ex * inopinato quòd dies adesset, luce deceptus fictitia, de quo in se iratus, quia vt putabat noctem neglexerat, non se vt debuit muniendo

c. d. commenta.

a. b. m. opinata.

niendo more solito, vestimentis induit, per gradus
altos versus locum, vbi pugilarem habuit, descen-
dit, & locum clausum reperit. De quo maiori ira
exardescens, cum murmure per gradus, quos des-
cenderat, versus lectum iteratò scandebat, emitten-
do vnicam ex indignatione maledictione per ver-
bum satis breue, ac si diceret: In nomine diaboli. Et
ecce statim in tenebris densissimis Petrus proiectus
est in præceps per graduum prædictorum passus
adeo grauiter, vt famulus qui de subter scalam in
commodo dormiebat excitaretur, exiret, & quid
adesset conspiciere vellet. Reperit autem. Petrum
accento lumine solum in terra, priuatim rationis
vsu iacentem, & collisum, per omnia membra san-
guinem plurimum e corpore emittentem. Excita-
tur familia, & nemo erat qui lapsus causam aperi-
re posset. Tandem tamen diuina arridente gratia
vsu rationis recuperauit, sed sanitatem corporis
vix in tribus septimanis rehabuit. Et quamquam
maleficos haberet suspectos, quos pro viribus de
terra radere cupiebat, tamen reos ignorabat huius
sceleris sibi illati. Verum quia nihil opertum, quod
non reueletur, euentu quodam factum est postmo-
dum, vt quidam latens maleficus veniens de terra
Bernensium, vbi domicilium habuit, in ciuitate Fri-
burgensi Lausanensis diocesis die quadam in ta-
berna cum bibulis sederet, & ad consocios diceret.
Ecce, ait, video quòd talis (quē nominauit) in aqua
vbi circa habitationem meam hamum in aquam
pro captura piscium posui, mihi eum furto leuat,
& surripit; distabant autem ab inuicem loca per sex
magna Teuthonica miliaria, per quæ opere dæmo-
nis furtum intuebatur. Hoc verbum ponderauere
fideles, reum accusauerunt, & postmodum iudi-
cialiter carceri mancipatus est, vbi biduo duriter

*c. d. in-
duitur.*

*Nota ma-
lam con-
suetudinē
ex ira dia-
bolus no-
minandi.*

Luc. 12.

*Maleficus
militari-
ous distās
videt
hamum
suum
surripit.*

quæstiona

quæstionatus, nihil penitus fateri voluit de proprijs facinoribus. Tertia autem die, quæ fuit Sabbathum, in qua communiter ob reuerentiam beatissimæ virginis eadem colitur officiosè, tortus iterum, virus suum euomuit. Nam præfati sui verbi & furti veritatem se dixit fuisse expertum, & quòd quatuor viri malefici Petrum, præsentem malefica, (quam nominauit) per manus eiusdem vetulæ in præceps proiecissent, fatebatur, & causam huius iracundiæ in vetulam venisse assererat, quia scilicet sibi iustitiam aliquando ad libitum, iudex existendo, non ministrasset; addiditque, se alijs duobus diebus dæmonum machinamentis detentum, non potuisse in tormentis respondere; sed quia (vt ait) festum beatæ virginis, quo ad officium, celebrabatur, dixit se iam liberum ad dicendum veritatem, & ita tandem iuxta patriæ municipalia igni traditus est. Notandum tamen, quòd tales pseudoprophetæ aliquando omnino contradictoria dicere solent, per patrem mendacij decepti, vt idem Petrus expertus se esse retulit. Nam quædam malefica per eum capta est, & inturrita. Habuit autem maritum talis malefici non magistrum, qui curiositate ductus, ad quandam illarum partium vetulam properauit, de qua cuncti referebant quòd futura prænosceret. Ad hæc cum venisset, supplex petiuit vt sibi diceret, an spes habere deberet, quòd cum vita vxor sua iudicem euaderet quæ iam capta erat. Cui respondit vetula: Noli timere, indubiè liberabitur, nec hac captiuitate morietur. Quo vir factus alacrior, obuiauit iudici Petro altera die. Cui Petrus. Vbi, quæso, fuisti? At ille. Apud prophetissam, ait, fui, quæ mihi retulit vxorem de sua captiuitate liberandam esse, nec mori ex hac captiuitate. Deinde regressus Petrus in hospitium vocabatur à capta malefica, quæ

Petro

*Maleficas
aliquando
contradi-
ctoria di-
cere
Io. 8.*

Petro dixit . Vidi quòd maritus meus vetulam ac-
 cersit, quæ me liberãdam esse prænuñciauit, scio,
 mêtitur; quia proxima die tuo sub iudicio incinera-
 bor. Hæc cum postmodum iudex marito dixisset, ri-
 dèdo expectabant quæ inter maleficas veritatem di-
 xisset, sed secutum proxima die inturritæ fœminæ
 incendium per publicam factum iustitiam, verita-
 tem maleficæ quæ virum habuit palam fecit. Nec
 tamen credere debes Petrum, vt in primo exem-
 plo habitum est, manibus maleficorum qui in ca-
 stro non erant corporaliter per gradus iactatum ad
 literam, sed maleficorum sacrificijs, vel cœremonijs
 allesti dæmones præsentés illud præcipitium fece-
 runt Petri, & vt mentes maleficorum deciperent
 in imaginatione superstitionum hominum effe-
 cerunt vt sibi viderentur præsentés esse. Ita etiam
 in secundo & tertio exemplo dæmonis impressio-
 ne in imaginatiuam maleficorum factum est, vt ab-
 sentia velut præsentia cernerentur, sicuti suprã lib.
 præsentis cap. j. audisti ex verbis sancti doctoris &
 etiam cap. quinto.

*Delectatio Venerea quantum fugienda sit . De
 feminis sub virili specie se publicè dicentes esse
 missas diuinitus . Et de tribus quæ raro mediũ
 tenent, videlicet, lingua, ecclesiasticus, & fa-
 mina: Quæ in bonis optima, in malis verò ali-
 quando pessima sunt.*

CAPIT. VIII.

Cibus formicarum nonnunquam sunt cadauera ani-
 malium mortuorum . Ad moralem intelligen-
 tiam, comedere mortua animalia est aliquando frui
 peruersa

peruersa luxuria. Vnde illeſt aliquando feminarum peccatricum propter famē luxurioſæ voluptatis mortua animalia comederunt, eiſdem in non modicam diſplicitiam dei fruētes, vt in Pſal. 105. ſub compendio in veritate, & ſub typo de Iſraelitico populo tangitur. Initiati, inquit, ſunt Beelphegor, & comederunt ſacrificia mortuorum. De quo Numeri apertius dicitur 25. Fornicatus eſt populus cum filiabus Moab, quæ vocauerunt eos ad ſacrificia ſua; at illi comederunt & adorauerunt deos earum, initiatusque eſt Beelphegor Iſrael, & itatus dominus dixit ad Moysen. Tolle cunctos principes populi, & ſuspende eos contra ſolem in patibulis, vt auertatur furor meus ab Iſrael. Hec autem omnia fecit Iſrael ſeductus occulta machinatione Balaam malefici, qui ſuo conſilio illius morticinæ fornicationis exordium in Iſrael exitit. Super quo gloſſa. Libidini quis ſeruiendo doctriſnam Balaam tenet. Eſt ergo execrabilis etiam corporis fornicatio, quæ violat templum dei, & tollit mēbra Chriſti, & facit membra meretricis. Sed execrabilior eſt generalis fornicatio, in qua omne genus peccati pariter continetur, cum anima, ſcilicet, conſortio verbi dei aſcita, & matrimonio eius aſſociata, ab aduerſario eius qui eam ſibi in fide deſpondit, corrumpitur. Eſt ergo ſponſus & vir animæ mundæ verbum dei, id eſt, Chriſtus. Deſpondi vos omnes (ait Apoſtolus) vni viro virginem caſtā exhibere Chriſto. Dum igitur anima adheret ſponſo, & completitur, & audit verbum eius, ab ipſo ſuſcipit ſemen verbi, & concipit, & facit filios, pudicitiam, iuſtitiā, patientiā, & omnes virtutes, vt ſalua ſit per generationem filiorum, ſi permanserit in fide & charitate, Si autem ſe diabolo & dæmonibus proſtituerit, faciet filios adulterij, ſcilicet omnia pecca-

Num. 31.

Et Apo-
cal. 2.

Gloſ. ord.

ad c. 25.

Num.

1. Cor. 6.

2. Cor. 11.

1. Timot.

2.

ta.] Et iterum glossa Originis ibidem: Per omnia peccata quæ committimus, maximè si non surreptione aliqua, sed studio peccamus, illi dæmoni, cui curæ est quod admittimus, consecramur. Et fortè tot dæmonibus consecramur, quot peccata committimus, & mysteria idoli illius pro illo suscipimus.] Assimulantur autem corpora fornicantium merito fœtidorum animalium corporibus, quia vt Ecclesiast. 9. dicitur. Omnis mulier fornicaria quasi stercus in via cõculcabitur. Propter quod propheta postquàm de his qui potentes sunt ad bibendum vinum in quo est luxuria locutus est Isaia. v. paulò post ita subiungit de eisdem. Facta sunt morticina eorum quasi stercus in mediõ platcarum. In omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius, scilicet dei extenta. *FIG.* Suntne nostro tempore boni viri aliqui decepti per magas, vel maleficas tuo iudicio? *THEOL.* Meum in sequentibus suspendo iudiciũ, sed ea quæ publica vox tradit & fama referam: Habemus hodie sacre theologiæ professorem insignem fratrem Henricum Kaltyseren inquisitorem hæreticæ prauitatis. Hic cum anno proximè præterito inquisitionis officio in ciuitate Coloniensi insisteret, vt mihi ipse retulit, percepit circa Coloniã quandam virginem esse quæ in habitu virili omni tẽpore incessit, arma deferèbat, & vestimenta dissoluta, velut vnus de nobilium stipendiarijs, choreas cum viris ducebat, & potibus ac epulis a deo insistebat, vt metas feminei sexus, quem non negabat, omnino excedere videretur. Et quia eodem tempore (sicut heu hodie) sedem Treuerensis ecclesiæ duo pro eadem contendentes, grauitè molestabant, gloriabatur se vnã partem posse & velle inthronisare; sicut virgo Iohanna (de qua statim dicetur) regi

*Henricus
Kaltyseren
inquisitor*

*Virgo quæ
dam habitu
virili
si me cõdēs
mira de-
signat.*

Carolo Francorum paulò antea fecerat, in suum eum regnum confirmando, immò illa se eandem Ioannam à deo suscitata esse affirmabat. Cùm igitur die quadam cum comite iuniori de * Virmen-
 burg, qui eam tuebatur & fouebat, Coloniam intrasset, & ibidem mira in conspectu nobilium fecisset, quæ magica arte videbantur fieri, tandem per prædictum inquisitorem, vt inquireretur, diligenter inuestigabatur, & citabatur publicè. Mappã enim quandam dicebatur lacerasse, & subito in oculis omnium reintegrasse: Et vitrum quoddam ad parietem à se iactatum & confractum in momento reparasse, & similia plura inania ostentasse. Sed misera parere mandatis ecclesiæ renuit, comitem antefatum in tutelam, ne capererur, habuit, per quẽ clam de Colonia edueta, manus quidem inquisitoris, sed excommunicationis vinculum non euasit. Quo tandem arctata partes Alemaniæ exiuit, metasque Galliæ intrauit, vbi militem quendam, ne ecclesiastico interdicto vexaretur, & gladio, duxit in matrimonium. Deinde sacerdos quidam, leno vocandus potius, magam hanc verbis deliniuit amatorijs, cum quo postremò furtim recedens, Metensem ciuitate intrauit, vbi velut cõcubina secum habitans, quali spiritu ducta fuerit cunctis patenter ostēdit. Fuit præterea infra decem annorum spatia nouiter in Francia quædam, de qua præmissi, virgo, Iohanna nomine, tam prophetico spiritu, quàm miraculorum potestate, vt putabatur, clarens. Hæc enim veste virili semper utebatur, nec ullis doctorum quorumcunque persuasionibus emolliri potuit, vt tales deponeret vestes femineis contenta, præsertim cùm se palam virginem & feminam esse protestaretur. Sub hoc, inquit, habitu virili in signum futuræ victoriæ, vt verbo * prædicem

e. d. —
 Virmen-
 berg

De Ioan-
 na virgi-
 ne in frã-
 cia famo-
 sissima.

a. b. m.
 predicam

dicem, & habitu, à deo missa sum iuuare verum Francorum regem Carolum, & in suo firmare regno, à quo eum fugare nituntur rex Angliæ, & dux Burgundiæ; Pro tunc enim hi iuncti mutuò cædibus & armis Franciam premebant grauisimè. Igitur cum suo domino Ioanna continuè velut miles equitabat, futura & fausta multa prædicebat, victorijs bellicis quibusdam intererat, & alia mirabilia perpetrabat; de quibus nedum Francia, sed omnia Christianorum regna stupebant. Ad tantam denique præsumptionem venit Iohanna, vt nondum adepta Francia, iam Bohemis, vbi hæreticorum multitudo tunc fuit, minas intentaret per literas. Dubitabant exinde seculares & ecclesiastici, regulares & monastici quo spiritu regeretur, diabolico an diuino. Scripserunt proinde quidam viri litteratissimi tractatus eius ex parte, in quibus non modò diuersa, sed etiam aduersa de virgine fenserunt. Postquam autem regem Carolum in multis iuuisset, & firmasset regno annis quibusdam, demum nutu, vt creditur, diuino, per Anglicorum armatam capta est, & * incarcerata. Accersitis autem & vocatis in magna multitudine magistris tam diuini, quàm humani iuris multis diebus examinata est. Et prout à magistro Nicolao Amici, licentiato in Theologia audiui, qui ambasiator fuit vniuersitatis Parisiensis, tandem ipsa fassa est se habere familiarem dei angelum, qui iudicio literatissimorum virorum iudicatus est esse malignus spiritus ex multis coniecturis, & probationibus, per quem spiritum velut magam effectam, ipsam ignibus per publicam iustitiam consumi permiserunt, * & prout de hac historia rex Angliæ nostro imperatori Sigismundo satis latè scripto tenus historiam innotuit. Eodem tempore duæ feminæ

c. d. incinerata.

Quo spiritu ducta fuerit.

m. omittit e.

Alia dua femina qua se à

*Deo mis-
sa festo
dicebant.*

prope Parisius surrexerunt, se publicè dicentes
missas esse à deo, vt Virgini Ioannæ essent in subsi-
dium, & quemadmodum à prædicto magistro Ni-
colao viuzæ vocis organo audiui, obinde velut ma-
gæ, vel maleficæ per inquisitorem Franciæ captæ
sunt; & per plures sacræ theologiæ doctores exa-
minatæ, tandem repertæ sunt maligni spiritus de-
liramentis deceptæ. Vnde cum vna ex eisdem fe-
minis se per angelum sathanæ seductam conspice-
ret, ex magistrorū informatione à cœptis resipuit,
& errorem, prout debuit, statim reuocauit. Alia ve-
rò in pertinacia permanens ignibus cōsumpta est.
MIG. Mirari non sufficio, quomodo fragilis sexus
in tantas audeat proflire præsumptiones.

*Tria, quæ
dum exor-
bitant,
modum
vixit: et.*

*Bona lin-
gua.*

THEOL. Apud simplices tui similes mira sunt
ista, sed in prudentum oculis hæc rara non sunt.
Sunt enim tria in rerum natura, quæ si suæ condi-
tionis limites excedunt, aut in diminutione, aut in
excessu, bonitatis vel malitiæ apicem sibi vendi-
cant: lingua videlicet, ecclesiasticus, & femina, quæ
si bono reguntur spiritu optima, si verò malo, pes-
sima fieri consueuerunt. Linguae enim vnus bono
ministerio (vt de lingua primò exemplificemus)
fidei Christianæ plurima regna subiugata sunt, vt
in sanctis Christi Apostolis, & in sapientibus patet
prædicatoribus. Prudentis etiam viri lingua non-
nunquam infinitorum hominum strages præpedi-
tur, propter quod Salomon Prouerb. x, dicit. In la-
bijs sapientis inuenitur sapientia, & virga in dorso
eius qui indiget corde. Argentum electum lingua
iusti, cor impiorum pro nihilo. Labia iusti erudiunt
plurimos, qui autem indocti sunt, in cordis egesta-
te morientur. Cuius causa ibidem. xvj. subditur;

*Mala lin-
gua.*

Quia hominis est præparare animū, & domini gu-
bernare linguam. De malitia linguæ Ecclesiastici

28. dicitur. Lingua testificās adducit mortem. Lingua tertia multos commouit, & disperfit illosā gente in gentem, ciuitates munitas diuitum destruxit, & domos magnatorum effodit. Vide ibi multa mala, & Iacobi 3. similiter, quæ mala lingua facit. Est autem tertia lingua eorum qui inter duas contrarias partes incautē vel malitiosē loquuntur aliqua. De ecclesiasticis secundo plurima exempla habemus. Sub ecclesiasticis autem clerici & religiosi intelliguntur in utroque sexu. Quo ad malos enim clericos dicit beatus Hieronymus in epistola ad Nepotianum. Negociatorem clericum, ex inope diuitem, ex ignobili gloriosum quasi quandam pestem fuge.] Et beatus Bernardus homil 33. super cantica, loquens de clericis dicit. Si insurgeret apertus hæreticus, mitteretur foras, & arefceret; si violentus inimicus absconderent se forsitan ab eo (boni scilicet pastores). Nunc verò quem eijcient, aut à quo abscondēt se? Omnes amici, & tamen omnes inimici: omnes necessarij, & omnes aduersarij: omnes domestici, & nulli pacifici: omnes proximi, & omnes quæ sua sunt quærunt.] Hinc beatus Gregorius in pastoralis dicit: Nemo amplius in ecclesia nocet, quàm qui peruersē agens nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus præsumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur.] De religiosis etiam dicit beatus Augustinus ad clerum & populum Hipponēsis ecclesie: Simpliciter fateor charitate vestræ coram domino deo nostro, qui testis est super animā meam, ex quo deo seruire cœpi, quomodo difficile sum expertus meliores, quàm qui in monasterijs profecerunt; ita & non sum peiores expertus, quàm qui in monasterijs defecerunt.]

De malis ecclesiasticis.

Hieron. Bernar.

Philip. 2. Gregor. in past. par. 1. c. 2.

August. epist. 137

rest. ex or. pro quoniam.

De mulierum verò malitia Ecclesiast. 25. dicitur. Non est caput nequius, super caput colubri, & non est ira super iram mulieris. Commorari leoni & draconi plus placebit, quàm habitare cum muliere nequam. Et inter plura quæ sequuntur, & præcedunt ibidem de nequam muliere concludit. Brevis omnis malitia super malitiam mulieris. Hinc Chrysofostomus super isto Matth. xix. Non expedit nubere. Quid aliud est mulier, quàm amicitia inimica, ineffugabilis poena, necessarium malum, naturalis tentatio, desiderabilis calamitas, domesticum periculum, delectabile detrimentum, mali natura boni colore depicta. Ergo si dimittere illam peccatum est, tenere autem * verè tormentum est: necesse est, aut dimittentes adulteria faciamus, aut quotidianas pugnas tenentes, habeamus.] Tullius denique ij. Rhetoricæ dicit: Viros ad vnumquodque malefium singulæ cupiditates impellunt, mulieres ad omnia maleficia cupiditas vna ducit, muliebrium enim vitiorum omnium fundamentum est à natura. Et Seneca in suis prouerbijis: Aut amat, aut odit mulier, nihil tertium dedisse. Flere feminam est mendacium. Duo genera lacrymarum habentur in oculis feminarum, veri doloris vñ, insidiarum aliud. Mulier cum sola cogitat mala cogitat.] De bonis autem mulieribus tanta laus est, vt etiã beatificasse viros legatur & saluasse, atque gentes, terras, & vrbes: vt de Delbora, Iudith patet, & Hester, Hinc Apostolus j. Corint. 7. Si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, nō dimittat virum. Sanctificatus enim est vir infidelis per mulierem fidem. Ideo Ecclesiastici. xxvj. dicitur: Mulieris bonæ beatus vir, numerus enim annorum duplex. Multa ibi narrat laudabilissima, per totum enim capitulum,

de ex-

apud
Chrysof.
in opere
imperfe-
cto.

Descriptio
mulieris.

rest. ex or.
pro serè.

Cicero.

apud Se-
nec in pro

De bonis
mulieri-
bus.

de excellentia bonarum. Similiter Salomon immo spiritus sanctus Prouerb. vltimo per totum capitul. de muliere forti. Præfata satis in noui testamēti feminis claruerunt, primo in virginibus, & alijs feminis sanctis, quæ ad Christianam gentem perfidostraxerunt, vt Magdalena, Catharina, Margareta. Martha, & eis similes. Sic etiam totum Hungariæ regnum ab olim idololatriæ deditum per Gillam sororem Christianam imperatoris, fidei catholicæ adiunctum est per regem Hungariæ, cui præfata Gilla in matrimonium est tradita, per quã etiam conuersus est rex, & in baptismo Stephanus nominatus, posteaque, miraculis clarus, canonizatus, vt Vincētius ponit in historiali specul. lib. xxvj. cap. ix. Sic præterea per Clothilden Christianam virginem natam de Burgundorum stirpe, rex Francorum Clodoueus passim persuasus, tandem idololatrias reliquit, & cum regno ad Christi fidem deuenit, vt Vincentius narrat lib. xxij. cap. iij. v. & vj.

*Hungaria
regnum
per femi-
nam con-
uersum,
& Fran-
cia.*

*Vincent.
Bello.*

Tres modi sunt corrigendi vitia. Et quòd incubi sint & succubi damones, prout probatur per exempla, & per auctoritates.

CAPIT. IX.

SE ledentes homines humore acuto formica pungunt, non tamen tam ledunt grauius, quam apes suos persecutores. Sunt enim duæ potentia, quas vnique rei diuina prouidentia tribuit; irascibilis & concupiscibilis; ista qua commodum desideratur, illa qua nocium fugatur. Per concupiscibilem namque necessaria affectantur & delectabilia, sed per irascibilem noxia refutantur & tristabilia. Ista primis elementis quatuor conspiciamus esse in omnibus

vegetalibus & animantibus vique ad rationale animal hominem, immo suo modo in separatis spiritibus. Sed in hoc est differentia, quod appetitus rei delectabilis, & repulsa rei tristabilis in sola rationali creatura virtus fieri potest vel vitium, non in inferioribus. Et sicut inter minuta animalia triplex reperitur punctio, formicæ, & minima quæ statim transit, apis durior, sed scorpionis pessima: ita inter rationales creaturas triplex reperitur vindicatio, leuis eorum qui charitate repleti sunt, dura eorum qui indiscreto zelo feruent, & pessima in dæmonibus & eorum sequacibus. Primi in punitione similitudinem gerunt formicæ, quæ sine aculeo humoris tantummodo perfusione iniuriam vlciscitur.

*Triplex
corripiedū
modus.*

Psal. 140

De tali se emendare cupiebat qui in psal. ait. Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me. Et Apostolus ad Galatas sexto. Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, consideras temetipsum, ne & tu tenteris. Vnde beatus Hieronymus in epistola ad Oceanum. Quid necesse est bis pungere, nisi recalcitrantem, per se satis erubescentem confundere amplius, cui sua ratio magister est, cui propria conscientia virga, & ingenita verecundia lex & disciplina est? Et Gregorius lib. 19.

Hieron.

Gregor. l.

19 mo.

ral. c. 12.

al. 16.

Exemp.

cuiusdam

qui dis-

cretè uxo-

rem puni-

uit, liga.

moralium. Regat disciplinæ vigor mansuetudinē, & mansuetudo ornet vigorem, & sic alterum commendetur ex altero, vt nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta] De huius primæ punitionis modo parabolicum satis accommodum fertur de nostris tale formicis exemplum. Fuit enim quidam villanus qui nimis ceruicosæ voluntatis uxorem habebat, quæ viro in cunctis ferè mandatis recalcitrauit. Anxius autem diu vir per quid rebellem compesceret discretè & rationabiliter, quadam die con-

die contra se brigati respondit: Femina es, nec ver-
bis emendata es meis, per verbera graua in te mi-
les effici nolo, nec contractam per meas plagas te in
lecto iacentem velut contractam desidero, sed tibi
dico, nisi te emendaueris, paruis meis amicis de te
querelam vno proponam die contra te effrenē. Cui
illa. In hoc, inquit, liquet tuus effeminatus animus,
atque genealogia ignobilis, qui de parui status tuis
mihi minaris amicis; nō enim mulier minaris ple-
beis. At ille respōdit. Hac vice tibi tantum parcam,
& die ista, sed reuerā si te non emendaueris paruis
meis conquerar amicis. Cumque misera non me-
lior, sed efficeretur peior, seruauit vir discretus, &
prudens suarum minarum veritatem adimplere in
craftino. Tunc enim illa velut antea virū inuadere
cœpit verbis plurimum contumeliosis. Cui mari-
tus. Modò tēpus adest, vt factis verba compensem.
Vxorem igitur propriam inuadit, uestimentis om-
nibus præter camisiam exuit, manibus & pedibus
versipellem ligauit, & humeris proprijs claman-
tem & maledicentem in proximum sui horti cu-
mulum formicarum proiecit, vbi aliquantisper for-
micarum humore solito perfusa & correcta, ani-
mum ad meliora conuertere cœpit. Nam bestiolæ
more solito in auribus & naribus, in ore & in alijs
mulieris artubus eam cruciabant grauiter. Tunc il-
la eiulatu grandi, iuramentis, & sacramentis pro-
misit grauibus, se de cætero viro velle ad nutum
obedire, tantum cruciatum amicorum paruulo-
rum euaderet. Ex hinc liberata per virum mu-
lier, mirum in modum emendata est, & fe-
lix effecta, quam fecerunt deinceps propria pe-
ricula cautiorem. Hic igitur modus corrigen-
di satis discretus & temperatus fuit. Indiscretè
verò corrigentes pro læsionibus, iratis apibus
sunt

sunt similes, quæ lædendo alium, dum aculeus manet in vlti vulnere, sese perpetuo fructu laboris puniunt. Tales crudeles sunt de quibus Seneca de clementia ad Neronem dicit, Crudelitas nihil aliud est quam atrocitas animi in pœnis exigendis. Crudeles vocabo, qui puniendi causam habent modum non habent. Et tamen, vt Hugo de sancto Victore dicit libro de institutione nouitiorum. Difficile est cor malitia induratum ad formam disciplinæ & speciẽ honestatis incuruare: sed necesse est, vt dura materia, cum facile ad formam non flectitur, ei & acrioris flammę incendium, & mallei grauioris tunso adhibeatur.] Scorpionum autem percussionibus vindicatio maleficorum & dæmonum designatur.

In quibus, vt beatus Dionysius dicit quarto capit. de diuinis nominibus, est furor irrationabilis & phantasia proterua.] Cui Genes. quadragesimo nono Iacob maledixit in persona Simeon & Leui: In furore suo, ait; occiderunt virum: maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio eorum quia dura, diuidam eos. De his beatus Hieronymus in prologo super Iosue dicit. Cesset arcuato vulnere cõtra nos insurgere scorpius, & sanctũ opus venenata carpere lingua desistat.] Tales sunt illæ mōstruosæ locustæ, & mortiferæ, de quibus Apocalypsis nono dicitur. Habebant caudas similes scorpionũ, & aculei erant in caudis earum, & potestas earum nocere hominibus mensibus quinque. Et habebat super se regem angelum abyssi, cui nomen, exterminans. Secundum glossam autem per bestias tales

veram fidem peruertere molientes intelliguntur, quia suis dolosis sententijs, vt scorpius coram blãdiuntur, & latenter pungunt, cumque tumultu nocere nequeunt, quærunt auxilium principum, qui caudæ dicuntur, quia vt astringant, terrent & blãdiuntur,

Sen. l. 2.
de clemēt.
c. 4.

Hugo de
S. Vict. de
inst. no.
tit. c. 12.

Dionys.
Areop. de
diuinis.
no. c. 4.
par. 4.

Hieron.

Glos. ord.

diuntur; & super se habent angelum abyssi, diabolum dominantem terrenis, cuius nomen exterminans, quia à patria vitæ secludit suos. *PIG.* Satis de correctionis punctione discreta & irrationabili diuersi alios ediderunt tractatus. Sed vnum est, quod de maleficio dæmonum multi non credunt, eos videlicet qui inter dæmones incubi vocantur & succubi, non nisi in phantasia, non realitate aliquo humore nociuo & reali pungere & scdare; quid igitur de hoc verum sit vel fictitium velis enodare?

THEOL. Hanc quæstionem sanctus Augustinus de ciuitate dei lib. iij. cap. iij. quidem mouet, sed nõ determinat, vbi sic dicit: Vtrum potuerit Venus ex concubitu Anchisæ Æneam parere, vel Mars ex concubitu Numitoris filiæ Romulum gignere, in medio relinquamus. Nam penè talis quæstio etiam de scripturis nostris & oboritur, qua quæritur. Vtrû præuaricatores angeli cum filiabus hominum concubuerint, vnde natis gigantibus, id est, nimium grandibus & fortibus viris tunc terra completa est. Sed libro xv. cap. xxij. quæstionem determinat in hæc verba. Et quoniam creberrima fama est, multique se expertos, vel ab eis qui experti essent, de quorum fide dubitandum non esset, audisse confirmant, Siluanos & Faunos, Panos, quos vulgò incubos vocant, sæpe improbos extitisse mulieribus, & earum appetisse ac peregisse concubitum, & quosdam dæmones quos Dufios Galli nuncupant, assiduè hanc immunditiam & tentare & efficere plures talesque asseuerant, vt hoc negare impudentiæ videatur. Hæc ille. Postea ibidem determinat secundam quæstionem, videlicet, quod illud Genes. vj. Videntes filij dei, id est, Seth, filias hominum, id est, Cain: non de incubis intelligitur. Quod autem incubos esse non sit incredibile, ad aliud ibidem

Gloss. inter.

Quæstio de incubis & succubis. August.

rest. ex or. pro iniuriis.

rest. pro aboritur ex or.

August. l. 15. de ciuit. dei c. 23.

Glos. ord. ibidem est glossa, quæ dicit sic. Non est incredibile ab hominibus, non ab angelis, sed quibusdam dæmonibus, qui mulieribus sunt improbi, eiusmodi homines, id est gigantes esse procreatos, scilicet de quibus in litera dicitur, Gigantes autem erant super terram: quia & post diluuium corpora non solum virorum, sed etiam mulierum incredibilis magnitudinis extiterunt. Ad idem est glossa Isaïæ 13. vbi propheta desertionē Babylonicæ ciuitatis prædicit, & monstra in ea ¶ habitanda. Ibi, inquit, habitabunt struthiones, & pilosi saltabunt in loco pilosi. Vnde glossa dicit. Pilosi sunt siluestres homines hispidi, qui incubones, vel Satyri, vel genera dæmonum. Et Isaias. xxxiiij. super illo loco vbi prophetat desolationem terræ Idumæorum qui persequebantur Iudæos. Erit, inquit, cubile draconum, & pascua struthionum, & occurrent dæmonia, Glossa interlinealis, id est, monstra dæmonum ad inuicem. Et glossa beati Gregorij ibidem. Qui alij pilosi nomine figurantur, nisi hi quos Græci Panas, Latini verd incubos vocant? De dæmonibus etiam Cassianus collatione prima abbatis Seregni passum exponit præfatum. Ad eadem est beatus Isidorus libro viij. cap. vltimo sic dicens. Pilosi, qui græcè Panicæ, latinè Incubi appellantur, si uè innij, ab ineundo passim cum animalibus; vnde & incubi dicuntur ab incumbendo, hoc est, stuprando. Sæpe enim improbi existunt etiam mulieribus, & earum peragunt concubitum, quos dæmones Galli Dusios nuncupant, quia assiduè hanc peragunt immunditiam. Quem autem vulgò incubonem vocant, hunc Romani Faunum vicarium dicunt, ad quem Horatius dicit:

*.i. habita-
tura.*

Glos. ord.

Glos. ord.

ex l. 7.

moral. c.

12. ab. 14.

Cas. c. 32.

Isidorus l.

S. orig. c.

vlt.

*Faune Nympharum fugientum amator
Per meos fines, & aprica rura
Lenis incedas.*

Insuper illud Apostoli. j. Corint. xj. Mulier debet velamen habere super caput suum propter angelos. Multi Catholici exponunt quod sequitur propter angelos, id est, incubos. Ad idem est Iosephus super textu Genes. 6. prælegato. Item Guillelmus lib. de vniuerso parte vltima circa vi. multipliciter. Præterea hoc determinat sanctus doctor parte j. quæst. lj. & in secundo scripto dist. viij. & quodlibeto vj. quæst. x. atque super Isaiam cap. xiii. & 14. cuius motiua sunt verba beati Augustini in de ciuitate Dei. Vnde talia negare dicit Thomas impudentia est. Id enim quod multis videtur non potest omnino falsum esse, secundum philosophum in de somno & vigilia in fine, & in vij. Ethicorum. Sileo de historijs multis & authenticis tam catholicorum quam ethnicorum, qui incubos esse palam asseuerant. Causa autem quare demones se incubos faciunt vel succubos, hæc esse videtur, vt per luxuriæ vitium hominis vtriusque naturam ledant, corporis videlicet, & animæ, qua in læsione præcipue delectari videntur: Vnde enumeratis per altissimum multis luxuriæ vitijs, quibus suum populum mundum esse voluit, in quibus infideles irretiti erant, ait Leuitici xvij. Ne polluamini in omnibus his quibus contaminatæ sunt gentes, quas ego eiciam ante conspectum vestrum è quibus polluta est terra, cuius scelera ego visitabo, dicit glossa super verbo, gentes. Demones, inquit, qui propter multitudinem dicuntur gentes vniuersæ, qui cum omni peccato gaudeant, præcipue fornicatione & idololatria: quia in his &

Iosephus.
l. i. Antiq.

c. 4.

Thom. p.

1. q. 51.

ar. 3.

In 2.

dist. 8. q.

vnc. ar. 4.

quodlib. 6.

q. 10. ar.

18.

l. 15. c. 23

p. 3. vol.

supra.

Arist.

Cur de-

mones se

incubos

faciant

aut suc-

cubos.

Glos. ord.

corpus & anima maculatur, & totus homo qui terra dicitur.] Omne enim peccatum quodcunque fecerit homo extra corpus est, qui autem fornicatur in corpus proprium peccat. An nescitis, quoniam qui adhæret meretrici vnum corpus efficitur? ut patet. j. Corint. vj. Historias de incubis & succubis si intueri libet, Guillelmum vbi supra in suo ultimo libro de vniuerso, & Thomam Brabantinum in libro suo de vniuerso, qui vulgo de apibus intitulatur, legito, & mirabilia conspicias. Præterea virginis cuiusdam multum pulchre corporis dispositione, & quo ad animam valde deuotæ in Basiliensi constitutę diœcesi bonam & diuturnam notitiam habui, quia confessor suus fui, cuius dæmon cellulam sæpissime & dormitionis locum perturbabat modo strepitibus, modo terrificis apparitionibus. Verum quia in cunctis quæ virgo gessit omni plena fuit custodia, Christi assistente gratia, à cunctis viris, & ab incubo semper remansit intacta. Nam secum ipsa consistens nullo teste conscio, propter boni angeli sui custodis reuerentiam, cui diligentissimè semper obsequebatur, pede nudo sese conspiciere non audebat, & obinde vestita die noctuque iacebat. Fuit denique fama communis virorum fide dignorum eo tempore quo Constantiense Cõcilium generale celebrabatur, in quo, hoc est, in ciuitate ipsa Constantiensi (quod verecundum est dictu) propter principum secularium & mechanicorum præsentiam, incredibilis meretricum multitudo aderat eodem, inquam, tempore in eadem diœcesi prope oppidum Vinterthaur in campi latitudine quædam vt videbatur femina pulcherrima secundum corporis pulchritudinem cursori cuidam obuiauit in ipso itinere. Quæ cum virum istum deum timentem ad opus nefarij concubitus

Thomas
Canti-
prat. l. 2.
c. vlt.

Exem.
virginis
quæ se nõ
quam de
nudabat,
ab incubo
semper il-
lese.

Exem. de
succubo in
specie ful-
ckramu-
leris.

cubitus inuitaret, facinus horruit, Dei protectus adiutorio. Cumque simplici animo cursor vnde femina veniret ab ea quæsisset, respondit, de Constantiensi venio concilio. Et aperta quam in latere portabat crumena, subintulit: Ecce has omnes pecunias in præfato loco corporis mei mercedé conquisiui. Et hoc dicto velut fumus protinus euauit, & quod succubus fuerit, spurcissimis verbis & fuga, ostendit.

Qua sit munditia & immunditia carnis & spiritus. Quam periculosus sit contactus maris & femina. Incubi utrum generent. Quomodo quedam virgines in conceptu & partu aureolam non perdunt virginum. Remedia fugandi incubos dantur; & quomodo quedam phantastice solum se concepisse putant.

CAPIT. X.

Inquinant formice manus eas multum tangentium. & inquinantur potius, vel sese maculant qui incaute eas contrectant. Cum enim conditionis sint liberæ, sua libertate carere nolentes, sicut se molestantes humore acuto pungunt, ita captiuitatem earum quærentes manibus polluuntur. In quo contactus omnis illicitus nobis prohiberi moraliter innuitur, ne in interiori præsertim homine coram diuino & angelico maculati appareamus conspectu. Sumus enim dicit Apost. ij. Corint. vj. & vij. templum dei viui, sicut dicit deus: quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, & ipsi mihi erunt populus. Propter quod exite de medio eorum, & separatini, dicit dominus, & immundum ne tetigeritis, & ego recipiam

piam vos, & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit dominus omnipotens. Has igitur habentes promissiones charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore dei. Verba sunt Apostoli per totum. Quos contra maximè luxuriosi delinquere reperiuntur, corpus coinquinantes & spiritum, qui virgines vel feminas tangunt illicitè, vel vbi sexus femineus seipsum palpat, vel * tractari sinit inuerecundè. De quibus beatus Petrus ij. sua canon. ij. capitulo sic dicit. Hi sunt velut irrationabilis pecora, voluptatem existimantes diei delicias, coinquinationis & maculæ, delicijs affluentes, in conuiujs suis luxuriantes vobiscum, oculos habentes plenos adulterij & incessabilis delicti, pellicientes animas instabiles. Quamuis enim fornicia interminuta animalia sit ingenio & sagacitate nobilissimum, tamen incautè tactum, quantumcunque quis sit nitidus, eum reddit immundum: ita humanum corpus licet à peccato sit actuali innoxium, tamen à dispari sexu tactum faciliter nimis vtrumque hominem facit pollutum. Cinis quippe tactus à cinere, modicissimo adhibito humore, in lutum statim conuertitur. Argentum insuper etiamsi ad nitorem purgatum fuerit septuplū, vel minera qualiscunque alba, etiamsi aurū fuerit obrizum, cum in charta munda suo tractu ducitur, protinus in liquorem ex motu insensibiliter resoluitur, & macula de mundo super nitido contrahitur. Hinc huius in typum olim Deus vetasse legitur, ne super terram reptantia vel eidem multum hærentia ab electo tangerentur populo, alioquin pœna inquinacionis quis mulstabatur. Vnde Leuit. xj. Omne quod reptat super terram. Glossa terrena sapiens, abominabile erit, nec assumetur in cibum.

*rest. pro
tactare.*

Pf. 11.

*Glossa in
ierl. &
infra
quater.*

hum: Quicquid super pectus quadrupes graditur
 (glossa gastrimargiæ studens) & multos habet pe-
 des. (Glossa, ex * varijs scripturis, & varia doctrina *or. alijs.*
 sibi salutem futuram affirmans) siue super humum
 trahitur, (euangeliorum prædicatione abutens, lu-
 xuriosè viuendo,) non comedetis, quia abomina-
 bile est. Nolite contaminare animas vestras, nec tã-
 gatis quicquam eorum, ne immundi sitis, ego e-
 nim sum dominus deus vester. Sancti estote, quo-
 niam ego sanctus sum. Glossa, Notat hic non esse
 pollutionem in mortuis corporibus: vnde sequitur:
 Ne polluatis animas vestras in omni reptili, quod
 mouetur super terram. *FIG.* Quia hic locum ha-
 bet adhuc sibi cauendi ab iniquatione vtriusque
 hominis qua quis inficitur, potissimè per luxuriam,
 prout probastis; scire cupio de incubis quædam mi-
 hi occurrentia dubia. Primum, an incubi generent *Tres*
 aliquando fetus. Secundo, cur plus improbi sint vel *quast. de*
 esse videantur feminis, quàm viris. Tertio, quibus *Incubis.*
 remedijs liberari possint, qui ab incubis vexantur.
THEOL. Ad primi solutionem tria aduertat, *Resp. ad 1.*
 videlicet quòd dæmones propriè non generant, nec
 concupiscentiam sensitiuam in Venereis habent, li-
 cet generationem prolis procurare possint nõ suæ,
 sed illius viri, cui se fecit succubum dæmon aliquis,
 vel & illius cuius virtus sementina est, & femellæ
 huius cuius delusor est incubus. Primi dicti ratio-
 nem si scire libet, videre poteris in sancto doctore,
 vbi prius, & in V. V. V. Secùdum deducit idem *Thom. lo-*
 & præcedens, quia spiritus carnem & ossa non ha- *cis c. præ-*
 bet, neque generationis instrumenta, per quæ sola *citatis.*
 & voluptas concupiscibilis, & generatio carnalis *Vulb.*
 explentur. Præterea, vt verbis vtar V. V. V. si *Paris. c.*
 concupiscentiam libidinosam haberent, cum pessimi *penult. to.*
 sint, vtique à Sodomitico vitio se non contine- *tius oper.*
 rent *de vni-*

rent in viros, quod tamen nullibi reperimus: benedictus autem altissimus, qui virilem speciem in hominibus à flagitio eorum vsque hodie sic seruauit. Quod autem generationem procurent aliquando, ex præcedentis capituli auctoritatibus palam est, & ex Vvillelmi dictis sic claret: quia gentem Hunorum ab huiusmodi dæmonibus generatam esse euidenter historia regnorum occidentalium narrat, & insulam Cypri totam populatam esse & inhabitatam à filijs incuborum fama prædicat.] Denique quod gigantes procreare valeant vt nascantur vel concipiantur, causas sanctus doctor assignat, quia scire possunt virtutes virtutis sementinæ ex dispositione viri huiusmodi à quo decisa est, & mulieris eidem proportionatę complexionem agnoscere, & ita constellationem optimè ad hoc cooperantem: quibus simul concurrentibus possibile est genitos magnos esse & fortes corpore. | Quo etiam non obstante, incubi calliditate & malificio vir *possit habere filium, & femella eundem, salua vtriusque virginitate, non tamen in dignitate tali, qualis in beatissima virgine extitit, licet cum vtriusque aureola si scire desideras, in quodlibeto sexto quæstione decima sanctum Thomam legas, & ita esse possibile clarè discas. Nec mireris in hoc. Nam in Bambergeni diœcesi virginis notitiam habui, quę puerum genuit, & virgo vera post partum permansit, non integritate carnis, quod solius dei genitricis priuilegium est, sed inexperientia voluntarię libidinis. Fuit enim virgo pulchra valde, & formę elegantis dominæ nobili obsequens, quam quidam iuuenis dolosus & potens cognoscere quæsiuit vijs quibus potuit. Hunc cum virgo deuota velut hostem vitaret virusque hominis, ipse nocturno tempore insidias virgini posuit, & quod obdormiens fortissimè & inex-

Vuillhelm.
Paris.
ibid.

Thom. in
a dist. 8.
q. unic.
ar. 4.
or. etiam.

c. d. possit.

Thomas
quod. 6 q.
10. ar. 18.
Exem. de
quadam
que men
te, virgo
permanses
filium pi-
perit.
f. vtrius.
que.

& inexcitabiliter quodammodo in primo somno iacere consueuisset, nescio vnde didicit, ex hac occasione in cubiculum virginis venit, dormientem cognoscit: nescit virgo, vt dicit in conscientia sua, quomodo imprægnauerit, & ita recessit. Cum autem virgo doli etiam postmodum penitus ignara, signa imprægnationis habere inciperet, & ad examen coram honestis matronis posita, imprægnata esset reperta, fugit reus de patria, qui aliàs palo transfixus fuisset: ipsa autem virgo incredibilibus lacrymis sese deplanxit. Fuerunt tunc multi qui virgini, vt sine periculo pareret, matrimoniū suaserunt, alij quod deterius extitit, ea abuti concupierunt, præfatam partus difficultatem allegantes. Sed virgo deuota votum quod Christo de virginitate statuerat seruandum, etiamsi mors sequeretur, constanter seruare decreuit, & perfecit. Nam tempore oportuno peperit, & in magna deuotione iam plurimīs annis vixit, seque à mundi huius concupiscentijs ita nudam fecit, vt aureolam virginum eam tandem percepturam non dubitem. Discant ex hac virgines, quàm cautè thesaurus ille necessariò seruandus sit, quem saltem de corporis integritate aliquando incubus, aliquando homo insidiosus, aut in dormitionis naturali fortitudine, aut in potus artificialis collatione rapere potest. Ad secundum dubium respondet Guillelmus, quòd verissimiliter nec succubi, nec incubi amore concubitus, nec desiderio voluptatis talia viris & mulieribus faciunt, sed potiùs malignitatis studio, videlicet, vt vtrimque polluant eos & eas spurcitia. Similem causam audisti in glossa vna præcedenti capitulo. Cur autem incubi amplius vexare reperiantur mulieres, & etiam puellas pulchros crines habentes, respondet dominus Guillelmus. Non mihi

*Resp. ad
Guilhelm.
Paris. ubi
supra.*

*Glos. ord.
ad. c. 28.
Lentis.*

*Guillel.
ubi supra.
Car magis
ab incubis
rexi-
entur
puella
pulchros
crines ha-
bentes.*

R. ad 3.

*Quinque
remedia
contra
incubos.*

*Casarius,
l. 3 c. 13.*

*f. prouo-
cata.*

*Virtus an-
gelica sa-
lutationis*

*Casar.
ibid.*

Casar.

*Idem. l.
5. c. 46.*

alia causa occurrit, nisi vna istarum, quia, aut curæ, aut ornatui crinium nimium incumbunt huiusmodi: aut, quia per crines viros inflammare cupiunt vel consueuerunt: aut quia in eis inaniter gloriantur: aut quia diuina bonitas hoc permittit, vt terrentur mulieres inflammare viros per ea per quæ etiam dæmones inflammare viros volunt. Cur autem dæmones in Veneris vitio potentiam generatiuam plus molestet etiam in sexu masculino per maleficia, habuisti causam ex sancto doctore Cap. v. huius libelli. Ad tertium de remedijs propellendi incubos, in diuersis diuersa legi, & reperi quoddam per quinque modos quidam liberati reperiuntur, videlicet, per exorcismorum applicationem, per sanctam exercitationem, per sacramentalem confessionem, per loci certi mutationem, & per cautam sanctorum excommunicationem. De primo, satis habitum est supra presenti libro cap. vj. De secundo, sanctis exercitijs, videlicet crucis consignatione, vel angelica salutatione refert Casarius in suo dialogo, quod in Bunna postquam sacerdos quidam se suspendit, eius concubina monasterium intrauit, & per incubum ad luxum & procata est, quem per crucis consignationem repulit, & per aquæ benedictæ asperisionem, sed statim postea redijt. Quando autem angelicam salutationem dicebat, longè velut sagitta disparuit, & recessit, sed interdum redijt, licet propè accedere ad eam non auderet. De tertio, sacramentali confessione videlicet, patet per eundem Casarium, qui dicit, quod concubina antedicta cum iam confessæ esset purè, in toto derelicta est ab incubo. Refert idem quod quidam vir in Leodio passus succubum, confessione sacramentali finita totaliter liberatus est. Ponit insuper exemplum ibidem de quadam inclusa propter Deum, quam in-

quam incubus, nec crucis signo, nec oratione, nec confessione, nec propter aliud spirituale exercitiū reliquit, quin eius lectum ascēderet: sed cum ad informationem cuiusdam viri religiosi diceret: Benedicite, eam statim dæmon reliquit.] De quarto, videlicet loci mutatione dicit qui prius: quod filia cuiusdam sacerdotis stuprata per incubum, & facta ex dolore phrenetica, trans Rhenumque elongata ab incubo demissa est, sed pater eius quia à loco filiam deposuerat, à dæmone percussus est, adeo ut moreretur in triduo. In de apibus prope finem sermo fit de quadam quæ per incubum crebrò in lecto vexata proprio consociam deuotam petijt, ut loco vexatæ iaceret, quod cum fecisset, tota nocte quasdam inquietudines grauissimas sensit, & prior tunc quieta fuit. De quinto, de excommunicatione, quæ fortassis aliquando eadem est exorcizationi, patet in legenda beati Bernardi. In Aquitania siquidem quædam mulier ab incubo sex annis iam vexata incredibili abusu libidinis, audiuit sibi incubum ne ad virum sanctum, qui venturus erat, appropinquaret, minantem. Nihil, inquit, tibi proficiet, sed eo recedente tuus crudelissimus ero persecutor, qui hætenus tuus amator extiti. Quæ cum virum sanctum Bernardum inuocaret; Respondit: Tolle meum baculum, & loco tuo infige, & faciat malignus quod potest. Hoc cum fecisset, dæmon cameram femine non est ausus intrare, sed foris minabatur atrocissimè eam velle persequi Bernardo recedente. Quo per feminam audito, conuocat populum beatus Bernardus omnes iubet accensas candelas gestare in manibus, & dæmonem cum vniuerso qui aderat cœtu excōmunicauit, ac ne ad illam, vel ad aliam deinceps accessum habeat interdixit, & ita illa plenè liberata est: Aliquando verò

*Idem l.
3. c. 8.*

*Thom.
Cantip. l.
2. c. ult.
par 25.*

*l. 2. vita
Bernardi
c. 6.*

*S. Bernar
di baculus
incubum
fugit.*

Thomas
Cantip. l.
2. c. ult.
par. 14.

nullum prædictorum remediorum iuuat, vt dæ-
monis abscedat nequitia: vt in de apibus circa finē
ponit Thomas Brabantinus exemplum de quadam
quæ incubum passa, nullo confessionis remedio,
vel crucis, aut huiusmodi applicatione liberabatur,
licet causam vexationis suæ satis nudè confessæ es-
set. Similis ratio assignata est suprâ capitul. vj. de
maleficio quare non semper tollitur. Tunc enim
pœna est vexatio dæmonis, & pro peccatis satisfac-
tio, si prout oportet, sustineatur in charitate, sicut
alia mala huius mundi quæ nos premunt, sed ad
deum ire compellunt. *PIG.* Cum feminae sint ti-
midæ & faciliter mirabilium formarum in imagi-
natione susceptiua, nunquid contingit quibus-
dam ex eis quod in veritate per incubum nō vex-
antur, sed tantummodo ita se vexari putant. Sicut
etiam quædam ex eadem radice falsè se impræg-
natas esse putant per incubos (vt fertur) quæ tamen
gravidæ non sunt. *THEOL.* Vtrumquè verum
esse agnoscitur, vt dicit dominus Guillelmus, vbi
prius. Multæ, inquit, de apparitionibus phantasti-
cis ex morbo melancholico in multis fiunt, sed in
mulieribus maximè, sicut apparet de visionibus &
revelationibus. Et causa in hoc est, præter eam quã
norunt medici, ipsa natura muliebrium anima-
rum, ob hoc videlicet quoniam longè facilioris &
leuioris impressionis sunt, quàm animæ viriles.]
Et subdit idem. Scio me vidisse mulierem quæ cre-
debat se cognosci ab intus, & à diabolo, & alia in-
credibilia se sentire dicebat. Nonnunquam etiam
imprægnatæ sibi videntur mulieres ab incubis, &
intumescunt vehementer ventres earum, & cum
partus tempus aduenisse credunt, sola emissionem
multæ ventositatis detumescunt. Nam de ouis for-
micarum in potu sumptis incredibilem ventosita-

Quæstio.

Guillelm.
Paris. c.
antep.
operis de
vniuerso.

Ibidem c.
penult.

tem, &

tem & tumultum in ventre generant hominis, similiter de granis cataputiæ, & de granis arboris, quæ dicitur nigra pinus, consimilia in ventre fiunt. Facillimum est autem dæmoni similia & maiora in ventribus hominum procurare. Et si libris maleficorum creditur, scripserunt experimentum ludificatorium, quo apparere dicebant mulieribus se in lecto pluries cognosci, quàm cognoscerentur. Verbi gratia, cum cognoscerentur nisi semel aut bis ab eo qui experimentum illud operaretur, putarent se cognosci quadragesies, aut sexagesies. Essent ergo similes ludificationes incuborum. Etiam ex testimonio sanctæ cuiusdã mulieris sciri potuit, quòd quidam ex huiusmodi dæmonibus cum sic ludificasset eam, videlicet, concubitu phantastico, tanto fluxu seminis inquinavit eam realiter, ut mille homines non tantum emitteret. Hæc omnia de Guiljelmo.

Homo perfectus est triplex particularis homo. Ex duplici causa aliqui possidentur. Sex modis demones solent possidere. Quòd possessi Eucharistiam recipere possunt, & quid valeant exorcismi.

CAPIT. XI.

Radices lædunt arborum formice, ubi iuxta arbores nidificare sinuntur: quia radices inde rodunt, & succo exinde exhausto arescit radix, & exinde stipes & rami. In hominis natura tres particulares homines sunt qui radices suas habent, quas lædere valent nociuæ formicæ. Est enim exterior & inferior homo, qui oculis etiam patet alienis in figura quantitatatis.

itatis corporeę: Superior homo qui spiritualis dicitur homo, & interior; & est sensualis tanquam medius, & animalis homo dicitur. Quisquis autem horum, quia radicem suam habet propriam, ramos, & stipitem, arbori assimilatur. Nam primi hominis figura, arboris, sed eversę similitudinem præfert secundum philosophos, quia crines radicibus in capite assimilantur, truncus pectus, & eidem adiacentia dicuntur, membra verò reliqua ramorum vices habere videntur, & operatio talium fructus sunt corporei. Vnde Marci viij. legimus de cæco, quem dominus paulatim iuxta fidei suę clementiam sanabat, quod primo sputo eius tetigit oculos, & an videret quæsiuit. Cui ille respondit: Video, ait, homines velut arbores, ambulantes. De hac arbore corporis non curandum esse dominus docet, dicens, Matthæi sexto: Quis vestrum cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unū? Omnes, inquit, Matth. x. vestri capitis capilli munerati sunt. Nolite ergo timere. Alius autē est homo animalis, de quo j. Corinth. ij. Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei; stultitia enim est illi, & non potest intelligere, vbi glossa: Animalis homo dicitur vel vita, vel animi sensu. Vita autem animalis dicitur, * qui fertur dissoluta lasciuia animæ suæ, quam intra naturales metas ordinis spiritus rector non cōtinet, eo quod ipse Deo se regendum non subijcit. Animi verò sensu dicitur animalis, qui de Deo iuxta corporum phantasiā, vel legis literam, vel rationem physicā iudicat.] Quare autem animalis non percipit, subdit. Stultitia est illi secundum humanum sensum, ideo non potest intelligere spiritualia.] Huius hominis, id est, sensualitatis radices sunt secundum medicos humidum radicale, & calor naturalis, & elementorum

Homo arbor inuertit.
(a.)

Glos. ord.

rest. pro qua ex or.

*Glos. in-
terh.*

quatuor

quatuor qualitates, cuius cura spectat ad medicos, qui tamen in omnibus non sunt imitandi, dicente beato Ambrosio super psalmum centesimum decimum octauum. Contraria diuinæ cognitioni præcepta medicinæ sunt. A ieiunio reuocant, lucubrare non sinunt, ab omni intentione meditationis abducunt. Et concludit. Itaque qui se medicis dedit seipsum sibi abnegat.] Hominis enim animalis membra mortificare iubet Apostolus. Coloss. iij. Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiam. Huius hominis membra manus, pedes, & oculos abscindere Christus iubet cum scandalizant nos Matth. 18. Hoc, inquit, Apostolus, Rom. vj, scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, scilicet, cum Christo, ut destruatur corpus peccati, & non ultra seruiamus peccato. Tertius vero spiritualis homo est & interior, de quo, j. Corinth. ij. dicit: Spiritualis autem homo iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur. Vbi glossa. Spiritualis autem est homo vita, vel scientia. Spiritualis est vita, qui spiritum domini habens rectorem animam regit. Scientia vero spiritualis est, * qui etsi ex parte, & per speculum videt, tamen de Deo secundum imagines corporum, vel legis literam, vel humanam philosophiam non sapit: sed spiritui Dei subiectus certissimè, ac fideliter iudicat omnia certa fide occultorum, non patenti cognitione: & ipse à nemine, scilicet, à nullo homine animali iudicatur, id est, intelligitur vtrum bene vel malè intelligat.] Huius hominis spiritualis radix est gratia, fides, & charitas: stipes animæ eius essentia, rami potentia, gemmæ cogitatus, folia verba, flores, voluntates,

Ambros.
in ps. 118.
ser. 22.
uersu 6.

Glos. par.
tim ord.
par. inter.
rest. pro
quia ex or
1. Cor. 13.

voluntates, & fructus virtutes, & earum opera. De quibus Apostolus Rom. vj. dicit: liberati à peccato, serui autem facti deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam; gratia autem dei vita æterna in Christo domino nostro. Et ad Ephesios tertio: Flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi, à quo omnis paternitas in cælo & in terra nominatur, vt det * nobis secundum diuitias gloriæ suæ virtutem corroborari per spiritum eius, interiorem hominem habitare Christum per fidem in cordibus vestris, in charitate radicati & fundati, vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas & profundum. Hinc beatus Gregorius in homilia quadam: Vt multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic multæ virtutes ex vna charitate generantur: nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis.] Ex quibus iam patenter conuincitur, quanta damna hominibus inferant, qui velut nociuæ formicæ fidem, gratiam, vel charitatem de cordibus hominũ cassant. *P. I. G.* Puto dæmones in huiusmodi radicibus damna maxima inferre, quando eos constat alicuius hominis corpus potenter possidere, quia in hoc omnium trium quas descripsisti arborum radices lædere videntur: quamobrem scire cupio de hac materia; vtrum tantummodo pro grauibus criminibus possideant, quibus modis vexent & possideant, & quibus remedijs iuuari valeant possessi.

T H E O L. Satis bene consideras, sed non distinguis. Diuersimodè enim diuersi possidentur, quidam plus, alij minus per dæmones, à quibus non semper potenter possidentur, nec propter quodlibet mortale peccatum quis possidetur. Vnde ad primam tuam quæstionem audi sancti doctoris

Quod.

sex vobis.

*Gregorius
homil. 27
in euang.*

*Tres quæ-
stiones.*

Quodlibeta iij. quæst. iij. responsum. Quantum, inquit, ad corpus potest diabolus hominem substantialiter inhabitare, sicut patet in arreptitijs, sed hoc magis pertinet ad rationem pœnæ, quàm ad rationem culpæ. Pœnæ autem corporales huius vitæ, nõ semper consequuntur culpam eius qui punitur, sed quandoque non peccantibus inferuntur, vt dicitur Iohannis nono de cæco nato, & hoc * modo est secundum altitudinem incompræhensibilium iudiciorum dei: vnde non cum qualibet culpa mortali diabolus inhabitat hominem substantialiter, etiam quantum ad corpus. Hæc ille. Reperio autem quod quinque de causis aliquem contingit possideri. Aliquando pro proprio maiori suo merito: aliquando pro alieno leui delicto: aliquando pro suo veniali peccato: aliquando pro graui peccato alieno: & aliquando pro magno fecinore proprio. De primo patet in dialogo Seueri beati Martini charissimi discipuli, vbi fertur quendam patrem sanctissimæ vitæ tantè dotatum in gratia expellendi dæmones, vt hi nedum verbis suis proprijs fugarentur, sed etiam eiusdem patris epistolis & cilicio. Cum autem coram mundo pater esset celeberrimus, se tentari sensit vana gloria, cui vitio licet viriliter resisteret, tamen vt humiliaretur amplius, totis præcordijs deum precabatur, quatenus quinque mensibus à dæmone possideretur. Quod & factum est, nam eum statim possessum vinculari oportebat, & omnia applicare sibi dæmoniacis communia. Finito autem quinto mense, prorsus & ab omni vana gloria, & à dæmone liberatus est. De secundo, quomodo ex alieno leui delicto aliquis possidetur, ponit exemplum beatus Gregorius de beato Eleutherio abbate viro simplicissimo, qui cum prope monasterium virginum pernoctaret, ei ignorantia ordinauerunt

Thom.
quodl. 3.
q. 3. ar. 8.

or. omit.
modo.

Quinque
de causis
aliqui pos-
sidentur.
& de sin-
gulis ex-
emplum.

De 1.
Seuer.
Sulp. dia.
sen. l. 1.
c. 14.

Quidam
Sanctus
orat à dæ-
mone pos-
sideri.

Exëp. de 2

Greg. l. 3.
dial. c. 33

nauerunt ad suam cellam poni paruulum puerum qui omni nocte vexabatur à dæmone, sed eadem nocte à dæmone liberatus est per patris præsentiam. Hic cum rem didicisset gestam, & puer iam positus esset in monasterio sancti viri, & transactis multis diebus paulò immoderatè lætus de liberatione pueri, ait ad confratres suos: Fratres, diabolus sibi cum illis sororibus iocabatur, sed vbi ad seruos Dei venit, puerum hunc accedere non præsumpsit. Et ecce statim diabolus puerum vexare cœpit, & per lacrymas & ieiunia sancti viri, & confratrum difficulter: sed eadem die liberatus est. De tertio, videlicet de proprio veniali peccato, patet per Cassianum collatione abbatis Sereni prima, dicentem de Moyse: Moyse, inquit, in eremo cum singularis & incomparabilis vir esset, ob reprehensionem vnius sermonis quem cõtra abbatem Macharium disputans paulò durius protulit, quadam scilicet opinione præuentus, tam diro confestim traditus est dæmoni, vt humanas egestionem ori suo ab eo suppletus ingereret. Quod flagellum purgationis gratia se dominus intulisse, ne scilicet in eo vel momentanei delicti macula resideret, velocitate curationis eius, atque auctore medio demonstrauit. Nam continuo abbate Machario in oratione submisso, dicto citius, nequam spiritus ab eo fugatus abscessit.] Simile videtur huic quod primo Dialogorum refert beatus Gregorius de quadã Dei famula in monasterio virginum, quæ hortum ibidem ingressa lactucam conspiciens, & concupiscens, quam signo crucis benedicere oblita, auidè momordit, arrepta à dæmone cecidit, & vexabatur, quousque statim vocato beato ibidem patre Equitio, per eundem liberata est. De quarta causa, qua dictum pro alieno graui peccato aliquem possideri, patet ibidem,

per

Exemp. de

3.

Cass. coll.

7. que est

1. abb. Se-

repi c. 27

Aliud.

Greg. l. 1.

dial. c. 4.

Exemp. de

4.

Greg.
ibid. c. 10.

per beatū Gregorium. Nam, vt refert, beatus Fortunatus episcopus diabolū ab obfesso homine propulerat. Serō igitur dæmon idem in specie peregrini per plateas ciuitatis clamare cœpit. O virum sanctum Fortunatum, eiecit de hospitio peregrinum. Quē quidam vir inuitauit suum ad hospitium, & quærendo causam expulsionis, est gauisus super derogatione sancti viri, quam à peregrino ficto audiuit. Exinde autem diabolus puerum inuasit, & prunis iniiecit, ac animam eius excussit, sicque pater miser primū quem recipisset hospitio intellexit. De quinta verò causa proprii facinoris & magni, communiter tam in sacra scriptura, quàm in sanctorum passionalibus legimus. Nam sic. ij. Reg. xv. Saul inobediens Deo, possessus est. Tempore quo in Vniuersitate Coloniensi sacre Theologie studio ascriptus fui, quædam virgo quindecim, vel sedecim annos habens, moribus secundum seculum satis composita in domo cuiusdam suæ consanguineæ nutriebatur extra domum parentum. Cumque cognatæ suæ scyphum satis vilem terreum quendam à casu fregisset, cognata ira replebatur in lapsus negligentiam, & in ream virginem. Quæ virgo tantò hoc molestius tulit, quantò vasculum vilius extitit. In iram igitur commota virgo, hora sumendi cibum nec comedere, nec ad mensam præ ira se præsentare voluit. Cuius cognata ait: Oportet vt comedas. Ac virgo apud se (vt mihi postmodum & exorcistæ retulit suo) huiuscemodi verba submurmurando dicebat. Si me oportet edere, in nomine diaboli fiat. Sic mensam accedit, benedictionem mensæ, quam bene sciebat, dicere neglexit, & in primo morsello, vt putabat, muscam ori illatam sensit, quam cum nulla arte eij-

Exemp. de
5.

Aliud.

arte eijcere valeret, deglutiuit, & immediatè obfessa fuit, semper tamè vsum rationis bonum habuit, licet sèpe satis vexaretur à dēmonē. Cū autem in domum parentum cum magna mœstitia reduceretur, & diutissimè nullus reperiretur qui liberare posset, tandem quidam frater nostri ordinis, nunc magister Gotfridus Sluffel sacrae theologiæ professor, calamitati parentum & puellæ compatiens, se de eius exorcisatione intromisit, pacto tali præuio, vt si liberaretur nihil terreni exorcistæ daretur, sed puella in castitate solita, si vellet, liberè, & non in matrimonio, de cetero deo militaret. Legit igitur pater præfatus missam, obtulit obfessa oblationem consuetam in eadem, affuit per totum, & in nullo vexari videbatur; finitoque officio post satis diutinum exorcismi actum membris omnibus virginei corporis penè præcontusis exijt dæmon, & ita virgo deinceps domino in castitate seruiuit. Porro quo ad secundum dubium, quibus modis dæmon possideat, vel homines lædat, ad plenum, puto, nullus in hac vita sine miraculo posset edicere. Sunt tamè sex modi satis conuenientes (vt perfunctoriè transeamus) quibus potestatem exercent in homines, sed tantummodo pro quanto à deo permisi fuerint. Nam vexant aliquando tantum in rebus fortunæ exterioribus. Aliquando etiam aliquos in proprijs vexant tantummodo corporibus, Aliquando in corpore simul & in potentijs interioribus. Aliquando quidem per eos intus & extra solum tentantur. Alij castigatione eorum ad tempus tantummodo vsu rationis priuantur. Alij vero velut bestia irrationalis redduntur. De tribus primis manifestum est in beato Iob, deum dæmonem licentiasse in res exteriores eius tantummodo, quando deus sathan ait: Ecce vniuersa quæ

*Sex modi
quibus
rines à
demoni-
bus vexā-
tur cum
exemp.*

*Exemp.
de tribus
primis*

habet

habet, in manu tua sunt, tantum in eum ne exten-
 das manum tuam Iob j. In corpus vbi postmodum
 ait ibidem ij: Ecce in manu tua est, veruntamē ani-
 mam eius serua, id est, vitam eius ne auferas. In po-
 tentias interiores verō agēdi potestatem dedit ibi-
 dem vij. vbi dicit Iob ad dominum. Si dixero, con-
 solabitur me lectulus meus, & reſenabor loquens *tex strato*
 mecum in * strato meo, terrebis me per somnia, & *tu.*
 per visiones horrore concuties, dæmone scilicet
 procurante, secundum Nicolauum de Lira. Nam vt *Nicol lyr.*
 sanctus Thomas ibidem ad literā exponit, homi- *ad hunc*
 nes sapientes quando solitarij sunt, & à tumultibus *locum.*
 hominum & negotiorum semoti, tunc magis * se- *Thomas*
 cum loqui possunt secundum r̄tionem aliquid co- *ibidem*
 gitando. Sed ista remedia Iob iuuare non poterant, *lect. 3.*
 quia tempore quo his remedijs vti debebat aderant *additi se-*
 sibi alia impedimenta, quibus perturbabatur, scili- *cum ex or.*
 cet somnia terribilia, & horribiles visiones, & hoc
 est quod subdit. Terrebis me per somnia, quæ
 scilicet dormienti apparent; & per visiones, quæ
 scilicet apparent vigilianti ab vsu exteriorum
 sensuum alienato. Solent nocturna phantasma-
 ta conformia esse diurnis cogitationibus. Vnde
 quia Iob in die * mærores cogitabat, similibus *ref. ex or.*
 phantasmatibus perturbabatur in nocte. Infirmi- *pro mortis*
 tas enim corporis ad hoc operatur, vt perturba- *ua.*
 ta phantasmata dormientibus appareant. Sic igitur
 vndique consolatione exclusa, nullus modus
 Iob remanere videbatur tot angustias euadendi
 nisi per mortem.] Horrore, inquit, concuties. De
 quarto diabolicæ vexationis modo patet in Iuda. *Ex ep. de*
 Ioan. xiii. Cum iam diabolus misisset in cor, vt *4. s. c. 6.*
 traderet Iesum Iudas. Vbi beatus Augustinus di- *August.*
 cit. Missio illa spiritualis suggestio est, & non fit per *tract. 55*
 aurem, sed per cogitationem.] De quinto modo *in Ioan.*
 habes

habes Matth. xvij. in lunatico exemplum, cuius pater ait ad Iesum: Domine miserere filio meo, quia lunaticus est, & malè patitur. Et de Saul, j. Reg. xvj. & in sequentibus. De sexto modo typum gessit illa mulier, quam (vt Christus ait) alligauit sathanas decem & octo annis, & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere, sicut nec bestia. vt patet Lucae xiiij. vbi glossa Basilij. Brutorum siquidem caput humi deflexum est, & terram cernit: caput hominis erectum est in cœlum, oculi superna conspiciunt. De tertij solutione dubij quibus remedijs liberentur possessi à demone, quinque reperiuntur pro talibus experta antidota. Aliqui enim liberati sunt per exorcismos ecclesiæ: aliqui vero contritione vera vel confessione: aliqui Eucharistiæ sacra communionem: aliqui sanctorum locorum applicatione, vel bonorum oratione: aliqui etiam in excommunicationis absolute. De primo satis dictum est, & de secundo præcedenti capitulo. De tertio dicit Cassianus collatione abbat. Sereni j. Communionem sacrosanctam nequitia spiritibus traditis à senioribus nostris nunquam meminisse interdicitam, quinimmo, si possibile esset, & quotidie eis impartiri eam debere censebant, quæ ad purificationem ac tutelam corporis animæque prouenire credenda est. Quæ ab homine percepta, cum qui in membris eius insidet spiritum, seu in ipsis latitare conatur, velut quodam exurens fugat incendio. Hoc namque modo curatum & abbatem Andronicum nuper aspeximus, aliosque quàm plures. Magis namque ac magis inimicus insultabit obsesso, cum eum à cœlesti medicina viderit segregatum, tantoque durius & frequentius attentabit, quanto eum à spirituali remedio senserit longius abdicatum. Hæc Cassianus. Et iterum de eisdem ibidem dicit. Duo hæc cre-

Gloss.

*Quinq;
remedia
quibus
poss. sse
& vexati
à demo-
nibus li-
berantur.
Cas. c. 30
Possessis
dari posse
Eucharis-
tiam.*

hæc cre-

hæc credere immobiliter oportet; primo quod sine dei permisso nullus ab eis spiritibus omnino tentatur; secundo quod omnia quæ à deo nobis inferuntur siue tristia ad præsens, siue læta videantur, velut à pijsimo patre clementissimoque medico pro nostris vtilitatibus irrogantur, & idcirco eos velut pædagogis traditos humiliari, vt discedentes ex hoc mundo, vel purgatiores ad vitam aliam transferantur, vel pœna leuiore plectantur, qui secundum Apostolum traditi sunt in præsentem sathanæ in interitum carnis, vt spiritus salui fiant in die domini nostri Iesu Christi,] P I G. Quid ergo erit de vsu rationis non habentibus, qui se probare non possunt, & sic edere de cibo hoc secundum Apostolum non valent? THEOL.

1. Cor. 5.

ibid. 11.

Thom. p.

3. q. 80.

ar. 9. in

corp.

Sanctus Doctor de hoc in tertia parte quæst. 80. sic distinguit de omnibus amentibus. Aliqui, inquit, dicuntur non habere vsu rationis dupliciter. Vno modo, qui habent debilem vsu rationis, sicut dicitur non videns qui malè videt: & quia tales possunt aliquam deuotionem concipere huius Sacramenti, non est eis hoc Sacramentum denegandum. Alio modo dicuntur aliqui non habere vsu rationis, quia sic à natiuitate permanserunt: & sic talibus non est hoc Sacramentum exhibendum, quia in eis nullo modo præcessit huius Sacramenti deuotio. Aut non semper caruerunt vsu rationis, & tunc si prius quando erant suauis mentis compotes apparuit in eis huius Sacramenti deuotio, debet eis in articulo mortis hoc Sacramentum exhiberi, nisi fortè timeatur periculum vomitus vel expuitionis. Vnde legitur in concilio Carthaginensi, & habetur in decretis xxvj. quæst. vj. Is qui in infirmitate pœnitentiam petit, si casu dum ad eum inuitatus sacerdos venit, op-

Concil. 4.

Carthag.

ca. 76.

preſſus infirmitate obmutuerit, vel inphrenesim
 cōuerſus fuerit, debet testimonium quæri ab his,
 qui eum audierunt. Et si continuè creditur mori-
 turus, reconcilietur per manus impositionem, &
 infundatur ori eius Eucharistia. De baptizatis qui
 corporaliter ab immundis spiritibus vexantur est
 eadem ratio, & de alijs amentibus. Hæc Thomas,
 & ad hoc Cassianum allegat. Addit tamen in iiii.
 distinct. ix. Dæmoniaco non est dene-
 ganda communio, nisi fortè certum sit pro aliquo crimine à
 diabolotorqueri. Cui sic Petrus de Palude addit.
 In hoc casu pro excommunicatis sunt habendi,
 qui traditi sunt sathanæ. Hæc Petrus. Ex quibus li-
 quet, quod si aliqui sunt possessi à dæmone etiam
 propter sua crimina, habentes tamen lucidæ inter-
 ualla & rationis vsum, postea conuertuntur de
 peccatis vel debite confitentur, tales cum sint ab-
 soluti coram deo, nullatenus sunt à communione
 diuinissimi Sacramenti Eucharistiæ sequestrandi.
 De sanctorum locorum applicatione vel deuota
 oratione, quod pro quinto remedio tactum fuit,
 legendæ sanctorum refertæ sunt. Merita enim san-
 ctorum martyrum, confessorum, & virginum exi-
 gunt, vt hi spiritus nequam sanctorum in patria
 existentium inte-
 scelsione vincantur, quos sancti
 in via vicerunt. Similiter viatorum deuotæ oratio-
 nes liberationem obsessorum obtinuisse sæpe le-
 guntur. Vnde ad hoc hortatur Cassianus vbi su-
 præ. Si inquit, haberemus hanc sententiam, immo
 fidem quam superius comprehendimus, vt & omnia
 per dominum fieri, & pro utilitate animarum dis-
 pensari vniuersa credamus, non solum nequaquam
 despiciemus eos, sed etiam pro eis, inquit, tan-
 quam pro membris nostris incessanter orabimus,
 eisque totis visceribus ac pleno compatiemur af-
 fectu.]

Thomas
 ibid. ad 2.

Thom. in
 4. dist. 9.

ar. 5.

Petr. Pa-
 lude. ibid.

q. 4. in 3.
 26.

Cass. c.

30.

sec̄. II.] De sexto modo absoluendi ab excom-
 municatione sciendum, quod nec iste communis
 est, nec forte licitus, nisi habenti auctoritatem, &
 specialem reuelationem, vel probabilitatem, quod
 possessus quis sit propter excommunicationem ec-
 clesie, sicut Apost. j. Corint. v. excommunicatum
 à se & à plebe Corinthium fornicarium tradidit sa-
 thanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus fieret
 in die domini nostri Iesu Christi, id est, (vt glossa
 dicit) vsque ad illuminationem gratiæ contritionis,
 vel ad iudicium]. Et pseudo-doctores qui fidem
 perdidit, videlicet Hymenæum & Alexan-
 drum tradidit sathanæ, vt discerent non blasphe-
 mare. j. Timot. j. Tantæ enim potestatis (dicit glos-
 sa) erat Apostolus, tantamque gratiam habebat, vt
 recedentes à fide, solo verbo traderet diabolo].
 Vnde sanctus Thomas in quarto distinct. xviii.
 vbi Magister tres effectus excommunicationis tra-
 dit, eisdem sic declarat sanctus doctor. Ex hoc
 ipso verò, inquit, quod aliquis suffragijs ecclē-
 siæ priuatur, triplex incommodum incurrit, per
 tria quæ quis ex suffragijs ecclēsiæ consequitur.
 Valent enim ad augmentum gratiæ eis qui habent,
 vel ad merendum eis qui non habent. Et quantum
 ad hoc Magister dicit, quod gratia subtrahitur per
 excommunicationem. Valent etiam ad cu-
 stodiam virtutis. Et quantum ad hoc dicit, quod
 protectio subtrahitur, non quod omnino à dei
 providentia excludantur, sed ab illa protectio-
 ne qua filios ecclēsiæ specialiori modo custo-
 dit. Valent etiam ad defendendum ab hoste, &
 quantum ad hoc dicit, quod diabolo maior
 potestas seuiendi in ipsum datur & corporaliter,
 & spiritualiter. Vnde in primitiua ecclēsia quan-
 do oportebat per signa ad fidem homines inuitare,

*Glossa in-
 ter. secun-
 dum sen-
 sum.*

*Glossa ord.
 & est
 Hymo.*

*Thom. in
 4. dist. 18.
 q. 2. ar. 1.*

sicut spiritus sanctus visibili signo manifestabatur, ita excommunicatus corporali vexatione à diabolo innotescebat. Nec est inconueniens, si ille qui non est desperatus, hosti datur, quia non datur ei, quasi damnandus, sed quasi corrigendus, cum in potestate ecclesiæ sit, ex eius manu ipsum eripere cum uoluerit. Hæc Thomas. Ex quo ultimo verbo patet sextum remedium. Sed cauendum est valde exorcistæ cuilibet, ne de suis viribus faciliter præsumat; aut iocum aut ludum serio deo operi intermiscat; aut superstitiosum vel suspectum aliquid de maleficio adijciat, alioquin pœnam vix euadet, ut declaratur per exempla. Nam de primo refert beatus

Grego. 1. dial. c. 10.

Gregorius j. dialog. de quadam cōtra conscientiam suā à marito petente & obtinente debiti redditionem in vigilia dedicationis ecclesiæ sancti Sebastiani, quia contra conscientiam se processioni ecclesiæ immiscuit, possessa est, & publicè furiebat. Quo viso sacerdos eiusdem ecclesiæ ex altari sindonem tulit, eamque cooperuit. Sed & hunc sacerdotem repente simul diabolus inuasit: Et quia ultra vires voluit quicquam præsumere, compulsus est cognoscere in sua vexatione * quis esset. Hæc Gregorius. Nec de officio, quod exorcistatus sanctum ordinem requirit, quis iocum faciat. Nam vidi in

or. quid.

Exem. nō esse ioco agendum cum diabolo in obsessis.

conuentu Coloniensi fratrem verbis satis iocosum, sed in gratia expellendi dæmones valde famosum; hic cum in terminis conuentus Coloniensis dæmonem in obsesso corpore arctaret, iam dæmon petiuit à fratre locum recedendi. Quo gaudius frater ait in ioco. In cloacam meam vadas. Exijt igitur dæmon, & nocte cum frater ventrem purgare vellet, dæmon tam dire eum torsit prope cloacam, ut vitam cum difficultate saluaret. Cum præterea maleficorum præsidia super possessos inuo-

cantur,

cantur, finis deterior, quàm principium sæpe efficitur. Vnde de præfata fœmina refert Gregorius vbi suprâ. Cum inquit, propinqui eam carnaliter amantes, atque amando persequentes ad obtinendum salutis remedium maleficis tradiderunt. Ducta igitur per eos ad fluuium, atque in aquam merfa, & multis incantationibus agitata, dum vnus dæmon ab ea expelli debuit, legio eam intrauit, cuius distinctis vocibus iam clamare cœpit. Quod tandem consanguinei confitentes, & de hoc dolentes, eam præsentarunt sancto Episcopo Fortunato, qui diuturnis orationibus duobus diebus eam ex integro sanauit.

Gregor.
ibid.

Stipes, radix, gemma, flos, folia, & fructus quid significant. De herbis, petris, & melodiis an demonem arcere possint. De variis modis possidendi hominem aliquando phantasticis per maniam, & de remediis contra maniam.

CAPIT. XII.

Ad summitates arborum formica scandunt, & ibi earum flores, aliique sæpe gramina & fructus ledunt. Quæ radices sunt, arbor, & rami in morali intellectu, qui ledi possunt à nociuis formicis, dictum est in præcedentis capituli principio. Flores autem sunt bona proposita, & fructus opera, verba verò velut folia. Vnde Ecclesiast. 24. Ego quasi terebinthus extendi ramos meos, & rami mei honoris & gratiæ. Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris, & flores mei fructus honoris & honestatis. Vbi glossa. Terebinthus arbor est fru-

Glossord.

ov. rubens.

Etuosa, flos racemosus sicut oliuæ, sed * rubens fo-
 lia habet densa, & folliculos emittentes quædam
 animalia quasi culices, plenior resina quæ de cor-
 tice erumpit. Per terebinthum significatur eccle-
 sia, quæ per totum orbem ramos prædicationis &
 fidei extendit, cuius resina præcipua, id est anima-
 rum medicina. Masculi huius arboris sine fructu
 sunt, quia qui in se confidunt fructum virtutis non
 faciunt. Feminarum autem duo genera sunt, &
 cum vite maturescunt. Qui enim infirmitatem
 suam agnoscunt, & spem suam in domino ponunt,
 fructum martyrii sibi acquirunt: aut per conti-
 nentiam, aut munditiam cordis & corporis spiri-
 tuale præmium possidebunt.] Qui etiam sine flo-
 res & fructus vineæ spiritualis in hæc verba tradit
 beatus Gregorius libro duodecimo moralium;
 Bene, inquit, per Salomonem dicitur. Mane surgam-
 us ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores
 fructus parturiunt. Florent quippe vineæ, cum
 mentes fidelium bona opera proponunt; sed fru-
 ctus non pariunt, si ab eo, quod proposuerunt ali-
 quibus viti erroribus infirmantur. Non ergo in-
 tuendum est, si vineæ floreat, sed si flores ad par-
 tum fructuum conualescunt. Quia mirum non
 est, si quis bona inchoat, sed valde mirabile est
 si intentione recta in bono opere perduret. Unde
 fit plerunque, ut si in bono opere recta intentio
 non tenetur, etiam ipsum hoc opus, quod bo-
 num creditur, amittatur. Hæc ille. Orandum
 ergo nobis est deuotè cum Psalmista. Domine
 deus virtutum, vide & visita vineam istam quam
 plantauit dextera tua, & ne singularis ferus eam
 depascat, aut aper eam determinet de silua. Ne
 etiam dominus de * nobis sicut de gente maligna
 comminetur illud Ezechielis. 39. Feris auibus, om-
 nique

*Gregor. l.**12. mo. c.**24. ab 26.**Cant. 7.**Psal. 79.**a b. m.**vobis.*

que volatili, & bestiis terrę dedi te ad deuorandum. Glossa. aduersarijs potestatibus, dæmonibus scilicet qui iuxta viam comedunt sementem.] Venit enim diabolus & tollit verbum de corde hominum, ne credentes salui fiant, vt ipsa veritas ore expressit proprio. *PIG.* Finem tractatus prope habemus, de maleficis igitur adhuc operationibus scire desidero; vtrumne alij modi sint quibus possidere consueuerunt dæmones in hac vita homines. *THEOL.* Tres adhuc mihi occurrunt. Vnus est in corporali vexatione. Alius est in animę necatione. Tertius est in sola opinione. Primus aliquando fit sine delicto præuio. Secundus semper cum mortali peccato. Tertius oritur ex complexionis vitio. Primus est de quo latè dictū est in præcedentibus. *PIG.* Vnum adhuc est mihi dubiū de præfata materia, vtrumne per herbas, petras, & melodias valeant expelli dæmones. *THEOL.* Valesent certè talia nonnunquam debitè applicata, & si non semper vt ex toto, tamen vt pro parte liberentur. Patet illud Tobię. vj. vbi Raphael ait Tobię. Cordis particulam, scilicet de pisce quem cepisti, si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum, siue à viro, siue à muliere, ita vt ultra non accedat ad eos. Idem in effectu patuit ibidem viij. vbi magister in historia sic addit: Nec super hoc mirari debemus. Cum fumus cuiusdam arboris adustæ eandem vim habere perhibeatur.] Nec hoc venerabilis Hugo negat commentando eandem historiam, immo beatus Hieronymus dicit: Dæmonium sustinenti licet petras vel herbas habere sine incantatione. Et habetur in forma xxvj. quæst. vij. dæmonium sustinenti. Ad idem allegat dominus Guillelmus Parisiensis vltima parte summę suę de vniuerso satis probabi-

*Gloss. in-
ierl.*

Luc. 8.

*Tres modi
quibus
homines
possidentur
à dæmo-
nibus.*

*An per
herbas pe-
tras aut
melodias
expelli
possint.*

*M histo-
riar.
Petr. Co-
mestor.
Hugo.*

*26 q. 7. c.
Dæmonia
sustinenti.
Gail. Pa-
ris. 6. 28.*

liter. Præterea certum est exorcismi iure te aliquos fideles in usu habuisse. Vnde actuum decimo-nono de septem refertur. Super quo dicit Magister in historia. Licet per exorcismos Salomonis * eiecerint, non tamen absque labore multo, sed quibusdam herbis & gemmis adhibitis, ut tradit Iosephus.] Hæc ibi. Verum quod prænominata non directè de sui natura aduocant, vel compellunt dæmones, videlicet, verba, herbæ, & petrae, dicit sanctus Thomas in ij. dist. vij. articulo ultimo. Non est, inquit, credendum aliquibus virtutibus corporalibus dæmones subiacere, & ideo non coguntur inuocationibus & factis quibusdam maleficis, nisi in quantum per hoc fœdus cum eis ininitur, secundum quod dicitur Isaïæ 28. Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.] Et illud Iob xl. An extrahere poteris Leuiathan hamo & sequentia, sic finaliter * exponitur secundum Thomam dicentem. Si quis rectè considerat, omnia præmissa videntur pertinere ad præsumptionem necromanticorum confutandam, qui nituntur cum dæmonibus pactum inire, ac eos sibi subijcere, vel qualitercunque constringere. Ostenso ergo quod homo non potest vlllo modo sua virtute diabolum superare, * quod ex omnibus præmissis concludit dicēs & subdens. Pone super eum manum tuam, subaudi, si potes quasi diceret nullo modo tua virtute potes; superatur tamen virtute diuina. Vnde subdit: Memento belli, quo scilicet ego contra eum pugno. Hæc de Thoma. Vnde etiã postea capitulo xlj. dicitur. Non est potestas super terram quæ ei comparetur. Super quo idem. Per hoc, inquit, signatur, quod nulla virtus corporalis potest adæquari potestati dæmonis, quæ est potestas spiritualis naturæ. Et sequitur. Qui factus

*Petrus
Comest.
ad c. 19.
Act.
or. eijceret*

*Thom. in
2. dist. 7.
q. 3. ar. 2.
ad 3.*

*rest. pro
exponit.
Thom. in
c. 40. Iob.
lect. 3.*

or. quasi.

Iob. 40.

*Tho. in c.
41. Iob.
lect. 3.*

factus est vt nullum timeret. Diabolus enim hoc habet ex conditione suæ naturæ in qua factus est à deo, vt nec hominem timeat, nec aliquam creaturam corporalem. Hæc de Thoma. Indirectè autem quodammodo dæmone obsessus potest virtute melodix, vel herbæ, vel corporalis rei sibi à naturali proprietate inexistente cerebrum vel partem corporis læsi à dæmone sanare, vel reducere vt tolerabilius habeat, vt tenet dominus Albertus Lucae ix. & Nicolaus de Lira j. Reg. 16. & doctores ibidè. Nec omnino certum est, dæmones aliquos nisi in pœnam in potestate eorum impediri qui igne corporali cruciantur, & sanctorum orationibus. Certum etiam est eos præfatis rebus, si in laudem dei vel sanctorum assumuntur, vel cum inuocatione diuina & beatorum, sæpe cruciari, vt in multis legendis sanctorum patet. Præterea quod his maius est, tenet Paulus Burgensis in additionibus super j. Reg. 16. hanc conclusionem, videlicet: Non solum concedendum videtur, quod * per aliqua sensibilia possunt afflicti à dæmonibus leuius ferre, vt scilicet Nicolaus de Lira tenet, sed quod etiam per sensibilia aliqua à dæmonibus afflicti possint totaliter liberari, quod probatur per eadem rationem quam Nicolaus adducit. Nam cum dæmones non possint materiam corporalem secundum suam voluntatem transmutare, sed mediantibus actiuis qualitatibus quæ disponunt materiam ad suscipiendum actionem afflictiuam in corporibus ab eis obsessis, vt Nicolaus dicit. Eadem ratione per aliquam rem sensibilem potest causari dispositio in corpore humano, per quam, non sit aptum ad suscipiendum actionem dæmonis, verbi gratia. Nam mania est maximè dispositiua ad alienationem mentis secundum medicos, & per consequens ad suscipiendum

*Paul.
Burg.*

*add per
ex orig.*

afflictio-

afflictionem demoniacam. Quæ quidem manica passio, sicut potest alleuari per sensibilia medicamina, sic & penitus curari, & per consequens curata, * cessat talis dispositio in corpore humano ad suscipiendum afflictionem demonum correspondentem tali dispositioni, & sic recedet penitus afflictio dæmonis actiua recedente passiuâ in possesso. Idem potest dici de iecore piscis Tobiaë. Idem de melodia David, ratione cuius, licet primò refocillaretur Saul & leuius haberet, tamen totaliter expulsus fuit per eam. Vnde dicit litera. Recedebat ab eo spiritus malignus. Nec consonum est li-
tere, dicere, quòd hoc fiebat ex merito David seu per orationes eius, quia non est verisimile quòd hoc scriptura taceret, cum esset in laudem David notabiliter, de quo tamen nullam mentionem facit, Hæc de Paulo. Secundus verò modus quo dæmones possidēt homines est grauissimus, de quo Cassianus collatione abbatis Sereni prima dicit. Illi sūt verè miseri ac miserabiles iudicandi, qui cum se vniuersis criminibus flagitijsque contaminent, non solum nullum in eis visibiliter signum diabolicæ suppletionis ostenditur, sed ne aliqua quidem operibus eorum condigna tentatio, nec vllum flagellum correptionis infertur. Non enim merentur celerem temporis istius expeditamque medicinam, quorū duritia & impœnitens cor pœnam vitæ presentis excedens, thesaurizant sibi ipsi iram & indignationem in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei, in quo vermes eorum non morientur, & ignis eorum non extinguetur.] Et iterum idem Cassianus comparando corporalem obsessionem & animæ per peccatū, paulò antea dicit. Multo grauius, inquit, constat illos vehementiusque vexari, qui cum corporaliter ab ipsis suppleri minimè videntur, ani-

*vel ex or.
profect.*

Cas. c. 31.

Rom. 2.

Isa. vii.

Mar.

9.

Cas. ibid.

c. 25.

tur, ani-

tur, animo tamen perniciosius possidentur, eorū scilicet vitijs vel voluptatibus inuoluti. Secundum Apostoli namque sententiā. A quo quis superatur, eius seruus efficitur, nisi quod in hoc isti desperatis ægrotant. quod cum sint eorum mancipia, nec impugnari se ab illis, nec dominatum eorum ferre cognoscunt.] Tertius modus possessionis non est verus nec proprius, sed tantū putatiuus, quo quidā aut ex tentatione mera dæmonis, aut ex vitio corporeę complexionis sese possessos existimāt. Noui in ciuitate Nurenbergenſi quandam iuuenē de ditioribus & maioribus honestā dominā in matrimonij lege sub viro constitutam. Hęc per quatuor circiter annos se sola conscia & quadam deuota sibi famula, putabat omnino se esse possessā à dæmone. Et quia se notari timuit & natos quos habuit, si proderet, apud semetipsam tabescere cœpit in corpore tam grauitet, vt nec pueri quos habebat pulchros, nec mariti admodum probi pręsentia, neq; amicorum, vel epularū quarumcūque delitię eā lętificare valerent. Veni ego ad locum prædictę ciuitatis, & quia mei notitiā habuit, ideo in porta conuentus me de animę salute, & de alijs consulere cœpit. Cumq; inter mea verba dæmonē, nescio quo casu, nominarem, diuertere cœpit femina à me cautē caput, vt faeto more saliuam eijceret. Ex phantasij enim præteritis quotiēs nomen dæmonis nominari audierat, horruit eius animus ex contracta assuetudine. Post quędam igitur verba cum in gestu femine, timorem eius quem celauerat agnouissem, sibi dixi: Domina, si mihi veritatem fateri volueritis, secretam vestram tentationem, quam celatis, indicabo. Quę respondit admirando. Ita faciam, si veritatem dixeritis. Tunc ego. Vos putatis vos esse possessam. De quo stupēs respondit. Veritas est, &

2. Pet. 2.

*Exem. cu.
iusdam
matrone
qua se ob-
sessā exi-
stimabas.*

hęc

hæc mea grandis dudum tristitia exitit, & durat hodie. Visa itaque conditione feminae, & auditis sui timoris circumstantijs, sibi dixi. Secura estote, possessa non estis, sed aut tentatio est, aut maniae naturalis passio. Quo audito coepit gaudere, & melius dietim habere, multoque tempore postea vivebat alacriter & honestè. Tempore quo in Vviennensi steti studio, fuit ibidem cuius vnus vxoratus de meliori ciuitatensium profapia mihi multisque notus. Hic in forma strepitus cuiusdam secularis iudicij cautionem quandam literatoriam produxit in medium inscius, vt multis videbatur, quæ opposita solis radijs quibusdam videbatur per rasuram falsificata, Super quo postmodum clam auisatus coram amicis, quia probus & fide dignus semper extiterat, satis erubuit, & se die noctuque perpetuæ infamiae maculam contraxisse suspicabatur, nec super hoc consolationem cuiuscumque recepit. Ductus igitur ad examen in medicinis expertorum, adesse iuueni viderunt infirmitatem, scilicet maniae. Vnde postquam multa sibi adhibita essent remedia, nec quicquam adiuuarent, suaserunt cautè medici multum prudenter. & catholicè, vt Sacramentalem confessionem faceret, Eucharistiae Sacramentum reciperet, & se per omnia disponeret ac si mori vellet, ne ex mania futura imperuasibilis, sine talibus moriendo, putaretur à dæmone possessus; & factum est ita. Nam paulo post sibi incidit quod mortuus esset, & quia mortui nec bibunt, nec comedunt, nec alia communia viuus faciunt; ita nec iste facere vlla persuasione voluit. Vnde tandem mera fame interijt, nec iuuabat remedium quo quidam se mortuum fingens, & comedens, similem (vt fertur) aliquando sanauerat maniacum. Vidi alium non de infimis in ciuitate

*Excm. vi-
ri qui se
morsuum
existima-
bat ideo-
que noluit
comedere
nec bibere.*

Coloniēsi, virum literatum & diuitem, ac multum honoratum, de cuius ore audiui, quòd quadam vice periculosè infirmabatur, & iam lecto decumbēti vbicunquē se inspexit sibi apparebat quòd ipse duo homines essent. de quo stupens, & an dormiret vel amens esset ambigere cœpit. Deinde concludens quòd hoc impossibile esset, ne ab alijs vsu rationis priuatus esse videretur, clam vocauit medicū corporis, qui maniam adesse conspiciens confortabat infirmum bona spe, & animum euadendi dedit; dummodo diuina Sacramenta reciperet. Quo factò de die in diem conualescebat infirmus, & cum gratiarum actione recedēte infirmitate abstesit etiam & *manica passio, quàm se habuisse postmodum ferè cunctis celauerat, quousque me coram audiuit, quòd infirmitas hæc naturalis esset. In ciuitate alia notitiam alterius magni & diuitis atque probi viri habui, qui licet esset ditissimus & perpetuis multis possessionibus reddituatus, & vir magni consilij, tandem timere cœpit quòd tandem eum mendicare oporteret, cum tamen omnium iudicio tantarum esset diuitiarum homo, & prouisus redditibus, vt ad comedendum argentum satis haberet, si vellet. Præfata igitur mania territus supra modum grauabatur, nec vlla persuasione sibi ista à suo remoueri poterat capite, & ita catholice, non sine nota tamen vita functus tandem. Habuit protunc filium iam adultum nouiter traditum nuptui, qui nouiter simili vexatus mania, grauius eam in præfata materia quàm *pore est habere fertur. P. 1. O. Si ista passio quàm tu ex medicorum libris maniam vocas, imaginationes tam firmiter solidat in mente hominis, vt in potestate liberi arbitrij non sit eas deponere, quale remedium adhibendum est talibus quæro? THEOL. Medi-

*De alio
qui se duos
homines
esse existi-
mabat.*

*m. mani-
aca.*

*De alio
ditissimo
qui ex
mania ti-
muit ne
mendica-
re cogere-
tur.*

*De filio
illius eodē
vitiolabo-
rante.
f. pater.*

*De alio
qui ex ma-
nia despe-
rabat.*

corum interest taliusmodi dare remedia, qui quidē sapissimè salubria leguntur inuenisse antidota. In diocesi Bambergensi aliquando fui vocatus ad domum cuiusdam mechanici satis infirmi, qui de animæ suæ salutē totaliter desperatè loquebatur, & crebrò arma vt ipse seipsum perimeret sollicitè quæsierat. Suasi quantum occurrit de sacræ scripturæ passibus virò præfato mechanico, videlicet, maniacò, vt verè dolens de peccatis suis veniam se à Deo plenè consecuturum firmiter speraret, sed nihil profeci: peccatum enim quoddam satis modicum ipse allegabat se fecisse, nec non ingeminasse, & idcirco se putabat atque dixit non posse saluari. Insteti autem acrius, replicando maiores peccatores fore gratiam consecutos. Veruntamen ille verba mea explodit dicendo. Domine experientiæ credo, nam actu video ad inferni barathra, & exinde versus me flammæ terribiliter aduolare conspicio. Tūc suasi vt medicus aduocaretur, & remedia dormiendi, vel alia necessaria secundum medici consilium applicarentur, & recessi. Sequenti die redij, & vt antea de spebus veniæ persuadebam. At ille. Putatis ne me veniam peccatorum posse consequi? Respondi lætus, quod sic. Dormierat enim, & per medicinalia melancholia tepuerat; vnde quia iam dubitauit animæ quior factus, ad spem veniæ faciliter reductus esse videbatur. *P I G.* Fortassis hi qui contra fidei articulos nonnunquam per inquisitores hæreticæ prauitatis reperiuntur duri, talimanicæ laborant passione: & ista ignorantes tales statim seculari tradunt brachio, vbi cremantur precipitanter nimis. *T H E O L.* Fieri potest per incautos inquisitores proüt tangis, & fortassis ita factum fuisset cum isto sacerdote Hungarico, de quo supra lib. iij. cap. x. tibi retuli, nisi magna litera-

torum

prudētia hoc præuenisset. Quamobrem probandi sunt spiritus an ex Deo sint, vel an ab infirmitate, vel an à malignitate dæmonis, vel à malitia pertinacitatis. Tempus in his, locus, & persuasiones salubres, atque considerationes prudentes dandæ sunt ab his, qui tales curare habent, ne quid de contingentibus omittatur, vbi non modo de salute corporum, sed de periculo animarum perpetuo agitur. Præterea noui quendam in artibus, & in sacra pagina professorem excellentem plurimum, qui premicœpit imaginatione grauissima & mania de interficiendo se cum proprio cultro. De quo erubuit valde se manifestare, nec tamen poterat phâtasiam amouere. Venit tâdem ad me occultè, fleuit vbersim, & remedium petiuit. Cui expurgationem conscientię per Sacramentalem confessionem primum certis de causis suasi aggredi, quam & fecit, nec liberatus est, quia iudicio medici corporalis maniam patiebatur. Vnde aliquando idem maniacus, qui in alijs magnæ prudentiæ fuit, mihi flendo dixit: Mirabile, inquit, negotium, ego me vti ratione experior, & scio me esse contradictoriè liberum, nec valeo istam phantasiam de me necando cum tota animi libertate deponere. Talibus sæpe opus est longò plus medico corporis quàm animæ.

*De alio
qui se pro
prio cultro
votelas
interficere.*

FINIS.

